

3459

GAGAUZ FOLKLORU
Valkaneş dialektindä

SOFİYA KOCA

GAGAUZ FOLKLORU

Valkaneş dialektindä

SOFİYA KOCA

Куперова Татьяна /Київ/

GAGAUZIYA BAKANNIK KOMİTETİ

SOFİYA KOCA

GAGAUZ FOLKLORU

Valkaneş dialektindä

Kişinöv 2011

KİYADIN BASILMASI İÇİN YARDIM VERDİLÄR:

1. Gagauziyanın Başkanı
Mihail Makaroviç FORMUZAL

2. Moldova Parlamentinin deputatı
İrina Födorovna VLAH

3. Tülüküüyün primarı
Sergey Panteleeviç KUYUCUKLU

4. Vladimir Semönoviç ZABUN

5. Roman Konstantinoviç KOCA

Redaktor Petri Çebotar

Reţenzentlär Vitaliy Sırf, Anna Stoletneya, Lidiya Baurçulu

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii

Koca, Sofiya

Gagauz folkloru: Valkaneş dialektindä / Sofiya Koca; Gagauziya Bakannık Komiteti.
– Ch.: “Elena-VI.” SRL, 2011. – 378 p.

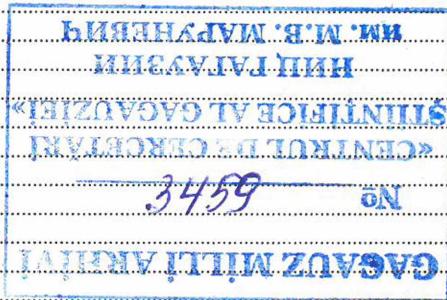
300 ex.

ISBN 978-9975-106-76-4.

398(=512.165)

İÇİNDEKİLÄR

ÖNSÖZ	8
MAANELER	11
BİLMEYCELER	64
SÜLEYİŞLER	69
TÜRKÜLER	76
PİPİRUDA	76
YAA, YAA, YAAMUR	77
LAZARİ	77
DANA, DANA, DASTANA	79
KUZUCUUM	79
KAPACAK (MARİ, MARİ KIZIM)	79
ÇIK, GÜNEŞ, ÇIK!	80
PİRE	80
AALAMA, MARİ	81
ÇOBAN TÜRKÜSÜ	81
GARİP TÜRKÜSÜ	82
MALİ-MO	82
KIZIM - NAZLI KUZUM	84
ÖTÄR BAYGUŞLAR	85
NURİ	85
DAMİYAN-AGA	86
ŞAKA	87
STUYANIN TÜRKÜSÜ	87
ODUNCULAR	88
KARŞIDAKİ BİNAYLE	89
ŞU BAYIRDA	90
GENE DE İLK YAZLAR OLDU	90
MORÄ CENGİ	91
GÜRCÜ KIZI HEM TÜRKMEN NAAZİ	92
İKİ YANINA FORU	93
BEN BİR KONCAL GÜLÜYDÜM	94
ÖTME, BÜLBÜLÜM, ÖTME	94
ÖTÄR ŞAHİ BÜLBÜLLÄR	95
ÜSÜZ TÜRKÜSÜ	95
BİYAZ GÜLLÄR	96
ACILIK TÜRKÜSÜ	96
BİR BULGAR KIZI ALMALI	97
NE BÜÜK DERDE GİRDİM?	98
DÜÜNÄ KARŞI	98
KEMENÇE KİM O ÇALAR?	99
DEMÄNA, MARİ DEMÄNA	100

ADİ, ADİ, MARİ KIZ.....	100
LELEK, LELEK, KAFADAR	101
KIZ, GEL BANA	102
HOROZÇUUM	102
AY, DA-NA, DA-NA	103
ÖRDEK	103
TURNELE	104
AŞALIM, AŞALIM, HEY.....	105
GENE DE İLK YAZ OLDU.....	105
STUYAN EM LÂNKA	106
ESİR GİTTİM	111
BUKUREŞTİN SOKAKLARI	111
GÜL-KOKONAM	112
ÜÜK ÜSTÜNDE PALAMİDA, MARİ.....	112
YILMA ATTIM YUKARI	113
BÜÜN AVA BULUTLU	114
EDİ YIL OLDU.....	114
KANNI YAŞLAR DÖKÂRİM	116
UÇURTTULAR YUVAMDAN.....	116
ÖMÜRÜM GEÇTİ AHİZ YÂRİYLEN	117
İSMAYİL - BÜÜK KASABA	117
VARNA	118
EH, LAMBU.....	119
YORDANA.....	120
NERDE İŞİDEYİM SESİNİ?	121
ARABİSTAN YOLLARINDA	121
İYVAS.....	122
DAHRİL EM ZÜFRE.....	122
LENKA.....	124
GÜZEL GÖZLERİN	125
MAMU, MAMU	126
STANKA.....	127
SELVİ BOYLUM.....	128
MAMU BENİ YOLLADI	128
ÇİİDE SABAALEN	129
DERELÂR BOYU	130
DRAGİNKU.....	130
NE CANDAN SEVÂRSİN, NE DE VAZGEÇÂRSİN	131
KADIN-KIZ, AMAN.....	132
HEY-HEY, VARIN SÜLEYİN	133
AVA BULUTLU	134
ADET TÜRKÜSÜ	135
USTUYAN.....	135
BEN BİR KONCA GÜLÜYDÜM	137
TUDORKA	137

KOLADA TÜRKÜSÜ	138
GÜRCÜ KIZI.....	139
SABAHIN VAKIDINDA	140
ÜÜSÜZ TÜRKÜSÜ	140
GARİP TÜRKÜ	141
ÜÜSEK, ÜÜSEK TEPELERE EV KURMASINNA	141
UÇMA, TURNEM	142
AY, KIZIM, KIZIM.....	143
BIKTIM SANA	144
ADETLÄR.....	144
KOLADA TÜRKÜLERİ	145
YORTULAR	150
FIKRALAR	153
TUTULDUN MU?.....	153
KAHİRİNİZ OLMASIN	154
NECE ZENGİNNEMÄÄ?.....	155
YORGAN GİTTİ - KAVGA BİTTİ	156
YANGIN	156
NASTRADİN-ŞKOLACI.....	157
SALT AUL AŞIRISI ATMA!	158
NE BOŞUNA ANNADAYIM	159
SİZİN BETERİNİZE DÜŞTÜM	159
NASTRADİN - KOMBAYNÖR	159
NETÜRLÜ MAYMUNDAN SANKİ ÇEKİLİY SENİN SOYUN?.....	160
NE ASTALII VARMIŞ?.....	161
NACAK ÖLDÜ	161
DÜŞÜNÄRDİM	162
DOMUZA KOÇINA.....	164
ÜLE DE BİLDİM.....	164
KARININ AKLINI ÇELECIİDİM	165
KORKULUK	166
ÇÜVEN.....	166
ÜLE SIMARLAMİŞ EŞEK	167
NE SÜLEDİN EŞÄÄN KULAANA?	167
SULADIN MI ÖKÜZLERİ?.....	168
ESNEMEK.....	168
BÜLE DOORU MU?	169
SARFOŞÇUNUN ŞİRETLİİ	169
BİLMİYİM OKUMAA.....	170
NASTRADİNİN ŞTENADAKİ BİTKİ ROLÜ	171
KIRK YILLIK ŞARAP.....	171
TELEVİZORA SANKİ NE OLDU?	171
CANABİNİZ CÜMBÜŞÇÜ	172
KOORU ŞARAPÇII	172

İSLÄÄ, ANİ BÜLECE.....	172
İNEK NE, KÖÖR MÜ?.....	173
E, ÜLE YAKIŞMIY AÇAN.....	173
İLERİ NE SÜLEMEDİNİZ E?.....	173
DİİL DOORU.....	173
BİLMİYSİN, NE LAFEDİYSİN.....	174
OLMAYA İLİŞTİRMESİN KEMİKLÄRİNİ.....	174
BACAKLARINI KESMESİN.....	174
NEDEN BAARIŞ KOPTU?.....	174
ÖDEŞMEK.....	174
OLMALI, KENDİ KURTULDU.....	175
VERSENE BİR PARÇACIK.....	175
ÖDÜNÇ DİİL Mİ, NE?.....	176
NASIL KÖÖRLE GEÇİY KÖPRÜYÜ.....	176
YARDIM ETTİLE.....	176
NEVOYA!.....	177
ASILMAA İSTEYEN.....	177
NASI GİDEYİM E?.....	177
CÜMBÜŞÇÜ AUCU.....	177
NASTRADİNİN ASTALII.....	178
ÇATI.....	178
DÖNEMEÇ YAPAMAYCAM!.....	178
«SENVER».....	179
EP BİR YOLLAN DİİL Mİ?.....	180
DURGUDAMAYCAM.....	180
SELÂM MOLDOVADAN.....	180
BEN SENİ ETİŞECEM.....	180
ŞARAP KAAVİ OLAYDI.....	181
DOBRU UTRO, FIÇI!.....	181
GELİN OLACAA KIZ.....	181
BAKIN ŞANSORA SİZ.....	181
MASALLAR	182
ÜÇ BOYAR.....	182
PİTIRAK MAALESİNİN KIZI.....	184
YABANI EM TİLKİ.....	193
TODUR PARALEU – I.....	196
TODUR PARALEU – II.....	203
NASI ADIN, BRE ÇOCUK?.....	205
ÜÇ KARDAŞ EM BİR DÄDU.....	208
TRAK-TRAK, SUSACIIM.....	211
POPAZIN KIZI.....	218
BULDUMCUK.....	220
STAVRO.....	223
DÄDUNUN EM BABUNUN EVİ.....	226

TUDORKA	228
ALMA KIZI	232
ECEL	237
DÜNNÄ GÜZELİ	241
DAHRİL EM ZÜFRE	245
DAHRİLLEN ZÜFREM	249
İNSANIN TAMAALII	253
İKİ BAYIR	253
KİSMET	254
CADI KARISI	259
BABUNUN PANAYIRI	262
KÜLCÜ PİPERKU	264
PAADIŞAA OOLU	267
EVREMNERE ADANMA OOL	272
KAZÇIYKA - I	281
KAZÇIYKA - II	289
AYDUT OOLU	296
OBUR	299
ŞEYTAN KİRKA	301
BABUNUN ŞİRETİLİ	303
POPAZIN ÇIRAA İOAN	306
KİSMET	312
DELİCE	316
KRALÖLÄ	321
ALİZ İNSANNİK	
I. ALMA	322
II. CANA YAKIN	327
KÖR, SAAR EM TOPAL	333
YABANININ SEREMCELERİ	334
ALTIN KORONA	336
TAA İİ YAP İKİ CANAVARCIK!	337
AUCU	338
FESLÄÄN	340
PAKİTA BULÜ	343
DERNEK	345
TONTOROS	347
KUZUCUK	350
TAMAA GAARGA	352
DERMEN	355
TEPEGÖZ	358
GENÇ AVCILAR	362
İNFORMATÖRLER	367

ÖNSÖZ

Neçin çekettim folklor toplamasınnan zanaatlanmaa? Hem nicä git-gidä benim fikirimdä kaavilendi bir neet hem umut, ani pek faydalı olacak çıksın bir folklor toplumu – Bucak üülen tarafın aazdan halk yaratmaları. Hem ko toplum tiparlansın Valkaneş dialektindä – otürlü, nesoy lafederlär gagauzlar bu üç küüdä, neredä topladım folklor materiallarını, – **Tülüküü, Balboka hem Valkaneş**.

İltän vardı düşünmäm salt kendi anamın çok käämil annatmalarını, türkülerini, uygun maanilerini, pek gercik, zengin laflı masallarını alayım yazıya, da sora olsun ne annadayım hem kendi uşaklarıma, unukalarıma, hem dâ şkola uşaklarına. Bu işi yaptıktan sora bân taa havezlendim toplayım, yazayım, etiştireyim yazmaa, taa yaşarkan folkloru aklılarında tutannar, çünkü çoyu aalaşdılar, ani çalmaya-çalmaya, annatmaya-annatmaya unutmuşlar çok işleri. Şindiki zamannarda sidänka-dernek oturmaları yok. 1960-cı yıllarda onnar battılar. Kär o derneklerdä folklor uygunnardı, zenginnenardı. Bu halk yaratmaları hepsi var nicä unudulsun. Ama läüzüm mü onnar unudulsun? Başka halkların folklorları hepsi geçirili türlü kıyatlara, toplumnara sayısız tirajlarlan. Ama biz burada fukaarayız, taa ilk adımnarı yapêrız.

Kimiz biz, gagauzlar? Neredän kopma? Neredän gelmä? – hep sorêrız, hep tâ taa halizdän dooru cuvap bulamêêrız. İştittikçä, okudukça folkloru, o evelki türküleri, annêêrız, ne çekmiş, ne geçirmiş başından zavallı bizim halk. Şükür büünkü günä, ani bizim var belli Vatanımız – Gagauziya.

Seslärkän türküleri, çok kerä şaşardım: neçin bizim bu gagauz türküleri-miz bölä güç, garip – hep aalattırêrlar. Makar çalacee zaman deerlär: “A şen olun!”. “Ne fasıl bu insannar, – düşünärdim, yuurardım fikirimi, – neçin sanki butürlü aar türküleri çalêrlar? Ne zor geler onnarı seslemää”. Kimär kerä, kıyıştırıp, sorardım:

– Hiç mi yok şen türkünüz, ne? Çalsanız e, ma mamu, şen, gözäl türkü.

O birkaç şen türkülerin içindän aklımda kaldılar sade: “Oglañ”, “Çekirgä”, “Horu iki yanına” hem birkaç maani.

Açan cümbüş annadardılar (“patladardılar”) hem masal, biz, uşaklar, açık aazlan seslêrdik – gözlerdä yok uyku. Karılar deyârdilär bizä:

– Ya bakın şu şoparlara! Gözleri fal taşı kadar açılmışlar! Sesleyecekler sabaaya kadar – salt üşenmä annatmaa.

Geç gecä vakıdnadan seslär ötârdi o oturmaklarda. Bu adet – derneklerdä toplanmaa – sürttü XX-ci asirin 60-cı yıllarınadan. Benim akrannarım gidârdilär sidänkalara, kim brakuldiydı şkoladan, başladiydılar kolhoza işä gitmää. Bân kendim gitmâzdim sidänkalara, salt yazın kanikullarda gidârdim uçâr ay kıra işä. Kızlar kırdä da üürenârdilär folkloru – taa çok maane (maani).

Geçti ayli vakit da tä sıra geldi bana taa derindän annamaa folklorun büyük faydasını, onun zenginliğini tanımaa. Aklıma getirdikçe gözâl, şıralı, tatlı laflı annatmakları, mayılım gider o insannara. Bu uygun annadıcıların sırasında benim pek paalı ilk annadıcım – benim raametli anacım Kemençeci Mariya İordanovna. O annattı bana çok gözâl masal: “Alma kızı”, “Krayın oolu”, “Tepegöz”, “Todur Paraleu”, “Dernek” h. b. Hem mamu, açan annadardı, o hiç şaşırırmardı da katsın, karıştırın öbür masaldan bu masala bir parça süjet, salt kimär kerä tüülanardı:

– İ-İ, kızım, taa ileri ne sormadın, açan çok işleri tutardım aklımda. Artık yarısından çoğunu unuttum.

– Ey, mamu, – deyardım, – senin gibi etismää 80 yaşına da bukadar tutmaa aklında, bu sayılér çok. Ko hepsi senin kadar bilsin.

İkinci sırada benim annadıcıyıklarım raametli Dombulka Maşi bulü (Pançeva Mariya Avramovna). Kaç kerä onunnan oturardım lafa, hep şaşardım: nekadar kıvrak lafeder o. Onun sözleri, lafları, kâr ölä dä vardı “lafçaazları pak bal dökmä”, o sesçeezi dä yalpak, şen. Hem lafı şendi herkerä, hem üzü gülärdi. Hep bu sırada Lopka Maşi bulü (Zabun Mariya Ananyevna). Herkerä büyük havezlän kabletti beni hem annattı, çaldı gözâl türkölär. Çok annattı adetlär için, Allaa yortuları için. Pek kıvrak, gercik türkölär çaldılar Katişka kaku (Hacı Ekaterina Konstantinovna), Macar Ekaterina İordanovna – o sesleri dä okadar gercik, sansın çancaaz öter. Aklımdan çıkaramam raametli Zabunca Vani aganın evelki türkülerini cenk için. Çok cümbüşlü annatmalarını balbokalı Nadi bulünün Mokaan hem Katina suvatânın, valkaneşli Nadi suvatânın (Berber N.P.) yok nicä unutmaa. Hepsini yok nicä sıralayım, ama kim taa saa, yaşêêr, dua ederim uzun ömür, saalık, kısmet. Ko sizin gibi hepsi beensin ana dilini, narodunu, ana topraanı. Kim annadıcılardan raametli oldular, – topracıkları ilin olsun, ruhları göktä uçsun.

Bu folklor toplumu dünneyä çıkınca, bir uzun yol yaptı. Hepsini eldän hem kasetalara yazılma materialları partiya-partiya verärdim Bilim Akademiyasına Gagauzologiya bölümünä 1992 yılda. Stepan Stepanoviç Kurogluytan dogovor da yaptıydık. Küçük janraları (maani, bilmeycä, söyleyiş) geçirdiydim onnarın kartoçkalarına. Bana ozaman adadılar, ani bunlar hepsi çıkacak bir toplumda. Ama bu iş başa çıkmadı, para yokmuş. 2003 yılda danıştım Gagauzologiya bölümün eni öndercisinä Lübov Stepanovna Çimpoeşä. “Kaybetmeyiniz umudu, – ürek verdi bana o, – toplanız folklor tekstleri ne zamansa hep okadar çıkacaklar”.

Ondan sora bän danıştım Petri Afanasyeviç Çebotara. “Verin materialları bana, – dedi o, – bän yavaş-yavaş hazırlayacam onnarı tipar için”. Da iş

başladı ilerlemää. Bütün ürektän şükür ederim bu adama, angısı saymadı zaametini da yardım etti bana, söktü benim el yazılarımı (çok kerä bän ona çernovikleri verärdim). Onsuz bän yoktu ne yapayım, buncak toplanma material ölä dä paslanaceydi.

Bir çala bän brakıldıydım folklor toplamaa. Açan sa aldım elimä raspeçatkayı – yakın 300 sayfa, – enidän havezim dirildi. Deerim:

– Petri Afanasyeviç, bän bu işi taa ilerledecäm – sana taa iş çıkaracam. Kendi işlerin arasında bul bana da vakıt...

O raspeçatka elimdä bän çok erä girdim, zaabitlerä, öndercilerä danıştım, zayavleniya yazdım – sayılêr, sponsor aaradım. Ama bizim vakıtta para bulmaa – zor iş. Neçin sanki bölä? Vatanımızda kiyat çıkarmaa deyni para yok. Ama umudu kesmedim.

Eni başkanımız Mihail Makaroviç Formuzal seçildi dekabridä 2006 yılda. Başladı gezmää küülerimizdä, buluşmaa insannarlan, üürenmää, ne zorları var. Fevralda 2007-ci yılda Tülüküüyün Kultura evindä dä oldu bölä bir toplantı. Kıyıştıramaya-kıyıştıramaya (kimseycik bilmäzdi, nesoy sık-sık düülärdi ürääm!), bän yaklaştım Başkana. Kafamda salt bir fikir vardı: “Bendän başka, bu işi yok kim yapsın”. Mihail Makaroviç saygıylan sesledi beni da söledi: “Gelän haftaya alın bu materialları da gelin Valkaneşä. Bän orada olacam”.

Söledii gündä hem saatta biz buluştuk. Yazdım zayavleniya, verdim raspeçatkayı, da bitki-bitkiyä para bulundu. Mihail Makaroviç, çok saa olunuz Canabiniz! Uzun ömür sizä hem uurunuz ii gitsin yaşamanızda, zaametlerinizdä!

Kiyadı hazırlarken karşı geldim pek çok evelki ya dialekttä kullanılan laflarlan, angıların maanalarını kimi kerä annamaa zordu. Sıra geldi soruşturmaa informatorlara, neyä geler o annaşılmayan laflar. Bu uurda çok yardım ettilär bana: Susana Angelova, Ekaterina Macar, Dmitriy Kemençeci, Anna Kemençeci, Svetlana Haritova (en genç yardımcıyım, çok evelki laf üürenmiş dädularından), Pelageya Dragneva, Vasili Angelov, Afanasiy Angelov, Mariya Petrovna Kemençeci, Mariya Zabun, Anna Hacı, Vasilisa Hacı. Elbetki, en büyük pay laf maanalarını araştırtmasında düştü redaktorumu.

Çok saa olasınız hepsiniz!

Açan kiyat artık tipografiyadaydı, taa birkaç kişi kayıl oldular kuvetlerinä görä yardım etmää: İrina Vlah, Sergey Kuyucuklu, Vladimir Zabun hem oolum Roman Koca. Hepsi saa olsunnar!

Sofiya Koca

MAANELER

1. Kale kaleye de yannaşmış,
Kız köşeye de yan gelmiş.
Çıksana, kızçaaz, köşeden,
Bize kadar da sen gelsen.
 2. Pınar başı (da) ben olsam,
Bulandıkçan (da) bulansam.
Yâr pınara (da) geldikçen,
I. Belcääzine (de) dolaşsam.
II. İnce beline dolansam.
 3. Sarı laale (de) darmadaan,
Kız, gel bana (da) baarmadaan.
Kızın küsüsü sabaadan,
Yanakları (da) almadan.
 4. Gün-güvercin (de) olayım,
Yâr puluuna (da) konayım.
Çekelciini* (de) alayım,
Kafacıını (da) yarayım.
- *Cekel – puluu paklamaa deyni bir parça demircik.*
5. Üç sincirde (de) bir orak,
Yâr, sen bana da pek yırak.
Ne yıraktır (da), ne yakın,
Gelir arkamda (da) yatır.
 6. Ekmek yuurdum (da) terledim,
Yârim biigiri erledi.
Erledi, yola çeketti,
Ama bana (da) gelmedi.
 7. Ekmek yuurdum (da) kaar gibi,
Yârimi sevdim bal gibi.
Bal olmasa (da), gül olsun,
I. Yanımda (da) hep bulunsun.
II. Yancaazımda (da) bulunsun.
III. Yanımda benim bulunsun.

8. Avşam üstü serindir,
Suya girsem (de) – derindir.
Çocuklar çıkmış siirene*,
Birisi onnaan benimdir.

*Siiren – siir.

9. İki kayık uz gidär,
İçi dolu kız gidär.
Kız mıysın, tatar mıysın?
Zerdeli satar mıysın?
10. Keremetten (de) bacala,
E sauşun (da), hocala.
Dokunmayın (da) kızlara,
Darılır (da) amıcala.
11. Sarı gülün (de) sarısı,
Tuttu başımın aarısı.
Geldi gece (de) yarısı,
I. Geçti başımın acısı.
II. Dindi başımın acısı.
12. Uzun-uzun kamışla,
Duvara dayamışla.
İstär alma, istär al,
I. Annına yazılmışlar.
II. Beni sana yazmışlar.
13. Aul boyu – pıtırak,
Benim yärim pek yırak.
Ne uzaktır, ne yakın,
I. Gelir, ardımda yatır.
II. Gelip, arkamda yatır.
14. Kaleden öküz bakar,
annısı onun çakal.
Çakala da kim bakar –
Terbiyık*, ürek yakar.

*Terbiyık – genç, körpā çocuk.

15. Ay duuar ayan-ayan,
Yollarda kaldım yayan.
I. Çok özledim seni ben,
Vardım yanına – uyan.
II. Uzun boylu gül-fidan,
Vardım yanına – uyan.
16. Ay duuar sini gibi,
Kız güzel laale gibi.
Yarım kalkmış uykudan,
Kaşınıy deli gibi.
17. Çii düşmüş – titirää* benzär.
Kavak yapraa gülä benzär.
Yarimin yanakları
Kırmızı güle benzär.

**Titirek – evelki vakıtta baaşlamak için yapma çiçek, kitka.*

18. Vardım çeşme (de) başına,
Arka ettim (de) taşına.
I. Yarım geçmiş (te) karşıma,
Mayıl oldum (da) kaşına.
II. Yarım ilindi gözüme,
Asiret oldum üzüne.
III. Diz-be-diz gelmişkene,
Asiret yärin üzüne.
IV. Yarım geçmiş karşıma,
Mayıl oldum kaşına.
19. Dere boyu gidärim,
Edi deve güdärim.
I. Al, deve, deveciini –
Bän yärimnän gidärim.
II. Al, deveci, deveni –
Ben yärimne gidärim.
20. Kız köşeye yan gelmiş,
Güzelliine nam vermiş.

İki piit* bir laf için
Avşamadan can vermiş.

*Piit – peet, türkü.

21. Al perde, eşil perde,
Ne aman, kız düşmüş derde.
Zorcaazını bilsele,
Güze onu (da) versele.
22. Al perde, eşil perde,
Ben düştüm çok büyük derde.
Eer bu dertten ölürsem,
Nasıl yatacam (kara) erde?
23. Kara biigir ahırda,
Benim ürääm kahırda.
I. Ben bu dertten düşürsem,
İmdat bulamam birerde.
II. Kahırcımı bilsele, mari,
Güze beni versele, mari.
III. Kahırcımı bilsele, mari,
İstedime versele.
IV. Bu kahırdan ölürsem,
Nasıl yatacam erde?
24. I. Armut aacı burulmuş,
Sular köküne durulmuş.
Duruldukçan durulsun,
Yärim tezçe bulunsun.
II. Armut aacı burulmuş,
Su kökünde durulmuş
Otuz yaşında kızın
Çiizini sıçan imiş.
II. Armut aacı dallanmış,
Sular kökünde bulanmış.
Bulandıkçan bulansın,
Yär boynuma dolansın.

25. Çıbık saldım çimene,
Çimenin çiçeecine.
İpek olsam, sarılsam
Yarimin belcääzine.
26. I. Karşıda kaun iyärle,
Kauna dilim deyärle.
Ben de gitsem – ne deyärle?
“Saymış ta gelmiş”, – deyärle.
II. Karşıda kaun iyiyle,
Kaunu dilim ediyle.
Ben de gitsem, ne deyärle?
“Saymış ta gelmiş”, – deyärle.
27. I. Maymunka süpürü – toz edär,
Maymun geçär – göz edär.
Adi, bre maymun, işine,
Düşme maymunkanın peşine.
II. Kız süpürü – toz edär,
Olan geçär – göz edär.
Adi, bre olan, işine,
Düşme kızın peşine.
28. I. Avada uçan kırlangıç,
Kuyrucaa ayırıç-ayırıç.
Beni yärden ayıran
Kan kussun auç-auç.
II. Avada uçan lelecik,
Kanadı pak benecik.
Beni ayıran yärden
Satsın salt bir elecik.
III. Avada uçan kelebek,
Kannedi senek-benek.
Beni yärden ayıran
Satsın kalbur (h)em elek.
29. Varşavadan kiyat geldi,
Benim yärim evlendi.
Bana da ev azırlanar –
Dört köşeli bir mezar.

30. Kara tauk tepeli,
Piliçleri küpeli.
Evlenmeyin, çocuklar, –
Şindiki kızlar şüpelî.
31. I. Uzun damdan ses gelâr,
Çıkın bakın, kim gelâr.
Kızlar gelâr oraktan,
Kitkaları varaktan.
II. Uzun damdan ses geliy,
Çıkın bakın, kim geliy.
Kızlar oraktan geliy,
Kitkaları titiriy.
32. Dam üstünde fil-düzen,
Damdan çıktı bir güzel.
Bir teste gül elinde,
Kendi gülden taa güzel.
33. I. Aul boyu gül-fatma,
Olan, bana laf katma.
Lafına laf bulurum,
Sana lafçı olurum.
II. Aul boyu gül-fatma,
Vazgeç, olan, laf katma.
Benim yârim küçük taa –
Ondört-onbeş yaşında.
34. Ay, irince, irince,
Saldım kaşık pirince.
Sen maaleden gelince,
I. Taştı pirinçler ere.
II. Pirinç yandı dibine.
35. Bayırdan sellâr akar,
Çıkın bakın, kim gelâr.
Pembe fistannı gelâr,
O bizim gelin gelâr.

36. Canımınampaaresi*, mari,
 Ürääminpervaaesi**, mari.
 Hiç aklımdan çıkmıyor, mari,
 Yärimin dedikleri, mari.

*Campaare –ampaara.

**Pervaae –пропеллер, винт.

37. Feslään ektim uvaya*, mari,
 Kızlar çıksın duvaya, mari.
 Duvacını etsinnär, mari,
 İstediine gitsinnär, mari.

*Uva – boş, sapa er.

38. Feslään ektim aş için, mari,
 Yandım kara kaş için, mari,
 Edi yıl izmet ettim, mari,
 Bir karagöz eş için, mar.
39. Avada uçan kuş muydur, mari?
 Kanedi gümüş müydür, mari?
 Beni yärden ayıran, mari,
 Acaba gülmüş müydür, mari?
40. Kaleyi kaldıralım, mari,
 Yılanı öldürelim, mari,
 Sevdadan ölenneri, mari,
 Cennete gömdürelim, mari.
41. Ocaklık başı yarılmış, mari,
 Kaynana bana darılmış, mari.
 Darıldıkçan darılsın, mari,
 Oolu boynuma sarılsın, mari.
42. Bir taş attım yamaca, mari,
 Bir kuş urdum alaca, mari.
 Alacası boyumca, mari,
 I. Dilleşmedim* doyunca, mari.
 II. Sevemedim doyunca, mari.

*Dilleşmä –lafetmä, lafa durmaa (gençlär için).

43. I. Ay, gininiz, gidiniz, mari,
Siz bizi beenmediniz, mari,
Taa iisine saldınız, mari,
Gene bize kaldınız, mari.
II. Ay, gidi, gidiniz,
Siz bizi beenmediniz,
Taa iisine saldınız,
Gene bize kaldınız.

44. Ambar altı yapraklı, mari,
Ben istemem kalpaklı, mari.
Ben istiyrim şapkalı, mari,
Ardı moor jiletkalı, mari.

45. Kadifeler katlıdır,
Benim yârim atlıdır.
Onun atı olaydı,
Şindi birda olurdu.

46. Süpürgesi yoncadan*,
Kayat belli inceden.
Süpürgesi yoncadır,
Kayat beli incedir.

**Yonca – bir sert ot, angısından yaparmışlar sokak süpürgesi.*

47. I. Kaar yaayar – kürek istâr,
Dam çökmüş – direk istâr.
Aşırıdan kız alan
Demirden ürek istâr.
II. Dam çökmüş – direk istiy,
Kaar yaayıy – kürek istiy.
Aşırıdan çocukla
Demirdân ürek istiy.
II. Kaar yaayır – kürek istir,
Dam çökmüş – direk istir.
“Yârim geliy”, – desele,
Çıkarım güle-güle.

48. I. Aldım sepet elime,
Çekettim ben üzümüne.
Yâr geçmişti önüme,
Asiret oldum gözüne.
II. Aldım sepedi koluma,
Vardım baalara üzümüne.
Yâr de ilindi gözüme,
Mayıl oldum üzümüne.
49. Altın tasta su duru,
Komuşu kızı kuduru.
Kudurdukçan kudursun,
Ben öptükçen, o dursun.
50. Dä, kara biigir, pazara,
İncir getir kızlara.
Kızlar isin – semirsin,
Koca babular gebersin.
51. Ay, al ata, al ata,
Dirsecii bata-bata.
Kurumuş, kibrit olmuş,
Kızlara baka-baka.
52. Ay, dere, derin dere,
Yârim düştü Bendere.
İki kılıç uruştu,
Ben yârimnen buluştum.
53. Su gelir lüle-lüle,
Kız gelir güle-güle.
Yaalıcaa* da elinde,
Gözünü sile-sile.

*Yaalık – basma.

54. Çobanın kavalı kırıktır,
Länkanın gözü yılıktır.
Çal, bre çoban, kavalı,
Oynasın Länka zavallı.

55. Maaneci başı mıydın?
Cefane* taşı mıydın?
Birkaç maane çalayım –
Cebinde taşır mıydın?

*Cefane – olmalı, sahayır (драгоценный камень).

56. Kaleden öküz bakar,
Öküzün annı çakal.
Çakala da kim bakar,
Terbiyik ürek yakar.

57. – I. Pat altında enserle,
Pat üstünde sersemne.
– Ev üstünde pipile,
Pençere altında titirer.
II. Camal setinde kaymakla,
Pençereye karşı kaypakla*,
– Dünekteydir* pipile,
Pençere altında titirer.

*Kaypak – yamuk kız.

*Dünek – sopa, pardı, angısında uyuyêrlar tauklar, pipilär.

58. Al perde, eşil perde,
Kız koymuş çocu derde.
Ane, bu dertten ölürsem,
Nasıl yatacam erde?

59. Sıra-sıra kazanna,
Kara yazıyı yazanna.
I. Beni yârden ayıran
Cennet üzü görmezle.
II. Beni yârlen bozanna
Cennet üzü bulmazla.

60. I. Aman, mari güzelim,
Gel, ikimiz gezelim.
Gül döşedelim dizeden,
Yaşayalım bu güzeden.
II. Ay sizeden, bizeden –

Gül döşedelim dizeden.
Sarınpıta yatalım
Austostan güzeden.

61. Kalk, mari kız, menderden*,
Gelir güvää dermenden.
Yollar sana dünürcü,
Ben de olurum daulcu.

**Mender (minder) – dar döşecik.*

62. Şeytan parası güzel,
Altın gibi yalabar.
Bakma sen iç güzellää,
Zere aaladır islää.
63. Armut aacı dallanmış,
Ere diimiş, ballanmış.
Gördüm bir kız tellenmiş –
Sandım, yarım evlenmiş.
64. Eşiklere basırım,
Papucu patladırım.
İstediime gidärsen,
Çok çocu çatladırım.
65. Yarım bana eş oldu,
Günüm sansın beş oldu.
İkide-birde komuşu
Bana veriy diş otu.
66. Pençeremin şişesi,
Gen üräämin köşesi.
Pençeremden baktılar –
Genç üräämi yaktılar.
67. Aya baktım – ay ayaz,
Kıza baktım – kız biyaz.
Keseyi saldım – para az,
Etär-etmüz bütün yaz.

68. Bir ahettim derinden,
Gün oynadı erinden.
Nasıl ahetmeyim ben, –
Yarimi aldıla elimden.
69. Durma, dilber, karşımda,
Diilsin benim yaşımda.
Kimdir benim yaşımda,
Gelsin dursun karşımda.
70. I. Dermen çatma, gülfatma,
Olan, bana laf katma.
Lafına laf bulurum,
Sana lafçı olurum.
II. Dermen çatma, gülfatma,
Olan, bana, göz atma.
Lafına laf bulurum,
Sana bir eş olurum.
III. Dermen, çatma, gülfatma,
Bana göz sän iç atma.
Benim yarım küçük taa ,–
Bastı onbeş yaşına.
71. Kırkmeçik unutuldu,
Kırk ayoş tunutuldu.
Kızlar şimdi sokakta
Oyun oynıyla oruçta.
72. Bir buçuk yıl kolladım,
Eş kendime aaradım.
Pişman oldum ölünce,
Dayak idim doyunca.
73. İki kayık yan-yana,
İçi dolu kaynana.
Kayınnanın sözleri –
Kör olaydı gözleri.

74. İç güvääliine gittin –
Günnerin senin bitti:
Kayınnaylan yaşamak –
Yakıcı biber düümek.
75. Sakacının sakası,
Delim-deşik dogası.
Yarım ona pek benzär:
Pala-parta rubası.
76. Avşam üstü serindir,
Suya girsâm, derindir.
Çocuklar çıkmış siirene,
Birisi de benimdir.
77. Evin üstü keremet,
Benim yärin şeremet.
Pek şeremet, çok güzel,
Bütün kaçarak gezer.
78. Bıyık braktım – ko büüsün,
Yärimi gıcıklaşın.
Üfkeden de tutunup
Yarım var neyi yolsun.
79. Dan erleri bozarak,
Yarım eve alatar.
Diilim salt ben pazardan
Boynusuna sasırmaşan.
80. Aula kuyu kazdım,
Dibine maane yazdım.
Maaneci başı mıysın?
Zurnacı oolu muysun?
81. Keremetten su damnar,
Bana bir kız adanar.
Aranızda yok mudur?
Bana bir kız çok mudur?

82. Urdum bir taş yamaca,
Urdum bir kuş alaca.
Yoktur öptüüm okada
Kazanınca yorgaca.
83. Urdum bir taş yamaca,
Sevdim bir kız karaca.
Yanacı pak al alma,
Lafçaazı da bal dökme.
84. Bir taş urdum duvara,
Lençi çıktı pınara.
Muşkat çiçää kulaanda:
Peti, sen braz bekle taa.
85. Bir taş attım yamaca,
Bir kuş urdum alaca.
Alacası boyumca,
Dilleşmedim doyunca.
86. Baltaya gittim kamışa, (moru),
Etiştım öbür başa, (moru),
Öbür başı – meyvalık, (moru),
I. İçi dolu sefalık. (moru),
II. Yärim sürär sefalık.
87. Baltayı ütülerle, (de, moru, moru),
Yärimi kötülerle. (moru). – 2 kere.
Kötüleyen – bir duşman, (da, moru, moru),
Almayan da – bir pişman (moru). – 2 kere.
88. Tuzlaya gittim tuz için,
Kışlaya girdim kız için.
Kız köşeye yan gelmiş,
Güzelliine nam vermiş.
89. Keremetten bacalar,
Gergeten alacalar.
I. Takılmayın kızlara, –

Darılır amucalar.
II. Aldatmayın kızları,
Küsürle ölüncene.

90. Sıra-sıra karpuzla,
Ere batsın kart kızla.
Şindi oldu kolhozluk
Yaşasın körpe kızla(r
91. I. Yolun boyu (II. Aul boyu) pıtırak,
Çık karşı gülümseyrek.
Anam-bubam denemez,
Sopayı geeriden sıbitmaz.
92. Ay duuar kemiş için,
İncecik çımbar* için.
Analar kızları büüdür
El kapuları için.

**Çımbar – düzendä dokumayı germäk için kullanılan bir tertip (aylaat).*

93. Köprü altında tiken,
Yakma beni gülärken.
Allaa alsın canını
Üç günnecik güvääyken.
94. I. Ay ikindi, ikindi,
Gözlerim yolda dindi.
Avşam oldu – gelmedin,
Ursuz duşman – ölmedin.
II. Ay, ikindi, ikindi,
Gözlärim yola dikildi.
Epsinin yärleri geldi,
Sade benim gelmedi.
III. Ay, ikindi, ikindi,
Gözüm yola dikildi.
Erkezin yäri geldi,
Benim nerede kaldı?
95. Ay, dere, derin dere,
Yärim düştü Bendere.

O oradan gelincene,
Beni Kolçiyeye verdile.

96. Çeşme başında testi,
Ne fena lüzgâr esti.
Esti-esti – kuruttu,
I. Yâr seni salt unuttu.
II. Yâr, sen beni unnuttun.
97. Ahettim – yolu geçtim,
Erbir zihiri ben içtim.
Eer ölärsen bu dertten,
Nası yatacam erde ben?
98. Bayırdan, bayırdan sellâr akıyur,
Lençi çıkmış kapudan bakıyur.
Balboka yolu, yolu pelinnik,
I. Lençiyeye yaraşmaz hiç bu gelinnik.
II. Ne yaraşır Lençiyeye bu gelinnik.
III. Ne yaraşmaz Lençiyeye gelinnik.
99. Aul boyu bir-iki,
Benim yârim var iki.
Biri saldat – beklemem,
Biri çirkin – istemem.
Saldat olan gelecek,
Çirkin olan ölecek.
Saldat olan gelmedi,
Çirkin olan ölmedi.
100. Keremetten su damnaar,
Bana bir kız adanar.
Bana bir kız çok mudur?
Aranızda yok mudur?
Aranızda yoksaydı,
Balbokada yok mudur?
101. Maavi çiçek açacak,
Soni bize kaçacak.

Soni kaçtı, kurtuldu,
Dar köprüde tutuldu.
Gözlemesi elinde,
Ürekesi belinde.
Na, bre Pançu, gözleme,
İyirsin, beni özleme.
I. Na, mari Soni, bir armut,
İkimiz de arnaut.
I. Na, mari Soni, bir alma,
Sen de benden atılma.

103. Keremetten bacalar,
Alacaydır gergeflär.
Sevârim genç kızları –
Darılır agaları.

104. Dana, dana, das, kızım,
Papucun burnusuna bas, kızım.
Göz sen kıp gözellere,
Dudak bük çirkinnere.

105. I. Ay, pazara, pazara
II. Ay, bazlara, bazlara,
III. Ay, sazlara, sazlara,
Em atayım kazlara.
Kazlar emini iyince,
Ben varayım kızlara.

106. I. Armut dalda bir sıra,
Çocuklar gidir Mısıra*.
Şindiki çocuklar ucuzdur:
Yarım filcan şaraba.
II. Dalda armut bir sıra,
Çocuklar gidir Mısıra.
Evlenirsele orda,
Yazık o genç kızlara.

*Mısır – Egipet.

107. Kapu ardı aralık,
Ne bakıysın, analık?
Sen bana kızını vermersen,
Yalal sana mezarlık.

108. – Sarı kiyat – elpeze,
Länka mari, gel bize.
– Nasıl varayım size? –
Yärim gelecek bize.
Avşam oldu, – gelmedi,
Ursuz duşman ölmedi.
Kaar esär, yaa(ya)r-esär,
Selämı bendän kesär.

109. Avşam üstü serindir,
Suya girsem, - derindir.
Kızlar çıkmış siirana,
Al fistannı – benimdir.

110. Kosalarda elecek,
Avşama yärim gelecek.
Avşam oldu – gelmedi,
Ursuz duşman ölmedi

111. Valkaneş dört köşeli,
İçi sedef döşeli.
İçinden bir yär sevdim,
Yanacı menevşeli.

112. I. Valkaneşin buzları,
Tülüküüyün kızları.
Maaviydir boncukları,
Kaaviydir çocukları.
II. Tülüküüyün kızları,
Kıvrak boylu kızları.
Çocukların da çoonun
Geniştir yaarinnarı*.

*Yaarın – omuz, arka.

113. Kalenin kedikleri,
Bal-şeker idikleri.
İç aklımdan çıkmıyor
Yarimin dedikleri.

115. I. Tarana* aş kaşık istiy,
Uşak aalıy – meme istiy.
Tarana tasta - kaşık yok,
Anası iç birda yok.
II. Tarana taşıy – kaşık yok,
Uşak aalıy – beşik yok.
Tarana taşı – imek yok,
Anasının südü yok.

**Tarana - evelki bir aş: şarap kaynarkan fırlayan bataktan
bulamaç mancası.*

116. Kaleden iniş-piniş,
Ben idim kara emiş.
Diildir bu yâr sana eş,
I. O çoktan benim, demiş.
II. O çoktan seni brakmış.

117. Ay, kazan kaynar – tuç mudur?
Gelini sevmää – güç müdür?
Kokulmadık laaledir,
Ellenmedik kaledir.

118. Al almayı dişledim,
Boncuklu basmayı işledim.
I. Kardaşım istedi – vermedim,
Ben onu yârime işledim.
II. Kardaşıma vermedim,
Ben onu yârime neetledim.
III. Al almayı dişledim,
Al çevreyi işledim.
Kardaş istedi – vermedim,
Ben onu yârime işledim.

119. Yaamurlar yaa(ya)r erde iz olur,
Annaşılır, ani güz olur.
Lüzgärlar esär-esär.
Yärim benden selâmı kesär.

120. Sarayı* saçakladım,
Almayı bıçakladım.
Yärim sımarladı gelmää:
Ben onu aldatmadım.

*Saray – büük, gözäl bina (äboey).

121. Ahettim – yolu geçtim,
Erbir zihiri ben içtim.
Köprüleri geçärken,
Taftaları çürüsün.
Su çeşmeden içärken,
Kurnaları kurusun.

122. Pençerele burmalı,
Porta yanında durmalı.
I. Sevgili yärim benim,
İkimiz eş olmalı.
II. (H)akikatlı yärimsin,
Saade olurum senin.

123. Aul boyu pıtırak,
Benim yärim pek yırak.
Varın süleyin siz ona,
Yızlansın gelsin bana.

124. Su gelir dalga-dalga,
Kız gelir düşe-kalka.
Yaalıcaa da elinde,
Terini sile-sile.

125. Avada yıldız – bin iki,
Benim yärim var iki.
Sabaa yıldızı duuncak,
Yärimner yok olacak.

126. Canımın campaaresi,
Üräämin pervaanesi.
Ne mutlu o kişilär,
İstediine gidenner.
127. Küp üstünde mum duru,
Kapu ardında yär duru.
Eer duyursaydı buba,
Başına gelir büyük bela.
128. Adin, kızlar, kalkalım,
Skeleye* da varalım.
Birär yär ayıralım,
Göreni şaştıralım.

*Skele - пристань.

129. Emenimin yok peşi,
Näända benim o eşim?
Emeni peşi bulundu,
Eş bana bulunmadı.
130. Varşavadan kiyat geldi,
Benim yärim evlendi.
Bana da ev azırlanar –
Dört köşeli bir mezar.
131. Çil tayına pinsene,
Bize kadar gelsene.
Anen sorursa: “Nerdeydin?”,
“Yärim gittim” desene.
132. Arabanın angışı,
(H)ele kızda bakışı!
Ne güzelce bakıyor! –
Aazının suyu akıyor.
133. Kaun-karpuz kapçıcaa,
(H)ele kızda çarıcaa!
Elcääzinde oracık,
Yollanmış o yıracık.

134. I. Ay, uuruma, uuruma,
Su doldurdum tuluma.
Tekerledim uuruna,
Razgeldi o uruma*.
II. Ay, uluma, uluma,
Su doldurdum tuluma.
Tekerledim uruma,
Köpek gibi uluma.
III. Ay, uluma, uluma,
Su doldurdum tuluma.
Kırımdan aber geldi -
Yârim orda evlendi.

*Urum - grek.

135. I. Pindim seren üstüne,
II. Pindin ben taş duara,
El ettim eski yâre.
Enicesi duyarsa,
Çok fena gelir ona.

136. Eşil çibık - dal-parmak,
Ne iştir bu - yalvarmak!
Kızlar çocu gördüünen,
Fartaları çözülr.

137. Tekne-tekne yımırta.
Yâr, sen beni unutma.
I. Unudursan, ko unut,
Göz yaşını kurutma.
II. Unudursaydın beni,
Betva ederim: ol deli.

138. Mercimek kile-kile*,
Mayılım Kirekiye.
O da beni beenirse,
Doyamam büle yâre.

*Kile (kilâ) - terekâ. un. tuz gibi şeyleri çekmektâ bir evelki ölçü - 40 litra.

139. Laalenin de çiçecii,
I. Ne gercik onun renkçii.

II. Ne gerciktir benizçii.
Bulmadısan kız küüde,
Gel al bizim Ançıyi.

140. İbrişimi bükârim,
Yoldan yârimi beklârim.
I. Eer vermârsele ona,
Yok olurun dünnâdan.
II. Ona karşı çıkacam,
Başka (h)iç ayırılmaycam.

141. Ahettim, suuk su içtim,
Ceerlârimi yara ettim.
Boşuna anıldın metin,
I. Yaşamamı sen ezdin.
II. Üzümü benim kestim.

142. Yıl da aylar oniki,
Benim yârim var iki.
Biri saldat olacek,
Biri çirkin – ölecek.
Çirkin olan ölmedi,
Saldat olan gelmedi.
Bu betvayı çekecem,
Allele, ölüncene.

143. Naaneyi çıkaralım,
Başka ere koyalım.
O çiçek verecek,
Yavklun tezde gelecek.

144. Genger çiçääni kırktık,
Şindi onu neetledik.
Eşermârse sabaadan,
Kes umudu Lambudan.

145. Tığarkanı yakıver,
Pençereden bak ta gel.
Yap atır ihtârlara,
Verirler beni sana.

146. Maavi çiçek açacak,
Länka bize kaçacak.
Länka kaçtı – kurtuldu,
Dar köprüde tutuldu.
Nerde Länka tutuldu,
Orda Koli bulundu.
Länka düştü – lup etti,
Koli öptü – şlap etti.
Ürekesi belinde,
Gözlemesi elinde.
Na, bre Koli, gözleme,
Sen de beni özleme.

147. Na, mari Länka, bir alma,
Sen de benden brakılma.
Na, nre Koli, bir armut,
İkimiz de arnaut.

148. I. Elma attım yukarı,
Ben istemem dul karı.
Dul olmasın, kız olsun,
Yanacında gül olsun.
II. Alma attım yukarı,
Ben istemem dul karı.
Dul olmasın, kız olsun,
Yanacında ben olsun
(Yanaanda beni olsun).

149. Sandık üstünde darı,
Kız, senin saçın pek sarı.
Vardım açtım çemberi –
Al yanak – kaymak gibi.

150. Karpuzu kestim – kan gibice,
İçi tatlı bal gibice.
Balbokadan yâr sevdim,
I. Yanacı bir nar gibice.
II. O pak al laale gibice.

151. Pindim seren üstüne,
Baktım Varna yoluna.
Varna yolu incecik,
Yarım gelir gençecik.
Em gençecik, em güzel,
Ardımdan da pek gezer.
Ayaklarını urarak,
Parmaklarını kırarak.
152. Kaar yaayar kepek gibi,
Yapışır ipek gibi.
Pençereden bakannar
Kudurmuş köpek gibi.
153. İki kayık uz gidâr,
İçi dolu kız gidâr.
Dolayanı kıymıklı,
Ben istemem bıyıklı.
I. Ben istârim şapkalı,
Şapkalı, jiletkalı.
II. Ben istiyum jiletkalı,
Ardı altın (gümüş) tokalı.
154. Su-derenin uzunnuu,
Pinsem, kırsam buzunu.
Buzda giden kızının
Görebilsem I. gözünü; II. üzünü.
155. Ay, dere, uzun dere,
Gölgesi urdu ere.
Yarım beni almarsa,
Boy sürsün kara ere.
156. İki pınar gölgeli,
İçi dolu zerdeli.
– Kız mıydın? Tatar mıydın?
Zerdeli satar mıydın?
– Ne kızım, ne tatarım,
Ne de zerdeli satarım.

157. I. Arabanın angışı,
Ele çocukta bakışı.
Ne gözâl de o bakıy,
Aazının suyu akıy.
II. Arabanın angışı
Ele, kızda bakışı.
Ne güzelce o bakıy,
Çocaa gözleri akıy.
158. Armut aacı buruldu,
Su kökünde duruldu.
Yârim saldat gidârken
Sol yanından uruldu.
159. Pindim kirpiç duvar(ın)a,
Baktım Troyan yoluna.
Troyan yolu uzdur,
Benim yârim kuduzdur.
Em kuduzdur, em deli,
Ben ona I. gidemeli; II. gitmemeli.
160. Avada bulut kaçır,
Ere yaamurlar saçır.
Benim bildirkı yavklum
Benden bu yıl ne kaçır?
161. Daadan çıkır bir kuzu –
Burma-burma buynuzu.
Benim vardı bir yârim –
Nece bir vakla kuzu.
162. Ay, gündendi, gündendi.
Başçe gölgelendi.
Yârimden kıyat geldi –
Üreciim serinmedi.
163. Kale ardı saz olar,
Annaşılır – yaz olar.
Çok iş çıkıyo kırdâ –
Buluşmamız kıt olar.

164. Kale ardı saz olur,
Güllär açar – yaz olur.
Ben yârime “gül” demem,
Gülün ömürü az olur.

165. I. Ay duuar sini gibi,
Salınır silme gibi.
Yârim kalkmış uykudan
Kaşınır deli gibi.
II. Ay duuêr sini gibi,
Salınır sölfe gibi.
Yârim kalkmış uykudan
Bakınır deli gibi.
III. Ay duuar sini gibi,
Sallanır selvi gibi.
Yârim uyanmış uykudan
Kaşınır deli gibi.
IV. Ay duuar sini gibi,
Salınır selvi gibi.
Benim vardır bir yârim –
Kaşınır deli gibi.

166. Kayın, bulutlar, gidin,
Paadişaaaya aber verin.
Bırdan saldat almasın,
Kızlar yârsiz kalmasın.

167. Kara tauk kanadı, (mori),
Yârim beni aaradı. (mori) .
Aaradı da bulmadı, (mori),
Komşulara da sormadı. (mori).

168. Maavi üzük poyraza,
Varın süleyin foroza.
Bu gecelik ötmesin,
I. Yârim gelecek bize.
II. Yârimi ürkütmesin.

169. Kalenin vedenneri,
Çevirin gidenneri.
Ne hoş kalpak kurmuşla
Valkaneş dilberleri.

170. I. Maavi üzük dal-parmak,
Ne hoştur bu yalvarmak.
Çocukların käärleri* –
Pençereden yalvarı.
II. Maavi üzük parmakta,
Herbir boya yanakta.
Eer beenmärsen bu kızı,
Süzülesin yırakta.

**Käärleri – girginneri, en iileri.*

171. Kırçma önü boyalı,
Yär direkte dayalı.
I. Al perde, eşil perde,
Kız koymuş çocu derde.
II. Onun var büyük kahır –
Kızı tutuyla kapalı.
II. O şimdi büyük kahırda –
Kızı dün kavradıla.

172. Tune* yolu (boyu) bu mudur?
Suyu tatlı su mudur?
Suyundan kaymak olmaz,
Güzele doymak olmaz.

**Tune – Tuna.*

173. Uzun-uzun kamışlar
Teste-teste yanmışlar.
Sen ne deyärseydin de,
Annına yazılmışlar.

174. Çufa söktüm direkten*,
Bir yär sevdim ürekte.
O yär bana yär olmaz,
Oturupta lafetmez.

**Direk – burada: baştan-başa yan dikiş.*

175. I. Kalenin ortasında
Mum yanar sofrasında.
Benim vardır bir yârim
Tülüküü ortasında.
II. Kalenin ortasında
Mum yanar sofrasında.
Bir güzel yârimim vardı
Balboka ortasında.

176. Al almayı oyduydum,
İçine şeker koyduydum.
Sen ne deyârseydin de,
Ben lafımı uydurdum.

177. I. Al şal* fistan, şal fistan,
Kimdir seni şımardan?
Valkaneşten bir olan,
Jiletkaşı çufadan.
II. Al şer fidan, şer fidan,
Kim o kızı şımardan?
Aymana tülüküülü,
Kız gezir , nece büülü.
III. Ay şer fidan, şer fidan,
Kimdir kızı şımardan?
Balbokadan bir olan,
Kalpaanı yan taşıyan.
I. Ay, şer fidan, şer fidan,
Kimdir kızı şımardan?
Günduusundan bir olan,
Jiletkaşı moor şaldan.
II. Ay, şal fistan, şal fistan,
Kimdir seni şımardan?
Valkaneşten bir olan –
Jiletkaşı çufadan.

*Şal - kaşmer materiya.

178. – Maavi üzük telpeze,
– Gel, mari Lâna, sen bize.
– Nasıl gideyim size? –
Yârim gelecek bize.

179. Sokak-sokak patım var,
Yarımin kabaatı var.
Kabaatçımı bilsele,
I. Beni ona versele.
II. Güze ona versele.

180. Sıra-sıra karpuzla,
Ere batsın kart kızla.
Şindi oldu kolhozluk –
Yaşasın körpe kızla.

181. Ay sunduru, munduru,
Set üstünde mum duru.
Pençerede çocuklar
Burnular(ı)nı donduru.

182. Nar aacı narçaklandı,
Yarımim ne nazlandı.
Nar aacı pürçeklendi*,
Ayrılmak gerçeklendi.

**Pürçeklendi – burada: dallandı. püsküllendi.*

183. Nar aacı narsız olmaz,
Yarımim bensiz olmaz.
Yarımim yalal mıysın?
Osa sän bir düş müysün?

184. Nar aacına çii düşmüş,
Kız büyük kahıra düşmüş.
Aaçtan çii kalkınacak,
Kız kahırlan kalacak.

185. İki tauk tepeli,
Benim yärim üfkeli.
Üfkelenme, hey bre can,
I. Gene kendin gelecän.
II. Gene bana gelecän.

186. Heleley, heleliy,
Koli üfkeli geliy, –

Kati foruya çıkmamış,
Çiçääni de vermemiş.

187. Maaneci başı da ben,
Cefaane taşı da ben.
Çalacam çokça maane,
I. Salt üşenme da sesle,
Sizleri şaştıracam.
II. Çokça maane çalacam,
Sizleri şaştıracam.

188. Ak dimi, kara kalpak,
Yär, diilim kayet yalpak.
Eer sen beni almasan,
İyir seni kara toprak.

189. Pençerede farfuri,
İçi de karanfilli.
Karanfil ocak-ocak,
Yäriyä olur mu doymak?

190. I. Armana kuyu kazdım,
Yär okudu, ben yazdım.
Bir komuşu çocuı için,
Ölüp-bayıla yazdım.
II. Armana kuyu kazdım,
Yär okudu – ben yazdım.
Yär aklıma geldikçen,
Ölüp-bayıla yazdım.

191. Bir taş attım dereye,
Kız çıktı pençereye.
Salma, olan, – urusun,
Sora pişman olursun.

192. Kaleye kaun astım,
Balboka benim dostum.
Yär, sen bana ne küstün? –
Ben sana juket kestim.

193. Alçacıksın dal gibi,
Tatlıcaysın bal gibi.
Her lüzgârlâr estikçe,
Kokıyursun gül gibi.
194. Ne incecik boyun var,
Ne çingene soyun var!
195. Kaleden indirdile,
Al-eşil giidirdile.
Üç günnücek gelinken
Eşimi öldürdüle.
196. Kalenin kavakları,
Titiriy yaprakları.
Çii düşmüş güle benzâr
Yarimin yanakları.
197. Kalenin direkleri,
Askerin düdükleri.
Hiç aklımdan çıkmıyur
Yarimin dedikleri.
198. Su doldurdum kamışa,
Su verdim susamışa.
Allah versin saburluk
Yârlerden ayrılmışa.
199. Bal doldurdum kamışa,
Canım acıdı yanmışa.
Sevda onu kurutmuş,
Dönmüşdür kurt kapmışa.
200. Su doldurdum tuluma,
Tekerledim kırıma.
Çalıcıysan, çal maane,
Köpek gibi uluma.
Becerirsen, çal maane,
Domuz gibi soluma.

201. Astım sepet koluma,
Vardım baalar yoluna.
Baalar yolu incecik,
Benim yârim gençecik.
Hem gençecik, hem güzel,
Türkü çalarak gezer.
202. Maanemi çala-çala,
Pindim bir ince dala.
Korktum, dal kırılacak,
Yârimi eller alacak.
203. Ay, uyurdum – uyandım,
Gül yastısına dayandım.
Bir incecik ses geldi, –
Yârim deyni, uyandım.
204. Ev ardında ergele,
Evi urdum pergele.
I. Bu yıllar gelmişkene,
Yârimi verdim ellere.
II. Bu yıllara gelmişken
Yâri aldıla(r) elimden.
205. Ay, dere, derin dere,
Gölgesi serin dere.
Gölgeler sizin olsun,
Gözeller bizim olsun.
206. Ay, irince, irince,
Kaşık saldım pirince.
Bir incecik ter döktüm,
Yâr da bana gelince.
207. Ay duuar kamış için,
Gün duuar gümüş için.
Maalemizde var bir kız,
Saydım, ki benim için.

208. I. Başçemde açtı aşş*,
Kaçma yârden, sen ba şaş.
Güze saldat gidecek,
Dökecen sora çok yaş.
II. Başçede açır aşş,
İnanma üreeni, be şaş.
Yâr seni brakıp gidâr,
Dökecen sondan çok yaş.

*Aşş - dolu mak, başça çiçää.

209. Sokak aaçları bir sıra,
Çocuklar gidir Mısıra.
Evlenirse onnar orda,
Yazık gençecik kızlara.
210. Çii düşmüş - titirää benzâr,
Yârim güzel - güle benzâr.
Eş olarsak ikimiz,
Sevinirsin mi, be yâr?
211. Denizin (h)iç dibi yok,
Evlenmenin örnää yok.
Eer gidârseydim sana,
I. Ozaman (h)iç aklım yok.
II. Maana bulan bana yok.
212. I. Pençereden atma beni,
Kum-topraa katma beni.
Gel-git vakıt dönürsün,
Ardımdan da ölürsün.
II. Pençereden atma beni,
Dullara katma beni.
Dayanamaz üreciim
Yalnız kalmaa - ben gençim.
213. Evin üstü keremet,
Benim yârim şeremet.
(H)em şeremet, (h)em güzel,
Uyuklayrak (h)ep gezer,

Parmaklarını urarak,
Tırnaklarını kırarak.

214. Avada uçan melek*,
Kanatçı senek-benek.
Yârden ayıran beni
Satsın elek (h)em sini.

*Melek - angil.

215. I. Çalarkan bir şen türkü,
Yârim sıbıttı kürkü.
Oynadı - dolay şaştı,
Soo beni kaçak aldı.
II. Çalayım bir şen türkü,
Yârim sıbıtsın kürkü,
Eni gölmek diktirsin,
Bir kastüm da kestirsin.

216. I. Ay, dere, uzun dere,
(H)em derin-dipsiz dere.
Beni yârden ayıran
Boy sürsün kara ere.
II. Ay dere, uzun dere,
Düşürme, sen, kızı derde.
Aldadarsan bu canı,
Girirsin kara ere.

217. Suya baktım - su duruk,
Kıza baktım - kız dürük.
Bilsem onun derdini,
Bulurum dermenini.

218. Papur gittim ben biçmää,
Suyum etmedi içmää.
Yârimden aber geldi, -
Yoktu kanedim uçmaa.

219. Aaç büüyär - dalsız olmaz,
Kız büüyär - eşsiz olmaz.

Kızları aldadannar
İi uurları iç olmaz.

220. Gücülär – çile-çile,
Yär buldum gücübele.
Ben çirkin, yärim güzel –
Nasıl yaşaycüz bile?

221. Vardım çeşme başına, (mari),
Çöktüm biyaz taşına.(mari).
Nedi sevda – bilmäzdim, (mari),
O da geldi başıma, (mari).

222. Damdan çıkan vakla kuzu –
Burmalydır buynuzu.
Benim vardır bir yärim,
Doldurmadı taa otuzu.

223. Su doldurdum tuluma,
Veremeycem zuluma.
Yärcäüzimi bekleycem,
Salt bir ona verecäm.

224. Buudaylar teste-teste,
Ne fena lüzgär esti.
Bubamdan beni iste,
Verirle beni tezde.

225. Maavi kitka varaklı,
Benim yärim çarıklı.
Şindi midir, bre olan,
Çarık giilecek zaman?

226. Ay, dut-emiş, dut-emiş,
Dalları suya diimiş.
Benim vardır bir yärim –
Gözlerni sıçan imiş.

227. Dermen çatma, gül-fatma,
Olan, bana laf katma.
Bıktım senin lafına –
Lafediysin boşuna.
228. Başçenizin gülüydüm,
Solup-silkindim, gördün mü?
Kaldım erine gül burcu,
Sevmek – o bir can borcu.
229. I. Başçenizde gül var mı?
Gül altında er var mı?
Avşama yakın gelecem,
Üreeni serinnedecem.
II. Başçenizde gül var mı?
Ben de gitsem, er var mı?
Gidecem avşama yakın –
Üreciim sana mayıl.
230. Gülü koydum filcana,
Göz attıydım bir cana.
O can benim olursa,
Doymam (h)iç yaşamama.
231. Alaca karpuz kökeni,
Yıkıldı belber tükani.
Şu belberin* kızları
Damda dokur bezläri,
Kapudadır sözläri**,
Pençerede gözläri.
232. Ay, gül-fatma, gül-fatma,
Gelsene bize, Fatima.
İki laf lafedelim,
Bakışıp sevişelim.

*Belber (berber) tükani – парикмахерская.

** Sayılêr, dünürlük vakıdı etişmiş.

233. Dal fendim dalda kaldı,
Gözlerim yolda kaldı.
(H)erkezin yări geldi,
Benim nerede kaldı?

234. Kapuda kilit burma,
Sen, bize gelip, durma.
Beni sana vermezle,
(H)iç, umut edip, durma.

235. Tığarkanı yakıver,
Pençereden bak ta gel.
Akikatlı* yärimsin,
Pulucaanı brak ta gel.

**Akikatlı – hakikatlı, halizdän.*

236. Gök güvercin olayım,
Pulucaana konayım.
Çekelciini alayım,
Kafacıını yarayım.

237. Çakmak çaktım – kav* yandı,
Ere düştü – er yandı.
Ben yärimnen dilleşince,
Doksan iki ev yandı.

**Kav – fitil.*

238. Aldım sepedi koluma,
Çekettim ben yoluma.
Yärim durmuş seläma,
Dudakları yalama.

239. Tülüküü kamışları,
Balbokanın kızları.
Selvi gibi boyları,
Gaytan gibi kaşları.

240. Küp içinde bulgurum,
Güzellere umudum.

Güzellerin derdinden
Uruldum, pak öldüydüm.

241. Sıra-sıra kazanna,
Kara yazıyı yazanna.
Cennet üzü görmesin
Aramızı bozanna.

242. Kaleden iniş-piniş,
Mahrumdan* kara emiş.
Arta kalsın kuru emiş,
Açan kendi gelmemiş.

**Mahrumdan – yoksulluktan, fukaaralıktan.*

243. Arabaya taş koydum,
Bu yola ben baş koydum.
Şu çocuun derdinden
Adımı “püsür” koydum.

244. Küp dibinde unum var,
Allahta umudum var.
Bu yâr olarsa benim,
Çok kısmetli canım var.

245. Bu evi yapan usta
Bir delikannı olsa.
Yârlen bize görüşmek
Bırada bir er yapsa.

246. Kemeñçe çala-çala
Pindim bir ince dala.
Korktum, dal kırılacak,
I. Yârim bensiz kalacak.
II. Yârimi ellâr alacak.

247. Baaya gittim üzüme,
Yâr ilindi gözüme.
Ben ona sıklık ettim,
Sora on kere öptüm.

248. Kapu önünde arman,
Armanda sarı saman.
Şindi mi geldin, bre olan,
Lafedilmeycek zaman?
249. Armut aacı budadım,
Bir dalını sakladım.
Mamusunun yanında
Kızını kucakladım.
250. Yârim geliy trakturda,
Papirozu aazında.
Bir minuda göz attı,
Sora gene tozattı.
251. Ayva basılı tasta,
Benim yârim pek asta.
Yârden gidip-gelince,
Bir incecik ter bastı.
252. Kalenin ortasında
Mum yanar sofrasında.
Benim vardır bir yârim
Tülüküü ortasında.
253. Avada yıldız kaçıyor,
Ere yaamur saçıyor.
Benim bildirki yârim
Benden bu yıl kaçıyor.
254. Avada yıldız üz elli,
Üz ellisi bez-belli.
Ürekten isteyen çocuk
Gözlerinden bez-belli.
255. Eşil kamış biçârim,
Eşil fistan giyyârim.
Eşil fistan dizeden,
Bekle, yârim, güzeden.

256. Ben bu işe çekettim,
Çok avezlen işledim.
Çiize sıra geldi, –
Bulamadım, ne vermää.
257. Kaar yaayar kepek gibi,
Yapışır ipek gibi.
Geç gelen çocukları
Kuarım köpek gibi.
258. Kara tauk kanadı,
Yärim beni aaradı.
Aaradı da bulmadı,
Suratama da sormadı.
259. Köprü altında tiken,
Yakma beni gülärken.
Allaa alsın canını
Kapuda süzülärken.
260. Kaar yaayar – kürek istär,
Dam çökmüş – direk istär.
Aşırıya giden kızlar
Demirden ürek istär.
265. Daadan pardı kestirdim,
Ben yärimi küstürdüm,
Küsme, yärim, sen bana,
I. Sana basma kestirdim.
II. Güze gidecem sana.
266. Çıbık urdum çimene,
Çimenin çiçeciine.
İpek olsam, sarılsam
Yärimin belceezine.
267. Sıra-sıra karpuzla,
Ere batsın kart kızla.
Şindi oldu kolhozluk –
Yaşasın körpe kızla.

268. Tüne boyu (yolu) bu mudur?
Suyu tatlı su mudur?
Suyundan kaymak olmaz,
Güzele doymak olmaz.
269. Armut aacı burulmuş,
Su kökünde durulmuş.
Gördüm bir kız tellenmiş –
Sandım, yârim evlenmiş.
270. Ocaklık başı – tuz taşı,
Kamburca kuduz başı.
Varın süleyin kambura,
Gelsin bu gece amura.
271. Kazanı astım güneşe,
O güneşte kaynaycak.
Brakın beni yârime,
Benimnen o oynaycak.
272. Ayna attım denize,
Çocuun adı “Bilmeze”.
Verin o çocu bize –
Gelin olayım size.
273. Kaz geliy yata-kalka,
Boynunda altın alka.
Sen başka yâr sevirsen,
Bacaanda çıksın yara.
274. Maslinğa ateşinde
Uçuşsundur pireler.
Maslinğa ateşinde
Yansın şu kör küsüler.
275. Ko tutuşsundur mumnar
Uzun usulluk için.
Ko daalsındır küsülär
Cümnä annaşmak için.

276. Kaleden atma beni,
Batalara katma beni.
Ne kız oldum, ne gelin –
Ateşe atma beni.
277. İki pınar yannaşık,
Ceplerim dolu aşık.
Yarım aklıma geldikçe,
Elimden düşiy kaşık.
278. Saçak gergef burmalı.
Yâr yolunda durmalı.
Selâmını almalı,
Onnan eş biz olmalı.
279. Alçacıksın dal gibi,
Tatlıcaysın bal gibi.
Dün olduyduk biz laflı,
Da neçin çıkmadın saklı?
280. Alçacık aul üstü,
Basmacım suya düştü.
İldim basmamı almaa,
Sevda canıma üüştü.
281. Kara tauk kanadı, mari, – 2 kere
Yarım beni aaradı, mari, – 2 kere
Aaradı da bulmadı, mari, – 2 kere
Suratama sormadı, mari. – 2 kere
282. Pindim kerpiç duara, mari,
El ettim eski yâre, mari,
Enicesi duyarsa, mari,
Nasıl gelecek ona, mari.
283. Kapu önünde arman, mari,
İçinde sarı saman, mari,
Şindi mi geldin, bre olan, mari
Lafedilmeycek zaman, mari.

284. Armut aacı burulmuş,
Su kökünde durulmuş.
Duruldukçan durulsun,
Yâr kahırdan kudursun.

285. Sarı kıyat terpeze,
Sen, mari kız, ya gel bize.
Nasıl gideyim size, –
Yârim gelecek bize.

286. Kalenin kavakları,
Titirâr yaprakları.
Çii düşmüş – titirää* benzâr
Yârimin yanakları.

* Titirek – kitka, yalabık kıyattan yapma çiçek.

287. Ay, ikindi, ikindi.
Gözlääm yola dikildi.
Epsinin yârlää geldi,
Salt benim bir gelmedi.

288. Ay, gündendi, gündendi,
Başçe gölgelendi.
Erkezin yâri geldi,
Ya benim nerde kaldı?

289. Kırçma önü boyalı,
Yâr direkte dayalı.
Eşil fistan dizeden,
Bekle, yârim, güzeden

290. Bir taş attım yamaca,
Bir kuş urdum alaca.
Alacası boyuncak,
Dilleşmedim doyuncak.

291. İki kayık yan-yana,
İçi dolu kaynana.
Kaynananın sözleri,
Köör olaydı gözleri.

292. İki kayak uz gidär,
İçi dolu kız gidär.
- Kız mıysın, tatar mıysın?
Zerdeli satar mıysın?
- Ne kızım, ne tatarım,
Ne de zerdeli satarım.
293. Kaar yaayar – kürek istär,
Dam çökmüş – direk istär.
Aşırdan kız alan
Demirden ürek istär.
294. Kara biygir ahırda,
Benim ürääm kahırda.
Kahırı bir bilsele –
Petiye beni versele.
295. Ev aardında patlıcan,
Kolumda – burma mercan*.
Beni yärden ayıran
Ayırılsın tatlı candan.
- *Burma mercan – kolaç gibi örülü mercannı blezik.
296. Aldım sepet elime,
Vardım baaya üzüme.
Üzüm tatlıdır, bal gibi,
Yärim güzel, yıldız gibi.
297. Gün güvercin olayım,
Yär puluuna konayım.
Ko ölürsem, öleyim –
Yär üzünü göreyim.
298. Arpa, buuday biçärim,
Buldur yolu geçärim.
Kırk atlının içinde
Ben yärimi seçärim.

299. Kofalarda elecek,
Auşama yârim gelecek.
Auşam oldu – gelmedi,
Ursuz olan ölmedi.

300. Armut dalda bir sıra,
Çocukla çıkıy mısıra...

301. Almala ne kırmızı! –
Üündüydün meyvanızı.
Diz üstünde öpürüm
Onbeş yaşında kızı.

302. Ay, dut-emiş, dut-emiş,
Başına nelâr gelmiş.
Şu kart kızın çiizini
Sıçancık tiftik* etmiş.

**Tiftik – ufak-ufak kıyılı.*

303. Ay, gülfatma, gülfatma,
Başka bana laf katma.
Evlenirseydin, evlen,
Şansora beni unut sen.

304. Ay, gidiniz, gidiniz,
Siz bizi beenmediniz.
Başka kolhoza saldınız –
Gene bize kaldınız.

305. I. Sokakta patlar – sıra,
Çocuk, kızı takılma.
Akılları kısaca,
Gülüntüde anılma.

306. Godovoy da yapacınız,
“Pravilno” da baaracınız.
“Nepravilno” kim baardı –
Çamura saman olmadı.
Ne bir su, ne bir saman –
Düşün islââ erzaman.

307. I. Yamaçta buuday sararıy,
Brigadirimiz yan yatıy.
Kombayla biçmää bitirdi,
Brigadirimiz se iç terlemedi.
II. Yamaçta buuday sararıy,
Kolhozda kızla kararıy.
Karşıda kombayla biçiyle,
Brigadirle larökta içiyle.

308. Kim ne gördü yannışı,
Koyamadıla iç karşı.
Onuştan yalancılık
Erersini kapladı.

309. Ay, gülfatma, gülfatma,
Prisidatele laf katma.
Laftan seni enseycək,
Pay kvotana vermeycek.

310. Kart bobana pişmemiş,
Çocuun akli etişmemiş.
Kırkadan evlenmemiş –
Bulunur mu şimdi eş?

№№ 312-330 – Çaldı Moldovan İlişka aga (Kopoy).

311. Daaya gittim ot biçmää,
Geldim karagöz kız seçmää.
Eer olursa eş bana,
Doyamam yaşamaa.

312. Ay aydındır – varamam,
Ellere cerez olamam.
Ay buluda girirkän,
Baalasalar, – duramam.

313. Pişmiş kabak tuz istär,
Benim canım kız istär.
I. Kız olmasa, – dul olsun,

Yanacunda gül olsun.
II. Kız olmasa, – dul olsun,
Dudakları bal döksün.

314. Vardım çeşme başına,
Asrka ettim taşına.
Yarım geçmiş karşıma,
Mayıl oldum kaşına.

315. Daaya gittim nacaksız,
Buldum güme meyvatsız.
Kız aardından kaç-kaça,
Kaldım artık bacaksız.

316. Kazanı astım güneşe,
O güneşte kayanaycak.
Brakın benim yarimi –
O benimnen oynaycak.

317. Çıbık urdum çimene,
Çimenin çipeciine.
Yaprak olsam, silkinsem
I. Yarimin elceezine.
II. Yarimin üreciine.
II. Yarimin döşeciine.

318. Armut aacı buruldu,
Su kökünde duruldu.
Yarım saldat gidärken,
Sol yanından uruldu.

319. Köşe başında meşe*,
Çıkarın kızı güneşe.
Kopçalarını çözürken,
Tutun onu gülüşe.
O cümbüşe gülürken,
Sarmaşıpta öpecem.

*Meşe – pelit, kobak aacı.

320. Ak dimi, kara kalpak,
Yâr dillâri ne yalpak!
Yâr, sen beni almırsan,
Elal sana kara toprak.
321. İki köken – bir karpuz.
Kaç karşımdan, kart ursuz.
Diilsin benim yaşımda,
Yaraşmazsın karşımda.
322. Tekne-tekne yımırta,
Yâr, sen beni unutma.
Unudursan, unutma –
Göz yaşını kurutma.
323. Uzun-uzun kamışla
Duara dayanmışla.
İstâr al, istâ alma –
Annına yazılmışla.
324. Telden kitka yapalım,
Kırım kalpaa takalım.
Ya ben, yâri gözledip,
Tokat yanına çıkayım.
325. Baltaya gittim kamışa,
Etiştim öbür başa.
Öbür başta belalık,
Bu başta da sefalık.
326. Çakmak çaktı – kav yandı,
Ere düçtü – er yandı.
Bir gece lafetmekten e
Otuz iki ev yandı.
327. Ay aydındır – varamam,
Ellâr cari – salamam.
Ay buluda girârken,
Baalasala – duramam.

328. Aya baktım – ay ayaz,
Kıza baktım – kız biyaz.
Keseye saldım – para az,
Etär-etmüz bütün yaz.
329. Aya baktım – ay aydın.
Salt bu kıza mayıldım.
Onu alamarsaydım,
Yaşamamı da yakırım.
330. Aya baktım – ay aydın.
Salt bu çocaa mayıldım.
O da beni almarsa,
Ölüncene yanırım.
331. Ben çıkırsam oynamaa,
Kadıncayı kıvratmaa,
Gözümü de kıpacam,
Ben seni aldadacam.
332. Dut fidanını budadım,
Bir dalcaazı sakladım.
Mamusunun yanında
Kızını kucakladım.
333. Sokak , sokak patım var,
Yärimnen de baasım var.
Gözedirseydim ona, –
Çıksın köşe başına.
334. Göklärde bulut uçar,
Üräämde sevda açar.
Düşün, yärim, islääcä,
Kime güze kaçacan.
Aldadarsaydın beni,
Toprak ta prostetmez seni.
335. Zordur aber yollamaa
Gurbetten, aşırıdan.

Ne pek zor ayırılmaa
Anadan em bobadab.

336. Yabancı şu erlerde
İç güneş te yısıtmıy.
Yoksay anan dünnäada,
Kimsey seni annamıy.

337. Ay, gündendi, gündendi,
Başımıza nelär geldi.
Kooru, adam, kendini:
Altmış//etmiş devirir seni.

338. Çıbık urdum çimene.
Olsam genç enidene.
Ayırayım ii adam,
Olmasındır aldadan.

339. Deri kurtka giyyirsin,
Yanımdan dik geçirsin.
Sanma iç, bre, fodul can:
Ani ep genç duracan.

340. Aul boyu pıtırak.
Erif, gözlerin patlak.
Taa ii patlasın şkemben,
Ani vazgeçtin benden.

341. Sokak-sokak patım var,
Adamın kabaatı var.
Taptı yabancı yola –
Başımda o büyük bela.

342. Şu kalenin uzunnuu,
Pinsem, kırsam buzunu.
Şu erifin kızının
I. Görebilsem üzünü.
II. İşideyim sözünü.

343. Karşıdan fener gelir,
Aklıma nelär gelir?
Dahri-yârim küçüktür,
Başıma nelär gelir.
344. Çeşme başı emişen,
Atlayıp, geçti bir tauşam.
Vereyim sana bir nişan,
Al da beline kuşan.
345. Maazaları derindir,
Şarapları serindir.
Tucurgası maavidir,
İnadına kaavidir.
346. Ay, nâbalım, nâbalım?
Angı yola sapalım?
Sizin gibi çocukları
Kenef taşı yapalım.
347. Gök-güvercin olayım -
Tantelacuna konayım.
İneciini alayım,
Gözçääzini saplayım.
348. Gök-güvercin olayım -
Pulucuuna konayım.
Çekelciini alayım,
Kafacıını yarayım.
349. Baltaya gittim kamaşa,
Etiştım öbür başa.
Öbür başı meyvalık,
Yârim süriy sefalık.
350. Ay, sizeden, bizeden
Gül döşeylim dizeden.
Surtalık edelim,
Bir-birmizi bilärken.

351. Ay, gül-fatma, gül-fatma,
Sen bana iç darılma.
Küstürdün beni derinden,
Seni prostedemem ben.

352. Çalmar üstünde kabak,
Anıldın olan, dangalak.
Kaçırdın kızı elinden –
Çok yıllar tek gezecen.

353. Ay, alata, alata,
Dirsecii bata-bata.
Kurumuş, kibrit olmuş,
Fenalı yapa-yapa.

354. Pindim atlı Balana,
Anıldım ben aymana.
Çıkacaakana adım,
Taa ii çıkaydı canım.

BİLMİYCELER

I.I.

Suda – suliban,
Daada – daliban,
İbiklice kuş,
Köpüklüce taş. (*Balık, yabanı, horoz, sabun.*)

II.

Suda – suliman,
Daada – daliman,
Köpüklüce taş,
İbiklice kuş. (*Balık, canavar, sabun, kokoş.*)

III.

Daada – daliman,
Suda – suliman,
İbiklice kuş,
Köpüklüce kuş. (*Aaç tekne de çamaşır sabunu.*)

2. Sarı tauk göl üstünde üziy. (*Gözleme.*)
3. Kat-kat dōşeciim,
Bunu bilmeyān – eşeciim. (*1. Suan. 2. Pide. 3. Laana.*)
4. Ördək suda, kuyruu aulda. (*Çarpak-susak.*)
5. Çort oturmuş çort gibi,
Aazı, burnu – kara kurt gibi. (*Ocaklık, camal.*)
6. Sak-sak sakardaar,
Sakı benim elimde.
Kırk aaç kımılbaar,
Kökü benim elimde. (*Düzen.*)
7. Alaca furtuna pindi sırtıma. (*Çiten.*)
8. Bir öküzçüüm vardır: iyār-iyār – hiç doymaz. (*Fırın.*)
9. Yarda – iṭa-iṭa,
Gözləri – tumbuliṭa. (*Kurbaa.*)
10. Bir ihtār dādücüüm var,
Otuz iki abası var,
GiİYār-giİYār – hep üşüYār,
Çıkarar – hepsini sıcak basar. (*Suan.*)
11. Üstündä – yaprak,
Altında – toprak. (*Daa.*)

12. Uzaktan baktım – taş gibice,
Yakına geldim – baş gibice,
Köküne saldı – toprak,
Elime aldım – yaprak. (*Laana.*)
13. Tülüce batlak,
Dudacı çatlak. (*Tavşan.*)
14. Önünden sokulıym –
Diirennen korkudıy,
Ardından yaklaşıym –
Süpürgesinnen ürküdiy. (*İnek.*)
15. Alçacık tepeden kaar yaayı. (*Elek hem un.*)
16. Fil – ensesinde dil.
Samannı idi,
Otlucaa da bitirdi. (*Sakavişa-çeki.*)
17. Dobası çatlı,
Şırası datlı. (*Kaun.*)
18. Kıpır-kıpır kıpırdıy,
Onnan balık tutulıy. (*Solucaan.*)
19. (H)epsi iyi – ünüüne atıy,
O sa – beline sarıy. (*İi.*)
20. Üklük üstünde yumacık. (*Pisicik.*)
21. Gece – kokona, gündüz – sluga. (*Süpürge.*)
22. Bir kızım vardır: gelen-geçen ona sarmaşar. (*Camal.*)
23. a) İrmi uşak bir anada, hepsi uşaklar birtürlü yaşında em birtürlü de adta. (*İnsanın hepsi parmakları.*)
b) Beş uşak bir anada hepsi uşaklar birtürlü yaşında em birtürlü de adta. (*Bir elin parmakları.*)
c) On uşak bir anada hepsi uşaklar birtürlü yaşında em birtürlü de adta. (*İki elin yada iki ayaan parmakları.*)
24. Bilmece, bilmece,
Biri-birine iştirmece. (*Gegeli/çengelli kopça.*)
25. Bir öküzüm vardır: buynuzunu kırmadaan dama girmez. (*Papşoy.*)
26. Bir kızım vardır: bir uzun pelii vardır, şu peliin otuz iki delii vardır. (*Sincir.*)
27. Altı öküz sarı,
Aydarcısı – karı. (*Gözleme.*)
28. Bir tauum vardır: kaldırarsam – kalkacak, kaldırmarsam – erinden iç kııldamayacak. (*Kapuda kilit.*)
29. Ak-pak yımırta mıysın?

Çulda-çukurda mıysın?

I. İlk yaz geldi - sen taa burada mıysın?

II. İlk yaz lüzgärları esti - sen taa burada mıysın? (*Kaar.*)

30. Gidiy-gidiy - izi yok,
Kesiy-kesiy - kanı yok,
Ayaa, aazı, gözü yok. (*Kayık.*)
31. Gölü geçar gölgesiz. (*Ses, avaz.*)
32. Daadan gelir, taştan gelir, yamalı donnu enişten gelir. (*Çotray-lan düüne çaarmak.*)
33. Daadan geliy yızlan,
Edi bin yıldızlan. (*Tüfek.*)
34. Alçacık tepe,
Cingıllı küpe. (*Kirez, vişne.*)
35. Ev üstüne deerı serdim,
Bacacıklarını geeri serdim. (*Ev makazı.*)
36. Ba ben ileri gidärim - o geeeri kalar,
Ba ben geeri kalarım - o ileri gidär. (*Gölge.*)
37. Kara çüvende biyaz çiçek. (*Patlanmış misir, papşoy.*)
38. Bir çatırtı, bir patırtı - biyaz biigir bacadan atladı. (*Misir patlatmak.*)
39. Dört kardaş biri-birini koolaar, ama biri-birini etişemez. (*Ara-banın tekerlekleri.*)
40. Dört kardaş bir gölmek içinde yaşıyla. (*Ceviz.*)
41. Beş kardaş koolaşarak aulu öriyle, ama biri-birini iç etişemiy-ler. (*Çorap şişleri.*)
42. Bir fıçıcıkta iki türlü içki, iç te karışımıyla. (*Yımurta.*)
43. Er altında yaalı kayış. (*Yılan.*)
44. Er içinde kara bakır. (*Güz trubu.*)
45. Er içinde turumcu erif. (*Morkva.*)
46. Edi delikli tokmak,
Onu bilmeyen - ahmak. (*Kafa.*)
47. Bir kızım vardır: gelen-geçen onu sevär, gelen-geçen öpär. (*Su çölmää, çaşka.*)
48. Acı Murat topracı,
Yarım dünnä yapracı. (*İkona.*)
49. İlle sen onu avşamadan bil, ille sabaayadan ol. (*İkona.*)
50. Alatay-matatay -
İnce belli kara tay. (*Karımca.*)
51. Cıcicik-micicik - hepsinin ardından bir çivicik. (*Emiş, üzüm.*)
52. Yarım yaalı kaşık - duvarda yapışık. (*Kulak.*)

53. Fır-fır dönär,
Ak-ak akar. (*Dermen, un.*)
54. Duruk akar,
Buruk yapar. (*Şarap.*)
55. Bubası – buruk belli,
Anası – yası elli,
Kızı – güzelden güzel,
Çocu el-aalemden gezär. (*Kütük, yaprak, üzüm, şarap.*)
56. O işi dattın – kör kütää döndün. (*Şarap.*)
57. Etsiz-kemiksiz bumburlu kuş. (*Kiile.*)
58. İki kazık üstünde bir fıçı, fıçının üstünde bir varil, varilin üstünde bir daa, daa içinde koyunnar otlıylar. (*İnsan, kiile.*)
59. Daada da var, taşta da var, bende de var, sende de var, bir kuru dalda da var. (*Gölge.*)
60. Allah yapmış yapısını, demir de açmış kapusunu. (*1. Kabak. 2. Karpuz. 3. Kaun.*)
61. Sabaalen dört ayaklan, üülende iki ayaklan, avşamnaan – üç ayaklan. (*İnsan: küçüklüü, büyüklüü, ihtarlüü.*)
62. Ak denizde – kara balık,
Onu bilmeyen – alık. (*Kiyat hem bukvalar.*)
63. Alçacık dallı,
İmesi ballı. (*Çilek.*)
64. Saplamaşı – çalı,
Tatlıya baalı. (*Saafte arı, kuan.*)
65. Trak-trak trakladı,
Vakıttan cuvap aldı. (*Saat.*)
66. Dum-dum-dum! – dünden beeri öldürdüler deriyi. (*Daul.*)
67. Üç ayaklı erifin altında ateş yanar,
Üstünde manca kaynar. (*Sacayak*.*)

* Sacayak – sacak.

68. I. Saçak altında iki dizi sedef. (*Dişler.*)
II. Saçak altında sedefle dizili. (*Dişler.*)
69. Sık daada sık kuş tuttum, etini idim, kemiini sıbıttım. (*Zerdeli.*)
70. Git, lelääm, gel, lelääm, bir ayaan üstünde dön, lelääm. (*Kapu.*)
71. Uzunca surtuklu, tülüce bıyıklı. (*Prasa.*)
72. Yazı-kışı bir boyada, eşil donaklan sokakta. (*Çam.*)
73. Anası – yası elli, bubası – bükük belli, kızı – kayetten güzel,
oolu kırçmalarda gezär. (*Üzüm, baa.*)

74. Araladım partalları, kopardım güzelleri, tombarlak şu güzeller
tatlı sucaaz veriyle bizlere. (Üzüm.)
75. Uzun engi uz yatar,
Oolu-uşaa düz yatar. (Kirişler hem tavan aaçları)
76. Mera ölçülmedik, koyunnar sayılmadık, çoban da buynuzlu.
(Gecä: gök, yıldızlar, ay.)
77. Ak kavak yapraa, acı buba topaa; ya sän onu bil, ya bu gecä öl.
(Miruda)
78. Kırmızı denizde kara balıcaklar yaşıy. (Karpuz.)
79. Bir kızım vardır: iyär, içär – iç doymaz, gelene-geçene seläm
vermez, ama içeri giren, ona sarmaşıp, metedir. (Camal, soba.)
80. Kesärsin, kesärsin – kanı yok,
Ona doymak, bıkmak yok. (Ekmek.)
81. Sende de var, bende de var,
Bir kuru dalda da var. (Gölge.)
82. Çort oturmuş çort gibi,
Aazı-burnu kara kurt gibi. (Ocaklık, fırın aazı.)
83. Git ötee, lelääm, gel beeri lelääm,
Bir ayaanda dön, lelääm. (Kapu.)
84. Saa yanımda zümbül,
Ben süleyim de sen bil. (Cep.)
85. Bayıra piniy şmeker-şmeker,
Yılmayı iniy teker-teker. (Tavşam.)
86. Sakına-sakına bakınan,
Şiret-şiret aldadan. (Tilki.)
87. Ön duvarda bir kabak,
İçi dolu dangalak.
Trak-tık-tık, trak-tık-tık:
Sülediler vakıdı. (Saat.)
88. Ne incecik şu sesi –
Çingenedir emmesi. (Sivri sinek.)
89. Öküzler epsi sarı,
Aydarcısı da – karı. (Gözleme pişirilmesi.)
90. Gidär, gidär – izi yok,
Para kadar gözü yok. (Kayık.)
91. İç denenmedään, iç duyulmadaan,
Erbir delikten girip-çıkır. (Soluk.)
92. Uşak kundakta – saçları dışlarda. (Papşoy, misir.)
93. Ne ayaa var, ne kolu – herersi resim dolu. (ayaz.)

94. Portaları traktattı, aaçları sarsaladı, saurdup, yızlı kaçtı. (*Lüzgär.*)
95. Nasıl kuştur bu: Ne tatlıdır şunun kusnuu: (*Kuan.*)
96. Can mı diil mi - diil belli. Sirtında taşıy evini. (*Sülük.*)
97. Kaç keret te auçlasan - bişeycik tutamaycan. (*Soluk.*)

Nışannama: №№ 1 – 42 yazdım mamumdan Kemençeci Mariya İordanovnadan. – S. K.

SÜLEYİŞLER

1. Bin dereden su getirmää (olamaz iş).
2. Bitmek tükenmeyi bilmez.
3. Yokluklan tükenmek kardaşmışlar.
4. Neden korunursun, ona sataşırsın.
5. İmik aşındırmaa boşuna.
6. Altın kaplar – fodulluk,
İmek-içmek – sefalık.
7. Suyu düşmedään üzmää üürenmeycen.
8. Bir karış boyu, on karış fenalıı.
9. Göle düşen yılana da sarmaşırımış (sarılırmış).
10. Tut, bulü, piçimi de güleyim şuna.
11. Çamurdan silkinirkene mayıza düştüm.
12. Boklu çamurluyu gülürmüş.
13. Urduk toyu sopasız.
14. Irçınnan cömertin bir gidärmiş.
15. Akmasın, salt damnasın – gene faydası var.
16. Saalıktan da paalı bişey yoktur.
17. Lokmasız yaşamak olur, ama ekmeksiz erde – ölüm.
18. Varsa bir ekmeklik unun, ver ekmekçiye.
19. İ dostun yoksa, sen de yoksun.
20. Günü görmedicään ileri komuşunu görüysin.
21. Baaşlanma atın dişine bakılmaz.
22. Prostları kimseycik ekmiy, onnar kendileri büüiy.
23. Otluktan bokluk olurmuş, bokluktan da – otluk.
24. Aazımda tüü bitti (boşuna üüretmek).
25. Aazıma taş olsun (sülersem yalan).
26. Neye sen kayıl, ona ben mayıl.
27. Çok laf dermendeymiş
28. Çok laf – aarlık, ama susmak – varlık.
29. Erbir lafın eri var.

30. Saar uydururmuş, kör benzedärmiş.
31. Zenginin keefi gelince, fıkara açlıktan geberecek.
32. Tokun açtan aberi yokmuş.
33. Aalemin yangınında sopanı ütöleyennerdensin.
34. Yangına körüklen gitmää.
35. Yılanın ölecää geldicään, yol üstüne çıkırmış.
36. Eski kama eniyi uuradırmış.
37. Becerirsen – iş olur,
Becermärsen – leş olur.
38. Çok laf dermende, az laf erinde.
39. Kel kafanının kellii etmemiş te bir de traş çekmişler.
40. At iilii denizin dibişne da o sana günün birinde karşı çıkar.
41. Almanın iisini domuz iyärmiş.
42. Laf deycääne mayız deyiysin.
43. Neden kaçtın, ona rasladın.
44. Belasız başını belaya verdin.
45. Asta kurt kuştan da imdat aararmış.
46. Sert pirenin kendi kabına zararı varmış.
47. Ahmaa düüme, o kendi de baaracak.
48. Gören gözün akı varmış.
49. İiri oturalım da dooru lafedelim.
50. Erbir arı bal yapmaz.
51. Alatlama dişlen, alatla işlen.
52. Erbir başlantı zoor.
53. Göz korkıy – el yapıy.
54. Becerene epsi kolay.
55. İş düzeldiy – püsürlük asta ediy.
56. Nerde iş em beceriklik, orda kısmet em dirlik.
57. Yaz kışı besliy.
58. Ona ne? – Yan yatan da – bir, kendini yırtan da – bir.
59. İleri uçan – ileri konarmış.
60. Doksan dokuz sıra teer dök mää.
61. Ekmek – elden, su – gölden.
62. Arttıramarsan işten, arttır dişten.
63. Bol keseden yaşamaa.
I. Açmasan gözünü, açan bulunacak.
64. II. Açmasan gözünü – kapayan bulunacak.
65. İş senden korksun, diil sen ondan.
66. Neye sen kayıl, ona ben mayıl.

67. Eni dostu aara, eskiyi de unutma.
68. Alizinden dost zorlukta (belada).
69. Annaşmak yokkana, dirlik te yok.
70. Tütmedik baca olmıy.
71. Aarif duşman ahmak dosttan taa iidir.
72. Karımcanın kardaşı da varmış.
73. Şiret adıy, ahmak umut çekiy.
74. Tokun aaçtan aberi yoktur.
75. Acıdan datmayan tatlıyı da annamaz.
76. Acı patlıcanı kraa aşlamaz (yakmaz).
77. Kendinden büyük düşmez olmaa.
78. Evdeki esap panayırdı çıkmazmış.
79. Az kaldı – maraz kaldı.
80. Nekadar da beslesen yabanıyı, o ep daaya bakıy.
81. Saarlara için çannarı taa bir kere çekmeycekle.
82. Guguş aldım, da gaarga çıktı.
83. Yazıyı bilmeyene dünnä karannık.
84. Keçilärimi sokmam araya.
85. Yaarım aazlan lafetmää.
86. Dilini kısaltmaa.
87. Ačan amazcı yok, kavga da yok.
88. İki tavşam tutulmaz birden.
89. Armut aacın altından uzaa düşmäz.
90. Nası anası, üle de danası.
91. Kimin arabasına pinecen, onun türküsünü de çalacan.
92. Çalgıya göre oyun da.
93. Balık kafadan kokıy.
94. Bayır islää kısıykana, düün de uzunkana.
95. Biigir dört ayak üstünde, ama o da köstekleniy.
96. İslää mal küüden çıkmıy.
97. Näända bir araba kısmet, orayı läüzım bir dräm* de akıl.

*Dräm – birazıcık.

98. Käämil biigir taa ahırda satılıy.
99. Gaarga gaarganın gözünü çıkarmaz.
100. Yorganına göre uzan.
101. Erbir kuş kendi dilinden kaybelärmış.
102. Erin de var kulaa.
103. Endää atlamadıcaan, “hop!” deme.
104. Gölü görmedään, paaçalarını suama.

105. At ölärsedy, emden ölsün.
106. Kiminnen yaşaycan, onun gibi de olacan.
107. Piliçli kloçka erbir otu otlamaz..
108. İki bahtın* biri.

*Baht – ecel, kismet.

109. İnsanın mancası – açlıkmiş.
110. Bakan gözün akı var.
111. Baaşlanma atın dişine bakılmıy.
112. Neden korunıysın, ondan kurtulmasın.
113. Sütlen aşlanmış – şimdi de yuurdı da üfliy.
114. Suda buulan yılana da sarılıy (samandan da tutunbiy.).
115. Nerden iine gidiy, iplik te ordan.
116. Korku daaları bekliy.
117. Çıkar – gözüm, tükür – üzüm.
118. Tencere tekerlenmiş – kapaanı bulmuş.
119. Sımarlamak acı olsa, epsi acı olacıdı.
120. Dünnänın malı dünnäda kalır.
121. Ur tokmaa başına.
122. Azdan annamayan, çoktan iç te annamazmış.
123. Sımarlama acıdan imdat olmazmış.
124. Köpek suya düşmeyince, üzmää üürenmäzmiş.
125. Ölüle – ölürlären, dirile de – dirilären.
126. İlk bıka tatlıymış.
127. Akıl veren çok, ekmek veren yok.
128. Avşamkı üfkeyi sabaaya brak, ama avşamkı işini sabaaya brakma.
129. Bin keret ver, bir keret verme – fena anıylar.
130. Gözünü fal taşı kadar aç.
131. Çingenenin tatlısı varkan, dayanamazmış.
132. İki köpek buuşarkana yararmış üçüncüsüne.
133. Üz gidärken – buruk çiziy.
134. Daa kuru dalsız olmazmış.
135. Akmasa da – damniy.
136. Sana – yalan, bana – gerçek..
137. Nacakta da var, sapta da var.
138. Uykuya baas olmaz.
139. Aşlak fırına bir diiren koray etiy.
140. Ucuz etin dadı başkaymış.
141. Sapta da var, ama nacakta daa çoo.

142. Yangına körüklen gitmää.
143. Çatiola sarılıy.
144. Erbirin susaklına karışma em atılma – alıp-arcarla.
145. Foruya tutumdun – oyna başadan.
146. Fena köpek kışlayı bakarmış.
147. On kere ölç – bir kere kes.
148. Damna nekadar küçücük, ama taşı deliy.
149. Damnaya-damnaya – göl olur.
150. Arabayı azırla kıştan, kızaa da yazdan.
151. Erken kalkanın uşaa aalamaz.
152. Aalamayan uşaa güüsünü veräzler.
153. Çalışkan kuşa yuva verilirmiş.
154. Kaş çekmää savaşarkan, gözünü çıkarmayalım!
155. Keçi var mı – olak ta olacak.
156. Ne ekecen, onu da biçecen.
157. Çok gezen çok bilirmiş, çok kaçan çok kazanırmış.
158. O keçelärini sudan çıkaracak.
159. Çalışarkana isläyä, bak emmetten bozmayasın.
160. Büük bıkeyi yut, ama büük lafi süleme.
161. Ölme, eşeciim, ölme, yaza kindra biçecem da iyecen.
162. Urduk toyu sopasız!
163. Çok laf dermendeymiş.
164. Yıldıza ilmek atmaa.
165. Adadık mandaları sincirlerinnen!
166. Samannıkta iineyi aaramaa.
167. Saa ayaanı atınca, solunu karımcılar imiş.
168. Prostluklan püsürlük – dostmuşlar.
169. Saarın kulaanda dauulu düümää.
170. Tilki taa kırdı, derisi – panayırdı.
171. Derisi okada yapmadı, nekada sepisi.
172. Basayım – basmayım!
173. Yazın yan yatana – kışın sergende yok ne aaramaa.
174. Çalgıya göre oyun da.
175. Nece çalgıcısı – üle de oyuncusu.
176. İit* – idine, it te kuyruuna.

*İit(it) – köpek.

177. Lelek yazı takırtıylan geçirärmış.
178. Erbir arı bal yapsa, okkası parasız olurdu.

179. Eşää düümiy de - semeri.
180. Taa saa-solu bilmiy.
181. Eşään düüleceä geldiynän...
182. Kara manda dama girmez,
Süliysin - iç ıldırmar.
183. Ahmaa düüme - o kendi de baaracak.
184. Brakmış tavada da aarıy avada.
185. Şunun aazına kaşık uydurmaa zor.
186. Yılanın ölecää geldiynän, yol üstüne çıkarmış.
187. Akılsız başın zaametini ayak çekärmış.
188. Kafa yapıy - ayak çekiy.
189. Nazlı köpek tüşünü geç atarmış.
190. Prostluk daada gezmäzmiş e - insan arasında.
191. Suya gidenin - susaa.
192. Sıçan deliine sımazkana, bir de kabak kuyruuna baalarmış.
193. Aazına çiiinem istiy, arkaya - diiren istiy.
194. İnatları em prosları ekmäzmiş - onna kendileri çıkarmış.
195. Kara mandaya "gök" deyärmış, gelene de - "yok" deyärmış.
196. Kuruyulan bile yaş ta yanarmış.
197. Aalemin tauu kaz görünärmış.
198. Ayıya bal dattırmışla da panayırdı (çarşıda) katran da etmemiş.
199. Sıkıylan cömerdin arcı bir gidärmış.
200. Buldun da bunıysin*.

**Bunamaa - kanaat olmamaa, şükür olmamaa.*

201. Lüzgär ekecen - sakırğa biçecen.
202. kürkü tersine çevireyim!
203. Ver elinnen da aara ayaannan.
204. Kazma başkasına kuyu - bilinmiy, kim orayı ileri düşecek.
205. Dalayan köpek aaradını bulur.
206. Pireden deve yapmaa.
207. Nece döşeyecen, öle de yatacan.
208. Andın köpää - kap diinä.
209. Ver, amıca, tekerlää da kendin sürüttür dingili.
210. Aaleme iilik, kendine köörlük.
211. Doyur gaargayı da çıkarsın gözlärini.
212. At ilii denizin dibine - vakıdın dibinde o sana bulunur.
213. Kaşıkılan veriy, sapınnan da gözünü çıkariy.
214. Onun taşınnan - onun başına.

215. I. Keskin sirkenin* kendi kabına zararı varmış (yakarmış).

*Sirke - burada: ykyc.

II. Sert pirenin kendi kabına zararı varmış*.

216. I. Dilinnen daadan dilinnen de süpürsün.

II. Dilinnen kırıy, dilinnen de yalasın.

217. Çok laf aarlık, ama susmak – varlık.

218. Papuç paalı çıkacak.

219. Şeytanın çarü yırtılıy.

220. Türk kaşı ödünçmüş.

221. Aazı çual olsa da baalayasin.

222. Aazı parçadan olaydı – iirileciidi.

223. Salver domuzu sofrı altına da aktarsın onu.

224. Ben deiym “dam” da sen git bul kapusunu.

225. İleri git – süsiy, geeri kal – tepiy.

226. Yabancıyı nekadar da doyursan, o ep daaya bakıy.

227. Aalemin bayramında çöplenmä (kiiflenmä).

228. Tavşama – “kaç!”, tazıya da – “tut!”

229. Ölü eşek nalı aaramaa.

230. Tut, bulü, piçimi da güleyim te şuna.

231. Seninnen de, benimnen de o – yaa-bal.

232. Almanın iisini domuzlar iyärmiş.

233. Yımirtanın kulbunu aaramaa.

234. Örslen çekiç arasında bulunmaa.

235. Nallan mihın arasında yaşamaa.

236. Nereyi de çevirsen, keçi ep beş.

237. Düüniy, nece bir balık kuruda.

238. Dolu kısmetlen, nece kurbaa saçlan.

TÜRKÜLER

PİPİRUDA

I variant

Pipiruda, ruda,
Day Boji ruda.
Yaamurcukla yaasın,
Kara başak olsun, – 2 kere
Kurtla-kuşla doysun, – 2 kere
Ambarcıklar dolsun, – 2 kere
Sveti bereketi,
Sveti bereketi,
Sveti çorbacıyka.

II variant

Pipiruda, ruda, day Boji ruda
Daş çim çernoklara,
Sveti bereketi,
Sveti bereketi,
Sveti çorbacıyka.
Yaa, yaa, yaamur.
Yaamurcuklar yaasın, – 2 kere
Kara başak olsun.

III variant

Pipiruda, ruda,
Day Boji ruda!
Yaamurcukla yaasın,
Kara başak olsun,
Kara başak olsun,
Kurtlar-kuşlar doysun.
Kurtlar-kuşlar doysun,
Ambarcıklar dolsun.
Yaa, yaa, yaamur,
Tarlada çamur,
Tarlada çamur,
Teknede amur,
Teknede amur,

Fırında somun,
Fırında somun,
Sofrada doyum.
Yaa, yaa, yaamur!
Yaa, yaa, yaamur!
Sveti bereketi,
Sveti çorbacıyka.

Pipiruda gezmää o bir adetti. Şindi uşaklar onu gezmiyle.

Pipiruda gezerdiler saade 10-12 yaşında kızçaazlar. Çalardılar türkü, yapıp foru, da yalvarardılar Allaha, versin yaamur, olsun bereket. Gezerdik bütün maaleyi evden-eve. Vererdiler bize un, yumurta, süt, kovrik. Bitirdiyen gezmää, giderdik Ançı-Kalivançıyi gömmee, aalardık, sora kolverirdik Kalivançıyi göle. Ev saabiykası (birimizin mamusu) pişirirdi bize imää, yapardı koliva. Geldiyen gömmekten, otururduk sofraya, sora giderdik kolivaylan bayıra. Orayı gelerdi çocuklar da. İyerdik, tekerlenerdik bayırdan. Bu yortu olurdu mayda. "Pipiruda" gezmesi battı 1970-ci yıllarda.

YAA, YAA, YAAMUR

Yaa, yaa, yaamur,
Tarlada çamur,
Tarlada çamur,
Teknede amur,
Teknede amur,
Fırında somun,
Fırında somun,
Sofrada doyum.

LAZARI

I. Pindim, gittim kara suya, Lazari, Lazari,
Kara sudan kannar akar, Lazari, Lazari,
İki dilber durmuş – bakar, Lazari, Lazari,
Biri küçücek, biri büücek, Lazari, Lazari,
Küçücüüne alma attım, Lazari, Lazari,
Büüceciine selâm verdim, Lazari, Lazari.

Çaldı Mariya Manzul.

Gezärdik maaleyesine evden-eve ikişär kızçaaz. Biri – küçücää – "gelin", başında çepe-çevresine fata (ferece mi o osaydı paranca mı?). Büücek kızçaaz, basmacı saurdarak, döneniy küçüün dolayanında hem çalıy "Lazari" türküsünü.*

Onnarın torbacuna insannar kouardılar bişey-bişey, kimde ne varsa: turta, bomboni, kapeyka, yımırta...

*Ferece –suratına incecik örtü. (“Zabunnamış, ayırsız olmuş, kalmış, nece bir ferece”).

II. İbrişimi elime aldım,
Elimden uçtu – dala kondu,
Dal de bana emiş verdi.
Ben emişi ere saçtım,
Er de bana çimen verdi.
Ben çimeni koyuna verdim,
Koyun bana kuzu verdi.
Ben kuzuyu beye verdim,
Bey de bana katır verdi.
Ben katıra pindim, gittim.
Pindim gittim kara suya.
Kara sudan kannar akıy,
İki dilber durmuş – bakıy:
Biri küçücek, biri büücek.
Küçücüüne alma attım,
Büüceciine selâm verdim.
Lazari, Lazari.

Çaldılar Valkaneşte: Toporaş Läna (1935 y. d.) hem Berber Nadi (1928 y. d.).

Valkaneşte Lazari gezermişler üçâr kızçaaz. Biri giyimni “gelin”, iki de kızçaaz onun dola-
layanında karşı-karşıya atlayarak döneniylar (h)em çalıylar bu türküyü.

Tülüküüyünde gezârdik ikişâr kızçaaz: biri, küçücäa, - “gelin”, öbürcüü de onun dola-
yanında çüverek, basmacını saurdarak, çalırdı türküyü.

III. Derede menevşe buldum,
Bir kızlan gelin gördüm.
Sordum, evleri nerede,
Karşıda, milmer* taşında.
Lazari, Lazari.

*Milmer – olmalı “mermer”.

Çaldı Toporaş Läna kaku.

DANA, DANA, DASTANA

Ay, dana, dana, dastana,
Dana girmiş bostana.
Bostancının kızı var,
Eteciinde tozu var,
Gel silkeyim tozunu,
Öpeyim çakır* gözünü.
Ay, dana, dana, dastana...

*Çakır – maavi-alaca, şafklı.

KUZUCUUM

- Nereryi gittin, kuzucuum? – 2 k.
- Başçenin boyuna,
- Çeşmenin de yanına. – 2 k.
- Näptın orda, kuzucuum? – 2 k.
- Sucaazdan ben dattım,
Otçaaazdan da otladım.
- Kim seni kooladı, kuzucuum? 2 k.
- Başçenin bekçisi, başçenin İvançusu.
- Nası kaçtın, kuzucuum?
- Tuk-tuk-tuk, mäk-mäk-mäk,
Tuk-tuk-tuk, mäk-mäk-mäk.
- Neren acıdı, kuzucuum? – 2 k.
- Bacacım acıdı,
Kuyrucaam da kanadı.

*Türküyü çaldı "Menevşecik" adına çevrecikte Alöna Karanfil, 2 B klastan, türküyü
üürenmiş manisinden.*

Yazıya alındı 1988 yılda.

KÁPACAK (MARİ, MARİ KIZIM)

(Türkü-oyun)

Uşaklar-oyuncular paylaşıylar iki bölüm. Bir bölüm oturiy uzun skemneye (pata), bir bölüm de atlayarak, oynayarak, türkü çalarak geliy oturannara karşı. İstiyilar bir kız – bir işçi, becerikli kız: kapıylar (kavrıylar) bir kızı. Butakım çüverek, çalarak I-ci bölüm kavriy kızları II-ci bölümden, biriy hepsini kavrayıncak. Sora diişiyilar erlerini, da oyun çekediy eniden. Oyundan brakılıylar, açan bıkıylar oynamaa.

I-ci bölüm:– Mari, mari kızım, kırmızı gülüm,
Ergivannar açmamıştır,
Bunnar bizi bulmamıştır.
(H)epsinizi geldik görmää,
Birinizi geldik almaa.

Çocuk: – Sarı, sarı bulü (yaki: babu – S. K.)!
Babu: – Neydir, oollum?

Çocuk: – Benim çocuuumun elleri altın kesir.
Babu: – Benim kızımın elleri altın yapır.

I-ci bölüm: – Asırlar-basırlar,
– En güzel kızı kapırlar.

ÇIK, GÜNEŞ, ÇIK!

Çık, güneş, çık!
Taatar gelmiş kapuna,
İçi kokıy sabuna.
Çık, güneş, çık!
Çık, güneş, çık!
(Çalêr uşaklar)

PİRE.

I. Pire gelir takla-tukla, - 2 k.
Tuttum pirenin birini, - 2 k.
Derisinde çadır kurdum – 2 k.
Edirnenin öteesine,
Kavarnanın beerisine.

Çaldılar Kireki Kreşu hem Lâna Toporaş.

II. Pire gelir asır-nesir,
Tuttum pirenin birini.
Çektim, kopardım elini,
Elinden suacı yaptım
Edirnenin öteesinden
Kavarnanın beerisine.

Bir kemiinden köprü düzdüm
Edirnenin öteesinden
Kavarnanın beerisine.
Derisinde çadır kurdum
Edirnenin öteesinden
Kavarnanın beerisine.

Çaldılar: Nadi Berber (Olban), Lăna Toporaş Hem Kireki Krețu.

AALAMA, MARI

Karpuz köken çiçää açar,
Lența Vançiye kaçar.
Mamusu kapuda aalaar,
Bubası çırtmaylan çalar.

Sus, mari karı, aalama,
O gene bize gelecek.
İki tekerlek – bir kanat,
Yanku Kolide* – konak.

**Yanku Koli – kızın bubasının adı.*

Çaldı Kireki Krețu (Valkaneș).

ÇOBAN TÜRKÜSÜ

– Şu karşıkı bayırdan bir sürü iniy,
O sürü içinde bir koyun meeliy.
Meeleme, koyunum, meeleme, canım,
Sürün gidiy, kalma süründen.
– Ah, çoban, çoban, duşman çoban!
Süt acısından sürüden kalıym,
Can acısından sürüde meeliym.
Ah, çoban, çoban, duşman çoban!
Dokuz kuzumu aşırın çoban.
İlkinkisini beylere verdin,
İkincisini ellere verdin,
Üçüncüsünü çorbacı kesti,
Altıncı da canavar idi,
Ah, çoban, çoban, duşman çoban!
Çargaya vardım – atlayamadım:

Süt acısından atlayamadım.
Kara koyuncuunun ak kuzusuydum,
Gencecik çobanın islää kuzusuydum.

Çaldı Lâna Toporaş.

GARİP TÜRKÜSÜ.

Pençerede al perde,
Şindi ben düştüm büyük derde.
Eer ben ölärsâm bu dertten,
Nasıl yatacam kara erde ben?

Gel, anacım, dur yanımda,
Gel otur, anacım, başı ucumda,
Derdimi sana dermen edeyim.
Ver, anam, bana bir sucaaz,
Etsin makarki üç yılcaaz.

Gittim aneme – çiizi azırlıy,
Yaşı damnadıkçan – çiizim çüriy.
Güttim bubama – sandıcaa boyıy,
Yaşı damnadıkçan – sandıcaam solıy.

Gittim batime – mezarı kazıy,
Yaşı damnadıkçan – mezarım çökiy.
Annadım: şinden sorası ben
Ayırılıym aydın dünneden.

Çaldılar: Tudorki Perçemli hem Lâna Toporaş.

MALİ-MO

I. Pazara karşı, mali-mo,
Düşümü gördüm.
Evceezin başında, mali-mo,
Bir de eni pınar.
Pınar çevresi, mali-mo, – } 2 kere
Gercik çiçeklik.
İlk karıcak ta, mali-mo, –
Eşil feslennik.

İkincisi de, mali-mo, –
Al da altıncık.
Üçüncü de, mali-mo, – } 2 kere
Katmer karanfil.

Ben yışlıyorum, mali-mo, –
Onnar kuruyor.
Ozaman annadım, mali-mo,
Ani ölecem.
Ben kazdıkçana, mali-mo, } 2 kere
Onnar seniyor.

Yaptırasınız, mali-mo,
Bir eni evcääz.
Üç pençereylen, mali-mo,
Al çerçeveylen

Birisi olsun, mali-mo,
Günduusundan yaa.
İkincisi de, mali-mo, –
Nerden sen gelecen.

Üçüncüsü de, mali-mo, –
Foruya karşı:
Hep siiredeyim, mali-mo,
Yärimin yärini.

Çaldılar: Lâna Toporaş, Nadi Berber, Vera kaku (Dodi Vera) em anam.

II. Pazara karşı, mali-mo,
Düşümü gördüm:
Bizim evin başında, mali-mo,
Serenni pınar.
Pınar çevresi, mali-mo,
Eeşil fesläännık.
Ben yışlıyorum, mali-mo,
Onnar seniyor.

Ozaman annadım, mali-mo,
Ani ölecem.

Yaptırasınız bana, mali-mo,
Bir tuuladan mezar.

Tuuladan evim, mali-mo,
Üç pençereylen.
Üç pençereylen, mali-mo,,
Al çerçeveyle.

Bir pençerem, mali-mo,
Günduusundan yaa.
İkincisi de, mali-mo,
Nerden geçecen.

Üçüncüsü de, mali-mo,
Foruya karşı.
Hep siiredeyim, mali-mo,
Oradaki gençleri.

KIZIM – NAZLI KUZUM

Kızım, kızım, nazlı kuzum,
Buban seni vermiş oldu,
Vermiş oldu badatlara*.
Vermiş oldu, dönmüş olmaz.

Mamu, mamu, süle bubaya,
Vermesin beni badatlara.
Badat yolu pek uzaktır,
Buluşmamız yas ferattır.
Başçenizin çiçeciye dim,
İçersinin kumaşıydım**.
Sofranıza mum olayım,
Yana-yana kül olayım.

* Badatlara – olmalı, Bagdatlara ya bagdatlılara.

Çaldı Mariya Kemençeci.

** Kumaş – donak, türlü dokumalar.

ÖTÄR BAYGUŞLAR*

Ötär bayguşlar, ötär,
Bir gün ötär, (h)er gün ötär,
Ahlen ömürüm (h)er gün geçär.

Can gelmiş teraazeye –
(H)erbir sorgular sorulıy,
İki adım er etiy,
Üç endeze de bez etiy.

Maslin dalından bir yaprak koptu,
Dönene-dönene ere düştü.
Altım yaprak, üstüm toprak,
Tenim ömürümden de yıprak.

Önüme baktım – ömür sultan,
Ardıma baktım – beyler Balkan.
Maslin dalından bir yaprak koptu,
Dönene-dönene ere de düştü.

*Bayguş/baykuş – kukumäu(?), uursuzluk getirân gecä kuşları.
Çaldılar: Nadi Berber hem kızı Maşi Kemençeci.*

NURI

Ne neet ettik biz bu yola,
Neetimiz çıksın başa.
Refren:

Ah, Nuri, Nuri, acıs Nuri,
Nuriyi de gören acı da olur.
Neetimiz kabul olsun,
Uzun yollar kısa olsun.
Refren:

Kayıcaamı yaaladılar,
İläfaya yolladılar.
Refren:

Ay Yordanın deresiydir,
Yanar mumnar çevresiydir.

Refren:

Ya popazlar, ya dyakonnar,
Heruvimi okuyurlar.

Refren:

Allaha yalvarıyurlar,
Nuriyi düşüriyurlar.

Refren:

Kandiller yanar salkım-saçak,
Mumnar da yanar kucak-kucakç

Refren:

Çaldı Kemeñceci M. İ.

DAMİYAN-AGA **(SARAYLI PETRİ)**

Dün avşam gittim Damiyan agama,
Damiyan aga yan gelmiş karşıda pata.
Dokuz oolu var, dokuz da gelini,
Hepsinde de birär evlat var,
Kimisi çocuk, kimisi kızçaaz –
Dolayanında şennik yapıylar.

– Petri, bre Petri, saraylı Petri,
Arta da kalsın senin sarayların,
Açan senin yok candan uşaan.
– Sus, mari Länka, sen (h) iç aalama,
Ben de gidecem çarşı pazara,
Alacam sana altından bir evlat.
Petri vardı da çarşı pazara,
Gümüş beşik aldı hem altın uşak.
Üç gün, üç gece salladım onu:
Ne “mamu” dedi, ne de ses verdi.
Arta da kalsın altından uşaan,
Gümüşten beşin hem de sarayların!

Çaldı Kemeñceci M. İ.

ŞAKA

(Maarımca avasına görä)

Yaar-esär de yaar-esär, Konak saabi kaazı kesär.	}	2 kere
Yaar-esär de yaar-esär, Oyalandı musaafirlär.		
- Gidecek mi onnar бүün?	}	2 kere
- Gitmeyceklär. - Neçin? Neçin?		
- Ki kapuya karşı oku çevirdi, Bil, ki taa o içerli!	}	2 kere
Çevireydi portaya - beki tezdä gidärdi.		
Yaar-esär de yaar-esär, Oyalandı musaafirlär.	}	2 kere

Çaldı Kemeñceci M. İ.

STUYANIN TÜRKÜSÜ

Stuyan vardı çarşıya, çarşıya da pazara.
Al iki seläm, Stuyan, paşadan:
Eer bir günde dünnayı dolaşırsan,
Verecem sana bir altın,
Eer bir günde dünnayı dolaşmarsan,
Alacam ürük atını, alacam güzel Länkanı.
Biyaz kadına edecem, ufacık altın takacam.
Alacam güzel Länkanı, senin başını da kesecem.
-Üünmüşün, bre Ustuyan, kendini kafenede:
Güzel de Länkan var, deyip,
Ürük te atın var, deyip.
-Üünmedim, paşam, üünmedim binpaşam,
Sevindim da süledim.
Stuyan geliyor eve, biigirciini de baalıyu;
Ak pirinçten de em veriy, kırmızı şarap ta su veriy.
Allahtan da ses geliy biigircii da lafediy:
-Ne aalıysın, Ustuyan? - diy, -
Ne aalıysın, çorbacım, - diy.
-Ne aalamayım, biigirciim, - diy, -
Paşaylana baasım var.
-Al iki endeze bez de baalan da kuşan beline.

Bekim de, sular geçeciiz,
Bekim de, yarlar atlaycuz,
Bekim de, Allahın izininen,
Bekim de, geeri döneciiz.
Gün geldi ikindiye, Stuyan oldu geliy.
- Aç portaları, Paşam, - diy, -
Senin başını kesecem, altınlarını alacam,
Altınlarını alacam, güzel Länkama takacam.

Çaldı Kati Macar (Sarandi).

ODUNCULAR

1. Oduncular kısa kesär odunu, - 2 k.
Oyuncular kıvrak oynar oyunu, - 2k.
Oyna, kadınım, oyna, oyna,
Kendini kura-kura. - 2 k.

Refren:

Nenem beni güldürmedi de gülmesin,
Öten horoz kapusunda da görmesin . - 2 k.

2. Kendi gitti bir al şaravarlıya, - 2 k. gitti - 2 k.
Beni verdi bir torba sakallıya, - 2 k.
Gözleri yırtık-yırtık,
Sakalı kırkık-kırkık. - 2 k.

Refren:

Nenem beni güldürmedi de gülmesin,
Altı aylan sıtma çeksın - aymasın.

3. Avşam olmuş, - gelir durgun tazı gibi, - 2 k.
Ben se yanında bir vakla kuzu gibi. - 2 k.
Oyna, kadınım, oyna, oyna,
Kendini kura-kura. - 2 k.

Refren:

Nenem beni güldürmedi de gülmesin,
Öten horoz kapusunda da görmesin . - 2 k.
Altı aylan sıtma çeksın - aymasın.

4. Yama diil, da, söküp, dışarı atayım, - 2 k.
Kedi diil - pençereden sıbıdayım, 2 k.

Keçi diil – kasaplara satayım,
Köpek diil – sincire de baalayım.

Refren:

Nenem beni güldürmedi de gülmesin,
Öten horoz kapusunda da görmesin .– 2 k.
Altı aylan sıtma çeksin – aymasın.

Çaldı Kati Macar (Sarandi).

KARŞIDAKİ BİNAYLE (KÖMÜR GÖZLÜM)

Karşıdaki binayle
İçinde oturan kadınnar
Benim miydilär?
Hepsi demir ürekli,
El ariftir, aman,
Sırma da pelikli.
Duyarlar da kuuarlar,
Kömür fözlüm, aman,
Duyarlar bizi.
Eer duyursalar bizi,
Asarlar bizi.
Çık gidelim, aman.
Duydular onnar bizi,
Rusçuk kalesinde
Tuttular bizi.
Tuttular da astılar
Keskin kılıçlarlan
Kıydılar, aman!
Üüsek majgallara
Yaanı erine astılar.
El ariftir, aman!
Kömür gözlüm, aman!

Çaldı Kemeñçeci M. İ.

ŞU BAYIRDA

Şu bayırda, şu çayırda
Üç te çiçek açıyu, üç çiçek.
Biri gülcääz, biri zümbül,
Öbürü laale.
Laale, zümbül senin olsun,
Biri de – benim,
Ay, gidi, canım, gül benim. 2 k.

Şu bayırda, şu çayırda
Üç te atlı geliy, üç atlı.
Bir at kara, biri – dooru*,
Öbürü de gök..
Kara, dooru – senin olsun,
Biri de benim.
Ay, gidi, canım, gök benim. 2 k.

Şu bayırdan, şu çayırdan
Üç te kız iniy, üç te kız.
Biri karagöz, biri kula,
Biri de – samur.
Samur, kula – senin olsun, biri de benim.
Ay, gidi, canım, karagöz – benim. 2 k.

*Dooru – al, kırmızı.

Çaldı Kemeñceci M. İ.

GENE DE İLK YAZLAR OLDU

Gene de ilkyaz oldu.
Bre, salın, dilber, dolan, bize gel:
Günümdür büün, yasım, yâr yası.
Çayır-çimene, hey, sofracımı kurdurdum – 2 k.
Donan, dilber, buyur, bize kadar gel:
Günümdür büün – yasım, yâr yası.

Bre keten gölmek gii, hey, oyma da yakalı, 2 k.
Gümüş kolan kuşarsın, hey, altın da tokalı.
Donan, dilber, salın, bize gel.

Be hanenden çıktın, hey, elin boşçalı, 2 k.
Ayaan da nalçalı –
Taa tutacan mı sän yası?

Ne ötärsin, garip bülbülüm, ne ötärsin?
Ya salın, in de bize gel.
Yasımdır büün – yar yası.

Çaldı Kemeñceci M. İ.

MORÄ CENGİ

Şu Stamboldan çıkıyur edi bin polk asker,
Silâhları belinde, kılıçları elinde.
Kılıcının kabzesi balık dişinden,
Edi bin polk asker Moreyi istäär.
Morä dedikleri – bir büük kasaba,
İçinde bir mermer direk,
Tütünü tütär koyu-koyu –
Can mı dayanar?
Morä köşelerini döşek mi sandın?
Avşamdan çekederlär sabaa kadar düvärlär,
Darabana düvär – dönärlär geeri,
Campaare uru – gidärlär ileri.
Urun, çocuklar, uralım, bire kadar kıyalım,
Kılıçları, silâhları kiralım.
Morä sokaklarından al kannar gidär,
Morä endekleri al kannar dolar.
Gelmäz de esaba, gelmäz de esaba.
Morä endeklerinden al kannar akar,
Balan biigirlär al kanda üzär.
Ona da can mı dayanar?
Morä, kesilen kellelär!
Gelmäz de esaba! Gelmäz de esaba!

Çaldı Kemeñceci M. İ.

- Ne güzel annadyıysın, mamucuum, ne çok meraklı işlär biliysin. Çal, annat taa.
- Ço-o-k işlär unutuldu, kızım. Hepsini birii getiremiyim aklıma. Diilim genç fiyinde e. Kaç yıllar da oldu ben bunnarı ne çalıym, ne işidiym. E yaşımda şansora diil küçük. Seksenin dolayanında bulunıym.

- Mamu-ma, e nerden bunnarı üürendin, ma? Senin şolan da yok, kiyat bilmiysin.

- Düünnerde, uşam, yortu-pazarlar günneri, sidänkalarda-oturmaklarda, mecilerde. Bakandan çok işlär üürendim. Raametli bakacıñ olaydı saa, kızım, - i-i! - nelär sen ondan işideceydin - pek çok bilärdi, o şolalıydı. Rumunda edi klas bitirdi, daskallık üürendi, rusça da bilärdi okumaa. Raametli Aleksandra manin onu üüretmişti rusça da okumaa. Bakan dayma deyärdi: "Mariçka, sende bir de şkola olaymış, nasıl sende fiyin var, kim nekadar bileciydin".

Ben, kızım, düünnerde-birerde türküyü bir kere işittim mi - o saat kapırdım sesini de, laflarını da. Ne taa ilerden bunnarı yazmadın, kızım, açan gençtim, taa islää tutardım aklımda çok işler.

- Vakıtlar başkaydı, ma, vakıtlara göre - bakışlar da. Adi annat, çal, mamucuum, nekadar etiştireciiz, okadar yazacam. Şindi bu işi - yazmayı - yapıylar taa başkaları da, unutulmasın halk yaratmaları.

GÜRCÜ KIZI HEM TÜRKMEN NAAZI

Balada

Pindim kavak doorusuna,

Baktım deniz yalısına:

Kızlar gelir sıra-sıra,

Kızlar gelir sürü-sürü.

Mayıl oldum birisine,

Kula saçın örgüsüne.

- Gel gidelim, gürcü kızı.

- Ben gidemem, türkmen naazi.

- Gel gidelim, gürcü kızı.

- A gidelim, Alim olan.

- Ben gidemem, gürcü kızı:

Biigirimim üç günnük yola

Üç günnük emi yoktur.

- Üç günnük yola em bulacam,

Gel gidelim, Alim olan,

Alim olan, sevdiim olan.

- Ben gidemem, gürcü kızı.

Biigirciimin nalı yoktur.

- Bleziceemden nal döktürecem,

Gel gidelim, sevdiim olan,

Sevdiim olan, Alim olan.

- Biigirciimin çulu yoktur -
- Ben gidemem, gürcü kızı.
- Artlazçumdan çul yapayım,
- Gel gidelim, alim olan,
- Alim olan, sevdiim olan.
- Ben gidemem, gürcü kızı:
- Ambarı açtım, tuumu saçtım,
- Baş öküzümü pulaa koştum.
- Tuumcaazını kuşlar isin,
- Baş öküzünü kurtlar isin,
- Arta da kalsın bitmâz işin!
- Gel gidelim, alim olan.
- Sevdiim olan, Alim olan.
- Ben gidemem, gürcü kızı:
- Anam-bubam duyariysa,
- Kırk atlıylan kualhysa?
- Bana kırk at azdır,
- Taa da kırk olsa - adım ep kızdır.

Çaldılar: Kemeñceci M. İ. hem Negara (Karakaş) E. N.

İKİ YANINA FORU

Tutunduk biz oynamaa, tra-lä-lä, län-lä-lä-lää.
 Foru iki yanına, tä-lä-lä-lä, läy-lä-lää.
 Oynarkan oyunu, tra-lä-lä, län-lä-lä-lää.
 Yärim de geldi yanıma.
 Urun ayak uralım, tra-lä-lä, län-lä-lä-lää.
 Erine-erine düvelim, tä-lä-lä-lä, läy-lä-lää.
 Erinde feslään çıksın, tra-lä-lä, län-lä-lä-lää.
 Fesleenner çiçek açsın.
 Kopardım seve-seve, tra-lä-lä, län-lä-lä-lää.
 Seve-seve de koktum, tä-lä-lä-lä, läy-lä-lää.
 (H)epsine buyur ettim, tra-lä-lä, län-lä-lä-lää.
 Yärimde adiettim. tä-lä-lä-lä, läy-lä-lää.
 Yärimde bir dal verdim, tra-lä-lä, län-lä-lä-lää.
 O da duysun - güz geliy, tä-lä-lä-lä, läy-lä-lää.
 Güz geliy aldanmasın, tra-lä-lä, län-lä-lä-lää.
 Yavkulusunu alsın, tä-lä-lä-lä, läy-lä-lää.

Çaldı Kemeñceci M. İ.

BEN BİR KONCAL GÜLÜYDÜM

Ben bir koncal gülüydüm,
Çiiden solurdum.
Aldanmaz gönülüm, iilenmez. – 2 k.

Alayım başımı, gideyim,
Gelene de sorayım:
Neceydir yaşamak sevdasız? – 2 k.

Koç-kurbannar keseyim
Ayırıldıı cana.
Nergizi* kokayım gülün erine,
Hiç bilmedii seveyim yâr erine. – 2 k.

*Nergiz – ноготки (календула).

ÖTME, BÜLBÜLÜM, ÖTME

Ötme, bülbülüm, ötme, he-e-e, ege-gey,
Dayler içinde.
Gel bana, sevgilim, aman, he-he-gey,
Sevdiim, aman,
Çelebim, aman, dilberim, aman.

Ne pek sarardın, soldun, hey...
Üç ayın içinde?
Kurt-kapmışa dönmüşün, hey-he-hey.
Kızlar içinde,
Çelebim, aman, dilberim, aman.

Ben yarimi elde gördükçene, hey...
Ak güüsümün bendi sökülür,
Yâr beni elde gördükçene, hey-he-hey.
Katlem bükülür,
Çelebim, aman, dilberim, aman.

Çaldılar: Kemeñceci M. İ., Maļçeva E. İ. hem Kemeñceci E. P.

ÖTÄR ŞAHI BÜLBÜLLÄR

Sabahın şehreniinde açılan güllär,
Vakıdını buldukça, gördükçä,
Ötär şahı bülbüllär ötär,
Yolcuyum, durmam, aman.

Atlasam, girsem, yär, başçene,
Güllär açılmış filcan kadar.
Narlık-meyvalık burcu kokar,
Ötär şahı bülbüllär, ötär.

Yärimin elinde-beline yaalık sırmalı,
Yolcuyum, aman, ben braz durmalı!
Vakıdını buldukça, gördükçä
Yaz bana, ferman*, efendim, aman,
Ötär şahı bülbüllär, ötär.

**Ferman – padişahın emiri.*

Çaldı Kemeñceci M. İ.

ÜÜSÜZ TÜRKÜSÜ

Edi yaşında ben bir üüsüz kaldım, - 2 k.
Erbir kapuda ben itirildim,
Erbir sofrada ben çok göründüm.

Aula çıktım – auldiil benim, - 2 k.
Sokaa da çıktım sokak diil benim,
Sokaa da çıktım, sesimi kurdum.

Poyraza dooru sesimi kurdum, 2 – k.
Malü, be malü, gel kurtar beni,
Gel kurar beni yabancierden.

Çaldı İrina Pañçeva.

Türküyü üürenmiş mamusundan. Mamusu agasının küçükkän kalmışlar üüsüz da kendileri kuruşturmışlar bu türküyü.

BİYAZ GÜLLÄR

Biyaz güllär kurudu,
Benim dünnäm karardı.
Neçin büle yaptın?
Neçin pek gücendirdin?
Neçin sen beni braktın?

Refren:

E-e-ey, senin güzel gözlerini
Ver bana, ver bana.
Senin biyaz şu ellärini
Ver bana, ver bana.
Al şu güzel gözlerini
O canına, o canına
Al şu biyaz ellärini
O-o-o! Canına!
Yakma beni, yakma,
Kismetimi karartma.
Neçin büle yaptın?
Neçin pek gücendirdin?
Neçin büle yaptın?

Refren:

Çaldılar İrina Paņçeva, Galina Baçurskaya, Artina Bıyıklı.

ACILIK TÜRKÜSÜ

Neet ettik, çekettik biz bu yola,
Neet ettiimiz kabul ola.
Uzun yollar kısa olsun.
Üüsek dayler alçak olsun.
Vardım David kapusuna –
Kapularda altın alka,
Biz de vardık düşe-kalka,
Kismet etsin cümne alka.

Açtım kapunun birisini –
Gördüm cannaan birisini.
Açtım kapunun ikincisini –
Gördüm cannaan episini.

Yapıcılar yapı yapıy,
Kapucular kapu yapıy,
Ya popazlar, ya dyakonnar
Okuyor Ferofigimi.
Nuri, Nuri, acız Nuri,
Nuri gören acı olıy.
Klisekeri köse-bucak,
Kandil yanır salkım-saçak,
Nuri, Nuri, acız Nuri,
Nuru gören acı olur.
Kliseler ocak-ocak,
Mumnar yanıy kucak-kucak.
Nuri, Nuri, acız Nuri,
Nuru gören acı olur.
Ay Yordanın deresinde
Mumnar yanır çevresinde.
Nuri, Nuri, acız Nuri,
Nuru gören acı olur.
Taş üstünde başak bitär,
Başacıkta bülbül ötär.
Nuri, Nuri, acız Nuri,
Nuru gören acı olur.

*Çaldı Vera Topal (Kemençeci). Üürenmiş türküyü bubasundan. Kemençeci Efim
Ctuyanovçtän, duuması 1903 Tülüküünde.*

*Gökten inirmiş nur ere da tutuşarmış mumnar Acılıkta – Erusalimde. Năbacan
parayı, mari? Acılaa mı gidecen? Salt zenginner toplarmış para gitmää Erusalime.
Çıkacaa zaman küüden, para saçarmışlar yola sadakasına – kendi hem ev içinde-
kilerin canına.*

BİR BULGAR KIZI ALMALI

Stuyan üünürmüş türklärä türklärin kafenesindä:
Yıldırdım geçtim Tuneyi.
Tune başında pınar var,
Pınar başında kızlar var,
Kızlar var – bez çırpıyorlar,
Olanar ot biçiyorlar.
Ver, moru kız, da bakırcını
Sulayım da atıcımı.

Bu gece burada kalmalı,
Bir bulgar kızı almalı,
Kendime gelin yapmalı.

Çaldı Kemençeci M. İ.

Yazıya alındı 1987 y.

NE BÜÜK DERDE GİRDİM?

Pençerede de perde ben,
Şindi de düştüm derde ben.
Ben bu dertten düşürsem,
Nasıl da yatacam erde ben?

Çayırda çimen çaylıyur,
Erbir de dertliler hayliyur*.
Çayırda çimen saçıldı*,
Erbir de dertliler seçildi.

Ben gidiyorum canıma.
Ne haman derdim var benim,
Ben gidiyorum kuzuma.
Ne hacap zaarım var benim?

Kalk, anem, sabahlar oluyor,
Can tarazeyä dä geliyor.
Anem de kalktı, oturdu,
Bubam da kolumdan uçurttu.

Ben gidiyorum, canım-ane,
Ne haman derdim var benim.
Ben gidiyorum kuzuma, ane,
Ne hacap zaarım de var benim.

**Seçildi - burada: aslıya çıktı, ayrıldı.*

Çaldı Vera Kemençeci (Topal).

DÜÜNÄ KARŞI

Gelin, dostlar, din-din, dini, da-a,
Bu şen düünä, din, dini, da-a!
(H)opa-pa-pa, (h)opa,
Geldik kutlamaklan

Gelinnen güveeyi güzel yaşamaklan!
Ha oynaylım, din...!
Düünä karşı, din, hopa-pa-pa!

Ha, kaynata, din...!
Çık ayattan, din, hopa-pa-pa!
Ha, kayınna, din...!
Çık kolaçlan, din, hopa-pa-pa!

Çok saa olsun!
A şen olsun!

KEMENÇE KİM O ÇALAR?

a. Kemençe kim o çalar?
Dzıgı-dzıgı, dzin-dzin-dzin!
Uşaklar dolayanında,
Günner gün oyniyurlar.

Refren:

Polika-polika, masurka,
Todiri Koli-paadişaa.

b. Sora balalaykada:
Trendi-brın, drın-brın-brın.
Tavşamnır oyniyurlar
Uşaklarlan kol-kola.

Refren:

Polika-polika, masurka,
Todiri Koli-paadişaa.

c. Bitkide de – daulda:
Bum-bumbum, tram-tara-ram!
Epsi oldu daalısan
Şu keskin urmasında.

Refren:

Polika-polika, masurka,
Todiri Koli-paadişaa.

Çaldı Malçeva E. İ.

DEMÄNA, MARİ DEMÄNA

- Demäna, mari Demäna,
Demäna, gümüş gerdana, mari,
Kim kesti sana bu fistanı?
- Kuyumcu-yazıcı, canım.
- Demäna, mari Demäna,
- Demäna, gümüş gerdana, mari,
Kim aldı sana mor çember?
- Kuyumcu-yazıcı, canım.
- Demäna, mari Demäna,
- Demäna, gümüş gerdana, mari,
Kim aldı sana emeni?
- Kuyumcu-yazıcı, canım.

ADİ, ADİ, MARİ KIZ

- I. Adi, adi, mari kız, suya gidelim, 2 kere
Testenin de buvazını altın düzelim. 2 kere
Açan be size gittim - kapu kilitli, 2 kere
Sen bize açan geldin - çapraz ilikli. 2 kere
- II. Adi-adi, mari kız,
Suya gidelim.
Adi-adi, mari kız,
Suya gidelim.
Testenin de buazını
Altın dizelim.
Testenin de buazını
Altın dizelim.
Açan ben sizä gittim, -
Kapu kilitli.
Açan ben sizä gittim, -
Kapu kilitli.
Sen bize açan geldin. -
Çapraz ilikli.
Sen bize açan geldin. -
Çapraz ilikli.
Adi-adi, mari kız,
Suya gidelim. - 2 kere
Testinin de buazını

Altın dizelim. – 2 kere
Açan ben sizä gittim,
Mamun süledi.
Açan ben sizä gittim,
Mamun süledi:
- Gidin getirin sucaaz,
Ben ne terledim.
Gidin getirin sucaaz,
Ben ne terledim.
Şu incecik yolcaazdan
Geldik çeşmeye.
Şu incecik yolcaazdan
Geldik çeşmeye.
Doldurıyz biz sucaazı,
Toprak testeye.
Doldurıyz biz sucaazı,
Toprak testeye.
Alatlıyz tezçe eve, mamucuum,
Ne şen alatlıyz...
Buyur, mamucuum, suyu
Serin çeşmeden.

Çaldılar: Kemeñceci M. İ., Kemeñceci E. P. hem Malçeva E. İ.

LELEK, LELEK, KAFADAR

Lelek, lelek, kafadar,
Yımırtası tavada.
Bizim ayat yıkıldı,
Gölmään eni yırtıldı.
Sarı kızın saçı yok,
Osmanın da lafı yok.

Lelek, lelek, kafadar,
Yımırtası tavada,
Düz bizim evi,
Ver bana gölmek,
Sarı kıza saç ver,
Osmana da söz ver

Bu iki türküyü tutırım aklımda, nasıl mamum üüredirdi bizi küçükkene.

KIZ, GEL BANA

– Kız, gel bana, gel bana – benim olasin, 2 kere
Kaba-kaba somunnar bende iyesin. 2 kere

– Bubam beni verecek bir boyara, 2 kere
O beni ep tutacak çardak üstünde. 2 kere
– Kız, gel bana, gel bana – benim olasin, 2 kere
Sarı, sarı portokallar bende iyesin. 2 kere

– Anam beni verecek bir cambaza, 2 kere
Sırma ruba alacak o cambaz bana. 2 kere
– Kız, gel bana, gel bana – benim olasin, 2 kere
– Büük fiçıylan içki bende göresin. 2 kere

– Bubam beni verecek aşırıya, 2 kere
Ürük biigirlen faytonda geliriz dolaşmaa. 2 kere

– Kız, gel bana, gel bana – benim olasin, 2 kere
Ürük biigirimizde atlı gezesin. 2 kere

– Ben gidip te bakacam, neler var sende, 2 kere
Eer aslıysaydı bunnar, gidirim sana. 2 kere
– Kaya taşı ayatta – somun mu sandın? 2 kere
Mamaliga sergende – portokal mı sandın? 2 kere

Bu bozaylan fiçıyı – şarap mı sandın? 2 kere
Demir baston köşede – biigir mi sandın? 2 kere

*Bu türküyü çaldı İlişka Sofi bulü Balbokada.
Yazıldı 1988 y. Çok insandan var onu işittim.*

HOROZÇUUM

Horozçuumun üstü de kara,
Neçinseydi yok o aulda.

Refren:

Aaradım, taradım,
Cıngırdak, mıngırdak.
Pi-li, pi-li! Kış! Kış!
Bu maalede kayıp oldu.

Horozçuumun üstü de kara,
Salt tüüceezi onbeş te para!

Refren:

Aaradım, taradım,
Cıgırdak, mıngırdak.
Pi-li, pi-li! Kış! Kış!
Bu maalede kayıp oldu.

Damdan dama aşırdılar,
Altın tasta kaurdular.

Refren:

Aaradım, taradım,
Cıgırdak, mıngırdak.
Pi-li, pi-li! Kış! Kış!
Bu maalede idiler!

Çaldı Nadi Berber.

AY, DA-NA, DA-NA

Ay, da-na, da-na, dastana,
Dana girmiş bostana.
Bostancının kızı var,
Eteciinde tozu var.
Gel silkeyim tozuunu,
Öpeyim çakır gözünü.

Ay, da-na, da-na, das, kızım,
Papucunun burnusuna bas, kızım.
I. Güzellere göz sen kıp,
Çirkinnere bük dudak.
II. Göz kıp güzellere,
Dudak bük çirkinnere.

Bu türküleri çalardılar küçük uşaa dizinde atladarkana. Çaldı Sofiya Poydulova.

ÖRDEK

- Nereyi gidiysin sen, ördek?
- Ben gidiym kasabaya.
- Ne iş yapacan orda?
- Morkva alacam zorda (eve).

– Morkvacı sen nâbacan?
– Geeri dönecem açan,
Çorba yapacam yavan.
Bir istärseniz imää,
Buyurun ciz musaafirlää (bana eve).

Çaldı Mariya Kemençeci.

TURNELE

Dan erlerden çan çekiyä
Çakır avada.
Turnele yorgun uçıyla
Serin avada.

Beki gökte biriciiniz
Eşsiz kaldınız.
Bana erde kısmet yoktur –
Göke alınız.

Erde kalmış – o uçamaz:
Kırık kanadı.
Bireri o sokulamaz,
Yokkan kuvedi.

Turnele sivri kamaylan
Yarıy buludu.
Kal, mori kız, kal umutlan,
Aara yavklunu.

Pek beenmiş bu dünnäda o
Kendi boyunu.
Seni erde yavklun aarıy –
Aara sen onu.

Çaldı Fitu Tudora bulü.

Yazıya alındı Balbokada 1988 yılda.

AŞALIM, AŞALIM, HEY...

Aşalım, gidelim, hey, yavrum, – ellere,
Ne eller duysun bize, hey,
Ne de biz elleri.
Evlerim, evlerim, hey, üüsek evlerim,
İçine giririm – ev diil benim,
Dışarı çıkırım, hey, – küü diil benim,
Üüseklere çıkırım – gönüm* iilenmez,
Alçaklara inirim, hey – sefa sürülmez.

Ne yaptım, ne ettim, hey, düştüm ellere:
Boynumda alkali sincir, kapuda – kilit,
Bubam ihtiyar – ata pinemez,
Ata pinemez, hey, bana gelemmez.
Kardaşım küçüktür, hey, yolu bulamaz,
Anacım yufkaydır, canı iilenmez.
Aalaycak, yanacak, hey,
Ahetmeylen bir gün, hey,
Ömürü bitip-gidecek.

*Gön – gönül.

Çaldı Nadi Berber 22.02.1987.

GENE DE İLK YAZ OLDU...

Gene de ilkyaz oldu, etiştik yaza,
Bülbüllär konurlar – mayıldır yaza.
Mayıldır yaza, durmaz nimaza*.
Ah, gene de ilkyaz oldu,
Eşillendi dayler**, güller, bayler***,
Şu karşıkı daylerde bir kuzu meyleer,
Meyler de gelir, garip te meylir.
– Ne meyliysin, kuzucuum, garip te garip?
Sen de, benim gibi, üüsüz mü kaldın?
Sen de, benim gibi, eşsiz mi kaldın?
Anasını kaybeden, garip te meylir.
Aazınnan da gülär sülärse, - ürecii ayleer.
Bana bir “ayleme” deyärseler, – neye güleyim?
Ya aktı gözümün yaşı. Dostlar, neye güleyim?
E, bu er gün aylemenin, elbet, bir günü olacak,

Onun da gülmesi olacak.
O gülmeye de etişsem, canda kat kalmadı,
Üreciimin canı bitti.

*Nimaz - namaz, musulman duası.

**Dayler - daalar.

***Bayler - baalar.

Çaldı Nadi Berber, 1987 y.

STUYAN EM LÄNKÄ

I-ci variant

Stuyan gitmiş türklere,
Türklerin kafenesine.
Stuyan üünmüş türklere üle:
– Bir biigirim vardır – pek ürüktür,
Bir de kadınam vardır – pek güzeldir.
Geçecem paşanın atını,
Alacam paşanın kadını,
Alacam paşanın saraylarını.
Paşa işitmiş Stuyanı,
Ani üünmüş türklere.
Yollamış paşa kıyat:
“Var çıır bana Stuyanı,
Bakayım, o ne üünmüş
Türklerin kafenesinde,
Alacumış benim atımı,
Alacumış benim saraylarımı
Em de alacumış benim kadınamı”.
Stuyan varmış-gitmiş paşaya.
– Sabahın ayır olsun, paşacım, – demiş. –
Ne o vakırsız çurdın beni, paşacım? – demiş.
Çırdım, bre Stuyan, çırdım, – deyiş. –
Bakayım, ne üle sen üünmüşün
Türklerin kafenesinde.
– Üünmedim, paşacım, – deyiş, – üünmedim,
Aldandım da süledim.
– Çünkü büle büyük umudun varsa senin,
Gidecen, Stuyan, – deyiş, – da bir günde
Dünyayı dolaşasın,
İkindiyeden önümde olasın.

Eer ikindiyeden bîrda olursan,
Verecem sana atımı,
Verecem sana saraylarımı,
Veririm, Stuyan, kadınımı.
Eer ikindiyeden dönmezsen,
Etişipte gelmezsen,
Alırım ürük biigirini,
Alırım güzel kadınanı,
Kesirim fuluz* kafanı.
– Adi, paşam, adi, bekim ben bunu yapırım,
Allahın izininen, Hristozun sözünnen.
Neredn söz çıkıyur, ordan da can çıkıyur.
Gidiy Stuyan evine,
Sülüy Stuyan gelinine.
Kalkıy Stuyan ilk forozda,
Biigirini erinden çıkarıy,
Kırmızı şaraplan sulıy,
Biyaz pirinçlen emniy.
Biigir emini iyiy –
Stuyan, oturmuş, aalıy.
Stuyanın biigirine Allahtan izin geliy,
Stuyana biigir laf süliy:
– Stuyan, bre çorbacı, – deyi, –
Neçin büle işlär yaptın?
Vakıtsız erimden çıkardın?
Vakıtsız emimi verdin?
Vakıtsız suyumu döktün?
E, ben emimi iyim,
Sen neöin oturdun da aalıysın?
– Năbayım, atçaazım, năbayım? –
Paşaylan benim bir büyük baasım var:
Paşa benden istiy, bir günde dünnäyı dolaşayım,
İkindiyeden bîrda olayım.
Eer etişipte gelämärsem,
Kesecek benim kafamı,
Alacak ürük biigirimi,
Alacak güzel Lănkamı.
– Adi, bre Stuyan-çorbacı,
Korkma okadar da aalama,
Bekim bunu biz yapırız,

Allahımın izininen,
Hristozun sözünnen.
Nereden can çıkıy, söz de oradan.
Gideysin, çorbacım, – deyi, – çarşı da pazara,
Alasın Stuyan, –deyi, – beş-on arşın bez.
Gelesin, Stuyan, evine,
Koyasın benim erimi,
Sıkılanasın, baalanasın
Erliimin kalkanına**,
Olmaya sana bir (h)atam dokunmasın:
Derin de yarlar atlaycıız,
Geniş te sular uçacıız.
Gidiy Stuyan çarşı-pazara,
Alıy Stuyan beş-on arşın bez.
Geliy Stuyan evine,
Koyıy biigirin erini,
Kendi de sıkılanıy, baalanıy
Biigirin erin kalkanına.
De!-ediy biigirine, gürleyip-gidiy.
Yolda bakmış güne –
Gün çıkmış bir mızrak yukarı.
– İh, Allahım, – deyi, – geç te kalmışım allele.
Gidiy Stuyan paşaya.
– Kal saalicaklan, paşacım, – deyi, –
– Gidesin, ama geeri gelmeyesin,
Başka da büle üünmeyesin,
Kiminnen işin var, bilesin.
Stuyan gürlemiş, gitmiş –
Paşa askerini toplamış, izin etmiş:
– Varınız alınız Stuyanın kadinasını.
Gitmiş asker, almış Länkayı.
Länka, uçacı kucaanda,
Em aalarmış, em gelirmiş.
Görmüş paşa dünnä-güzeli Länkayı.
– Aalama, mari Länka, – demiş, –
Ben seni yapacam kadına,
Sen bende olacan em güzel aremka***,
Biyaz ferece giyecen,
Sarı da altın takacan,

Üüsek te çardakta oturacan.
– İstemem, paşam, istemem,
Brak beni Stuyannan yaşayım.
Länka lafını bitirmiş –
Stuyan gürleyip-gelmiş.
Paşa portayı kapatmış.
Stuyan demiş:
– Aydi, atçaazım,
Derin yarlar atladık,
Çok geniş sular uçup-geçtik,
Aydi burdan da atlaylım.
– Zaman ayrusun, paşacım,
Adi, şimdi nâbacıuz? Baasımız nede kaldı?
Nereden söz çıkıy, oradan da can.
– Verecem, Stuyan atımı,
Verecem Stuyan saraylarımı,
Sade beni helal et.
– Helal hoş olsun, paşacım,
Neyin var – sende kalsın, senin olsun,
Benim de nekadar var,
Onnar da bana helal olsun,
Aalemin varluna, işine
Gözün-horu**** geçmesin.
Kal saalıcaklan, paşacım!
Stuyan Länkasını almış,
Almış ta evine varmış,
Üünmeklerden de vazgeçmiş.

*fuluz (eki huluz) – zulum.

**Kalkan – burada: erliin (kaltaan) geerisindä tutunmak eri.

***aremka – olmalı, gareme karısı.

****hor görmää – kıskanmaa, çok görmää.

Çaldı İvan Zabun.

Yazıya alındı martta 1989-da.

II-ci variant

Stuyan gitmiş türklere kafeneye,
Em üünmüş, em sülemiş:
– Güzel de länkam var, - demiş, -
Ürük te atım var, - demiş, -

Bir günde dünnayı dolaşacam,
Paşanın da başını taş altına koyacam,
Kadınasını da alacam.
Türkler aber veriylar paadişaya,
Paşa da aber yolliy Stuyana:
– Buyur, Stuyan-çorbacı, gel bana.
Stuyan geliyor paşaya:
– Ne çaardın, paşacım, ne çaardın?
– Stuyan, ba çorbacı, deyi, -
Sen türklere kafeneye gittin mi?
– Gittim, paşacım, gittim.
– Sen orda kendini üündün mü?
– Üünmedim, paşacım, üünmedim,
Aldandım da süledim.
Ne dilşeycen, paşacım, dile benden,
Ama brak güzel Länkamnan yaşayım.
– Stuyan-çorbacı, gün duuarkana, yollanasın da
Bir günde dünnayı dolaşasın,
İkindide de bende olasın.
Ya ikindide bende olmazsan,
Güzel Länkanı em ürük atını alacam,
Fuluz başını da taş altına koyacam.
Stuyan gidiyur eve, başliyur aalamaa.
Allahtan izin geliyur – atı da laf süliyur:
– Sus, Stuyan-çorbacı, aalama,
Allahın kuvedinnen em izininen biz bunu yaparız.
Biyaz piriñ ver emimi,
Kırmızı şarap ta suyumu.
Git pazara, al kırk endeze bez
Sıkılanacan, baalanacan belime:
Geniş sular geçeciiz,
Derin yarlar atlaycıız,
Olmaya sana bir atam dokunmasın.
Doyurıy, suliy Stuyan biigirini,
Sıkılanıy, baalanıy da yollanıy paşaya.
– Kal saalicaklan, paşacım, - deyi, - ben gidiym.
Paşa getirdiy Länkayı saraylarına,
Paşa taa etiştiremiy Länkaylan lafetmää,
Stuyan gürleyip, ikindide paşanın aulunda olmuş.

– Stuyan-çorbacı, yalalım* sana, ani üünmüşün,
Yarım paadişaalımı sana veririm.
– Diil läázım, paşam, bişey,
Salt brak güzel Länkamnan yaşayım.

*Yalal – helal.

Çaldı Mariya Kemençeci.

Yazıya alındı 1988-dä.

ESİR GİTTİM

Ben bir maanede,
Ben bir cizdär kızıydım,
Anemin- bubamın bir nazıydım*,
Altın kafeste beslenir kuşuydum,
Hep eşillerimi giyyardım,
Boşta-bolda gezardım.

Sırmalı* kolan kuşadılar belime,
Esir gittim ben padişahın eline.
Sırmalı yaalımı* verdiler elimée,
Esir aldılar padihain eline.

Çaldı Ekaterina Malçeva.

Yazıya alındı 1988 yılda.

BUKUREŞTİN SOKAKLARI

Bukureştin sokakları, paadişaaam, taş ta döşeli.
Orda da duran pounţlar*, paadişaaam, hepsi de şüpelı.
Arçlın mı yokuydu, paadişaaam, pounţları aldım
Arçlın mı yokuydu, paadişaaam, pounţ kervanım,
Serin derenin ötäänsı – sazlık, baltalık,
Orda buldu askerimizi salgın, astalık.
Angelovcuk geliy – kiyat elinde,
Em okıy, em yazıy: çok cannar çıkmıy...
Ak bayırın üstünde bayrak kaldırdı general,
Bayrak kaldırdı, askeri durguttu.
Ardımıza baktık, neneciim, asker yayıldı,
Geeri de döndük, neneciim, – leştın geçilmez,
Sularına salettik – kandan içilmez.
Aalama, neneciim, aalama, bekim, geliriz.

Aman, paadişaaam, aman, ne ettik sana?
Çok gençler eşsiz kaldı,
Çok uşaklar üsüz kaldı.
Onnar bir yazılsın – cuvap edilmez,
Cuvap edip te – ödenmez.

**Pounť - taliga haydayıcısı.*

*Çalardı kayınnam Koca (Moldovan) Kristina Lefterovna (1908 - 1974). Yazıya al-
dım 1992 y. raametli kocamın Koca Konstantin Semönoviçin çalmasına görä.*

GÜL-KOKONAM*

Kız oturmuş kaar biyazına
Ulu yolun üstüne.
Taramıştır top-zülüfünü**
Al yanacın üstüne.

Al yanacında var bir beenceezi,
Benizi mercan gibi.
Gül-koknam, kıyma beni,
İkiğimiz bir can gibi.

Üülen üstü yâr gezinir,
Uramıştır üstüne.
Selâm verdim – selâmı almaz,
Bilmem ne küsmnüş bana.

Alma attım – almayı almaz,
Bilmem ne bana bakmaz.
Gül-kokonam, kıyma beni,
İkimiz bir can gibi.

**Gül-kokona – rus.: барышня-роза.*

***Zülüf – локон, прядь волос на висках.*

Çaldılar: Kemeñceci. M. İ. hem Kemeñceci. M. P.

ÜÜK ÜSTÜNDE PALAMİDA, MARI

– Üük* stünde palamuda**, mari, 2 kere
Sus, mari Nadi, aalama mari, 2 kere

Süle, mari Nadi, kimde gönün? 2 kere
Nadi da deyur: – Hem te Vançide. 2 kere

– Sus, mari Nadi, aalama mari, 2 kere
Dünnä da dolu kulunun oolu,
Dünnä da dolu tukanın oolu.

Varın süleyin Nadinin mamusuna, 2 kere
Durmasın, gelsin Nadiye, mari,
Versinner onu Vançiye, mari.
Sus, mari Nadi, aalama, mari. 2 kere
Dünnä da dolu kulunun oolu,
Dünnä da dolu tukanın oolu.

*Üük – kurgan.

**Palamuda – üle yaban otu, benzeer gengerä..

Çalardılar sidänkalarda, sokakta pazarlar günnäri gençlär. Biz etişir kızçaazdık; bu türküyü çalrdılar bir aynaşmak gibi.

YILMA ATTIM YUKARI

Yılma* attım yukarı,
Ben istemem dul karı.
Gel yanıma, gel yanıma:
Beş birlik takayım gerdanına**.

Ben istärim, kız olsun,
Yaşamamız düz olsun.
Gel yanıma, gel yanıma:
Rubiya takayım gerdanına.

Yılma attım yukarı,
Ben istemem dul karı.
Gel yanıma, gel yanıma:
Rubiya*** takayım gerdanına.

*Yılma (Mamu çalardı" ilme") – alma.

**Gerdan – geciklik, angısını kızlar taşıyarmış annılarında.

***Rubiya – paalı geciklik, altın birlik kapeyka. Baaşlarmışlar geline, o taşıyarmış düüne karşı gerdanında ille çemberinde. Rubiyayı baalarmışlar üle, ani o islää görünsün çemberin püskülünde ille gerdanda.

Busoy çalardı ikinci bobam Dilgöz Todur (Balboka).

BÜÜN AVA BULUTLU

Büün ava bulutlu, deniz dalgalı,
Yannaştırdım topları gümüş alkalı.
Gündüz toprak atılır, gece – kumbaare*.
Topların içine örüdü asker.
Askerin içine kılıç saçıldı,
Yayan olan kıyıldı, athılar yayıldı.
Bubamdan merez** kaldı, kimseye vermem,
İki yıllık danalar kaldı da üzärler.
Yıldırım Sevastopolun kalesi mermer yapılı,
İçinde olan askeri – hepsi dalgalı.
Vermiş Dimiş general askere borcu.
Aman, paşacım, aman, ne ettim sana?
Etmiş iki bin derebeyi*** yolladın bana,
Onnar pek mihanat**** – kıydırdın bana.
Uyan, paadısaam, uyan, sen bunu yapan,
Besarabiya elde gidiy – kesene dayan.
Besarabıyanın insannarı nerden gidiy,
Nerden de gidiy, maaden dökiy.

*Kumbaare (kumbara) – granata.

**Merez – miras (наследство).

***Derebey – feodal; burada, olmalı, feodal askeri.

****Mihanat – yufka, korkak.

Çaldı İvan Zabun.

Yazıya alındı 1989 fevralda.

Enidän yazıldı 2010 yılda.

Çaldı Sokolov D. K.

EDİ YIL OLDU...

– Edi yıl oldu, be bati,
Biz bu köprüyü başlayılı –
Birtürlü bir temel tutmıy.
Hadi, be bati, biz buna bir temel koyalım.
Sabaa kimin gelini gelirse, onu temele koyalım.
– Nedälçu, benim kardaşım, kayıl mıysın sen bu işe?
– Kayılım, Dobrule-bati.
Auşamnar olıy, ustala epsi yatışmış,
Dobri de yannarına yatmış.

Kalkıy Dobri yannarından –
 Ustalar birisi duymamış.
 Gidiy Dobri evine,
 Süliy gelinine:
 – Mari İlänka, - deyiy , -
 Sabaa senin sıran köprüye ekmek getirmää,
 Ama bak ta sen gelme,
 Zere temele koyacüz, - deyiy, -
 Yolla gene Nedelçunun gelinini.
 Sabaalar oliyur, İlänka gidiy Tudorkiye:
 – Mari Tudorki-gelin, ben sana ne yalvaracam:
 Büün, - deyiy, - gene sen gitsene köprüye ekmek götürmää.
 Benim büün pek çok işim var.
 – Mari İlänka bulü, benim de büün işim var:
 Pavlimi suya koyacam,
 Ama hadi gene gideyim.
 Vakitlar gelmiş te geçmiş,
 Ustalar oturmuş dinnenmää.
 Kalkıy Nedälçu, bakıy yola:
 Tudorka geliy yolda ekmek getirmää.
 Alıy Nedälçu kazmayı, başlıy işlemää.
 Etişmiş Tudorka köprüyâ:
 – Kolay gele, bre Nedälçu!
 – Allaraz olsun, mari Tudorka.
 – Sen neçin em aalıysın, em işliysin?
 – Nâbayım da aalamayım, nışan üzüüm temele düştü.
 – Na tut Pavliyi, bre Nedälçu,
 Ben onu atlar çıkarırım.
 Atlamış Tudorka temele –
 Ustalar epsi kalkınmış,
 Birär kanara* atmış.
 Tudorki üç kere baarmış:
 – Nedälçu, ilk steynozluum,
 Pavliciim – ilk sallangaççım!
 İlk sallangaççım-yavrucuum!
 – Tudorka – ilk steynozluum!
 Pavliciim – ilk sallangaççım!
 Almış Nedälçu Pavliyi, gitmiş evine,
 Koymuş sallangaççıuna-beşiine.

– Hadi be, nani, Pavlime,
Lüzgärlar essin, sallasin seni,
Allah ta doyursun seni.
Gidiy Nedälçu köprüye,
Başa çıkariy köprüyü.
Nedälçu koymuş karısını temelege,
Yapmış sebepli köprü.

*Kanara – büyük taş.

*Çaldılar: Kemençeci M. İ. hem onun gelinneri Kemençeci (Berber) Kemençeci (Malçeva) E. P.
Bu türküyü var taa başka çalannardan işittiim, biraz başka çeketmesi: ustalar
düzärmiş manastır, bütün gün karannaadan, kaldırêrlar duvarları, ama gecä, ustalar
uyuyarkan, hepsi yıkılêr - iş gitmeer. Da tä Dobrinin düşünä geler, ki lääzım temelä
koymaa kurban bir can. Taa ötää türküyü hep busoy çaldılar.*

KANNI YAŞLAR DÖKÄRİM

I. Uçurttular vatanımdan, yurdumdan*,
Ayırdılar gülümden, zümbülümden.
Benim şimdi adamnan çok cengim var.
Cenk edeyim, aşnem**, bana ne deyärsin?
Kıyamete*** kalıym, bileysin,
Em asiretlik, em gurbetlik çekärim.
Emir miysin, herbir sözlere bir miysin?
Cellat miysin, tatlı canı kıyarsan?
Ah, bizim olsun, şu yazıyı okusun.
Kolları kopsun şu yazıyı yazannar.
Bir gidärim, beş ardıma bakarım,
Anacımdan kannı yaşlar dökärim,
Kara gözden kannı yaşlar dökärim.

*Yurt – vatan, ana taraf.

**Aşne – ane, ana.

***Kıyamet – dünnä bitkisi; büyük bela,açan çok can kaybeler .
Çaldı Kemençeci M. İ.

UÇURTTULAR YUVAMDAN...

Uçurttular yuvamdan,
Ayırdılar gülümden, zümbülümden.
Ah, benim şimdi çok yärlerlen cengim var,
Cenk edeyim, aşnem bana ne derse,

Ne kıyametten beni bileysin?
Bir gidärim, beş ardıma bakarım,
Senin de için kannı da yaşlar dökär,
Senin de için kannı da yaşlar dökär.
Bu kareyi* yazannar sizin olsun,
Bu kareyi okuyannar bizim olsun.

**Kare – kara yazı, kara haber.*

Çaldı Ekaterina Hacı (Zabun).

Yazıya alındı yanvarda 1993 yılda.

ÖMÜRÜM GEÇTİ AHİZ YÄRIYLEN

Ben bir konca* gülüydüm,
Çiiden soluardım,
Gelennen-geçennen gönül iilärdim,
Aldanmaz gönül, işlenmez elin yäriylen,
Geldi de ömürüm geçti ahiz** ariylen.
Çıkalım, gidelim, hey, urum eline,
Göstereyim size ayrılmak nece.
Çıkalım, gidelim, hey, dayler başına,
Gözümün yaşını çeşmelär kurdurayım,
Kurnalarını demir koydurayım.
Nergizi** kokayım gülün erine,
Elleri seveyim yärin erine.
Kolumu sardırayım yärim boynuna...
Aldanmaz gönül, işlenmez elin yärinnen...
Geldi de ömürüm geçti ahiz yäriylen.

**Konca gülü – olmalı, tomburuklu gül.*

***Ahiz – pek sevgili.*

Çaldı Kemeñceci M. İ.

İSMAYIL – BÜÜK KASABA

İsmayıl dedikleri – büük kasaba,
İçinde olma askeri – gelmiy de esaba.
Seç, kara bubam, seç ocaanı süündürmece,
İsmayıl dedikleri – bir düz uvada.
Kundaktakı masumnar*, aazı duarda.
Seç kara bubam, seç, koç pelivanım,

Efendim, aman.
İsmayıl görünmâz tozdan-dumandan,
Asker ayırılmış dinden-imandan.
Seç, kara bubam, seç ocaanı süündürmece.
İsmayılın kapusu Maçine karşı,
Uydurmuş topları düşmana karşı.
Seç, kara bubam, seç koç pelivanım,
Efendim, aman.
Auşamdan başladı, sabaa olunca,
Üç bin asker can bir kalınca,
Din bir olunca.
Avada da bulutlar – salkım da saçak,
Ere de düşecek kannıca bıçak.
O bıçaa alacak polkun da ofiteri,
Atacak o bıçaa üstüne askerin.
Kıyılan – kıyılacak,
Kalan – kalacak em de yaşaycak.

**Masum – kabaatsız, günahsız uşak.*

Çaldı Mariya Kemençeci

VARNA

Varna gibi kale yoktur,
İçinde osman ne çoktur.
Osmannara atır yoktur.
Götürün, beylâr, imdat Varnaya,
Varna içi – dolayı dolu,
Urun, tabiyalar, eh, uralım,
Biz varnalıyız, hey.
Biz Varnada biriciktik,
Güllâr gibi karpuz idik.
Aalar da sultan, mamu, imdat Varnaya.
Biz Varnadan nece geçtik,
Acı-tatlı, hey, sular içtik.
Moskov gelir top meşeden,
Varna yanar, hey, dört köşeden.
Varna bakar Halataya,
Arasından deniz suları akar,
Gemilâr de Stambola bakar.

Biz Varnada nece yaşadık,
Saade bir biz bildik,
İç kapuda dış mandalı,
Dış mandalı yaşadık.

Çaldı İvan Zabun. Yazıya alındı 1987 yılda.

EH, LAMBU

I-ci variant

– Adi, kafadar, gidelim,
Troyan çizisinde karpuz çalalım, Lambu,
– Gitme, be Lambu, gitme, ururlar seni,
Ururlar seni, kıyurlar seni.
Lambu da diyo:
– Ya onnar beni, ya ben onnarı.
Perşembe günü kurşumnar atıldı,
Kurşumnar atıldı – Lambu ururldu,
Troyan çizisine de devirildi,
Kırım kalpaa* toza bulandı,
Biyaz teni de kana bulandı.
Troyanın gölü durulmuş akar,
Troyncılar durmuş, Lambuya bakar.
Lambuyu da uran – balaban bulgar,
Karşıdan gelmiş bir ursuz tukan.,
Karşıdan gelmiş dinsiz-imansız.
Karagöz olan abere geldi,
Anası-bubası şaşıpta kaldı.
Anası dedi: “Üle läázım ona”,
Bubası dedi: “Ne aaradı – buldu”.
Kızkardeşları baş ucunda aaladı:
– Kalk, bre Lambu, kalk, – deiler, –
Yavklun geldi, saçını yolar.
Lambu da dedi:
– Ah, benim canım,
Bir dilim karpuzı kaybelän canım.
Kal saalicaklan ömür-dünnäm!

*Çaldı İvan Zabun.
Yazıya alındı 1987 y.*

II-ci variant

Lambu kalkmış erkene:

– Mamu, ma mamu, ben gidecem

Türen bostanına.

– Gitme, oolum, gitme, be Lambu,,

Orada bekliyur balaban tukannar,

Onnar seni ururlar .– 2 kere

Gün duur-duumaz,

Tüfek sesi anesi işidiyur.

“Kalk, bre, kalk”, - kocasına diyur, -

Kalk , bre, allele Lambu ururldu, 2 kere

Ne aaradı – onu da buldu. 2 kere

Bir kula olan aber getiren:

“Lambuyu uran – bir balaban tukan,

Lambu uruldu Türe çizisinde.

O kara gözleri kara toprak doldu,

O güzel biyaz teni kara kana bulandı” .

Çaldı Mariya Kemeñceci. Yazıya alındı dekabrde 1989 yılda.

YORDANA

Yordana yıkamış başını, başını,

Anası oturmuş, tarıy saçını, saçını.

Em tarıy, em öriy.

Bubası oturmuş bir tarafta,

Yordananın saçını siirediy,

Em siirediy, em süliy:

– Dün sabaa vardım türklere,

Türklerin kafenesine.

Türkler epsi toplanmıştı –

Seni lafediyle:

– Ah, gidi, Yordana, - deyiyle, -

Çok güzel kadına olacak.

Biyaz da ferece giise – yaraşacak,

Sarı da altın takılsın – yaraşacak,

Üşek te çardakta otursa – yaraşacak,

Biyaz da bürüncük işlese – yakışacak...

Aman, mari Yordana, seni de bu dünnäda
Bir fena astalık bulmadı,
O biyaz tenini sarartmadı,
Kırmızı çiireni soldurmadı,
Kıvrak boyunu sendirmedi,
Saçını dökmedi, peliini inceltmedi.

*Çaldı Topal (Zabun) Domnika İvanovna (1921 - 1986), gagauzka, şkolası yok, tülükü-
ülü. Türküyü üüretmiş bubası Topal Yaniş Yordanoviç (1900 - 1972).
Yazıya alındı 1978 yılda.*

NERDE İŞİDEYİM SESİNİ?

Stamboldan meyva gelir,
Ey, yaurum, nar* gelir.
Moda fistan ince belde,
Ey, yaurum, ince belde dar gelir. 2 kere
Stamboldan aldım, aldım fesini,
Nerelerde işideyi, işideyim sesini? 2 kere
Demirciler düüyär demiri – tuç olur,
Sevip-sevip ayrılması – güç olur,
Ey, yaurum, güç olur. 2 kere
Stamboldan aldım, aldım fesini,
Nerelerde işideyim sesini? 2 kere
Beni yärden ayıran,
Ayrannar da kör olsun,
Yandı izler, yandı birenden,
...Aneler, yaurum, kül oldu. 2 kere
Stamboldan aldım, aldım fesini,
Nerede işideyim, işideyim sesini?

*Nar – rusça: гранат.

*Çaldı Zabun Domnika İvanovna.
Yazıya alındı 1985 yılda yanvarda.*

ARABİSTAN YOLLARINDA

Arabistan yollarında
Tuttu-e, tuttu kıyamet.
Arabistan yollarında
Buldu e, buldu selâmet.

Yolcu handa bir yärim var, – 2 kere
Braktım Allaha amaanet*. – 2 kere
Vay, be oolum, ah, be oolum,
Be yandım da yandım – kül oldum.
Be, yandısaydı, bir ool da yandı, 2 kere
Sana da bana ne oldu? – 2 kere
Arabistan yollarında
Tuttu-e, tuttu kıyamet.
Arabistan yollarında
Buldu e, buldu selâmet.

*Amaanet – rus.: залог, заложник.

Çaldı Çakır (Moldovan) Anna Dmitryevna. Türküyü üürenmiş küçükkene bir ko-
muşusundan – Acı Mâl dâdudan; adam körmüş, ama pek gercik türküler çalmış.
Yazıya alındı dekabrinin 11-dä 1993 yılda.

İYVAS

İyvas pinmiş minareye*,
Bakıyur, bari dünnäm, bakıyur.
Aazığından ballan şeker akıyur.
Bari dünnäm, akıyur.
İyvas pinmiş kır atına,
Örüdü, bari dünnäm, örüdü.
Üreciinde yaa kalmadı,
Eeridi, bari dünnäm, eeridi.
İyvas pinmiş taş üstüne,
Naldırı, bari dünnäm, naldırı.
Ak ellärini salkım suya daldırı,
Daldırı, bari dünnäm, daldırı.

*Minare – minaret, meçedin külesi.

Çaldı Negara Kati.

DAHRİL EM ZÜFRE

Balada

Kız:

Ay, birim inärsin, birim pinärsin,
Tozluca yoldan sen gidärsin.
Bahim-başçen etişmiş –

Kime sımalar gidärsin?

Çocuk:

Ay, birim inärim, birim pinärim,
Tozluca yoldan ben gidärim.
Bahim-başçem etişmiş –
Allaha sımalar gidärim.

Kız:

Ay, gidärsin, uurun olsun,
...(Annaşilmêêr – S. K.) deniz – yolun olsun.
Benden kaare yâr sevärsen,
Cellatlare boyunun olsun.

Çocuk:

Ay, gidärsem, uurum olsun,
... (Annaşilmêêr – S. K.) deniz – yolum olsun.
Senden kare yâr sevärsem,
İki gözüm de kör olsun.

Kız:

Ay, göç te siz kervan mı siz?
Erbir derde dervam mı siz?
Yazsam, versem bir mitayım,
Dahrili bulup verir miysiniz?

Çocuk (kervancının-arabacının biri):

Ay, göç te biz, kervan da biz,
Erbir derde dervam da biz.
Yazsalar, verseler bir mitayım,
Dahrili bulup-veririz.
Yazsalar, verseler bir mitayım,
Dahrili bulup-veririz.

Çocuk (Dahril):

Ay, merdundan, Merdundan*
Dolaştım küşkün ardından.
Edi yıl izmet ettim,
Züfrem, senin derdinden.

Züfre (uyku arasından):

Ay, uyyurdum – uyandım,
Gül yastuma dayandım.
Bir incecik ses geldi –
Karaçor deyni, uyandım.

Dahril (üfkeli):

Ay, avrat, kendini bilirsin,
Ben avradın derdinden
Akan sulara dayandım.

Züfre:

Ah, Dahrilim, Dahrilim,
Afet, paalı yârimim.
Buyur geç, ayol, yanıma,
Aman, ayırmazlar başka.

Bu baladayı em masalı Vera kaku üürenmiş mamusundan Topal Länku Georgiev-nadan (1903 - 1980). Raametli Länku bulü pek çok türkü bilârmış. "Mamu da, - deiy Vera kaku, - üürenmiş suratısından - Mitiş Ankanın mamusundan".

LENKA

Auşamdan yaamur yaadı -
Limona su toplandı.
Auşamdan yaamur yaadı -
Limona su toplandı.
Pazar günü kızdırdı -
Limonda su yısındı.
Pazar günü kızdırdı -
Limonda su yısındı.
Çaardım seni yıkanmaa,
Ama sen istemedin.
Çaardım seni yıkanmaa,
Ama sen istemedin.
Oturdum, türkü çaldım,
Ama beni sesledin,
Oturdum, türkü çaldım,
Sen beni pek sesledin.
Lenka, sen pek güzelsin,
Güzel çocucaa istârsin.
Lenka, sen pek güzelsin,
Güzel çocucaa istârsin.
Nerede de güzeller,
Orda saade kahırlar.
Nerede de güzeller,
Orda saade kahırlar.

Maavi çiçek açacak,
Lenka bize kaçacak.
Maavi çiçek açacak,
Lenka bize kaçacak.
Lenka kaçtı – kurtuldu,
Dar köprüde tutuldu.
Lenka kaçtı – kurtuldu,
Dar köprüde tutuldu.
Ürekesi belinde,
Gözlemesi elinde.
Ürekesi belinde,
Gözlemesi elinde.
Lenka, sen pek güzelsin,
Güzel çocucaa istärsin.
Nerede de güzeller,
Orda saade kahırlar.

Çaldılar mamusu kızınnan:

Hacı Ekaterina Konstantinovna hem Hacı Svetlana Panteleevna.

Yazıya alındı 1993 yılda yanvarda.

GÜZEL GÖZLERİN

İlkin çok yalnız gezdim
Hep sevgi ben aaradım.
Açan ben seni gördüm,
Altın, paalı yıldızım,
Ozaman taa annadım,
Ani sen benim.

Güzel gözlerin senin var,
Benim canımı da onnar yakıylar.
Aalattılar üräämi,
Daattılar akılıcımı.
Unudamıym onnarı –
Güzel gözläri.
Sen geçersin yanımdan,
Bir teste çiçek elinde.
Sen alat-alat geçirsın,
Bana dooru iç bakmırsın.

Gözlärini saklayıpta
Bakırsın ere.
Kahırları unutsana,
Gözlärini kaldırsana.
Kahırlarını unutsana,
Gözlärini kaldırsana,
Bana dooru sen baksana.

*Çaldı Olga Angelova.
Yazıya alındı 1992 yılda.*

MAMU, MAMU

Of, of, biyaz ta güller kurudu,
Mamu, mamu,
Benim dünnäm karardı.
Mamu, mamu,
Biyaz ta güllär kurudu,
Mamu, mamu,
Benim dünnäm karardı,
Mamu, mamu.
Of, of, aman, allahçım, aman,
Mamu, mamu,
Yapsana beni bir kuş,
Mamu, mamu,
Bir kanadımı gümüş, mamu,mamu,
Bir kanadımı lüzgär, mamu,mamu.

Of, of, uçup ta ben konayım
Mamu, mamu,
Yärimnen buluşayım,
Mamu, mamu.
Uçup ta ben konayım,
Yärimnen buluşayım, mamu, mamu.

Of, of, oturup, annadayım, mamu, mamu,
Nasıl bu dünnä geçiy, mamu, mamu.
Oturup, annadayım, mamu, mamu,
Nasıl bu dünnä geçiy, mamu, mamu.

Biyaz ta güller eşerdi, mamu, mamu,
Beni yârim denedi, mamu, mamu,
Biyaz ta güller eşerdi, mamu, mamu,
Beni yârim denedi, mamu, mamu.

Of, of, aman allahçum, aman,
Mama, mamu,
Aman allahçum, aman, mamu, mamu,
Ne kısmetliymişim ben, mamu, mamu,
Aman, allahçum, aman, mamu, mamu,
Ne kısmetliymişim ben, mamu.

Çaldı Svetlana Hacı.

Yazıya alındı yanvarda 1993 yılda.

STANKA

Kızlar, gelinner toplanmış bez çırpmaa,
Bez çırpmaa, lafa durmaa.
Epsicii gülüp-süliylar.
Stanka sa ne güliy, ne süliy.
– Neye ben güleyim? Neye süliyim?
Benim ne anam var, ne bubam,
Ne kardaşım, ne de kızkardaşım.

Bir de baksalar bayıera -
Bir titsi çuma geliy kara-kara.
Al beygirlen edäände,
Tefterinnen elinde.
Çil gibi epsi daalışıy,
Çumadan eve kaçıy.
Stanka sa ona karşı çıkıy:
– Alsana, çuma, canımı,
Yoktur benim kimseyciim,
Aardımdan yok aalayan,
Aalayan, çuran, baaran.

Çuma da dedi Stankaya:
– Ele tut, mari, tefteri,
Tefterdeki yazılar seni şindi göstermiy,
Şindi sıra diil sende.

İki çocuk var kavalcı,
İki de kız var oyuncu.
Çocuklar İvançunun,
O kızlar da Dançunun.
Sen de açan olacan
Edi uşak anası,
Ozaman seni alacam,
Edi üsüz brakacam.

Çaldı Angelova (Berber) Susanna Vladimirovna.

Üürenmiş raamelli mamusundan Berber (Çeni) Anastasiya Panaitovnadan (1921 - 1991).

Yazıya alındı 2000 yılda.

SELVİ BOYLUM

Salın, sevgim, selvi boylu,
Daldan ince, gülden konca,
Ya benim yârim bensiz olmaz.
Uyuyurmuysun, yâr, uyansan,
Gül yastısına dayansana,
Senin oldum, inansana.

Pençereler merteklendi,
Gül aacı pürçeklendi.
E, bizim ayırılmamız gerçekleşti.

Çaldı Angelova (Berber) Susanna Vladimirovna.

Türküyü üürenmiş mamusundan, o da kendi mamusundan.

Yazıya alındı 2005 yılda.

MAMU BENİ YOLLADI (ŞAKA)

Mamu beni yolladı
Mantar toplamaa.
Mantar buldum-bulmadım,
Torbamı da kaybettim.
Of-ley, vay-ley, mamu düüyecek. – 2 kere

Mamu beni yolladı
Torbamı bulmaa.

Torbamı da bulmadım,
Terliklerimi kaybettim.
Of-ley, vay-ley, mamu düüyecek. – 2 kere

Mamu beni yolladı
Terlikleri bulmaa.
Terliklerimi bulmadım,
Fistanımı kaybettim.
Of-ley, vay-ley, mamu düüyecek. – 2 kere

Mamu beni yolladı
Fistanı bulmaa.
Fistanı ben bulmadım,
Kendimi de kaybettim.
Of-ley, vay-ley, mamu aalaycek. – 2 kere

*Çaldı Elena Koca. Türküyü küçükkene üürenmiş komuşularından Valkaneşte.
Yazıya alındı 2005 yılda.*

ÇİİDE SABAALEN

Kız toplamış maavi çiçek
Çiide sabaalen.
Nası toplamış, üle de uyumuş
Çiçeklik içinde.

Genç çocuklar yoldan geçär
Çiide sabaalen.
– Kalk, mari kız, kalk, mari kız,
Yavklun evleniy.

Kalk, mari kız, kalk, mari kız,
Çiçekler seniye.
Kalk, mari kız, kalk, mari kız,
Yavklun evleniy.

– Ko evlensin, ko yavklu olsun,
O beni beenmedi.

Benim yavklum –
Avada bulut,
Gökte bir yıldız.

Nışannamak: ikinci keret peedi çalarkana, ava diişiliy.

Çaldı Elena Koca.

Yazıya alındı 2005 yılda.

DERELÄR BOYU

Dereler boyu gezärsin, Örgi,
Naaneler bitär.
O naanelerin kokuları
Ançıye etär.

Git ötee, Örgi, gel beeri, Örgi,
Vazgeçme sen benden.
Gelecek gün, de
Ayırılacüz –
Bu ölümden beter.
Yada versene al-gül basmanı,
Üzümü sileyim.
Üzümü-gözümü sildikçe, Ançı,
Seni mi anayım.

Valkaneş alçak erlerine
Köprü mü olayım?
Gelene-geçene, mari Ançı,
Seni mi sorayım?

*Çaldılar: Elena Koca hem Mariya Kemençeci - taa küçükten
surata, iki valkaneşliyka.*

Yazıldı 2005 y.

DRAGİNKU

Petri gidirmiş, kaval çalarak
Ray başçesine girmää.
Petri gidirmiş, kaval çalarak
Ray başçesine de girmää.
– Petrili oolum, Petrili,
Alsana beni de raya.

- Almaycam, bubam, almaycam.

Sen orayı giremeycen.

Açan sen şarap satardın,

İçine su da katardın.

- Petrili oolum, Petrili,

Alsana beni de raya.

- Almaycam, anam, almaycam.

Sen orayı giremeycen.

Açan sen süt satardın,

İçine su da katardın

Almaycam, mamu, almaycam.

Sen orayı giremeycen.

- Petrili draginku, Petrili,

Alsana beni de raya.

-Almaycam, bulü, almaycam,

Sen orayı giremeycen.

Açan sen un da satardın,

Toz-toprak (kum da) içine katardın.

- Petrili kardaşım, Petrili

Alsana beni de raya.

- Almaycam, batü, almaycam,

Sen orayı giremeycen.

Açan sen çırakları ödärdin,

Paralarını kesärdin.

Çaldılar: kızkardeşler Vera hem Varvara Kemençeci.

Yazıya alındı 1992 yılda.

NE CANDAN SEVÄRSİN, NE DE VAZGEÇÄRSİN

Kapumun da önü Akele de karşı. - 2 kere

Ba o güzel bülbülcüklär

Ötär-ötär, şu dostum, gülläre de karşı.

Sen de beni, şu dostum,

Pek te çok ta haylettin*.

Ne de gelip-geçärsin,

Ne de candan sevärsin,

Ne de vaz da geçärsin.

Kapumun da önünden
Sen mi gelip-geçärsin?

Kancaazımı kadelere
Koyup-koyup, şu dostum,
Sen mi de içärsin.
Baaşnamsı aldadan var
Avada da kuşlar.

**Hayletmää - aalatmaa.*

Çaldı Hacı Ekaterina Konstantinovna.

Yazıya alındı 1993 yılda yanvarda.

KADIN-KIZ, AMAN

Avşamnaarım, kız, aman-aman,
Yatsam dizine.
Baksam üzüzne, kız, aman-aman,
Kadın-kız, aman.
Yatsam dizine, baksam üzüne,
Baksam üzüne, kömür de gözüne,
Baksam üzüne.

Uy'yurdum – uyandım,
Gül yastıma dayandım.
Bir ince ses geldi,
Bir ince ses te geldi,
Yärim deyin, uyandım.
Kız, aman-aman,
Kadın-kız, aman-aman,
Yatsam dizine, baksam üzüne,
Baksam üzüne,
Açan da ben dayler,
Sen de al bayler- ,
Büün gün bizimdir.

Çaldı Ekaterina Hacı. Türküyü üürenmiş manisinden Topal Pelageyadan.

Yazıya alındı 1993 yılda yanvarda.

HEY-HEY, VARIN SÜLEYİN

– Hey-hey, varın da süleyin haneme,
Çıkarsın satsın kuşaamı,
Gelsin de bana zındana, 2 kere
Kurtarsın beni zındandan.

– Hey-hey, ne de zındana gidärim,
Ne de kuşaanı satarım,
Ne de “Oolum var” deyärim.

– Hey-hey, varın da süleyin bubama,
Çıkarsın satsın dermeni,
Gelsin de bana zındana, - 2 kere
Kurtarsın beni zındandan.

– Hey-hey, ne de zındana gidärim,
Ne de dermenimi satarım,
Ne de “Oolum var” deyärim.

– Hey-hey, varın da süleyin batüma,
Çıkarsın satsın öküzläرينi,
Gelsin bana da zındana, - 2 kere
Kurtarsın beni de zındandan.

– Hey-hey, varın da süleyin kardaşıma,
Ne öküzlerimi satarım,
Ne zındana gidärim,
Ne de “Kardaşım var” deyärim.

– Hey-hey, varın süleyin bulüma,
Çıkarsın satsın lehlärini,
Gelsin de bana zındana, - 2 kere
Kurtarsın beni zındandan.

– Hey-hey, ne de zındana gidärim,
Ne de lehlärimi satarım,
Ne de “Batım var” deyärim.

– Hey-hey, varın da süleyin yärima,

Çıkarsın satsın çiizini,
Gelsin de bana zındana, - 2 kere
Kurtarsın beni zındandan.

– Hey-hey, zındana da gidärim,
Çiizimi de satarım,
“Yärim de var deyärim”.

*Çaldılar: Hacı Ekaterina Konstantinovna hem Negara Kati.
Yazıya alındı 1993 yılda yanvarda.*

AVA BULUTLU

Ava bulutlu, deniz dalgalı,
Postsivanın topları gümüş alkalı.
Urun, tayfalar, urun, -
Nam sizin olsun.

Şu kaleyi kazdıralım
Sırma kazmaylan.
Kundaktaki uşakların azı duvadan. - 2 kere

Urun, tayfalar, urun, -
Nam sizin olsun.
Şu Vedenin içinde söz bizim olsun. - 2 kere

Ava da bulutlu – salkımdan saçak,
Şu Vedenin içinde – kannı da bıçak. - 2 kere

Urun, tayfalar, urun –
Nam sizin olsun.
Şu Vedenin içinde
Söz bizim olsun.

Aman, paşacıım, aman,
Sen beni inan.
Şu yolunuz uzaktır – kesene dayan. - 2 kere

*Çaldılar: Hacı Ekaterina hem Karakaş (Negara) Ekaterina.
Yazıya alındı 1993 yılda yanvarda.*

ADET TÜRKÜSÜ

Kapumun da önünde, önünde,
Bir serenni pınar var.
O serenin üstüne, üstüne,
Trnele de konar.
Bıldır da turne biricikti, mari kız,
Bu yıl da beş oldu.
Şindi da yrler geldi,
Sana da eş oldu.

Uzar da, uzar ok kamışlar,
Uçları da tel veri.
Sen de bizi, mari kız,
Pek te çok ta aut ettin,
Sen de bizi, mari kız,
Pek çok aldattın.

Şu derenin de boyunda, boyunda,
Ufacuk tepelr var.
Anan da buban da duyursa,
Bizi de tepelr.

Çaldı Ekaterina Hacı.

Yazıya alındı 1993 yılda iyld

USTUYAN

stuyan gitmiş türklere, türklerin kafenesine,
nmş orda kendini:
– Güzel de Lnkam var, – demiş,
Ürük te atım var, – demiş.
Ustuyan padişaaan baas tutunıy.
Paşa da demiş büle ona:
– Eer ikindiyyeden dnnyı dolaşarsan,
sek sarayları sana verecem.
Eer ikindiyyeden, dnemesen,
Güzel Lnkanı alacam
Em rk te atını alacam.
Ustuyan geliyur eve,
Geliyur eve, giriyur atısına, emniy onu –

Biyaz pirinç veriy em erine,
Kırmızı şarap ta su erine.
Oturmuş Stuyan da ayılıyor.
Atısı da deiy:
– Ustuyan-çorbacım, ne pek vakıtsız emimi verdin?
– Atım, bre atım, deiy,
Paşaylan baasım var.
Eer ikindiyyeden dünnäy dolaşmasam,
Güzel Länkamı alacak
Em de ürük atımı alacak.
– Ustuyan çorbacım, – deiy atı, –
Gidesin çarşıya-pazara,
Alasın 4-5 endeze bez,
Sıkınıp-baalanasın, çorbacım,
Belime, belime, sırtıma,
Türlü endekle atlaycız,
Türlü üüsek bayırla geçeciiz,
Türlü derin sula üzüp-geçeciiz.
Olmaya bir atam dokunmasın sana.
Kalk-kopuş ediy Ustuyan:
Ustuyan atlı gidiy uuldayrak,
Avaya toprak atarak,
Tozu dumana katarak.
Çıkın bakın, kim geliy –
Ustuyanın uultusu geliy.
Ay, kazan kulubu tuç mudur?
Gelini sevmää güç müdür?
Sevecääsen, sev kızı,
Sevecääsen de sev kızı.
Ellenmedik kaledir,
Kokulmadık ta laaledir.
Ay, alıp başımı, çıkıp gideyim,
Ani kız olup ta gezmedim.
Saçımı tarayıp, düzemedim,
Çıkıp bireri, siiredemedim.
Pençerede perde ben,
Şindi düştüm derde ben.
Ay, ferece, ferece,
Ben de bu dertten ölecem.

Eer bu dertten ölürsem,
Nasıl yatacam kara erde ben.
Varın dostlara, süleyin,
Pek yanık ta gidirim.

Çaldı Tudora Bongış (Perçemli).

BEN BİR KONCA GÜLÜYDÜM

Ben bir konca gülüydüm,
Çiiden soluyardım.
İilenmez gönnüm, aldanmaz, hey,
Elin de yăriylen.

Çıkalım gidelim, hey,
Dayler başına.
Annadalım bir uçtan uca, hey,
Diri ayırılmak nece.

İilenmez gönnüm, aldanmaz, hey,
El-aalem* de yăriylen.
Nergizi de kokayım, hey,
Gülüm de erine.

Kurduralım çeşmeleri, hey,
Gözümün de yaşına.
Aldanmaz gönnüm, iilenmez, hey.
Elin de yăriyle.
İilenir gönnüm, hey,
Salt bir kendi yăriylen.

Çaldı Tudora Bongış (Perçemli).

TUDORKA

– Tudorka mari, dönsene geeri,
Tudorka mari, dönsene geeri,
Dönsene, kızım, dönsene, Tudorkam.

– Dönmeycem, buba, dönmeycem, buba,
Ben de mamuylan küsülüyüm.

Vermedi beni Demyançuya,
Verdi beni baş ayduzlara,
Baş ayduzlara, baş ırsızlara.

Çıktı geceyarısı, açtırdı kapuyu.
Saa elinde kannı bıçak,
Sol elinde kannı bir gölmek.
Göz yaşınnan yıkattı bana,
Can sıkletinnen kuruttu bana.
Avada bulut yorganım oldu,
Çayırdı çimen döşeciim oldu.
Avada yıldızla – şılacım oldu,
Şılacım oldu, yolları buldum.

*Çaldı Tudora Bongış (Perçemli).
Yazıya alındı martta 2006 yılda.*

KOLADA TÜRKÜSÜ

Dobur veçer, gospodine,
Stanine, țar, stanine.
Kalk, çorbacı, Kolada geldi.
Stanine-nine, nine, gospodine.

Stanine-nine, țar, stanine,
Ben sana geldim danışayım.
Nereden sana bolluk, mallar?
Stanine-nine, țar-gospodine.

Allah verdi dokuz uşak
Stanine-nine, țar-gospodine.
Dokuz uşak, dokuz puluk,
Stanine-nine, țar-gospodine.

Üüleneden çift yaptılar*,
Stanine-nine, țar-gospodine.
Üülenden sora baa diktile,
Stanine-nine, țar-gospodine.

Allah verdi – bolluk oldu,
Stanine-nine, țar-gospodine.

Bolluk oldu – ambarlar doldu,
Stanine-nine,  ar-gospodine.

Dokuz ambar, kırmızı buuday,
Stanine-nine,  ar-gospodine.
Em de yaptım beş maaza şarap,
Stanine-nine,  ar-gospodine.

Toy na zdravi ves gudina,
Stanine-nine,  ar-gospodine.
Kalın saalıcaylan,  orbacı.
Stanine-nine,  ar-gospodine.

*Çift yapmaa – tarlayı sürmüş.
 aldı Moldovan İlişka 2005 yılda.

GÜRCÜ KIZI

Pindim kavak doorusuna,
Baktım deniz yalına:
Sürü-sürü kızlar geliy,
Mayıl oldum sürüsüne.

S r s ne-b r s ne,
Kula sa ın örgüsüne.
 rg s ne-b rg s ne,
Mayıl oldum birisine.

– Pin, gidelim, gürcü kızı,
Gürcü kızı, türkmen nazı.
-Ben gidemem, Alim olan,
Alim olan, sevdiim olan.
Anem-bubam duyarısa,
Ardımıza atlı koyarısıa.

– Bir atlısı olsa beş z,
Ben onnarı enseyecem.
Sen dur geeri, türkmen nazı,
Ben seni de etişecem.

 aldı Kati Karakaş (Negara).   renmiş bobasından Negara Kol id n (1912 - 1976).

SABAHIN VAKIDINDA

Sabahın vakidında, hey,
Açılan da güllär.
Vakidını buldukça, gördükçe, hey,
Sahi bülbüllär ötär.

Gel, benim efendim, şehrendim,
Yaz bana ferman,
Yaz bana ferman, hey.
Gel benim şehrendim,
Can sana kurban.

Atlasam. Girsem, hey,
Yâr, de başçene.
Narlık ta meyvalık, hey.
Gel benim şehrendim, aman.

Yârimin elinde, belinde
Sırmalı yaalık.
Gel, benim efendim, şehrendim,
Yaz bana ferman.
Atlasam, girsem yâr başçene, –
Nar bulamadım.
Kemendiye* asacak, kesecek dal da bulamadım.
Gönnüme de göre, hey,
Minaare yâr bulamadım.

*Kemendi – kement, arkan.

Çaldılar: Kemençeci M. İ. hem Kemençeci M. P. 1989 yılda.

ÜÜSÜZ TÜRKÜSÜ

Edi yaşından ben üüsüz kaldım,
El kapularında ben kakmalandım,
El saçaklarında ben kuytulandım.
El sofralarında ben azarlandım.
Bir pazar çıktım aul boyuna,
Oturdum pata aul boyunda.
Baktım uçan, hey, şu kuşlara,
Kurdum sesimi lüzgâr altına.

Geldi bir atlı, atlı da adam,
Atlı da adam benim sesime.
Sordu da bana: -Neçin aalıyorsun?
Çevirdim ona: -Ben üüsüz kaldım.
- Gel, götüreyim seni, nerde gurbetle,
Nerde üüsüzle, nerde gurbetle.
Orada var başçe, başçede var üç fidan,
O başçe içinde üç garip fidan.
Biri aalıyur anası için,
Öbürü aalıyur bubası için,
Üçüncüsü de - kardaşı için.

*Çaldı Haritova (Bıyıklı) Meneşka.
Yazıya alındı 2005 yılda.*

GARİP TÜRKÜ

Arta kalsın el merası,
Pustiya kalsın el küüleri.
Miti çekediy, yola çıkıy.
Duşman çıkıy Mitinin önüne...
- Kıyma beni, genç canımı,
Benden sana bir çivit öküz, bir çivit beygir...
Dan erleri aarıy,
Duşman Mitiyi atalıy, kırdı brakıy.
Mitinin kardaşı yola çıkıy.
- Gelsene, kardaşım, beeri, sorsana beni. -
Dan erleri aarıy - Mitinin barsakları ere düşiy.
Altım - yaprak, üstüm - toprak,
Vakıtsız koptu yaşamak.

*Çaldı Haritova (Bıyıklı) Meneşka.
Yazıya alındı 2005 yılda.*

ÜÜSEK, ÜÜSEK TEPELERE EV KURMASINNA

Üüsek, üüsek tepelere
Ev kurmasınna.
Aşırı, aşırı memlekete
Kız vermesinne.
Bubamın atı olsa e,
Pinse da gelse.
Anemin e gemi olsa

Açsa da gelse.
Kardaşım e yollarımı
Bilse de gelse.
Kızkardaşım kuş bir olsa,
Uçsa da gelse.
Uçan kuşlar maalım olsun,
Annemi özledim.
Hem bubamı, hem annemi,
Ben küüyümü özledim.
Annesinin bir taanesini
Hor görmesinne.
Üüekte de uçan kuşlar
Maalım de olsun.

*Çaldı Elena Moldovan.
Yazıya alındı 2005 yılda.*

UÇMA, TURNEM

Uçma, turnem, konma turnem, hey,
Bırda da kış olur.
E senin konducaa erin, hey.
Donar da donur da taş olur.
Gel, turneciim, gel yazayım, hey,
Vereyim bir parça kıyat.
Götürersin, turneciim, götüresin, hey.
Veresin benim aneme.

Okusun, turnem, okusun, hey,
Em okusun, em aylesin.
Eşil üstüne kare baalasın, hey.
Beni de aklına getirsin.

Edi yıllan onbir ay, hey,
Aşırıda pek aar geçti
Kimseyle gelip sormadı, hey,
Alimi de zorumu.

Aldanmayasın, yanılmayasın, hey,
Çekettin, garibim, sen yola.
Evde erler güzel çoktur, hey,
Aldanma, turnem, uç evine.

Edi yıllan onbir ay, hey,
Kimseyler gelmedi.
Ne alimi sordu, hey,
Ne de bir zorumu.

Çaldılar: Kemeñçeci M. İ. hem Karakaş V. 2006 yılda.

AY, KIZIM, KIZIM

– Ay, kızım, kızım, kırmızı gülüm,
Gelmiş çobanın da biri,
Vereyim seni.
– Ay, mamu, malü, ben gitmem ona.
Onun koyunu da çoktur –
Saadırı bana.

– Ay, kızım, kızım, ne güzel kızım,
Gelmiş boyarın da biri,
Vereyim seni.
– Ay, mamu, malü, ben gitmem ona.
Onun parası da çoktur –
Saydırı ban.

– Ay, kızım, kızım, nazlı da kuzum,
Gelmiş popazın da biri,
Vereyim seni.
– Ay, mamu, malü, ben gitmem ona.
Onun kolacı da çoktur –
İdiri bana.

– Ay, kızım, kızım, nazlı da kuzum,
Gelmiş sarfoşçunun biri,
Vereyim seni.
– Ay mamu, malü, gidirim ona.
Sarfoş gidir, sarfoş gelir –
Sarmaşır bana.

*Çaldı Kemeñçeci M. İ. 1990 yılda. Taa bir kerä yazıya alındı 2006 yılda Verku Kuş-
tinin çalmasına görä.*

BIKTIM SANA

(Şaka türkü)

Aman, aman, adam,
Ne pek bıktım sana.
Ayvan sen bir olsan –
Vereyim kasaplara.

Aman, aman, adam,
Ne pek bıktım sana.
Olsan sen bir odun –
Kolayı bulurdum:
Ateşe seni sürüp,
Kara külünü alıp,
Kaşıma güzel sürüp,
Çıkırım sokaa, gülüp.

*Çaldı Karakaş (Pançeva) Vera (Verku Kuşti). Bu türkü Acı Mâlinin türkülerindän.
Verkunun mamusu Kuşti Pareş üürenmiş da kızlarını üüretmiş.
Yazıya alındı 2006 yılda.*

ADETLÄR

Kolada. Eskicesine Bööük gücüün (yanvarın) 7-dä. Kolada orucu kasımın (noyabrinin) 26-dan yanvarın 6-nadan – 40 gün. Enicesine Kolada geler dekabrinin 25-nä.

Koladaya karşı auşamdan geceyarısından uşakla geziyle Kolında. Saalık, uzun ömür, kısmet, bolluk dua ediyle. İlerden gezärdile salt çocukla. Bitki vaktla, var bir 25-30 yıl, Kolında geziyle kızla da, taa büücekle giyiyle çocuk rubası. Ev saabileri veriyle uşaklara tatlılık: bomboni, turta, kolaççık, kovrik, meyva, hem para. Biz küçükken, açan gezärdik, yoktu para. Şindi uşaklar seviyle parayı. Kolada geziyle delikanrı çocuklar da hem genç evli adamnar. Çekediyle gezmäa geceyarısından. Geziyeler sabaayadan – başlayınca sabaa horozları ötmäa, açan başlıy dan erleri bozarmaa. Ev saabileri baaşlıylar koladacılara para. İlerdän (1960-1970-ci yıllarda), kimin kızı delikanrı, hazırlardı kolaç yavkulusuna.

Annattı Maşi bulü Zabun 2006 yılda.

KOLADA TÜRKÜLERİ

1.

Kalk, çorbacı, Kolada geldi, stani-ne,
Ben sana geldim danışayım.
Nereden edindin sen de bu malları?
Açan sorıysın, süleyim sana:
Allaa verdi dokuz çocuk, dokuz çocuk, dokuz da puluk,
Stani-ni-ne, nine, stanine, gospodine.
Üüleneden çivit yapıla,
Üülenden de sora baa diktile.
Allaa verdi – bolluk oldu,
Buuday oldu, üzüm üklü oldu.
Dokuz ambar kırmızı buuday,
Beş maaza da kırmızı şarap.
Stani-ni-ne, nine, stanine, gospodine.
Ertesi yılın kıtlık oldu,
Çıkardım sattım dokuz ambar,
Dokuz ambar kırmızı buuday,
Em de sattım kırmızı şarap,
Stani-nine, nine,
Beş te maaza şarap.
Kalın saalicaylan, ev saabileri!

Çaldı Mariya Zabun (Ekonom), Tülüküü, 2006 yıl.

2.

Kalk, çorbacı, Kolada geldi,
Stani-ni-ne, nine, stanine, gospodine.
Alçacık yapı – aaçtan kapu,
Balaban yapı – demir kapu.
Stani, gospodine.
Ben sana geldim danışayım?
Nereden edindin bu malları?
Stani-ni-ne, nine, stanine, gospodine.
Allaa verdi dokuz çocuk dokuz da puluk,
Stani, gospodine.
Üülene kada çit yapıla,
Üülenden sora baa diktile,
Stani, gospodine.
Em de yaptık beş maaza şarap

Taa da yaptık kırmızı buuday.
Stani, gospodine.
Dokuz ambar kırmızı buuday,
Stani-ni-ne, nine, stanine, gospodine.
Ertesi yılın kıtlık oldu,
Çıkardım da sattım,
Stani, gospodine,
Dokuz ambar kırmızı buuday
Em de sattım şarap,
Stani, gospodine,
Dokuz maaza kırmızı şarap
Em de aldım altı araba,
Stani, gospodine,
Altı araba, altın araba,
Em de aldım altı öküz,
Stani-ni-ne, nine, stanine, gospodine.
Altı öküz, kaavi öküz.
Te nereden oldu mülklük (varlık).
Stani-ni-ne, nine, stanine, gospodine.
Kal saalicaylan, ev çorbacısı!

Çaldı Hacı Grigoriy Alekseeviç (Hacı Gıta). Duuması 1961 y., Tülüküü, gagauz. Koladaya üürenmiş daykasından – Pañcev Nikolay Panteleeviçtän, duuması 1935, Tülüküü.

Yazıya alındı 2010 yılda yanvarda.

Kolada geziyle delikanmı çocukla hem genç evli adamnar (Koladaya karşı – yanvarın 6-dan 7-ne karşı). Çekediyle avşamdan, üle saat 10-11-den, birii sabaayadan. Aydınnanmaa yakın toplanıyla aznatarın (kaserin) evine da selemet için pay ediyle baaşışları (baaşışları, kolaçları). KonuşıylDaalışıyla evlere dışarda islää aydinnandıynan.

Kolada türküleri taa çoo bulgarca-gagauzça karışık, var moldovanca da. Aklımda tutıym iki Kolada türküsü. Çalacam – yaz da gelen evlatlar da unutmasınna bizim gagauz adetlerimizi, yortularımızı, türkülerimizi, güzel dilimizi. Bilsinne atır gütmää hepsine: en ilk saadıcına, naşasına-nunasına, kim onu vaatiz etmiş; sora anasına-bubasına, kim ona can vermiş, büütmüş, korumuş erbir atadan; ondan da sora soy-senseleye, dostlarına. Üürenmää iilik yapmaa, yaşamaa pak kannan.

3.

(ATIR GÜTMEK, GÜNÄÄ OLMAMAA)

Kalk, çorbacı, Kolada geldi,
Karşıla koladacıları,
Koladacıları, koladele.
Çeketmiş gitmiş, koladele,
Ay Arangel koladele,
Karşı da etmiş Allahına.
Allaa sormuş:
– Nerede gezdin?
Nerede gezdin?
Ne işle gördün?
Ne işle gördün?
Koladele.
– Çok erde gezdim,
Çok işle gördüm.
Koladele.
Bir erde gördüm,
Bir tütün tütüy.
Bir tütün tütüy.
Koladele.
Üç te henç yanıy.
Koladele.
İlkinki gencin elleri yanıy,
Elleri yanıy.
Koladele.
Neçin de yanıy? Koladele.
Anasını o seslememiş.
İkinci gencin ayakları yanıy.
Üçüncü genç, Koladele,
Emmetten yanıy, Koladele.
Neçin de yanıy? Koladele.
Saadıcın önünü geçmiş.
Kal saalicaylan, paalı çorbacı!
Uzun ömür, kısmet em saalık!
Kısmet, saalık. Koladele.

Çaldı Maşi bulü Zabun.

Yazıya alındı 2010 yılda yanvarda.

4.

Stani-nine,  ar, stanine,
Stani-nine, gospodine.
Kalk,  orbacı, Kolada geldi,
Stanine-nine, gospodine.
Stanine, gospodine.
Stani-nine,  ar, stanine,
Ben sana geldim danışayım.
Nereden sana bu mallar da?
Stani-nine, gospodine.
Allah verdi dokuz uşak,
Stani-nine, gospodine.
Dokuz uşak dokuz da puluk,
Stani-nine, gospodine.
  lene kadar çift yaptıla,
Stani-nine, gospodine.
  lenden sora baa diktile,
Stani-nine, gospodine.
Allah verdi – bolluk oldu,
Stani-nine, gospodine.
Em yaptım da dokuz ambar,
Stani-nine,  ar gospodine.
Dokuz ambar kırmızı buuday,
Stani-nine, gospodine.
Dokuz da maaza kırmızı  arap
Stani-nine,  ar gospodine.
Toy na zdravı ves fudına,
Stani-nine,  ar gospodine.
Kal saalıcaylan, paalı  orbacı,
Stani-nine, gospodine.

Bu Kolada türküsünü çaldı 2005 yılda dekabrıde İlya İvanoviç Moldovan.

6.

Kalk,  orbacı, Kolada geldi,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Ben sana danıştım: “Nereden edindin bu malları?”
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Allaa verdi dokuz  ocuk, dokuz puluk,
  lene kadar  iit yaptılar,

Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Ülenden sora baa diktiler,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Hem yaptım da beş maaza kırmızı şarap,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Hem yaptım da dokuz ambar kırmızı buuday,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Ertesi yılın kıtlık oldu,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Çıkardım, sattım kırmızı buuday,
Dokuz ambar kırmızı buuday,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Hem sattım da beş maaza şarap,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Beş maaza da kırmızı şarap,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Hem da aldım altı araba,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Altı araba, altın araba,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Hem da aldım altı öküz,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Altı öküz, kaavi öküz,
Stane-ne-ne, stane, gospodine!
Kal saalıcaklan, çorbacı!
Kal saalıcaklan, paalı çorbacı!

Annattı hem çaldı Hacı Grigoriy Alekseeviç, 1961 yıldan duuması, Tülüküü. Türküyü üürenmiş daykasından, Pañcev Nikolay Panteleeviçten.

– Meneşka kaku, çoyundan vardır işittiim, ani pek çok türkü, maane bilärmişin. Buyur, yalvarıym, çal, annat. Ben yazacam da var umudum, ani bunnar geçecek bir folklor kiyadına. Ko onnar, neleri bizim insannar taa tutêrlar aklında, kal-sın istoriyaya, gelen evlat boylarına. Üürensinner bizim dilimizin zenginniini. Burada halkımızın istoriyası da, adetleri de görüner.

Em de süliyle, ani sesin de varmış nece bir kemaane (Maşi bulü süledi em sizin Lena). Ne o “kemaane”?

– Kemaane mi? O kemençe. Üle taa çoktan sülärmişle. Em de türkülerde kulla-mıyla bu lafi.

– Kimden em nereden üürendiniz maane, türkü çalmaa? Masal da biliysiniz mi?
– Masalları unuttum, annatmaya-annatmaya. Ama türkü, maane taa ep çalıym. Pek beeniym çalmaa. Ben kimär kere kendi-kendime aulda, içerde, tutturup sesimi, çalıym. Anam çok güzel çalardı. Ondan da üürendim, sidänkalarda da çok işle kaptım, tuttum aklımda. Maalemizde vardı Onaltı kız. Kolada orucu vakıdında em arada, may er gün, oturardık derneklerde.

– Ne o “ara”? Nası arada oturardınız?

– Ay Vasilden (yanvarın 14-den) birii Maslıfaya kadar, Paskale orucu çekedince, aullarda, kırlarda işle çıkınca bu ara. Sidänkala başladı kaybelmää 60-cı yıllarda. Şindi gençlər şkolalarda üüreniyle. Çiiz de onna yapmıyła, örmıyle, dikmiyle. Sidänkalarda oturardık avşamdan geç vakıdadan. Gelärdile genç delikannılar da. Pençere aşırısı çocukla seläm verärdile: “Auşam ayursunuz, mari kızlar! Kolay gele işlerinize! İçeri kablededünüz mü?” E, biz işle elimizde, kafayı ildip, işimize bakıyz. Em de biz istiyz gösterelim, ani işçi em pek becerikli. Çoyumuz utancak, kıyışksız. Bizde yok laf. Çorbacı (ev saabi, kızın bubası) kabledirse, çocukla girärdi içeri. Ozamankı vakıtlarda, 50-60 yl geeri, çoyunda büüik evde içerde vardı uzun arkalı skemne – kanep. Kanep pençerele boyunda, duvar uzunnuu, üstünde eni dokuma çizgili ya korafli pala. Çocukları oturdardıla kaneppeyä. Biz, kızla. Em ev kızın bulülari, mamusu, oturardık patta. Patta, erde asır döşeli. Biz iş başında: kim öriy tantela, çorap, kim kofta, kim kabva dikey ya taa başka iş. Çalırdık, üürenärdik maane, türkü. Cümbüş annadardık, taa türlü oluşları annadardıla – ne olmuş dolayda.

Geç vakıdadan – ikinci horozlardan – oturardık, ötärdi seslerimiz, sürtärdi şennik hem yavaş gidärdi iş.

Kolada orucu sürter kırk gün: eskicesine noyabrinin 26-dan yanvarın 7-ne kadar.

Bu oturmaklar (dernekler-sidänkalar) için bana taa var annattıkları:

Maşi bulü Zabun (Lopka), Nina Zabun (Beşläga), Vaski Angelova (Dadiyan) – Tülüküü; Ekaterina Malçeva, Nadi bulü Moka – Balboka; Nadejda Berber – Valkaneş.

YORTULAR

SARMISAK BEKLEMEK GECESİ

Bu olardı Ay-Andreye karşı. Sabaa – dekabrinin biri, Ay-Andrey yortusu. Kış başı. Çekediy dekabri – canavar ayı. Büün noyabrinin – kasım ayın – otuzu. Pişirärdik sarmısaklı imekleri, pençereleri, kapuları sarmısaklardık. Bu gece – sarmısak beklemek gecesi.

Annattı Varçi bulü Moldovan.

EVİ, SAALII KORUMAK İÇİN

Benim manim annadardı em yapardı nelär: tokada/tokatçın içänna bir delicää, bir aralicaa sıkıştırardı sarmısak, ardey. Ardfey dizisi, sarmısak em suan örülme dizileri asılı kufni kapunun dışankı iki yanına da.

– Neçin e, ba mani? – sorardım bän.

– Neçin mi? Aula girennerden fena, yannış kalıpli insan bulunıy. Te onnarın bir neeti ya büüsü yapışmasın bu eve em epsine yaşayannara – insana da, ayvana da, kuşa da. Suan, sarmısak, ardey evden yırakları da koolarmış. Bunu var taa işitiim em gördüüm, nece yapardı komuşuykam Moldovan (Serbin) Sultana.

Annattı Sofiya Panteleevna, Varçi bulünun gelini.

Yazıya alındı 2006 yılda.

İGNAJDİN

Bu gün ilk gelen kişiyi mutlak oturt köşeye. İkramna onu. Nedemeye? Kloçkala usul, güzel yatsınna, kuş çok çıksın. “Kimin uuru islää gelse e!” – şüpelı bekliı sabaaleen çorbacıyka. Bu yortu yanvarın ikisindä.

Annattılar Maşi bulü Zabun, Nina Zabun, Anka Hacı Verku Karakaş, Varçi Moldovan, Vaski Hacı. Yazıldı 2006 yılda. Tülüküü.

AY VARVARA

Bu gün erken pişiriyle fırında çörek. Çörek olêr drojdisiz amurdan. Çörek pita amurlarını saplêrlar sırnıklän – delikleerlär. Varvarayı bubası pek çok zeetlemiş – dönsün dininden deyni. Varvara hristiyanıktan dönmemiş, da bubası izin veriy onu çok saplasınnar, sora güüslerini kesmişle, kasaba içine çıplak aydamışla – o hep dönmemiş dininden. Bitkide kafasını ayırmışla.

Ay Varvara – çok zeet çekän can – korıy uşakları çiçek astalından. Çiçek bozumu olmasın uşaklarda, onuştan da saplıyla pitacıkları. Fırından çıkardıcaan, ballıylar da eleştiriyle. Bir pitacı da koyıyla saçaa “Varvara bulüya” – korusun uşakları çiçekten. Bu adet tutulıy dekabrının 17-de.

Annattı Zabun Mariya Ananyevna (Maşi bulü) – büük kliseci insan. 2005 yıl.

SPAS – MOŞİ – TROİȚA

Koladadan Maslințaya kadar sürtiy kimi yılın beş afta, kimi yılın edi afta yada dokuz afta. Buna, bu vakıda, deniliy “ara”. Sora çekediy Paskelle orucu. O sürtiy elli altı gün. Paskelleden Spasa – kırk gün. Spas yortunun önünde bir gün – suan yortusu, suan çarşambası, sora ertesi günü – Spas. On günden sora – Moşi, taa 9 günden sorası da – Troița. Spas, Moşi, Troița – sayılıy Buba, Ool, Ayoz Duh.

KİSMET PİDESİ

Ay Vasile karşı (yanvarın 13-de) pişiriyle piinirli pide. Avşamdan azırlıylar bir çanak azimka, bir çii amur, drojdi, bir suan, bir çölmek şarap, su keseyi paraylan.

Sabaalen epsini, ne ani azırladıla avşamdan, erleştiriyle masaya. Bu azimkayı (çanaa) dolaylıyla-alkalıyla bir çatıcıklan – bu sayılıy, ani kuşlar evden aul içinden daalmasıınar, gitmesinne aaleme. Taa koyıyla manca em de o piinirli pideyi – “kısmet pidesini”. Epsini, ne var masada, günnükliyle, dua ederek: “Ver, Allahım, ne var bu masada yıl-ba-yıl bitmesin”.

“Kısmet pidesinin içinä koyuldu bir kapeyka, bir parçacık sırnık, bir parça ya-paacık, bir tüücäöz, bir kıymıcak saman. Kestilär, payettilär pideyi - bakın, kimä ne düştü”.

FIKRALAR

TUTULDUN MU?

Varmış bir şiret em ursuz boyar. Epsi annadarmış, ani o şiretliklen, aldatmaklan zenginemiş. Çoyu ondan aalaşarmış: soyıy, aldadiy. Yarım kasabanın adamnarını aldatmış. İştmiş bunu Nastradin da demiş: “Sanki yok mu nece bu üzsüzü erine koymaa, “traşlamaa” şunu bir kere?”

Hoca annamış, angı kırçmaya o taa sıkça uuriy, nerede yapıy şmekeri-yalarını, şiretliini. Gitmiş o kırçmaya, oturiy orada bir köşede: siirediy, sesliy. Kırçmanın ortasında, tombarlak masanın dolayanında – bir alka adam. Boyar därmış:

– Aydan* yalan patlatmaa, yalan aslıy geçsin. Kuruşturun üle yalan, ani inandırasınız onu bana. İnandırısanız, ben veriyım bütün averiyamı: toprra, evi, ayvannarımı. Eer inandıramarsanız, veriysiniz bana üzär altın ya gümüş para.

Adamın biri annadiy: “Bizim vardı bir domuzumuz, bir enikleyici skrofa. Şindi bir gün kaybettik onu – o sa te-te günnerindeydi. Bakıyz koçınaya: epsi erinde, erbir tafta, bir de kırık yok; kapusu erinde, mandallı, örtüsü erinde... Bey, ne iş olsun bu? – şaşıyz topumuz. Tokatlar kapalı, aul içinde iç bir de iz – sansın erimiş. Bir de uşak çaarıy:

– Baka! Baka-ba! Gel ele bıray! – ses şoprondan* geliy.

Açan gidıyz kariylan da bakıyız: kaluç içinde onüç motkur skrofaylan gorkliylar,

Tuuyan, besli motkuncuklar – bıklıylar”.

Adamın kimisi diy:

– Bu aliz yalan, çılk yalan, bu diil aslı.

Boyar demiş:

– İç yok neye şaşmaa. Bizde de ülece olduydu. Bizim buzaalaycı inek girmişti auldaki kökende bulunan kabaan içine da buzaacıklan yaşadı onun içinde üç ay.

– Var mı yalan?! – dayanamamış adamın biri.

Te iki kişi artık yanıldı. Adamın ikincisi tutunmuş annatmaa: “Bizim dädumuz fukaaraymış, yok neylen uşaklarını doyursun, da düziy bir merdiven da er gün gidärmış Allaaya ekmek imää. Allaa eve de onnara verärmış imeelik.”

– Bu da becerdi kuruşturmaa, – demiş bir başkası. Boyar sa gene:

– Ne, bu eni oluş mu? Benim taa dädumun dädusu bunu yapmış. Senin dädun olmalı işitti, üürendi bunu aalemden. Benim bakam büün de Allaaylan dost, ep taa gidıy Allaayı dolaşmaa, lafa durmaa.

- Aga! Gidiy-va cendeme senin bakan! O sarfoşluktan iç aydı mı e?!
Te taa iki kişi aldanmış. Nastradin dayanamıy da geliy o dooru boyara:
- A, ba utanmaz! Te epsinin yanında süleycem, ko epsi bilsin. Sen neza-
man ödeycen beni?

- Ne lafediysin sen, Nastradin? Senden ne var nece almaa? Ne aldım
ben senden?

- Yapıysın kendini, ani unuttun! Adamnar! O iki kalpak altın aldı ödünç
benden.

Oldu üç yıl, ep ödemiy.

- Nezaman ben senden altın aldım, ba köpek?! - baarmış boyar.

- Aga, tutuldun mu? - Nastradinnen bile baarmışlar adamnar. - İnan-
mıy! Onun

yalannarını epsi läázım inansın, - eklemiş Hoca, - ama o aslıy da inkâr
ediy. Adi tez öde beni!

Boyar yokmuş ne yapsın. İster-istemez veriy Nastradine iki kalpak altın para.

Adamnar, kim varmış kırçmada, kim taa yolda yamanmış, - epsi Nastra-
dinnen bile boyarın aulunda, bekliyer taa ne olacak birda.

- Şindi, - demiş Hoca boyara, - bak kim-kim var birda, islää gözden geçir kimi-
kimi aldattın da çevir epsinin paralarını geeri.

Görmüş boyar, ani "papuç paalı", çeviriy epsinin altınlarını, gümüşlerini geeri.

Boşuna sülenmiy: "Türk kaşu ödünçmüş". Bileymiş bu erif, ne gelecek
onun başına, beki büle şiretlii çekettirmeciydi. İşidenner, ani boyar şindi ce-
viriy paraları geeri, gelip dikilirmişler onun kapusuna. Boyar bıkmış, iç yok-
muş raadı. Alıy o başını da kırlyı bu kasabadan.

Te eriydir burada taa bir-iki söz sülemää: "Aldadan aldanır", "Olmaz bir
yalanı bir başka, eni yalannan örtmää", "Ne ekecen, onu da biçecen".

*Aydan - adın, aydiyin.

Annattı Kemeñceci M. İ.

KAHIRINIZ OLMASIN

Nastradin çıkmış sokaa mangaya* da sorıy:

- Komuşular, dostlar, işittiniz mi bir iş?

- Ne o e, Nastradin aga? Annatsana, - demiş epsi.

- E, açan da iç biriniz bilmiy, taa da iidir. Kahırınız taa az olur.

Şindi bir başka gün, sokaktan geçerek, baarmış Nastradin:

- E, komuşular, dostlar, işittiniz mi, ne olmuş?

Komuşular düşünmüş, ani o epsini geeri dooru yapıy da annaşmışlar de-
sinner bu kere üle:

– İştittik, iştittik, biliyz.

– Açan da biliysiniz, taa da islää, ben baarlîi iç buuşmayacam annatmaa.

Üçüncü sefer insanna annaşmışla, eer taa bir kere Nastradin sorarsa: “İştittiniz mi bişey– bişey?”; başka türlü cuvap vermää ona. Komuşula düşünmüşle, ani üçüncüü onnar çıkacak şiret.

Nasil da beklemişle, Nastradin üçüncüü de gene üle sormuş, geçerekten:

– Ey, komuşular, dostlar, gördünüz mü, iştittiniz mi bir şey?

Yarısı baarmış:

– İştittik. Biliyz!

Yarısı da demiş:

– Bilmiys. İştimedik. Annat.

– E, – demiş Hoca, – bana taa da ilin, ben pek alatlıyım öbür maaleye, oza-man ben iç yok neye oyalanayım birada. Kim biliy, annatsın öbürlerine, angıları bilmiy, da epsiniz bileciyniz, ne olduunu.

**Manga –sokakta otutup–lafetmäk.*

Annattı Dragnev İvan.

NECE ZENGİNNEMÄÄ?

Nastradin bir keret kırçmada epsini kiraz edärmiş. Çıkariy ceplerinden pança dolusu para, ödiy. Komuşusu pek şaşmış:

– Geçenlerde aalaşdın, ani iç bir de kapeykan yok. Şindi nerden sana bu zenginnik, ba, Nastradin aga? Üüretsene ben de bulayım zenginnemenin kolayını.

– Annadayım, – demiş Nastradin. – Topladım ben küüde gezerekten nerde ne demir parçası gördüm. Taşıdım onnarı eve, yıvdım, er gün yısladım onnarı; küflendile onna, aarlaştıla, kantarda üç okadar taa aar çıktılar. Sora sattım, da te nerden bana para.

Gelmiş komuşusu eve, düşüniy: “Hoca demirleri yıslamış da onna aarlatmış, e ben yıslırsam sarmısakları? – onnar şişsin de bak, kaç katına kilaları zaadelenecek!..” Varmış onun dört dizi sarmısaa. Paysınıy bu onnarı yıslamaa da ep dayma çekiy kantarda, göriy, ani kilaları zaadeleniy – sevinärmış: “Aga, iş gidiy!”

Geçiy taa birkaç gün, gidiy bu şuşekil panayıra satmaa sarmısaklarını. Satılacak, a! Bekle: büle mal satılacak yıldırmaına! Gelen alıp eline, bakıp, – gidiy; kimisi birkaç ta keskin laf atıy saabisine: “Kime läözüm çürük, küflü sarmısak, ba, susak kafalı!..”

Butürlü bela gelärmiş ülesinin başına, kim istärmiş “ölü eşekte altın nal bulmaa”. “Üle kafaya üle de traş”, nası deyiş gagauz.

Annattı Angelov Vasil.

YORGAN GİTTİ – KAVGA BİTTİ

Yaz gecesi. Uyku arası Nastradin işidiy: sokaktan bir keskin ses geliy. Uyanmış, sesirgeniy: alizinden sokakta şamata, büyük baarış. Karısı da uyanmış, uykuları daalmış.

– Çıkacam, – demiş Nastradin, – gözükecäm onnara! Nası büle olur! – bozmaa aalemin uykusunu. Onnarda iç mi surat yok, ne?

– Brak, be adam, – demiş karısı, gidecek onnar. Kim angı deliler. Lääzım mı sana çıkmaa, düüsünner seni de?

– Yok, çıkacam, – demiş Nastradin da, üşenip giinmää, çullanıy yorgan üzünü de çıkıy. (Evel narod kullanardı yazın yorgan üzü – diil içli yorgan – üle ulama dokuma yorgan.) Çıkıy bu, yaklaşıy onnara, süliy garaklaşmasın-na, zerem aalemin uykularını boziylar:

– Surat lääzım olsun sizde, sizi ursuzlarınızı, yaa!

Bunnar kesmişle sesi, uzadıp ellerini, çekiyle çulu bu fasıl korkuluktan da kaçıyla.

Döniy Nastradin içeri çıplak.

– Ne oldu, be! – sorıy karısı.

– Bişey, – demiş Nastradin, – yorgan gitti, kavga da bitti! Şindi uyuyacam raat.

Annattı Dragnev İvan.

YANGIN

Nastradin karısının pek fukaaraymışlar, var nece demää, erde yapışık. Pencerede göz perdesi de yokmuş. Avşam olduynan, karı geerärmiş pençereye etääni.

Bir kere, erken–erken, taa dışarda karannıcakmış, dışar ötüy seslen: baarış, çırıy, bir ulilinga... Nastradin daptur geliy. Kalkıy, kaldırıy etää, açan bakıy pençereden: karşıda, uzakıkta görüniy bir büyük yalın, insanna bakırlarlan kaçıyla baarak – yangına kaçıyla.

– Karı, – deiy bu, – küü kenarında büyük yangın! Ben de gidecem...

– Yat ele, – demiş karısı. – Dinnen taa bir–iki saat. Avşamdan da geç yattık.

Unuttun mu: erken kıra gideciz, iş taa yarı olmadı; biz epsinin geerisi... Em de ununtma onu da, ani senin sırtındaki rubandan kaare başka yok iç bişey. Töönnarı da yakırsın olmaya da gezecen sora emmetten torlak.

Yok napsın. Yatıy Nastradin döşää, gitmiy.

Açan pazarsı epsi sokakta annadıyla yangını, o titsi yalını, Nastradin is-temiş göstersiz, ani o da görmüş bu çirkin ateşi, titsi, fena yalını.

– Siz taa etişmediydiniz orayı, o yanan eve, ben gördüm: o bir pek bet işti, pek korkunç. Ben açan kalktım da çekip–kaldırdım karının etääni! – Allahım–Panayacıım! Büyük titsi iş!

Epsi, kim varmış sokakta, birden-bire susmuşlar da bakarmışlar bu çılk
ahmak adama.

- Ne fasıl bakıysınız bana ba? Ne oldu? Ne, ben yalan mı süledim, ne?
Bizim pençerede yok perde. Karı er avşam pençereye geeriy etääni...

Annattı Dragnev İvan.

NASTRADİN-ŞKOLACI

1. O – PARMAK!

Bir kere geografiya uroonda oçitil istemiş denemää, görmää, islää mi bi-
liylar onun üürenicileri kartayı. Da te kartayı asıp duvara, azırlanmış sor-
maa em kaavilemää geçilmiş temaları.

- Uşaklar! – demiş o. – Bakın ele islää bırayı: bu ne? – sormuş o.

Sorarak, o gezdirmiş parmaanı kartada doz-dolay göstererek bir paadi-
şaalın sınırını. Birine sorıy, öbürüne sorıy, üçüncü şkolacıyı kaldırıy – epsi
kıarmış omuzlarını. Birinde yok cuvap.

Bir de Hoca kaldırıy elini. Üüredici sevinmiş, ani var makar bir bilen.

- Ne bu, Hoca? – oçitil taa bir kere gezdirmiş kartada parmaanı, dolayla-
yarak devletin sınırını.

O mu? – sornuş Nastradin. – Ben şaşıym, efendim, neçin öbür uşaklar
sustular, annamıylar, ne o. Üüredici-efendim, o – parmak!

2. KİM NETÜRLÜ AKILLIYDINIZ!

Hoca şkolada şımarık, sarsık uşakmış: deli-dolu, ereri karışarmış. Biri bişey
salt çeketsin annatmaa, o läüzim karışsın, makar bir-iki laf eklesin, soksun araya.

Bir keret üüredici demiş ona:

- Büleleri, nece sen, ani ereri , sormadaan, karıştırıyla kendilerini, isteyip
göstermää büyük derin akıllılunu, büüdücään onna akılsız adam çıkıyla.

- E, üüredici-efendim, Canabiniz küçükken kim netürlü büyük akıllıydınız!

3. NEDEMEYE HOCA KAÇIRMIŞ UROKLARI?

Birkaç gün sıravardı Hoca kaçırılmış urokları.

- Nastradin, ne üle çok urokları kaçırıysın? Sen üle de prost üüreniysin,
taa üstüne de yufkaca şkolaya geliysin. Nerdeydin pazertesi?

- Pazertesi ben astaydım.

- E Sali günü?

- Sali mi? Mamu yıkadı donumu, o yaştı, yoktu ne giileyim.

- E çarşamba?

- Çarşamba günü ben gelärdim, ama sizin evin uuruna etişticään, dön-
düm geeri.

- Bu da neçin e?! - üfkelenmiş üüredici.
- Canabinizin urganında (çamaşır çatısında) asılıydı yaş donunuz. Ben sandım, ani Siz de evde kaldınız.
- Elem benavayı! - taa zaade üfkelenerek şaşmış üüredici. - Adi brakıyız bunu. E dördüncü günü ne iş yaptın?
- Käär dooru: iş yaptım. Götürdüm inää bugaya.
- E bakan ne, yoktu mu evde? - da üüredici üfkeden sansı tıkanmış, duraklanmış soluunu almaa.
- Bu tentek şkolacı, Nastradin, tombarlatmış gözlerini da şaş bakarmış oçitile:
- Canabiniz üürenmiş, akıllı adam da büle işi annamıyorsunuz?! Ha! Ele bak sen işi! Năbacıdı buba e?
- O götüremeciidi mi inää, da sen şkolaya gelesin?! - taa üfkeli baarmış üüredici.
- A-a-a! Bunu mu Siz istediniz sülemää?
- E beşinci günü neçin gelmedin? Annat!
- Cumaa günü mü? Cumaa günü ben uyuya kaldım. Kim istärsə olaydı benim erimde, makar Siz oladınız, gelemeciidiniz. O fuluz inek, açan gördü bugayı, darttı kopardı çatıyı elimden. O nekeda sürükledi beni! Siz göreydiniz - beni tanımaycıdınız: üzüm-gözüm toprak doldu, ererim soyuk, kana bulandım... Mamu da avşamneen, işten geldicään, yıkamış rubalarımı - ben uyyurdum ölü gibi. Rubala sabaayadan kurumadı, da te cumertesi de onuştan gelmedim. Afet, efendim.
- Afet mi?! Bülelerini afet! Var nece taa bir afta gelmeyesin!
- Taa bir afta?! Ogo! - sevinmiş Nastradin. - Çok saa olasınız, efendim! Baari dinnenececeğim.

Annattı Kemeñceci Aleksandr Zaharoviç.

SALT AUL AŞIRISI ATMA!

- Nastradinin pek mayılı geçmiş komuşunun auldaki meyvalın almalarına. İstese de - ep okadar vermeyecek, zerem kayat kıskançmış şu komuşu. Düşüniy bu braz ta, deyip 'Ey, şansora avşamniy, komuşu olmalı gitti avşam ekmeni yapmaa', atlıy örme aulu, giriy meyvalaa. Bir-iki imiş, bir-iki ceplerine sıkıştırmış. Taman azırlanmış kaçmaa geeri - op! - çorbacı çıkmış karşısına.
- Sen ne o ba, ursus köpek?! Kos-koca adam, utanmadın mı auluma girmää?
 - Utana-utana girdim, komuşu, ama pek mayılım geçti o gercik almalarına da durgudamadım kendimi.
 - Te ben sana şindi gösterecem, nece 'utana-utana' giriliy aalemin auluna.
 - Ne istärsen yap, komuşu, salt, yalvaracam, aul aşırısı atma beni!
 - A-a, ondan mı korkıysın?! - tutupta atıy onu auldan dışarı: balı suylan korkutmuş.

NE BOŞUNA ANNADAYIM

Yazınsı, nece biliysiniz, küüde evel çoo yatırmışlar gece dışarda: kimisi çardakta, kimisi dam ya çalmar üstünde.

Yazın uşakla pek beeniyle karannaadan oynamaa. E, te maale uşakları da erleşmişle tamam Nastradinın dam saçaan altında oynamaa “Bozuk telefoncuk”. Bir de, ap-ansızdan Nastradin düşiy uşakların arasına. Gene şükür, ani kimseycää zarar etmemiş. Uşaklar toplanıyla onun dolayanısına.

- Nastradin-aga, va, ne oldu sana? Kim attı seni birayı? Acıtmadın mı birerini?
- Şükür Allaaha, acıtmadım. Ben düştüm tavandan.
- Annatsana, ne oldu?
- Ne annadayım, uşaklar, boşuna? Ep okadar anamaycınız.
- Annat, annat, Nastradin-aga, annaycız.
- Annatmaycam, deyim e. Te nezaman büüyeciiniz, evleneciiniz da yatacınız kariylan çardakta ya tavanda da, çekıştiyinen, karınız sizi itirecek da siz düşeciiniz ere, töözaman annayacınız, neçin ben düştüm.

SİZİN BETERİNİZE DÜŞTÜM

Bir kere uşakla yol üstünde oynaarmışşla “gaargacık”. Emen o vakıta Nastradin geçärmiş o sokaktan eşäände atlı. Eşek iiltmiş kafayı, zar-zor sürünüy. Nastradin uyuklamış da kaçırıy eşää kollamayı. Eşek te, saabine göre, aldırmiş kendini bir tarafa da köstekleniy bir taşa. Nastradin fırlıy eşekten. (Gene, kismesine, razgelmemiş taş üstüne). Uşaklar: “Aha-ha!” – gülüp-toplanıylar onun dolayanına.

- Nastradin-aga, neçin düştün a?
- Ah, sizi, belalarınızı-ya! Sizin beterinize düştüm. Eşääm saletti uçmaa –o da sizin gibi istedi “gaargacık” oynamaa.

NASTRADİN – KOMBAYNÖR

Nastradin işlirmiş kombaynör. Şkolası yokmuş, ama kombaynanın erbir ekini bilirmiş, nece kendi beş parmaanı. Kombaynanın erbir bozukluunu düzürmüş kendisi, injiner yokmuş ne aarasın onun yanında. Onun kombaynası orak vakıdında düz-ara işlärmiş.

E te, budemää* onu istemişle rayon gazetasına patrede çıkarmaa, metin etmää büle käämil kombaynörü. Kendi se o iç beenmäzmiş onu metetsinne.

Ona avşamdan sülemişle, ani te azır olsun: sabaa kırdı onu kombayna yanında çıkaracakla patrede, intervyu alacakla.

- Ne o intervyu? – sormuş Hoca.

- Gazetanın işçisi - korespondent, soracak sana onu-bunu senin için, annadacan ona, nece üle işliysin, ani okadar çok etiştiriysin biçmää, nasıl sen oldun bizde "peredovik" - en prima işçi.

Ertesi günü, te açan yaklaşmış vakıt, ani te artık etişeceklerle kıra komisiya adamnarı, Hoca durgudiy tarla başında kombayı. O bütün gece de işlemiş, üzü-gözü diil belli tozdan. Çıkıy bizim geroyumuz yola, musaafirlere karşı, olta sırtında, gidiy göle dooru.

- Nerey sen, be Hoca? - sorıy brigadir.

Nastradin yapıy kendini dilsiz: elinnen gösteriy, nası oltayı salacak, nası balık tutacak, nası sora paklaycak, taa sorası tuzlattırıp, ateşte-koorda pişirecek te iyecek, gösteriy ürääni, ani pek acıkmış - pek istiy imää.

- O ne dilsiz mi, ne? - sorıy korespondent.

- Ben annamıym, ne opldu ona, - demiş brigadir.

- Em nası peredovik o, açan büle brakıp işi de gidiy, sormadaan, nerey akılı buyurıy? Siz ne, kıra mehanizatorlara imää çıkarmıysınız mı, ne?

"Te görsünne onnarın korespondentleri, nece bize «imää vakıtlan getyiriy-le», - düşünmüş Hoca, ama çünkü "dilsiz e" - susmuş. Maşınayı çevirdip, musaafirle gidiyle başka küüye, aaramaa kimi metetmää rayon gazetasında.

Ertesi günü Nastradini çaarmışla pravleniyaya. Kolhoz başı sormuş:

- Neçin üle yaptın? Koydun bizi bir aar duruma, utandırdın bizi.

- Ben beenmiym beni metinnesinne, beenmiym ere de ursunna. Beni küüde epsi biliy. Ben salt istiyim dooru benim lăfamı - kazandımı, versinne em onu veresiniz vakıtlan.

NETÜRLÜ MAYMUNDAN SANKİ ÇEKİLİY SENİN SOYUN?

Bir yortu-pazar günü üç-dört dost adiediyle Nastradini göl boyuna dinnenmää. Etişticää, erleşiyile bunna bir kart yanık dut aacın altına. İyün ayı, taman dut vakıdı. Bir de iiri, tatlı dutlu açmış. İmişle bras dut, sora oturiyla ayırda dinnenmää, cümbüş patlatmaa.

Dostların biri, balaban, zabunca, bras ta kamburca, suratça titsice, büyük pançalı, bir-iki minut oturu-oturmaz, çüüyup-çüüyup ep dut iyarmış.

Bakmış ona Nastradin, bakmış, siiretmiş: iyarmış te şu erif - o büyük pançalar dolusu sıkıştırmış aazına dutları yapraklarlan bile, aazın dolayanında iki sıra kara dut şırası akarmış - üstü-gözü olmuş nece kara malak. Hoca, bu siiri geçirip fikirinden, demiş:

- Ey, dut iyen dostum, angı aacılık bucaandan etiştin buralara? Em ne soydansın?

Ben bilmiyim, angı maymunnardan benim soyum çekiliy: orangutan mı, gorila mı, ama senin soyun, dostum, mutlak makaka maymun soyundan, te o kuyruklu maymunnardan.

Annattı Koca K. S.

NE ASTALII VARMIŞ?

Nastradin bir gün geliy sokaktan yızlı, soluk solaa etiştiremiy, taa girdicään içeri, deyiy:

- Karı, işittin mi bir eni aber? Biliysin mi Kıtınik Olodiyi?
- Biliyim, da ne e, ne olmuş?
- Tumbasını onun gördün mü?
- Gördüm. D a ne e? Adam asta, bezbelli. Onuştan da şiş ürää.
- Te doktorla demiş, ani ona operatıya lääzım yapmaa, - annadıy Nastradin.
- Adi, olan. Sanki ne derdi var e?
- E, karı sen bilsen, ne derdi var onun! Olodi gölde yıkanarkan, içmiş balta suyu Sen biliysin bizim gölü - baltalık! Te aaramamış bir pakça er, nerede yok papurluk, kamlılık, da içmiş çok alver yutmuş! Da te şindi, bak sen, ne bela gelmiş başına: şkembesinde büüiyle engeçle...

- I-ı-ı! Şaşmış karı. - O engeçledeşärsen onun ürääni?! Ne gelir onun başına? Allahçım, bak sen işi!

Karı koşarak çıkıy sokaa annatmaa eni aberi - büük belayı. O annadıy, insan da sorıy:

- Nerden işittin bunu?
- Bizim olan annattı. - deyiy o.
- A-a? Nastradin mi? Ozaman bunna topu yalan, - da epsi şen-şen gül-müşle bu eni kornekli* abere.

**Kornekli - kuruşturma şaka, cümbüş.*

NACAK ÖLDÜ

Bir kere Koca Nastradin komuşusundan almış kullanmaa bir nacak. Geeri sora iki nacak getirmiş: komuşusunun büük nacaanı em kendi küçücük nacaanı.

- Çok saa olasın, komuşu. Buyur nacaanı yavrusunnana. Bu gece senin nacaan enikledi.

- Saa ol, Koca. Başkası olaydı, saklaycudı büle işi. Dooru caanııysın, Koca. Geçiy braz vakıt, Nastradin gene geliy komuşusuna:
- Paalı komuşum, versene gene bana senin o keskin nacaanı bir-iki güne odun yarmaa.

- Buyur al, atırlı Nastradin-komuşu. Al kullan nekadar lääzımsa, - sevinerek veriy nacaa komuşusu, aklınca düşünerek, ani olacaktır taa bir nacaa.

Geçiy, nekadar vakıt geçtise, nacaklar ep gelmiy. Dayanamış komuşusu, gidiy istemää:

- Adi ba, Nastradin komuşu, ne getirmiysin aldını? Çokça oyalandın bu seere.

- Afet, efendim, - demiş Koca, - nacaan öldü.

- Nası öldü? Koca nacak ölür mü?

- Yoktu năbayım, komuşu. Enikleyemedi, duuduramadı da öldü nacak.

Annattılar Kemençeci Örgi em Nadi Moldovan (Uzun).

Yazıya alındı 2001 yılda.

DÜŞÜNÄRDİM

Nastradin bitirmiş şkolasını. Geçmiş ayli yıl, da te buluşmuş o üüredicisinnän. Buluşmak razgelmiş bir konuşkada, ev kurbanında.

Üüredici esaba almış, ani kumpaniyayı ep bir kişi şennedi. Açan islää si-irediy, tanıyıy Nastradini. Taman Hoca annadarmış:

- Dün gittim oltalamaa. Tuttum bir balık - var bir buçuk metra uzunnuu.

Üklendim sırtıma, zar-zor etiştım eve.

Musaafirin biri demiş:

- Ey, Hoca, oltaya busoy büyük balık tutulur mu? Oltan kopacıdı...

- Ona var bende maasuz ölta. Sen bu balıın büyüklüüne şaşma; şaş, ne çıktı onun içinden. Etişticään eve, dedim hazâykama:

- Karı, pakla bu balı, bak ne pişirecen pişir, salt bak, angı aşı ben beeyim, onu da unutma pişirmää.

- Fırında oloylu, biberli balık mı?

- Da, dooru tutıysın aklında, - dedim. - Ben braz yan gelecem dinnenmää.

Uyandım - gün yakın kauşmaa., devirilmää.

- İmää azır mı? - sorıym karıya.

- Ben taa balıkları bitirmedim paklamaa.

- Nası "balıkları" tuttu seni, mari? Sen ne, taa balık satın da mı aldın, ne?

- Brak, adam, sorma bişey. Gel de gör kendi gözünnen, ne var bırda. Kaç-türlü soydan balık var onun şkembesinde. Balıklar bırda dokurcun olmuşlar.

Gitsem-baksam, em akına da: benim bu tutulma ştukam yutmuş iki başka ştuka. O iki ştukanın erkezi taa dokuzar türlü-türlü balık yutmuşlar. Ele koyunuz bu işi gözünüzün önüne: bir yıvın balık! Em küçücüünün içinden de benim gözümün önünde karım çıkardı bir kesecik altın paraylan dolu. Te neçin ben büün köşeye, süpürge ardına altın attım.

Epsicii güliyeler Nastradinin annatmasına, becerikli kuruşturmalarına.

- İç umut etmedim, - demiş üüredici, - ani Hoca büüdücäân, bukadar büyük lafçı olacak. Sen, Nastradin, küçükkene salt susardın. Uroklarda senden iç bir laf alamazdım.

- E-e, İvan Mihayloviç, ozaman ben salt düşünürdim, şimdi de saade anıyım.

Erleştirildi Pañcev Fedinin cümbüşünä görä 2001 yılda.

- Nastradin-aga, va, neçin giimişin iki papucunu da bir ayaana?
- Varlaa darlık olur mu? - cuvap etmiş Hoca.

Nastradini ikram etmişler şaraplan:

- Buyur, Nastradin-aga, buyur. İslää şarapçık.

İçiy bu bir filcan, metediy:

- Ee, dooru. Ba - käämil şarap, tatlı! - E dökün ele taa bir filcancık.

İçiy bu taa bir filcancık. Gene metediy.

- Aman, Nastradin-aga, etişecek o seni yolda. Năbırsın sora?

- Korkma, kardaşım, ben eşeklen, şarap beni etişmeycek. Eşääm kaavi, çapkın. Dökün taa bir içeyim.

İçiy taa bir da yollanıy eve. Yolda şarap etişiy onu. Hoca uyuklamış mı, ne olmuş, bir de: lüm! - ere düşiy.

- İ-i-i! - şaşmış Nastradin, - bak sen ona! Bu etişmäâ etişti beni, ama neçin ere urdu?! Urdu - urdu - etmiy mi?! Ama neçin taa üstüne donnarımı da yısladı? Büle mi sizin käämil şarabınız?

Annattı Elena Moldovan.

DOMUZA KOÇINA

Bir kere Atış Malaş* gidiy kolhoz başına, nası bizde deyiyle, prisidatele:

- Petri Mihayloviç, epsi geliyle sana yazdırıyla şifer. İşittim de ben de gel-dim. Benim de zorum var. Yazsana bana beş-on şifer.

- Yok, Malaş, - demiş kolhoz başı, - bitti şiferle.

- Açı bana sıra geldi, yoka çıktı.

- Yok, ba canım, anna beni, bitti.

- Baari bir şifer yok mu?

- E, okadar bulacüz, - gülmüş prisidatel. - Ama bir şiferlen năbacan, ba, fasıl adam?

- Sen bana yaz bir şifer bir de enser. Zerem yok nece işten geldiceen aula gireyim. Karı canımı idi: "Yap domuza koçına da yap!"

- Hu! - gene gülmüş kolhoz başı. Bir şiferlen koçına mı örtülür, be adam?

- Olur, olur! Ben takacam domuzun sırtına o şiferi: yaamurdan koruntu olsun.

7.05.1992

ÜLE DE BİLDİM

Bir güz gününde Malaş dolaşmış Tülüküü garasında şarap zavodunu. Tokatta duran bekçile kolvermäzmişle yabancı kişileri (saylıy, zavodta işleme-yenneri). Atış Malaşı kolvermemişle aul içine.

Gidiy bu, alıy kafadarını, da te ne yapmışla. Almış bunna iki baa maşinkası, doldurmuşla onnarı kireçli suylan, bulmuşla birär biyaz halat; giiniyle-donaniyla, maşinka sırtlarında, etişip, çekiliyle vinzavod portasının yanına.

- Çekilin, çekilin, Valkaneşten sanepidstantiyadan komisiya geldi dezinfektiya yapmaa.

Bekçile brakmışla şunnarı, çünkü ilaççıla gelmişle e. Bunna, fısladarak, serpiderek, etişiyle çaan aulun en dipteki amforanın yanına. Bu sapa erde-yok can-cunna. Dostla çalpalayıp maşimkalarını doldurıyla onnarı şarap-lana da "yorgun-yorgun", ep rusça lafederek, çıkıyla auldan. Sora piniyle motoşıklaya, yollaniyla küüye.

Bekçinin biri deiy öbürüne:

- Ey, kafadar, ne zor o ilaççılardan biri benzedi Atış Malaşa, ba? O bizde pak Tülüküü Nastradini. Açı onna şarap için gelmedi, ben diilim ben. Ya sen dur birda, ben gideyim dolaşayım erersini.

Dolaşıy, görüy, ne olduunu, geliy da deiy:

- Bak sen ama, aldattı bizi bu köpekle, beş kapeykaya sattı bizi bu Atış.

- Boşuna ona Nastradin demiyle, - eklemiş öbür bekçi.

*Atış Malaş - Tülüküüyün anılmış porezencisi.

Sora, açan annadıyla bunna zavodun direktoruna butürlü olduu işi (direktor ozaman bir armândı – laabı Emenov), o istemiş görsün Atişi, şu Nastradini.

– İşidiyim, - demiş, - Atiş, Atiş... Kim o? Göreyim şunu. Pek mi okadar şi-ret o? Çaarın onu sabaa bana.

E, te sabaası geliy bizim “Nastradin”, urıy şefin kapusuna, giriye, selâm verip, büyük zaabit adam gibi oturmuş şefin karşısına.

– Ne istediniz sormaa, tovariş Emenov?

– Sensin mi bu Atiş?

– Benim, Arütünoviç.

– E neçin böyle yaptın? – Direktörün gülecää çıkarmış, zar-zor saklamış gülmesini.

– Açan başka türlü iç yoktu nece şu kıskanç bekçilerden bir de yudum al-maa.

– E neçin gelmedin bana, sorasın, isteyesin. Ben sana diil okıadar, ama taa zeede de verciidim.

– Товариş Emenov, açan bana sesettile, ani sen beni çaarıysın, ben üle de şüpelendim, duydum, annadım, ki Canabiz çok ii can. Çok pişmanım, ani üle yanlışlık yaptım. Şindi doorudıym yanlışlumu: ben aldım yanıma onkilalık bir kanistra. Şükür, ani veriysini bana braz şarap. Ne iidir, ani tanıştık.

KARININ AKLINI ÇELECIİDİM

Bir yazınsı, – annadıy Malaş, – kırkıdım ben emmetten: kafam, nasıl deyiyle, – kel!

Gecenin bir vakıdı uyanıy benim karım (ama!) baarak:

– Kim bu benim yanımda, be-ey!

Razgeldi de kää osoy, ani okadar bir karannık gece, ani var bir laf, zından ka-rannı. Benim de saçlarım, nası biliysiniz, kıvrıcıktı. Te bela için kırkıtım onnarı. Karımın da var bir tabeeti: uyandıynan, uzadıp taraşlamaa benim o kıvrıcık saçla-rımı. E te, baarmaycan mı, gecenin bir vakıdı razgel sen bu düz yalabık kafaya?!

– Ben, mari, ben, Olâ, kocanı mı tanımadım? Dün kırkıtıldım.

– Aman, bey, aklımı çeldin, duşman!

O bana dayma deyiş “duşman”. O erkere bulıy, nedemeye bana “duş-man” demää.

KORKULUK

İşlirkene kuş fermasında katelşçik (nası da biliysiniz, orada işçile taa çoo karılardı), Malaş Atış pek bıkmış bu karılara. İç bir saada istemiyle süündürmää şılaa da brazıcık yan gelmää.

– Bangıdıy ürääm, ba; uyuklıym ayak üstü. Adi, mari, karıla, bulüla, yarım saatçaaz makar dinnenelim.

– Sabaa evde uyuyacan. Sen bak orda temperaturayı düşürme. Piliççikle küçük. Olarsa ölüm, bak sora uykuyu!

– Adi, uyku gelmesin deyin, türlü masalla, cümbüşle annadıyla, evelki olmuş işlärden türlü türlü istoriyala. Evel insanna çok korkakmış; şeytanna tıslımna, türlü korkulukla gece çıkarmış insana.

– E şimdi korkmıysınız mı? Şimdi şeytannık, korkuluk yok mu?

– E, şimdi te işidilmiy üle iş.

Çıkıym ben dışarı, alıym bir çiten, ani taşıyz onnarlan pläva, fışkı; deliym iki delik – göz eri, bir delik te büücek, genişçe em iiri-büürü kenarları: diş gibi görün-sün deyni. Fermanın da pençereleri alçakta; koyıym pençere uurunda bir skemne üstüne o çiteni, içine de bir kalın mum erleştirip, tutuşturup, geliym içeri.

– Adin, ba, dinnenmeyciiniz taa? Te piliçle doyundula, epsi yayıldıla, ya-tıstıla. Temperatura islää, sıcak.

Kapadım, çektim vklüçateli – çöktü karannık.

Karının biri korkulu seslen deyiy bana:

– Malaş, tez çengelle kapuyu!

Sora gene işidildi yavaş sesi:

– Kızla, adin tez sokulalım töö köşeye.

– Ne o, mari? Ne üle döndüm yatmaa?

– Susun. Dedik, yokmuş fenalık. Bakın pençereye.

İki büyük göz fener gibi şılıy, bir de büyük dişli aaz sansı oynadıy çenelerini. Ses kesen-kes oldu.

Sabaası, açan çıkıyla dışarı, göriyle, nece erleşik çiten. Mum lüzgärdän süünmüş.

– Aliz Nastradin bu Atış, – demişle karıla.

ÇÜVEN

Bir taslanmadık* karı ep almış naşasından çüveni. Birde-ikide gelip istärmiş:

– Naşa mari, versene bana gene senin o koldamca** kuluplu çüvenini ya-payım bir mamaliga.

Naşası diil bir kere, iki kere, ama allaa biliy, kaç kere veriy çüveni. Bu ep:

– A te sabaa yıkayıp-uvayım da götürecem.

Adi artık duumuş o gün – kumița getirmiş çüveni, ama nasıl da başka kere önce, gene çüven uulmadık, ötee-beeri çalpalanmış.

– Çüveni de, çüveni – biktırdın canımı. Sansın getirmeciidim. Na, naşa, çüvenini! – dönmüş te üfkeli-üfkeli gitmiş.

Naşası akıllı insanmış. O tutunmamış kumitaşınnan çekişmää. Bişeycik dememiş. Elbet, insan uumuş pis çüveni kendisi.

Geçmiş çok vakit, kumița gene geliy naşasına; sınaşmış, ani insan ona ep dayanıy. Em nasıl da olıy bu dünnäda, üssüzler tez unudıylar kendi fena sülediklerini, yaptıklarını. E, te gene gelmiş naşasına da istiy:

– Naşa mari, versene bana çüvenini bir mamaliga yapayım.

– Çüveni mi? O koldamca çüveni mi?

– Aga, onu.

– Onu mu? Git damın ardına, orada saçak altında o çüven, al.

– I-ı-ı! Kim netürlü kirli o?!

– Kirli olacak, elbetki. Sen ne unuttun mu, ani sıçtın onun içine?

**Taslanmadık – pik pis, mindar, palaçor.*

***Koldamca – kullanmak için yakışıklı.*

Annattı Savku Similidi (Lülü).

ÜLE SIMARLAMIŞ EŞEK

Atışın varmış bir eşää. Komuşusu daymaca gelip istärmiş ondan eşää: ba bulgura gitmää, ba oduna, ba üzümneri getirmää. E, biktırmış artık onu komuşusu. Düşünärmiş: “Nası vazgeçtireyim ben bunu bu dayma istemekten? Yok mu nece o da edinsin kendine bir pırı*, büütsün kendi – ne, kör-sakat mı?”

Brazdana gene gelmiş komuşusu:

– Malaş ba, versene bana eşääni bir-iki saada.

– Eşek yok evde, - demiş Atış.

Käär bu momentte de eşek başlıy keskin anırmaa.

– Ne yalan süliysin, bre komuşu?

– Ben yalan sülemedim, atırlı komuşu. Bilmiym neçin benim eşääm bana döne-döne yalvardı, sımarladı, deyip: “Eer gelärse gene beni komuşu istemää, süle, ani ben yokum evde. Ben biktım aalemdede işlemää. Büütsün kendine eşek.

NE SÜLEDİN EŞÄÄN KULAANA?

İki kafadar gidiyler panayıra. Biri götüriy iki motkur satmaa, biri de-
kotika dolusu toprak çanak-çölmek satmaa. Konıylar bunnar yannaşık. Te
geliy bir alıcı, sorıy:

- Kaça bu motkurlar, ba suvatanak? Ne zabun onnar? Kışlaycaklar mı sanki? Komuşu da saabisinden ileri, nası dener, sokıy keçilerini nereyi diil läázım:
- Ege-e, korkma, erif, kışlaycaklar! Onnar bu suvatanakta oldu iki kış kışlıylar. Alıcı dönüp-gidiy. Domuz saabisi ıştırımıy: ama isläändan kızmış, küsmüş. Tutuşturiy o ıgarasını da, içip braz tütün, birkimsey denemedicään, süündürüveriy ıgarasını eşään çantısında. Sora geçiveriy da tutiy eşään kulaanı, iildiy kendini de nese şıpırdadıy onun kulaana. Eşek te kuduz gibi çüüiy erinde, kıştıy düzara em anırıy.
- Kotika sarsalanıy, çanaklar-çölmekler cangır-cungur ere daalıylar.
- Ey, komuşu, näptın sen benim eşääme? Ne üle o, birerde bişey yokkana, kudurdu? Ne süledin sen onun kulaana, ba?
- Süledim, ani büün onun kakusu evleniy, düünüdür büün, dedim. Te o da sevinmekten o saatçık çeketti oynamaa em türkü çalmaa.
- Annattı Malaş Atış.*

SULADIN MI ÖKÜZLERİ?

- Bubası sorıy çocaa:
- Suladın mı öküzleri, çocuum?
- Çocuk deyiy:
- Suladım, ama...
- Ne ama? - sertleniy bubası.
- Pınarda kofa yoktu.

Annattı Savka Lülü.

ESNEMEK

- Bir adam pek kıskanarmış karısını. Yokmuş nece insan diil sıırıtsın ya gülsün bir yabancı adamın yanında, ama lafetsin de. Yalla - dayak kariya.
- Şindi bir keret gitmişler düüne - ikisi elbet! Önce kariya olmuş nasaat:
- Bak, islää götür kendini nece düşiy, zerem sora pişman olmasın.
- E, insan sınık, biliy, nece kendini götürmää: sıırıtmaa, gülmää yok, foruda adamnar tutunarsa yanına - çıkmaa sııradan.
- Ama olmuş başka bela. Büle sıkına-sıkına insanın uykusu başlamış gelmää. Oturiylar sofraya - ikinciye mi osa üçüncüyü mü - da adam daymaca göz atıy kariya, denesin biş şüpelı iş yok mu. Da bakınız, ne denemiş o: karısı eşiniy, sora karşıda karısına oturan komuşusu esiniy, bir bu esiniy - bir o, bir bu - bir o. Adam esaba urıy: "Aga, annaşıylar".
- A eve! - deyiy o karısına.
- Neçin e, be, taa süüşleri koymadılar.

– Sana dedim e: eve!

E, kalkıy insan. Geliyler eve. Karı giri y içeri döşetmää. “Ne oyalandı benim adamım? – düşüniy karı, - gitti, olmalı, geeri taa bir-iki filcan atmaa”.

Çıkıy karı eşik yanına, sesirgeniy, bakınıy. Ay aydınmış*! – gündüz gibi aydınnık. Baksa: adam bir çatı elinde aaçtan-aaca geziniy. Karı ona deyiy:

– Ne o, be adam, geziniysin aaçtan aaca, nece bir esinemek insandan insana?

– E ne, esinemek geziniy mi, ne? – sormuş bu tentek.

– E ne, sen bunu taa bilmäzdin mi, ne?

– Bilmäzdim e. E, karı, afet beni. Ben aliz büük ahmak, ben se nezamandan geziniym aaçtan aaca, aarıym kaavice dal, kırılmasın – istedim seni asmaa. Snadım, siz komuşuylan esinemeklen annaşıysınız buluşmaa.

Annattıydı raametli Mişa bati – Kemençeci.

BÜLE DOORU MU?

Atış Malaş iyärmiş üzüm. Geliy komuşusu musaafirlää da sorıy:

– Näbiysin, Malaş?

– E ne, görmiysin mi?

– Sormaa da mi yok nece? Osaatçık azarlıysin.

– Sen sordun – ben küsmedim. Ben sorducaan, sen emen küsmää. Büle dooru mu? – demiş Atış. – Adi eniden lafedeciiz da olmasın küsü.

– Adi, – kayıl olmuş komuşu. – Näbiysin, Malaş?

– Bişey, – cuvap etmiş Malaş.

– Nası bişey? Sen üzüm iyiysin, – demiş komuşusu.

– E, açan ben süleycem, ne iyiym, sana da läüzim vereyim. E büle dooru mu? – demiş Malaş, sırdarak em üzüm iyerek.

Annattı Savku Similidi (Lülü).

SARFOŞÇUNUN ŞİRETLİİ

Adamın biri kapmış bir bet tabeet: er gün, auşamnamaa yakın gelärmiş eve ki-
ifli. Karısı baarınıy, kimär kere aralarında kızgın çekiş olarmış, kimär kere karı ya-
vaştan savaştarmış utandırmaa adamı, akıl vermää, ani içmesin, zere git-gide bal-
ta bataa gibi bu içki onu çekecek. Ama epsi çalışmaklar gidärmiş boşuna. Başla-
mış adam sarfoş gelmää, çok kere bataklı, kirli... Karının raadı iç yokmuş. Düşü-
niy o nâpsin. Nekadar karı takazalıy içmesin – yok faydası. Açan karısı sorarmış:

– Neçin çok içiysin? – bu ep geeri çevirärmiş:

– İçmiym çok, ba. Salt bir filcancık. Üle ben yufka kafadan. Tez sarfoş olıym. Em ben salt şarap içiym.

Varmış onnarın bir üürenik palisi. Adam demiş:

Te yolla er gün benim ardıma Moskayı, gözletsin, kaç filcan şarap ben içiyim. Sen biliysin, ben salt şarap içiyim. Rakı beenmiyim.

Oly avşam – adam mekleyrek giriy içeri.

– Şindi bu adam içmiş bir filcan mı?! Allahçummm, sen diil adam, sen duşman. Kaç filcan, acaba, lıklattın?

– Biii-rr-ii-c-ik!

– Moska, kaç filcan şarap içti saabisı?

– Au! – bir kere salmış pali.

Ertesi auşam adam etişmiş eve aullardan tutunarak. Duriy tokatçıkta tutulu – boşanamıy, korkıy brakılmaa. Kariy da çaaramıy – açılmıy aazı. Pali içeri giriy. Karı sorıy:

– Nekadar içti saabisı? Kaç filcan şarap?

– Au! – bir kere salıy Moska.

Üçüncü auşam adamı getiriyle kafadarları koltukta, o ayakça duramıy. Karı sorıy Moskaya:

– Kaç filcan şarap içti saabin?

Pali gene bir kere salıy:

– Au!

– E, beki, o rakı içti, beni aldadiy? Moska, kaç filcan rakı içti saabin?

Palıcık kaldırıy kafasını da çekediy:

– Au! Au! Au! U-u-u-u! – durgudamıy kendini palıcık.

– Zavallı Moska, adi sus, - demiş karı, o bizi ikimizi de zeetliy.

Annattı Anka Acı.

Yazıya alındı 2005 yılda martta.

BİLMİYİM OKUMAA

E, te teatrada ştenada koyarmışlar A. S. Puşkinin dramasını “Üšek paa-dişaa” (“Беликий государь”). Dramada geçen işlere göre şndi läázım paa-dişaa (artiste) çıksın Nastradin – artist, angısı getiriy aber kiyadı. Paadişaa oturiy üšek tronunda da izin veriy öbürüne:

– Oku! Ne yazıy o mektupta.

Nastradin çöziy, yayıy o düdük gibi sarılı yapraa da kendi büyük şaşması-na göriy, ani orada iç bir de bukva yazılı yok. Näpsin bu? Ama Nastradinin şiretlii, yızlı işleyen fikiri kurtariy inu:

– Üšek paadişaaam, - deyiy artist, - afedin beni, benim yok şkolam yaz-maa, okumaa bilmiyim.

Zalda insannar bişey annamamış, ama ştena ardındaki kişiler, ani istemiş-ler denemää Nastradini da diıştırmışler mektup yapraanı, şişmişler gülmää.

Annattı Sofiya Moldovan.

NASTRADİNİN ŞTENADAKİ BİTKİ ROLÜ

İşindi bir kere teatra ştenasında koyarmışlar bir melodrama. Taa birinci aktta Nastradin-artist lääzımış öldürsün geroyların birisini. Artistlerin epsicii bilärmiş, aniNastradin iç üürenmämzmiş nece düşiy rollerini, ama ep çıkırmış zor durumnardan.

E, te bu, kılıf elinde, kaç-kaçınıy ştenada:

- Öl sen, zulum! - saurdıy kılıfını urmaa deyin da işidiy şıptırtı sesi:

- Diil beni, ba Nastradin.

A, nerede sen, zulum? Saklanma! - yakklaşiy başka geroya. - Aga! Bu sen olacaksın?!

Gene işidiy şıptırtı:

- Diil beni. Başkasını.

Dooruliy o üçüncüsüne - gene yannış. Taa çok düşünmiy bu da doorudup kılıfını kendi güüsüne, maana sapliy kendini da düşiy ölü gibi, up-uzun.

Da sora, sansı iç birerde bişeycik olmamış, ştenada oynıy taa dört aktta. Bu da olmuş Nastradinin bitki rolü ştenada.

Annattı Sofiya Moldovan.

KIRK YILLIK ŞARAP

- İşittim, - annadıy cümbüşçü Malaş, şindiki Nastradin, - ani evelki Nastradin üünärmiş, ki var kırk yıllık sirkesi. E, kırk yıllık sirkeyi var nece aslıdan da korumaa, sürttürmää? Deneyeymiş o, benim gibi, kırk yıl şarabı tutmaa.

- Da ne sende şindi var kırktyıllık şarap mı? - sorıy dostunun biri.

- Var! - dik, çetin süliy Malaş.

Dostun ikincisi de deiveriy:

- Sen inanıysın Malaşı mı? Nerden onda kırk yıllık şarap var? O taa kendi kırk yaşını tamannamadı. Yabanının yataanda kemik bulacan.

- Bana o fiçı taa bubamdan kaldı, - eklemiş Atiş.

- A-a-a! Üle mi? Ozaman kiraz etsene e! - demişler kafadarları.

- Açı ben epsini kiraz edeciidim, - demiş Atiş, - ozaman nası o şarap duracıdı bende kırk yıl?

TELEVİZORA SANKİ NE OLDU?

Bir gün ben - kafada islää var! - giriym içeri, erleşiy televizorun karşısına, dinnenecem, sayılıy.

- Karı, ben yoruludum, - deyiyim.- Buyurma bana şindi iş.

Bakiym ben. Televizorda türlü çiniler, filcannar gösteriyler. Baktım ben nekadardakı bilmiym, - uyuklamışım. Uyudum oturukça kreslada. Açıym gözümü - ep kuhni kaplarını gösteriy. Gene yumıym gözlerimi, uyudum taa braz. Uyaniym - gene ep o kaplar. Baariym kariya:

- Mari Olä, ne oldu bizim bu televizora, mari?

- Neçin, be? Ne olacudı? Sen, olmalı, neresinise dürttün gene! - baariy ayattan kari.

- Dürtmedim, mari! E gel ele de bak. Oldu iki saattan çok oturiym, ba-kiym: ep o filcannarı gösteriy.

Açan kari giriy içeri, ne o görüy?

- Ey, dangalak! Nerey bakıysın, be?! Aç islää gözlerini! Bu servantı televizor mu saydın? Taa braz çokça iç te taa çok işler görecen?

Annattı Savku Similidi (Lülü).

Yazıya alındı 2004 yılda.

CANABİNİZ CÜMBÜŞÇÜ

Yalancı Pavli gitmiş Valkaneş panayırına. O günü diilmiş okadar kalaba, nece başka günner. İnsannar, nası geşiy panayırda, alış-veriş ediyler, nası çiftçi insan.

Bu da bakınırmış needine göre ayırsın bir islää, kısa kalaklı iyici domuzçuk.

Panayırcının biri, isteyip cümbüş etmää deyin, demiş:

- Burada büün salt çiftçiler em domuzlar - başka bişey yok. (Ne epsi mi, sanıysınız, beceriy cümbüş etmää?!)

- Yalancı Pavli sormuş o erife:

- Canabiniz kimsiniz e? Çiftçiysiniz mi?

- Diilim çiftçi, - cuvap etmiş öbürü.

- Ozaman sülesene, kim senin saabin, bakayım, kaç para yapacan, da alayım seni.

KOORU ŞARAPÇII

Bir çeşmeküülü kari dayma dârmiş kocasına:

- Korutar, bre, korutar o çarapçılı!

- Te koruyêrım, mari, - yanında yatêrım! Taa nası koruyayım?!

İSLÄÄ, ANİ BÜLECE

Bir balbokalı adamın ölmüş karısı. Ozaman da adam bulunmamış evde. Açan geliy eve işten, iki kızı çıkıyla aalayrak ona karşı.

- Ne aalıysınız, kızım? Ne oldu?

- Ne aalamaylım? - Mamu öldü.

Adam da dârmış:

- Susun, aalamayın. İslää, ani bülece da diil başka türlü.

İNEK NE, KÖÖR MÜ?

Adamın biri sokakça geçerekten işidiy, ani komuşusunun inää muuliy, da dârmış:

- Ne baardıysın o zavallı ayvanı, ba komuşu? Alaflasan o inecii.

- Ne, o köör mü skırtayı?! Pinsin de isin. Te ya skırta! - dam üstüne yıv-dım. Er gün onun ardından kaçacam. Bana pek mi çok atır yapıykla? - üf-keli cuvap etmiş inään çorbacısı.

- Koy baari merdiveni, beki, pnip te iyecek, - akıl vermiş ona komuşusu.

E, ÜLE YAKIŞMIY AÇAN

Bir erif odun kırarmış oturukça. Komuşusu da geçerek göriy bu fasıl iş-lemeyi da sorıy ona:

- Neçin, va komuşu, kesiysinb oturukça?

- Denedim, ba komuşu ylıkça, ama açan uymıy, yakışmıy.

İLERİ NE SÜLEMEDİNİZ E?

Erifin biri oturmuş güne karşı kufaykaylan em kırım* kalpaklan. Dışar-da sa güneş kızdırıy: kırk gradus sıcak.

Komuşu göriy bunu da sorıy ona:

- Sen ne, üle paalı komuşum? Çıkarsana o kufaykayı, kalpaa. Baksana, ne kızdırıy güneş. Nece dayanıysın?

Bu bişeycik geeri çevirmedään taa, başlıy aalamaa.

- Ne aalıysın e, komuşu? Ne oldu?

- Sen taa ileri ne sülemedin e? Nerediydin şindiyadan?

DİİL DOORU...

Çingenenin karısı imää yapmış: kesmiş bir tauk, pişirmiş çorba. Açan ge-liy kocası, koyıy ona pak suyundan, lokma koymıy.

Adam imiş iki-üç çini - şişmiş suylan. Sora karısı koyıy ona lokma. Adam demiş:

- İslää imää yapıysın, ama diil dooru veriysin.

BİLMİYSİN, NE LAFEDİYSİN

Adamın biri çaarıy çocu maazaya da kiraz ediy çocuunu:

- Adi, çocuum, içelim birär filcan şarap.

E, içiyle braz, lafa duriyla da adam deiy:

- Adi, çocuum, gidelim kazalım baayı.

- E, baka! Sen de içticaan bir filcan şarap, bilmiysin, ne lafediysin!

OLMAYA İLİŞTİRMEYESİN KEMİKLÄRİNİ

Bir şoförün burnusu uzuncaymış. Öbürü dayma onu zevtlenärmiş:

- Ey, uzun burnulu! Al burnunu da geçeyim.

Bu çekiy burnusunu, aanadıy* yanaanın üstüne da deiy:

- Adi geç ba. Ben seni annıym, senin pek büyük korkun var, ani geçerek olmaya ilıştırmeyesin o kemiklälerini bireri, zerem seni sora doktorla da toplayamaycak.

BACAKLARINI KESMESİN

Bir Adam gidirmiş kıra papşoyunu kazmaa. Komuşusu, Atış Malaş, soriy ona:

- Kaç yaşında bulunıy senin çocuun, bre komuşu? Ne almıysin onu da yanına. O benimnen akran, läázım olsun otuz yaşında.

- Diil akran, diil. O senden ayli küçük. Şindi sentäbride taa irmi sekizi dolduracak. Alımıym kazmaa, zerem olmaya bacaklarını kesmesin.

NEDEN BAARIŞ KOPTU?

Karının biri koymuş kapu önüne imää pişirmää. Erleştiri bir katileş, bir de kütük - yapıy, sayılıy, kotloon, erleştiri onnarın üstüne çüveni. Manca yakın pişmäâ , bir baariş kopıy.

Toplanıy komuşula:

- Ne oldu, mari?

- Taman pişmişken manca, devirildi çüven, mari! Bak sen dünnayı - ne geldi başıma! Pustiya kütük yanmış! İç umut etmediydim!

ÖDEŞMEK

İki şoför işlärmişle bir garajda da baarişıyla. Biri öbürüne demiş:

- Alma beni gülmeye, zere ben sana yapacam üle, da anacan beni.

Sabaası üklediy bir maşına baa cıbu. Çıbıkla uzun, dolaşık. Getiriy da deviriy öbürünün tokat aazına. Saabi yokmuş evde. Uşak çıkmış da sormuş:

- Neçin getirdin bunnarı?

- Bakan yolladı, - demiş şoför.

Açan geliy öbür şoför eve, giremiy aula. Buuşıy saatlan yolu açmaa.

Şindi bu ikinci şoför kafadarından tıkmını* çıkarıy. Gidiy samosvallaan garaja, magnitli krannan üklettiriy maşinasını bir samosval kırık-çürük demir, türlü-türlü dolaşıklı. Getirip te - deviriy dost şoförün tokat aazına. «A, tööle, - demiş kendi-kendine, - türk kaşı ödünç».

Bunun da uşaa çıkıy bu gürüldemeye da sorıy:

- Bunna da ne e?

- Bakan yolladı, - demiş şoför, kendi-kendine düşünerek: «Ben çıkıkları demet baaladım, fırına yaktım. Bakalım, o nâbacak demirleri».

**Tıkmını - kinniini.*

OLMALI, KENDİ KURTULDU

Bir adam gidärmiş eve. Etişiy köprüye da denemiş, ani köprü altında akan suda bir adam tepiniy-buulıy.

«E, nası şindi bunu çıkarmaa, - esaplıy erif. - Şindi lâázım bulayım bana uyan bir transport da gideyim avtostanţiyaaya, tutayım taksi da alayım bir kurtarma çevresi da gelip atayım ona».

Gidiy, bulup-buluşturıy da te etişiy köprüye. Atıy çevreyi - beklıy birkaç minut - yok kimsey.

«E, därmiş, - allele kendi çıkmış. Boşuna paramı arcadım».

VERSENE BİR PARÇACIK

Çingene gidärmiş sokakça. Etişticäân saadıcının ev uuruna, duymuş pek gercik sızırma kokusunu. Osaatçık başlamış aazının suları akmaa. Elbetki, bu uuriy saadıcına. Saadıcı, nası geçiy insan arasında, konuklıy kumesini*: sofraya konulmuş epsinden: sucuk, bumber*, sızırma, sıcak kaurma mama-ligaylan; şarabı da unutmamışla: bir çölmek te serin şarap.

İmiş islää, doyunmuş kume:

- Saa ol, saadıç - demiş, - uşacıklarına da götüreydim imää, çok ii olacıdı, ölünce unutmaycıdım senin cömertliini. Ver bir parça slanına, sucuk ta unutma, bir çanacık ta sızırma unutma koymaa.

- Ey, kume, pek çok türlü iş istiysin. İşte salt bir türlü iş, ozaman veririm.

- Adi, ba saadıç, dön dediünden. Ver bir parçacık lokma, bir parça sucuk, bir parçacık slanına, - istiy gene çingene, göstererek elinnene parçacın büyüklüünü, - koy brasıcık ta sızırma.

Saadıcı gene:

- İste, kume, salt bir türlü iş, dedim e. Ne, annamıysın mı, ne?
- Durıy braz çingene, kaşıy ensesini, oflıy da deiy:
- Saadıç, isteycem salt bir türlü iş, ama lafında duracan mı?
- Dönmeycem. Salt olsun bir türlü iş, bir laflan sülensin.
- Saadıcım, ver bana, yalvarıym, bir parça loksucsızırslan.
- Yok nâpsın saadıç - verilmiş.
- Büük iştir bu şiretlik! - deyip yapmış kumesinin istediini.

Annattı Koca K. S.

ÖDÜNÇ DİİL Mİ, NE?

Komuşuyka yokkana saabiyka giriye da kümeden toplıy yımırtaları. Çı-karkana tokatçıktı karşı geliye ev saabiykasınnan. Fıtası dolu yımırta.

- Ne o, mari üssüz, ne o fitan dolu? Evde kimseycik yok, ne ariysın aulumda?
- Adi mari, sen de? Diil mi ödünç, ne?

NASIL KÖÖRLE GEÇİY KÖPRÜYÜ

Varmış iki kardaş. Büüyü pek zengin, küçüü de pek fikaara. Küçüü day-ma batisinden yardım istärmiş: ya para, ya giyim, ya da taa başka. Bıkmış batisi ona para vermää. Därmiş:

- Git işle, aara, bul-buluştur, nece kazanmaa.
- Olmıy bende, ba bati, becermiym.
- Git, - demiş ona batisi, - sabaa küü kenarına pin bizim o üsek köprüye, bak uzaa, düşün, bekim, bir islää, faydalı fikir gelir başına.

Kendisi se sabaası, gidip kardaşından ileri, atıy köprü üstüne bir kese paraylan. Baarlím okadarcık buuşsun, kaldırsın keseyi erden.

Fikaara olan, uursuz olan kardaş yapıy, ne demiş batisi. Gidiy küü kenarına, etişiy köprüye. Açan piniy köprü üstüne, düşüniy: "Acaba, nası köörle geçiy köprüyü". Yumup gözlärini, iç birerde duruklanmadaan, gözlärini açmadaan, geçiy köprüyü.

Annattı Savku Similidi.

YARDIM ETTİLE

- Politiya durgudiy maşınayı, sorıy şaföra:
- Sen nece oturabildin rule büle durumda?
- Şaför sarfoşmuş üle, ani gözləri belermiş, lafını da zar-zor süleyebilmiş:
- A? Ne? Maşınaya mı? Nası pindim? Kafa (ık!)-d-d-dar-laam ya-yar(ık!)-rd- rdım etti (ık!)-le!

NEVOYA!

Bakası dârmış çocuuna:

– Al arabayı, koş öküzlâri, git kıra da getir saman.

Çocuk ta dârmış bakasına:

– Eer kırılırsa tekerlek, nâbacam ben?

– Sen baar: “Nevoja!” O sana yardım edecek.

Şindi bu gidiy kıra. Gelirkene, kırılıy tekerlek. Baarmış: «Nevoja! Nevoja!» - yok kimdey. Baarmış, baarmış – yok faydası. Alınıy da kendi düziy tekerlää.

Geldicäänn annadıy bubasına ne olduunu.

Bubası demiş:

– Te o te “nevoja”, ani yok kime dayanmaa, güenmää*, al da yap kendin, kaurul kendi suyunnan.

ASILMAA İSTEYEN

Bir erif almış çatıyı da gidiy asılmaa. Savaşarkan asılmaa, kopıy çatı, erif düşüy ere bir titsi baarışlan. Geliy komuşusu bu sese da sorıy:

– Ne oldu, ba komuşu?

– Bak sen ama, ne geleciidi başıma: bir asılmak için deki-deki öldürdüydüm kendimi!

O ne, sanmış, ani büyük averiya mı osa başka iş mi bulacıdı asılmaklan? Şaşılacak iş!

Annattı Savku Similidi.

NASI GİDEYİM E?

İki kafadar çıkmışla kırçmadan. Artık islää karannık çökmüş. E, gidiyle bunna bir-birinin aardı sora. Geerideki olan deiy önündekisine:

– Ne durdun, ba kafadar? Git, oyalanma, duraklandıcaan, bacaklarım osaatçık çökiyle.

– Nası gideyim e? Ara başına etiştım. Yok nereden tutunayım – aulla bitti.

Annattı Savku Similidi.

CÜMBÜŞÇÜ AUCU

Üç aucu oturiyla dinnenmää em lafediyle.

– Kardeşla, süleyim, neye ben benzedeym karımı?

– Neye, ba dost?

– Benim karım okadar güzel, pak nece bir körpe karacak. O karagöz, uzun kirpikli bakışı, o güzel uygun güüdesi – pak günaasız bir genç karaca.

İkincisi de d rmiş:

– Benim karım da benziy tilkic  : karagöz , bakışı şiret, g  desini ilin gezdiri y auldan sokaa, sokaktan aula – etiştiremiysin denem  , nezaman çıkmış, nezaman gelmiş.

–     nc s  oflı y da dei y:

– Siz kısmetli ysiniz, dostla. Benim se karım benziy insana.

Annattı Moldovan Sofya Panteleevna.

NASTRADİNİN ASTALII

Nastradin demiş karısına:

– Karı, tutı ysın mı aklında, kaç kere ben astalandım, sen ep benim yanımda?

– Tutı ym, elbet. Tutı ym aklımda, mayılı m.

– Açan ben 35 yaşındaydım, astalandı ydım, sen yanımdaydın!

– Dooru, eşim, dooru, paalım, yanımdaydım.

– Açan 55 yaşında oldum, sora 65 yaşında, gene asta yattım, - sen ep yanımdaydın.

– Elbet, yanımdaydım, i  yanından ayırılmadım, - sallı y kafasını karısı.

– Te şindi de oldum 67 yaşında. Ben gene yatı ym asta – sen gene yanımda.

– Dooru, mayılım, dooru paalım, ben ep senin yanında.

– E, dur ele ba! E, dur, bakalım, diil mi onuştan bana prost, ben astala- nı ym, ani benim yanımda erkere ep sen?

ÇATI

Avram bedarkada çok yıl gezdirmiş kolhozun predsdatelini.

Bir kere ona gelmiş komuşusu da sülemiş, ki bazininde yıpramış, emmetten p l zemiş çatısı, da te bir gün artık kopmuş. Yok ne ylen şindi adam su çıkarsın.

– Avram-aga, demiş komuşusu, – versene bana senin  atını, bazinimde çatı koptu, yok ne ylen su çıkarayım.

– Ben annı ym senin zoorunu, Sandi-komuşu, ama yok ne ylen sana yar- dım edeyim. Yok bende  atı.

– Nası yok, ba Avram-aga, kos-koca adam, ama yalan s li ysin.

– Yok, ba canım, – gene s li y Avram-aga.

– E, kolhoz prisidatelini bunca yıl ne ylen gezdirdin?

(Avram düşünmemiş, ani biigir koşulı y çatı ylan).

DÖNEMEÇ YAPAMAYCAMI!

Nastradinin komuşusu teer içinde kalmış – buuşarmış aydamaa öküzleri kırdan eve.   k zle inatlaşarmışla: be iildip kafalarını, puflayı p,   r p-  r p,

buynuzlarınnan toprak serpidirmişle, be bacaklarınnana topraay oyurmuşla...

Adam kamçılıy, dürtiy onnarı, baarıy – yok faydası: öküzle erinden kıpırdamıy.

Göriy bunu kırdan eve dönen Nastradin da veriy şuna “akıl” – alıy komuşusunu gülmeye. Bu da tutıy Nastradinin lafının tamama.

– Ne o, ba komuşu, Sesle mi, ne?

– Sesle mi, ba Nastradin aga. Tutulacaklaa gene tuttu talafıların. Pak kalıy afacan iyesini ya! Salt emen brakayım onnarı kırdan, canıma taetttille!

– Ya bak, ben sana ne süleycem: torbanda ardey bulunıy mı?

– Buldun sen de vakıdı, ardey istemää.

– Bana diil lääzım ardey, – demiş Nastradin, – sana lääzım. Ya sürüştür şunnarın kışlarına braz ardey, da bak, kaçıyla mı.

Bunu yaptıktan sora saabi etişemiy öküzläri kollamaa, kaçsınna küüye, eve. Öküzlä kaçıy kuduz gibi.

Nastradin gene ona “akıl” veriy:

– Yok mu taa bir ardeyin, – deiy, bak nece kendin de yızlanacan.

Yaptı gibi Nastradinin sülediini Sandi kopetmiş boora gibi – öküzläri etişiy de, geçiy de. Yaklaştıcaan eve, baarıy:

– Karı, tez aç öküzlere portaları!

Karı açıy portaları, öküzle giriy aula, ama Sandi kaçıy sokakça taa ötee.

– Sen nereyi, ba adam? Ne, yangına mı kaçıysın, ne?

– Brak, karı, soorma bişey şindi bana. Ben dönemeç yapamıym...

«SENVER»

Alıcının biri gelmiş tükäna da süliy satıcıya:

– Ben istiyim sigareta.

– Şindicik, – demiş satıcı. – Nası sigareta?

– «Senver».

– Ben verecem, ama nası sigareta vereyim?

– «Senver», – deyim e, ne, annamıysın mı?

– Sen süliysin, ben vereyim. Ben verecem, ne ben istemiyim vermää mi, ne? Süle sigaretanın adını!

– Te süliym e, ba annamaz: «Senver»!

– Sigaretanın adı mı «Senver»?

– Aga! Üle!

– Beki, «Sever»? Bu mu? – gösteriy satıcı paçkayı.

– Bu, ba! – sevinmiş alıcı.

Anattı Savku Similidi.

EP BİR YOLLAN DIİL Mİ?

Malaş Atış görmüş, ani komuşusu çıkıy auldan da sormuş ona:

- A ba, komuşu, sen nerey? Bakalım, diil mi Tumarvaya?

- Dooru, Tumarvaya, trennen.

- E, komuşu, ep bir yol yapacan. Ben de gitmeyim, arcamayım boşuna vakıdı, alsana bana da iki plita üstlüü bir yaşçık te enser.

- Ee, Malaş, sen düşüniysin mi, ne istyiysin? Garadan küüye var iki kilometradan zaade, - üfkelenmiş komuşusu

- Ep okadar gidiysin, ne, aar mı gelecek sana? Ep bir yol, onna sana engel etmeyecek. Sora aldamaç koyacam, - demiş Malaş da başlamış sıritmaa.

- Sen pak Nastradin, demiş komuşusu da gülerек ilin-ilin yollanmış garaya.

Gitmeyesin göle! - baarmış bir karı uşaana. - Buulursan eer, öldürürüm seni!

DURGUDAMAYCAM...

Bir kere Malaş Atış - motoşiklanın kalâskası dolu papşoy (misir-kundak), - iniy bayırdan eve. Misirle, elbet, çalınma kırdan kolhozdan.

Bayır başında, milişiyayı gördücäân, bu yızlandırıy motoşiklayı, baarak:

- Çekilin! Çekilin yoldan, yalvarıym, sokmyasınız beni belaya: muftam işlemiy, durgudamıym motoşiklayı. Yılmada yok nece durgudayım.

Etişiy eve, boşaldıy kalâskayı da döniy geeri.

- Te düzdüm muftayı da döndüm sormaa, ne iş için milişiya durgutmaa istedi beni.

SELÂM MOLDOVADAN

Malaş gitmiş Moskvaya kazanmaa. Te etişmiş. İndii gibi yaraplandan, baariy:

- Носильщики, ко мне!

Yaklaşuy ona iki taşıyıcı, uzanıyla taşımaa göcünü. Bu da demiş:

- Нет-нет, не надо. Мы, гагаузы, сами таскаем грузы, да ещё и не такие лёгкие, а тяжёлые. А я вас позвал, чтобы сказать: «Вам передали привет из Молдовы!»

BEN SENİ ETİŞECEM

Rakı deyärmiş:

- İç! Korkma! Nekada da içsen, ben ep seninnen.

Şarap ta därmış:

- İç te git. Ben seni etişecem.

ŞARAP KAAVİ OLAYDI

İki erif lafedärmiş:

- Ey, kafadar, neçin sen beni dün aldattın? - sorıy ilkindisi.
- Neylen, nası aldattım? - sorıy öbürü.
- Ne dün avşam caba üündün kendini: iç, dost, benim şarabım kaavi, islää.
- E, ne prost mu, ne? Dooru, ani kaavi.
- Kaavi olaydı, o avşam brakmaycudı beni yol üstünde, götüreciidi eve kadar.

Annattı Örgi bati.

DOBRU UTRO, FIÇI!

- Dobru utro, Filçu! Nerey gidici büün, Filçu?
- İşe, fiçı, işe.
- E bir filcancık käämil şarabımdan buyurmadaan mı, ne?
- Buyuracam, kuvetleneyim braz.

İçiy Filçu, metediy şarabı:

- Ah, çok käämil şarap!
- E taa bir buyurmaycan mı?
- Ačan da yalvariysın, içeyim.
- E taa bir? Şarabım pek ii!

- Adi, taa biricik olsun, - deiy Filçu da bir solukta boşaldıy üçüncü filcanı.

Sora Filçu çökmüş fiçının yanında bulunan skemnecää da düşünerek:

“Ne, gün çuala mı girdi, ne?! Sabaa gidirim işe”.

Atıy taa birkaç filcan sıravardı da uyuklıy Filçu skemnecikte şopronda. Uyanıp- uyuklayıp, lafediy avşamadan fiçylan.

Annattı Örgi bati.

GELİN OLACAA KIZ

Gelini giidirdikten sora soy-sensele prost olıyyla gelinnen. Sorıyyla geline:

- Neçin aalamıysın, mari kız? Ayırılıyız.
- Ne aalayım? - demiş kız, - ben nereyi gidıym, orası aalasın.

BAKIN ŞANSORA SİZ

Everiyle kızı. Düün geçti-biti. Kızın bubası demiş:

- A suatu, suatä, biz kurtulduk. Bakın şansora siz nâbacınıız.

MASALLAR

ÜÇ BOYAR

Yaşarmış üç boyar, üç dost. Üçü de pek zenginmişle, büükmüş moşı-yaları: yaşarmışlar büük evlerde, evler nece saray, nası paadişaa evi; büük koyun sürüleri, varmış tüfekleri de sürüleri korumaa; köpekleri batal, ayı gibi...

Sürüleri, çobannarı onnarın üçünün de Kırım tarafındaymış. Bu üç boyarın o tarafta da varmış sarayları. Onnar dayma gidirmişler çobannarı dolaşmaa.

Şindi bu üç boyar toplanıyla, lafediyle: "Adin gideciiz dolaşmaa çobannarı". Kış vakıdıymış, derin kaarmış. Koşıyla bunna kızakları – gidecekler Kırırma, kurteye*. Büük günmüş: Kolada ille Ay Vasil. Çok imekler, içki tarafı ükletmişler kızaa. Koşıyla üç kaavi, besli biigir da yollanıyla. Etişiyile saasem. İş emmetten islää gidirmiş, çorbacılar epsi kanaat: koyunnar kışlıkta, kuytulu, pak, emni... İnan çobannarı varmış üçünün de.

Oturıylar masaya: çorbacılar çobannarlan bile, iyiyile, içiyile – yortu diil mi! – sevinyle, cümbüş patladıyla. Çobanın biri çıkıy dışarı. Açan geliy, süliy:

– Çorbacılar, okadar büük fuga dışarda – saurgun mu osa ne! – göz gözü görmiy. Te saurdıy! Allahçum-Panayacum! Ne titsi, pek bet ava!

Boyarın biri diy:

– Büle avada çıkasın yola, acaba ne olur?

Biri de demiş:

– Okadar mı siz korkak, ne ba? Ben şindi çıkıp-gidecem. Üle, yalnız, bişeysiz ne sopa, ne tüfek, ne köpek! – iç bişey almaycam elime.

El urıyla, saylıy, baas tutunıyla. Boyarın biri :

– Eer sen gidirsen etişirsen eve, ben veriyim sana bir çivit* öküz koşulu arabasınnan üklü çuallarlan, çuallar dolu buuday.

Üçüncü boyar yıştırmamış.

Bu ürekli, bişeyden korkmaz, çıkıy içerden Ama avaya baksa e islääcä! Kafada da varkana, adam taa serbes. E, te dooru da ürekli olmayan görä sözüne kaavi: demiş e, ani eline almaycak iç bir de koruntu – almy bişey. Onun ardından çıkıy çobanın biri, onun en inan, en cana yakın çobanı. O çobanın pek çok canı acırmış çorbacısına, büün taa da çok, mayles bu titsi saurgunda. Çıkıy da döne-döne yalvarıy alsın makar bir köpek. "Yok!" – kayıl olmy çorbacı. Bulmuş çoban bir kütük; em aalıy, em yalvarıy:

– Al, çorbacım, pek yalvarıym, olma üle, ava pek bet. Kim biliy, ne var nece olsun. Al baari te bu moçigayı. Al, çorbacım, pek yalvarıym.

- Kıyamamış çobanı da kayıl olmuş - almış o kütüü. Çobat kayat ürekte evärmış çorbacısını, zere pek çok ikramnar görmüş çorbacısından: çorbacısı onu bakarmış, nece kendi uşaanı, büük kasavetlik görmüş ondan.

Geliy çoban içeri, sorıyla ona:

- Nası, geçirdin mi yola çorbacını? Gitti mi?

- Gitti, - o küsülü-küsülü, canı düülürmüş, sansı içinden çıkacek. - Ne lâázımdı onu kolveresiniz? Ne kayıl oldu o bu baasa? Neçin çevirmediniz onu? O sarfoşçaydı - kaçırdı lafi, sora yok nece dönsündü: o sözüne kaavi. Ah, olursa bir bela, nece cuvabını vereciiz...?

Bu çorbacı-boyar sa gide-gide görüy üç karartı. Te artık emmetten karanlık kaplamış dolayı. Açan taa yaklaşıyla biri-birine adam em o üç karartı, o üç karartı çıkıy üç canavar. Oturiyla üçü de yol boyunda. Nekadar da kuvetli, kudretli ol, gene korkacan. Adam düşünerek: "Beki,onna tok, dokunmaycakla", - salediy geçmää, gitmää ileri. Bunna sarıyla adamı: biri koniy sol tarafına, biri - saa tarafına, üçüncüsü de ardına. Yızlanıyla adama. Adam kıyak adammış, ama birada düüş diil insannan e, boşuna ona dememişle 'canavar'. Adam saurdıy o kütüü, dönerek. Em saurdıy, em üle dönerek savaşıy ileri gitmää. Te başlıyla adamı taa pek sıkıştıрмаa. Adam toplıy kuvedini da yızlan birine kaptırıy, öldüriy onu. O iki yabancı sanmışlar, ani adam düştü, da sersemnikte yızlanıylar onu paralamaa. Boyar paysınıy kaçmaa ne kuvedi varsa. Oralarda, küü kenarında varmış bir dermen. Adam sardırıy kendini oray, pinärmış basamakları, taa bir basamak kalmış kapuya - yabancılar te-te artık eşikte! Boyar baarıy ne baarabilärse, dartıy kapuyu - kapu kitli. O çirkin sese çıkıylar küüden insannar. Tüfek bulunmıy, ursunnar deyni, fernerlerlen baarak: 'Uni-mêy, uni-mêy! Uli-ley! Uli-ley!' - kimisi diiren-nen... - Etiştirip, kurtarıylar adamı, getiriyler eve, ama... Adam ne ölü, ne diri, yatıy up-uzun. Çaaardıy semyasını, soyunu-senselesini, annadıy, nası-ne olmuş. Bitkide çorbacı demiş:

- İç bir kere bile tutunmayın baas. Ne lâázımdı bana bu baas? Zaade ömürüm mü vardı? Osa yaşamaa mı yoktu neylen? Şükür Allaaha! - imää-içmää etecek te, artacak ta. Ne, kendimi istedim göstermää... Kamalandım...

Bukadar etiştirmiş sülemää da can vermiş. Şansora yok faydası ne ökü-zün, ne arabanın, ne buudayın... - adam yok.

Annattı mamum. Yazdım 1997 yılda martta.

Eniden erleştirdim aprilde 2005 yılda.

PITIRAK MAALESİNİN KIZI

Masal, masal, masladı,
Manaf küpü çatladı.
Bir masal ordan atladı,
Atladı da baarındı,
Kiyatlara toplandı.
Alın siz, te, okuyun,
Beenmärseniz, doorudun.

Bir vakıt varmış, bir vakıt yokmuş. Valkaneşte Pıtırak maalesinin kenarında bir bordeyde yaşarmış bir çoban. Varmış onun üç kızı. Ozaman taa Valkaneş bir küçücük küücääzmiş. O vakıtlarda da käär razgeliy üle, ani paadişaa'nın delikannı oolu istärmış evlenmää. O sülemış bubasına, ani bulmayınca üreene göre kız, evlenmeyecek. Kaç paadişaa kızı ya zengin kızı ona bulmuş bubası, o ep beenmemiş.

Şindi alıy paadişaa oolu denşçiini, piniyle faytona da gidiyle kız aaramaa. Çok er gezmişle, ep ürääne göre kız raslamamış.

Bu aberler etişmiş Valkaneşe de. Aberin ardından, istär inanın, istär inanmayın, geze-geze paadişaa oolu etişmiş bu küüye de. Paadişaa oolu diil mi – var dooruluu angı eve istirse girsın, sorsun, baksın, nası-nece alda onun narodu yaşıy. Gezmişle, görmüşle Valkaneşin bütünnüünü, Pıtırak maalesini de – yok üle kız.

– E töö sokak dibinde o bordeycikte kim yaşıy? Var mı onun kızı? – sormuş çocuk onnarı gezdiren küü başına.

– Orda yaşıy bir çoban, var üç kızı, - demiş adam.

Artık avşamnamış. Pençerede yanarmış şılacık. Alçacık, küçücük bir evcääz - bordey. İniy paadişaa oolu faytondan, yaklaşıy eve, pençere uurun-dan işidiliy ses: üç kızkardaş iş başında (öriyle, dikiyle) lafedärmışle:

– Bilse, bilse, de paadişaa'nın oolu beni alsa, ben dübüdüz onun askerine ruba etiştirecem dokumaa, - demiş bük kakuları.

– Bilse, bilse, de paadişaa'nın oolu beni alsa, ben dübüdüz onun askerine imää etiştirecem yapmaa, - demiş ortancası.

– Bilse, bilse, de paadişaa'nın oolu beni alsa, ben duudururum ona ikiz uşak, bir kızlan bir çocuk, altın dişli, sırma saçlı.

Paadişaa oolu alıy bu lafları epsini yazıya. Atıy gözünü pençereden: kızlar oturiylar patta işle ellerinde, üçü de güzel, kıvrak.

Döniy çocuk, piniy faytona, gidiyle eve. Bubası beklärmış: ne aber getirecek oolu. Paadişaa şansora em ihtärmış, em astaymış, istirmış oolu evlen-sin da alsın devlet kullanmasını.

– Ne, oolum, ne süleycen? Buldun mu ürääne göre kız? – sorıy paadişaa.
Bulmadım, bubam. Erersini gezdim, – deiy. – Etiştım çaan paadişaalın kenarında bir Valkaneş küüyünün Pıtırak maalesine. Sen bak, bubam, üüsek Paadişaaam, ne işittim geçärken o maaleden. O kenarkı bitki evcääzde bir çobanın üç kızı te büle lafedirdile, – uzadıy bubasına yazıyı, – al da oku”.

Okıy paadişaa da süliy:

– Sabaa yollaycız askerın birini getirsin o kızları bıray seraya.

Gidiy asker-sluga, getiriy o üç kızı seraya, paadişaanın içesine. O iki kakular titirärmişle korkudan. Küçük kızda iç yokmuş korku. O şüplenmiş, neçin çaardı onnarı paadişaa. Paadişaa okıy yazıları sıravardı.

– “Bilse, bilse, de paadişaanın oolu beni alsa, ben dübüdüz onun askeri-ne ruba etiştirecem dokumaa”, – kim süledi bunu?

– Ben, – deiy en büüyü, titireyrek.

– Yapacan mı bu işi?

– Afet, paalı paadişaaam, yanıldım da süledim. Boşuna üündüm kendimi. Ben düzen dokıym yızlı, ama bütün askere etiştirebilemeycem.

– E bu lafları kim süledi: “Bilse, bilse, de paadişaanın oolu beni alsa, ben dübüdüz onun askeri-ne imää etiştirecem yapmaa”? Yaparsın mı bu işi, mari kız?

– Afedin, saygılı paadişaaam, yannışladım, üündüm bilmezine. Käämil imää yapmaa becereriyim, ama okadar çok kişiye yardımcısız etiştiremem. Prost et beni, paadişaaam.

– E sen, mari kız: “Bilse, bilse, de paadişaanın oolu beni alsa, ben duudurum ona ikiz uşak, bir kızlan bir çocuk, altın dişli, sırma saçlı” – büle süledin mi?

– Süledim, paalı paadişaaam. Ben laflarımdan inkâr gelmem.

– Nasıl süledin, olur mu üle?

– Olur, paadişaaam. Bu diil ünnek.

Paadişaa sırtmış. O beenmiş kızın lafını da, kendisini de. Kız tuturmuş kendisini sansı büümüş paadişaa evinde, diil çoban bordeyinde.

Paadişaa oolu pek beenmiş bu kızı.

– Sen kayıl mıysın benim ooluma gelin olmaa?

– Üüsek paadişaaam, – kız ıldıy kendini şükür etmeklen. – Olurum, eer oolun beni beenirse.

– Pek beendim, – demiş paadişaa oolu.

– Pazara düünü yapacız, – demiş paadişaa.

– E bu üünücü kakuları nâbacız? – sormuş kız.

– Kalsınnar izmet etmää, – demiş çocuk, gelin olcaa da kayıl olmuş.

Düün olmuş – geçmiş pek kıvrak, nası geçiy paadişaa evinde. Paadişaalık kullanması geçiy çocaa. Gençle yaşarmışla guguş gibi, kısmetli, güzel. Ama te araya kahr da giriy. Ölmüş ihtâr paadişaa. Braz vakıt taa geçär-geçmez – cenk

kapusu açılıy: günbatısından duşman askerleri geçiyle sınırı. Genç paadişaa gidiy askerinnen devledi korumaa, kurtarmaa. Genç karısı geçiriy kocasını aalayrak:

– Koru kendini, sevgilim. Allaa versin kuvet te enseyin duşmanı da tez dön geeri.

– Korkma, ayolum. Koru kendini. Epsi islää, ii olacak.

Kaliy yalnız genç gelin. İnsan aar güüdeylen, beklirmiş günnerini. Te artik o gün de etişmiş: insanın aarı tutmuş. O iki kakusunun büyük tıkı (üfkesi, taa dooru: küsüsü) varmış küçüüne: sayılıy, o utandırmış onnarı...

Kaçınıyla, annaşıyla küü babusunnan, ödek adılar: “Eer bizim kız duudurarsa aliz üle uşak, nece dedi, diiştereciiz uşakları, koyacüz onnarın erine iki pali”. E, te azırlamışla iki pali, bir yaşçık... Babu kablettiynen uşakları, emen baariy: “Aman, mari, iki pali duudurdu!” Luusa kaybediy kendini. Bu üç zulum diiştiriyle uşakları. Uşacıkla sa – e! – dünnä güzeli! Güzellerin en güzeli! Nesoy da kıymışlar sıbitmaa büle gercik uşaklarını. Sarıp-sarmalayıp o iki uşacı, koymuşlar yaşçık içine, enserlemişle de götürüp bir daa içine, sıbitmişla. Zavallı o iki uşacık, pali gibi, aac mizlirmişler o yaşçık i içinde. Bir yabancı da uluurmuş, gezinirmiş daa içinde – aararmış yavrularını. Gidiy canavar o mizlemeye, paraliy yaşçii, alıy o iki yavruyu, götürüy yataana. Uşakla başlamışla emmää o yabancıdan. Tööle yabancı olıy onnarın mamuları.

E burada, paadişaa evinde, ne olıy? Geçiy iki-üç afta, nece luusanın yanında iki palicik emiyle.

Geliy aber, ani cenk bitmiş. A te paadişaa da etişiy eve. Girdii gibi, elbet, istiy uşakları görmää.

Kakular burada izmette kaçınıyla, karşılıylar paadişaaıy:

– Paadişaaam! – ikisi birden, – bizim bu üzsüz kızkardaşımız gülüntü etti seni: uşak erine iki pali dünnäaya getirdi.

Paadişaa giri, bakıy. Ačan görüy bu işi, sansın bütün dünnä ona başaşaa çeviriliy. Tüküriy bir tükürük insana da izin veriy kasabanın kenarında kazınna bir derin, geniş kuyu, koysunna bu utanmazkayı palilerinnene kuyuya, kuyunun da yanına indirsinne bir araba çalı. Gelen-geçen bir tükürük tükürsün, bir de çalı ursun bu üzsüze.

Zavallı insan, kabaatsız ne büyük cezaya düşmüş. Netürlü hayın kakuymuş onnar e!?

Adin bakalım, ne olıy taa ötee dooru uşaklarlan. Uşacıkla büüyärmişle, elbet, yabancı, canavar yavrusu gibi. Canavar başlamış şansora onnarı yaanıylan doyurmaa.

Bir kere (üle läüzümmiş olsun olmalı) geliy kotikaylana daaya oduna bir dädü.

Enez çekediy kuru odun toplamaa, işidiy fasıl-fasıl ırlanmak*(рычание). Ačan atıy gözünü – şaş-beş kaliy: yabancı yataan yanında iki çıplak uşacık

oynaşıyla, ırlaşıyla, nece yabancı. Uşakla da, nece biliysiniz, – altın dişli, sırma saçlı. Uşakla olsun-olsun üçer yaşçaazında. Dädu iç çok düşünmiy, kavrayıp-kaplıy uşakları, piniy kotigaya da – hu! – eve. Uşakları da onnarın yokmuş.

Etışiy eve, tokattan taa baariy:

– Babo-o! Çık tez, bak, ne sevinmelik ben getiriym. Bak, Allaa ne verdi bize.

– Kimin o uşakla, be dädu? Nereden aldın onnari? Aman da ne güzel uşacıkla!

Sanki, onnari kaybetmedi mi birkimsey? E, tutunursala onnari aaramaa?

– Babu mari, baksana, onnar koca uşacıklar, ama taa bilmiyle lafetmää.

Nekada da kirli zavalıcıkla, görüniy, ani onnar çoktan yabancı yataanda. Çok şaşılacak iş bu.

Babuylan dädu büle lafederek em sevinerek gidiyler içeri. Uşacıklar be bakınıyla, be ırlanıyla, ama annıyla, ani onnara burada yalpak danışıyla. Yabancıdan onnar braz üürenmişle korkuyu annamaa.

Däduylan babu kırkıyla, yıkıylar-paklıylar, doyuriylar uşacıkları. Sora babu gidiy tükänä, alıy onnara türlü rubacık, giidiriy uşakları.

Vakit geçiy, uşakla büüiyle. Däduylan babu çok sevinärmişle, doyamazmışlar onnari siiretmää. Dädu vermiş ikisini de şkolaya, üürenirmişle de uşakla pek keskin. Ne var onnar bir işe gücenärmişle: şkolada dayma onnara aynaşarmışlar “anasız-bubasız”. Uşakla sorarmışla:

– Baka, mamu, neçin bize üle aynaşıylar? Kimin biz? Kimden aldınız bizi aaretlik? Biz size benzemeyiz te.

– Bakmayın siz onnarın laflarına, uşak lafi. Neçin benzemiysiniz? Nası Allaa verdi, üle. Düşünmeyin buna, uşaklarım. Biz mamunнан sizin için ölürüz.

Geçiy taa vakit. Te kalmış bir gün şkolayı bitirmää. Çocuk därmış kaksuna (o biliy onu “kaku”):

– Kaku, adi gideciiz aaramaa, kim alizinden bizim anamız-bubamız. Soralım, bakalım, kim bizi kaybetti. Bizi kaybeden yok nece tanımasın.

– E, bre, kardaşım, bu anaylan buba pek kahrılanacakla, onna bizi büüt-tü, pek seviyle.

– Süleyciiz, ani bizi şkoladan yollıylar bir-iki aftaya, kahrılanmasınnar, biz geleciiz.

– Adi, süliyle butürlü. Anası azırlıy yola imää: süüş, pide, piinir, pazlama, sufari kurudiy, dolduriylar torbayı, ne sürtecek, bozulmaycak. Yollanıyla.

Gezmiş bunna, nekadar gezdiseydile, hep soruşturarak, kimsey bilmiy mi, işitmedi mi te büle-büle kayıby. Onnara bakan kısırmış omuzlarını.

Te artık etışıyle bu delikannıla paadişaalun baş kasabasına. Yolda onnari görenner epsi doyamazmışla siiretmää bu iki dünnä güzellerini. Kasaba portaların bekcileri (nasıl da epsini, kim gelmiş kasabaya yada çıkıy kasabadan), kolvermiyle gençleri kasabaya.

– Neçin kolvermiysiniz, ne, biz zarar mı yaptık, ne? – demiş çocuk.

- Paadişaadın üle izin: gelen-geçen te bu kariya, ani aldatmış paadişaa-yı, birär tükürük çaksın, birär de çalı ursun.

- Ne kabaatı var o insanın? Em nedemeye orda iki büyük köpek? - sor-muş gençle.

- Biz onun kabaatını bilmiyiz, - demiş bekçi.

- O insanın ya var kabaatı, ya yok, o üle de büyük zeette. O çok büyük zavallı, - demişle ikisi de. - Biz bu izini yapmaycız. Yok zararı, ani kasabaya girmeyci-iz. Veriyle insana bir dilim piinir em bir pazlama da gidiyle.

Etişiyile bir küüye. Karannık başlıy çökmää. Uurıyla kenardaki bir eve, valvariyla kabletsinne onnarı gecelemää.

Sabaası ev saabi diy:

- Kalın, uşam, bizim küüde yaşamaa. Bende de vardı nece kalaysınız, ama benim aylem kalabalıcak, er kıstaf. Ama gidin küü başına, o size bula-cak yaşamaa er, bak küümüzde var ayli saapsiz ev. Büle güzel, akıllı gençle-ri o yok nece çevirsin, em de bizim küü başı çok ii adamdır, zooru annayan.

Gidiyle. Küü başı veriy onnara bir ev yaşasınna, nekada lââzım, istârseler emmetten de kalsınna, olsunna bu küülü.

- Bakacız, - demiş çocuk, - vakit gösterecek.

Çocuk buluştursun ne imää deyni, baştan yapmış bir atmaca; gitmiş da-aya, urmuş birkaç yaban kuşu. Braz da para vermiş onnara küü başı.

Şindi bir keret geliy çocuun düşüne bir babucuk da diy:

- Çocuum, git sabaa panayıra, sen karşılanacan bir dâducuklan, o sata-cak bir biigir, al onu. O onu ucuz satacak, em korkma, ani o biigir pek za-bun. Sen onu bakacan islää, o beslenecek.

- Bende yok iç bir de para, ba bulücüum.

- Al ödünç üç para.

Uyanıy çocuk, annadıy kakusuna düşünü.

- Gi te dene, - diy kakusu. - Bekim, düşün aslıya çıkacak.

Gitmiş çocuk panayıra, dolaylanmış, gezinmiş panayırda - yok iç bir de dâdu, ki satsın biigir. "Erbir düş te seçilmiy e", - düşünüp, çıkıy panayırdan. Bir de bak-sa, ona karşı geliy bir dâducuk, angısının edäände bir tayıf, zabun biigircik.

- Dâdu-va, sen bu biigircii satmaa mı götüriysin?

- Satmaa, çocuum. Nekadar verecen, çocuum?

- Bende pek az, va dâdu: üç rubleciim salt...

- Etâr okadar. Salt küstürme biigircii, bak onu islää, baarma ona yızlı, o nece bir naazik' kız.

- Islää, dâdu. Çok saa olasın. Bütün yaşamamda seni unutmam.

*Naazik - güzel, nazlı.

– Çocuum, açan etişecen eve, biigirin karnı altındaki kayışı kes, yar onu, çıkar, o diil läázım başka, sıkmasın ayvanı.

Çocuk sevinerek etişiy eve. Varmış bir küçücük damcaaz. Sokıy ayvanu dama, doyurıy, sulıy; sora kesiy o kayışı. Açan kesiy, yarıy onu, – şarradan! – ere döküliy bir yıvın altın em gümüş para.

Alıyla kendilerine ruba, içeri braz donak, alıy çocuk kendine bir de tüfek. Başlıy çocuk er gün avlanmaa. Avda razgelirmiş türlü işle: yaban ördää, yaban kazı, toy, yaban domuzu, tavşam. Em katıkları varmış, em de satar-mışlar, kimär kere komuşulara da payedärmişle.

Şindi te üle razgeliy de çocuk tanışiy daada bir adamnan. O da dayma gelirmiş tüfek omuzunda, ama üle – bişeycik urmazmış. Maana, geliy avlan-maa, o sa taa çok gelirmiş dinnenmää, serinnemää, bezbelli, kahırını daatmaa.

Bu adamın pek çok mayılı geçärmış bu çocaa, kayat beenmiş onu – em güzel-liini, em de insannıni. Dayma buluşıyla, dinneniyile daada, adam türlü imekle, iç-kile almırmış yanına, konuklurmuş çocuu. Taa sıkça başlamış ona demää “oolum”.

Bir gün çocuk, avlanarak aldana-aldana zaadece uzaa gitmiş. Artık yak-laşmış daayın en ulu, sık erine. Çıkıy onun önüne bir caazı babusu da dey-i:

– Sen bre, çocuk, ne aarıysın buralarda bu ulu daada? İstirsen saa kal-maa, sesle beni, dön geeri, çocuum. Taa ötee dooru gidirsen, oraları taa sık, taa çitirannı, dolaşık, orasını zor çözmää.

– Korkma, babucuk, çözecem. Benim biigirim kaavi. (Aliz! Onun biigiri pek gercik olmuş! Nece bir ayozl!)

– Göriym, ayolum, ani pek käämil biigirin, ama bir kere iç üünme ken-dini, zere bilmezsin, ne gelir başına. Dünnäda kaç türlü olıy.

– Bu da dooru, babu, – cuvap vermiş çocuk.

– Açan da kayat çok istiysin denemää kuvedini em kısımedini, sesle, ne süleycem, de yap üle. Benim sana pek çok canım acıy. Siz kakunnan kurtul-dunuz bir kere büük seremceden. Şindi senin ecelinde taa bir titsi seremce. Sesle: bu daada, dibe dooru, yaşıy Daa Anası, pek kaavi em kendi, em biigi-ri, orayı gidenne – biri geeri dönmedi. Sen şindi dön geeri, git panayıra, al kırk endeze bez em al zivit. Geldiynen eve, erit o zividi. Açan bir kat saracan o bezlen atını, sora başla zivitleyip sarmaa, zivitleyip sarmaa birii o bez bi-tince. Çeket çantılaandan da bütün güüdeyi de, kafasını da; salt kulacıkları dışarda kalsın. Da açan etişecen bu erlere, sana çıkacak Daa Anası – bet, tit-si, ona kimsey istemeycek üzüne bakmaa. Ama sen bilsen nasıl Dünnä Gü-zeli o! Siz onnan pek käämil eş olursunuz. Bak, ayolum, çetin tut kendini atında. Sakın, aanayıp, düşmeyesin! – Zerem yoksun! Onun biigiri senin biigirinden taa ürük, ama senin olanın koruntusu olacak. Düüşecek ayvannarınız çirkin. O senin atından bezlen zivit koparacak, ama senin olanın

ondan et koparacak. Sen kolla kıpımı da sarıp-sarmala o kızın uzun saçlarını koluna da kolverme. O sana türlü-türlü yalvaracak, salvereysin deyni: "Anan olayım, daayı baaşlayım, altın vereyim..." İnanma. Saade açan emin edecek, ani gelin olacak sana da dönüp olacak kız, ozaman da salver.

Üle de olmuş, nece babucuk ona akıl vermiş. Olducaan kız, Daa Anası demiş:

– Bekle burada beni brazıcık. Ben şimdi gelecem da gideciiz, şansora ben senin.

Gidiy, yıkıy, paklıy biigirini. Varmış büü torbası (biigir kılından), alıy onu da dönüy.

Geliyle eve, başlıyla yaşamaa üçü. E, te birkaç gün olmuş, nece çocuk gitmiy daaya. Adam sa er gün gelip aarıy, bekliyi onu, kahırlanıy: 'Nerede kalsın? Ne olsun ona?' Artık düşünärdi aaramaya urdursun, açan işidiy çocuun sesini:

– Zamanayursun, paalı dostum! Beklärdin mi?

– Kemetayursun, oolum! – sevinerek, yızlanıy çocaa karşı adam. – Ne oldu? Astalandın bişey mi? Yakın bir afta seni görmiyim, isläändan düşünmeye vardım.

Elleşiyle, sarmaşıyla.

– Epsi islää, iç kahırlanma, agam. Ben aldamaç koyacam: ben evlendim.

– Sansı iç laf yoktu e? Kutluca olsun! Adi buyurun bana musaafirlää. Bunca vakit tanışıyız, taa biri-bimize musaafirlää gitmedik. Küçük gibi ilkin siz geleciiniz bana.

– İslää, lafedeyim evde kakuyulan em karımnan da sabaa cuvabı süleycem.

Braz oturup, sora da avlanıp, daalışıyla. Çocuk evde yapıy lafını gitmek için. Karısı demiş:

– Süle, ani kayılız gitmää. (Daa Anası birlirmiş epsini, ne olıy dünnäda).

Da te pazarsı lääzım gitsinner o kasabaya, nerede paadişaa yaşıy. Kakusu deiy:

– Biz şimdi lääzım geçelim o kuyunun yanında, neredede cezali karı. Bizi brakmaycakla kasabaya. Sen, kardaşım, bunu bilmedään, kayıllık ettin gitmää, ama te çıkıy, ani gidemeyciiz.

– Brakacakla, korkmayın, süleyciiz, ani bizi paadişaa çaardı, - demiş gelin.

– E, bu yalan, - demiş kakusu.

– Ben biliyim, ne yalan, ne de aslı.

Pazar günü üç dünnä güzeli, giinip-donanıp, yollanıy paadişaa kasabasına çocuun dostuna.

Etiştiynen kasaba portalarına, gelin süliyi, ani onnarı paadişaa çaarıy musaafirlää em de gösteriy asker-bekçiye kıyat parçasını, nerede varmış paadişaanın yazılması. Bekçi, okuyup, kolveriy musaafirläri em sorıy:

– Sarayı bulacınız mı osa geçireyim mi?

– Bulacız, - demiş gelin.

Etişiyile. Onnarı kapuda çıkıy karşılamaa kendi paadişaa. O – çocuun olan dostuymuş. Çocuk şaş-beş kalmış: kaç kere buluşmuşla daada, o ep işçi rubasınna, yalnız, koruyucusuz gezârmış.

– Neçin sakladınız benden, ani Canabiniz paadişaa?

– Ben bildireydim kendimi, sen sakınacaktın benden. Ben şimdi olmay-cıdı kime busoy derinden sevineyim. Adi buyurun geçin masaya. Oturalım derinden tanışalım.

Kız-gelin (Daa Anası) demiş:

– Aydın paadişaa, biz geçeciiz, buyuracınız, eer sora cuvap edârseniz benim bir- iki soruşuma. Ben “dostunuzun” karısıyım, bu da – kakumuz. (Lelûla da birdaymışlar).

Açan lelûlar görmüişle gençleri, – altın dişli, sırma saçlı, – başlamışlar korkulu seslenmää.

Gelin çıkarıy o kıl torbasından, angısını almıştı yanına, koyıy masaya: altın tabla, bir altın kloçka, altın piliçle, altın darı. Tablanın üstündeki kloç-kaylan piliçlere buyur ediy isinner altın dariyi: ‘Kıt-kıt-kıt!’

Paadişaa sessiz durarmış, ne istiy, neye götürüy bu insan bu fasıl göstermeklen.

Lelûlar şaşmaklan demişle:

– Nerede görmüşün cansız nese isin: altın kloçka, altın piliç altın dariyi mı iyâr? Paadişaa, onna seni gülmää alıyla. Ya gözük şunnara, kırlattır onnarı birdan.

– Üle mi? – demiş gelin-kız. – Sora bakacınız, kim birdan kırlaycak.

Epsi musaafirle de, kızlan çocuk ta, paadişaa da şaşarak bakınarmışlar.

– E nerede görülmüş, paalı paadişaa, – gene taa ötee dooru götürüy lafinı kız, – ani insan duudurtsun pali? A? Var mı nece büle iş olsun?

Epsi demiş:

– Yok nece olsun.

Salt iki kabaatlı susarak çıkıylar kapuya dooru.

– Nereyi kaçıysınız? Kabaatınıza lââzım ödek kabletmää.

Kapuda divan duran bekçile tutıyla iki karıyı, oyalıyla, bukaalıyla.

– Paadişaa, ver izin o zavallı insanı çıkarsınna kuyudan, ykasınna, paklasınna. Oturt onu birayı sofraya, sora biz de oturacınız. Giidirt ona paadişaa rubası.

Epsinin duyguları dalgalanıy, şüpele bekleyle, ne olacak şimdi. Paadişaa, duyup- annayıp kabaatını, yapmış, nece demiş gelin. Açan getiriyle paadişaa akayı... Lââzım burada sülemää, ani paadişaa, sanarak o olmayan işleri aslı, evlenmemiş başka.

Geçiyile epsi masanın dolayanına – kız-gelin oturdıy paadişaaakayı paadişaaalan yannaşık, çocuu bubasının yanına, sora kızı mamusunun yanına, kendi de geçiy kakusunun yanına da annadıy:

– İrmi yıl geerisi buradaki, bu paadişaa evindeki, olmuş işi biliyler te töö iki bukaalı – lelü olacakları. Makar ki onnara iç yok nece “lelü” demää. Te annatsın şindi onna, nasıl onnarın cannarı kayıllık ettile butürlü fenalı yap-maa: koymaa bu iki gercik uşaan erine iki pali?!

Paadişaaaka demiş:

– Ben kendim de kabaatlı, açan ben de inandım kakuları. Babu bana bardıcaan:

“Aman, mari ursuz! I-ı! İki pali duudurttun! Paadişaaayı aldattın!” – ben kaybettim kendimi. Açan geldim kendime: iki küçük pali emiyle benden. Kakula yanımda aalırdıla. Ben sordum: “Siz birdaydınız e? Bu iş aslı mı?” Onna ep aalayrak dedile: “Aslı”.

Epsi baarmış: “Öldürmää läázım bülelerini!

Paadişaa sormuş onnara:

– Kim diiştirdi uşakları?

Yıkıtı-mıkıtı, çenele titireyrek şunna demişle:

– Biz.

– Cezalamaa! Öldürmää bülelerini! Tükensinner dünnädan! – demişle insanna.

– Brakın gitsinne eve, küüye. Nekada yaşaycakla, ep utansınna insanna-rın üzüne bakmaa, – demiş paadişaa.

Kolveriyle o iki kakuyu-lelüyu eve, küüye. Sora paadişaa yollıy denşçii te şüle küüye, nerede büüdüydüle bu iki uşak, gitsin getirsin onnarın aaretlik anasını-bubasını. Em de yollıyla, baksınna paadişaaanın bubası saasa, getirsinner onu da paadişaaanın evine – birda epsine er var. Em de bildirsinne, ani gelen pazara paadişaa yapıy çocuuna düün.

Yarım dünnä kalkmıştı-kopmuştu o düüne. Netakım büyük em gercik düündü: imek! içki! şennik! cümbüş! Düün sürttü bir afta. Düüncüle çok kıvrak ba-aşışlar verdiler gençlere; türlü baaşışlar paadişaa da daattı düüncülere. Ben de ordaydım. Bir kustüm verdile kendime, unukalarım da epsine: kü-çüklere – birer çivit ayak kabı... taa bir büyük güveç te käämil manca – paadişaa mancası. Ama Topal oolların şu köpekləri dalamasın deyni, attım mancayı onnara. Köpekle oyalanınca, ben de sardırdım eve. Uşacıklar! Ama torbacıımda em ceplärimde epsinize şindi bulunacak birär şokolat – paadişaa düün şokoladı, onnarı bana gelin verdi.

Annattı mamum em Nadi suvatä, valkaneşliyka.

Erleştirdim 1992 yılda avgustta.

YABANI EM TİLKİ

Zaman zamandaykana,
Ekiner kırdaykana,
Tene başaktaykana,
Kedi belberkene,
Sıçan dülgerkene,
Bir küüde te busoy işler olmuş...

Bir vakıta varmış, bir vakıta yokmuş. Yaşarmış bir babuylan bir dādu, em varmış onnarın bir kızçaazı, unukası.

Şindi bir kere kışın dādu koşiy kızaa da süliy babuya, ani gidecek balık tutmaa. Kızçaaz ta istiy dāduylan gitmää.

– Dādo-o! Alsana beni de, ba!

– Nābacan orda, kızım? Üşeycen, ayaz.

– Adi, ba dādu, alsana. Üşümeycem, korkma, ben giiecem kalın kışlık abamı, ayaama da giiecem keçelerimi. Ben sana orada yardım edecem: balıkları ükledecem kızaa.

Babu olıy uşaktan yaa:

– Al, be dādu. Al, adi; sen de olma okadar kanırık. Ne uşak engel edecek sana mı, ne? Taa yardımcı da olacak sana em de lafçı.

Adi, dādu kayıl olıy, alıy onu da.

Gidiyle balaa. Ava sakmış, ayazı da üle yokmuş büük. İslää balık tutulmuş.

Üklediyle, dolduriyla kızaa da yollanıy eve. Avşamaya varmış taa bir-iki saat. Dādu braz aarca işidärmiş. Şindi gelärkene yol boyunda göriy bun-na bir tilki. Şiret tilki, gördücäân kızaa, kokulanmış braz, duymuş balık kokusunu da uzanıp yol boyuna, yapmış kendini ölü.

– Dādu, bak tilkiyi. Yatıy, iç kıpırdamıy da.

Dādu iniy kızaktan, itiriy onu bacaandan, o iç kıpırdamıy – ölü.

– Ey, islää yakalık olacak ondan kızı, – demiş te atmış onu kızıan geeri-sine, asır boyuna, – balıkları dādu örtmüştü asırlan.

Kollu kızak koşulu bir biigirlen. Geliy bunna yavaş-yavaş. Da te ne olıy.

Kalkıy tilki de başlıy birär-birär balıkları ere atmaa. Kızçaaz oturarmış dāduya ardınnan; o deiy tilkiye:

– Atma balıkları ere, zere süleycem dāduya.

– E ben seni sülärsem, ani sen osuriysin da kokudiysin balıkları, ozaman nābacan?

Tilki gene atıy balıkları. Uşak gene:

– Atma balıkları, va, süleycem seni dāduya.

Tilki gene korkudiy uşaa. Taa atıy birkaç balık. Balıklar yarı olmuş.
– Dädo-o! – baarmış uşak. Ama dädu işitmiy, tilki de ırlanıy* da korkudiy onu.
Kızçaaz susmuş. Başlıy uşak dürtmää däduyu. Dädu, annayıp, bişey
edince, tilki atlamış, kaçmış. Kalmış salt birkaç balık.

Tilki toplamış balıkları, taşımış evine, iyermiş deliin aazında. Apa-ap** ta
geçiy aac yabanı.

– Ne iysin, mari tilki-kumişa?

– Ne, görmiyisin mi? – balık.

– Nereden onna e?

– Gölden, nereden. Kendim tuttum.

– Ne aaçım, kumişa, versene bana da bir-iki balıcak, da ben de kannanayım.

Veriy bu ona iki balık. Gidiy canavar, iy, gene geliy.

– Kumişa, iç doyunamadım. Versene taa bir-iki balıcak.

– A-a, canavar-saadıç, annayana etär okada. Ben kalanını tuzlaycam, kış uzun.

Ben sora ne iyecem? Git te tut kendin.

– E nası tutayım e?

– Ben seni üüredecem. Git küü kenarına, al dädundan (isteycen mi osa kapacan mı – orda senin işin) bir çiten. Git göle, pin buz üstüne, orda var kopkala. Eer kopkala donduysa, kır o buzu, baala kuyruuna çiteni da salver çiteni kopka içine. Otur orda sabaayadan. Çiten dolducaan, çıkar da git eve, i doyunca.

Gidiy yabanı, yapıy, nece üüretmiş onu tilki-kumişası. Açan sabaa olıy, dardıy – çıkmıy çiten. Düşüniy: çok balık tutuldu. Osa kopkada su donmuş kuyruunnan bile. Te balıkçıla başlamış gelmää, epsi: “Uli-liy!”, “Uni-mêy!”, – yabanıya kimisi tüfek atmış. Yabanı yızlan açan dardıy – kopıy kuyruu. Kaçmış yataana, ama acıdan er bulamıy kendine. Näpsın bu? Gidiy tilkiye.

– Näptın sen, näptın sen, duşman kumişa?! İyecem seni!

– Ne oldu? A-a? E sen iç mi duymadın, ani kuyruun donıy? A sus, adi, uluma okada, dayan braz. Na i iki balıcak, kannan braz da gideciiz yapaciiz sana başka kuyruk. Korkma, öbüründen taa käämil olacak.

Gidiyle baltaya, tilki yolıy bildırkı papur em kamış püskülü, yapıy, yapıştırıy buna bir eni kuyruk. Süliy büle:

– Canavar-saadıç, git şindi eve, kahırılanma, epsi olacak islää. E acıayacak braz, ama dayan, geçecek onun acısı. Ne, ep mi acayacak, ne?

Canavar gidiy eve, ama zar-zor gecelemiş. Erken gene geliy tilkiye:

– Aman, kumişa, iyecem seni! Neçin aldadıysın beni? Papurdan kuyruk mu olur?

Pek acıy. Ben titiriyim acıdan.

*İrlanmaa – rus. рыцать.

**Apa-ap – ansızdan, beklenmedik.

- Sus, uluma, zere taa bilinmiy, sende mi osa bende mi taa büük acı.
Sürüklenerek, tilki zara-zor çıkıy deliinden, vaylayarak:
- Of, vay! Kafacım, bey! İmicääm akıy! Baksana, be canavar-saadıç, kafacımı yardılar. Ah! Nası dayanacam, acaba? (O sa sürüştürmüş tepesine braz kaymak). Ačan ben cana yakın, onun için da bu bela geldi başıma. Senin için kaçındım, saadıç. Dedim, gideyim taa karannıcakkana da babu taa uuyarkana çalayım bir çölmek yuurt ya kaymak. - Vay! Vay-vay! Of! - Da düşündüyüm gideyim seni ilaçlamaa yaalayım kuyruunu da alifini alsın da acın ke-silsin braz em de taa tez bitişsin yarala. Of! Öliym! Bak sen, ne geldi başıma!
- Da ne oldu e, kumița? Kim urdu sana?
- Dädu! Meret kalacaa, zulüm iyesi!. Duymuş ben girirkene. Taman ben uzandım çölmää almaa - ur bu bana bir mandal kafama. Ben kendim de an-namadım, nece ben oradan çıktım.
- Adi dayan, kumița, bekim düşünciiz bişey.
- Of, saadıç, saadıç, senin kuyruun, ama benim kafam. Var benim bir ka-kum, büük ilaççıyka o. Ona çok ayvan geliy ilaçlanmaa, ama nası ben gide-cem? Ben örüyemiym, kafam sersem, düşecem.
- Adi pin benim sırtıma, kumița, da gidelim. Sen süleycen bana yolu.
- Tilki se kakusunnan annaşmış, ani azırlasın yakacak - odun, koçan - em düşünsün, nece yapmaa da kurtulmaa yabanıdan.
- Piniy tilki yabanının sırtına da yabanı gidiy, nereyi gösteriy tilki:
- Git te bu yar boyundan uz, sora atlaycan-geçecen yolu, sora da taa on adım da yar boyunda onun evi - delii.
- E te gidiyle. Tilki kendi-kendine yavaş seslen çalarmış:
- "Asta saayı taşıy!"
- Yabanı sorurmuş:
- Ne süliysin, kumița?
- Pire için okıym, saadıç.
- Oku beni de, kumița.
- Ačan etişiyle, kakusu çıkıy karşı:
- Ne oldu, mari, ne sen?
- E brak, kaku, taa ii iç sorma, zere annatması uzun. - İndiriy kakusu onu canavarın sırtından. Oturdıy kapu önünde, deliin yanında. - Sen taa tezçe ilaçla bizi.
- Adi, ben şimdi tezicik, - çıkarıy ilaç - ot suyu. - Te, için birär filcan te bu ilaçtan. Ben de tutuşturuvrecem bir ateş.
- Adi te ateş artık islää kızışmış, yanıy büük yalınnan.
- Atlayın, - demiş kakusu, - te bu ateşten, onda da var bir başka ilaç otu, onun tütsüsünden erbir astalık kaçıy. Adi, kızkardaşçım, ilk sen atla.

Tilki, kuyruunu kaldırıp sırtına, atlıy, sansı paraşutistka. Açıy yabanı salediy atlamaa, - üç gün de ani aac em uykusuz, kuvedi iç yok, - pläş! - yayılıy ateş içine. Yabanı tutuşıy da çıtır-çıtır yanıy. Yanmış - kül olmuş. Ozamannardan be-eri yabanıların tüüleri boz, nece kül. Em de yabanıylan tilki iç annaşamıyla.

Kim masalı sesledi, -

Birär kovrik.

Ama kim seslemedi, -

Saade bir boş delik.

TODUR PARALEU

I-ci variant

Dayma getiriyim aklıma bu masalı, ani seslärdik küçükkene. Annadardı anam em büyük batım. İkisi de raametli oldular. Mamu gelmiş işten, kolhozdan, yorgun; avşamnaan takıldık: "Mamu, annat masal, ma". Neçinse ben pek beenirdim bu masalı. Dayma istärdim kää bu masalı annatsın, artık bilärdim onu, nece demää, nayzus, sora taa bizim beenilme masallarımız: "Delice", "Nastradin em üç kardaş- boyar", "Nastradin - ahmacık", "Krayın oolu"... İslää, ani davrandım da makar ki geç, ama 1990-1997 yıllarda aldım yazıya, ne tutardı taa aklında mamum.

Sıçan bir üzüm bulmuş,

İmiş te sarfoş olmuş.

- Nerde gürgen bıyıklı? -

Yapayım onu kıymıklı.

Bir tutunursam bacaandan! -

Kedi buna şaş-beş olmuş,

Korkudan daaya kaçmış.

İstär inan, istär inanma,

Te busoy işlär olmuş.

(S. Z. Koca)

Bir vakıtle varmış, bir vakıtle yokmuş. Yaşarmış bir küüde bir adamnan bir karı, dokuz da uşakları varmış. Adamın adıymış Todur, aynaşarmışla ona Paraleu. Paraleu mu? - Paraleu, kim bilsin nedemeye üle aynaşmak. Çok püsür adammış o Paraleu. Uşakla çıplak, imeelik etişmiy. Karısı düünärmiş, nece balık buzda, onun sa aberinde de yok. Karı ep dürtiy, sıkıştırıy adamı:

- Adi, bre, töö iş olacak, adi , bre, bu iş yarım durıy... Git kazanmaa, bre.

- Adi, mari, ne yanıy mı, ne? Sabaa yapacam.

Em korkak, em püsür, ama şiretmiş. E te bıkmış, ani sıkıştırıyla gitsin işe deyin, kırılıy evden. Gidiy küü kenarına, orada varmış bir çeşme, evremnerin çeşmesi. İçiy su, sora oturiy çeşme setine, tükürmüş bir tükürük taş, da (aylak diil mi?) bakıy, nece o tükürää toplanıy sinekle. Kap-kara olucaan, yızlan bir şamar çakıy! – öldüriy bunca sinek. Sayıy onnarı: kırk parça. Siliy o düz taşın üstünü islää da çiziy ona bir yazı: “Ben, Todur Paraleu, bir şamarda kırk can öldürdüm”.

Yazmış ta dayamış o taş çeşmenin setine, karşıya. Kendisi de yan gelmiş çeşme yanındaki bir salkım aacın altına kaba otların üstüne. Paraliyasını da yan koymuş yarım suratına – güneş bozmasın raadını – da uyumuş.

Bu çeşme evremnmiş. O evrem yılda bir can alırmış küüden – su için ödek. E, te sıra bir kızdaymış. O gelmiş çeşmeye: em dolduriy bakırları, em aalıy.

Te bir saurgun kopuşıy – o evrem geliy. Evrem taa uzaktan, okuyup karşıdaki yazıyı, duraklanıy braz, düşünmeye varıy. Kızı brakıp, o Paraleuya yaklaşıy. Usulcuklan diyip şunun omuzuna, sesediy:

– Todur Paraleu, Todur Paraleu!

– A-a? Dokunma bana, – yavaş, ama sertçe uyku arasından çevirmiş Todur.

– Todur Paraleu, adi uyan, braz lafedelim, sorayım, ne zorun var, bekim, musafirlää isteycen gelmää.

Kalkıy Todur Paraleu, kaşınıy braz (olmalı, kiile de vardı – bolay! O kalabalaa em püsürlää göre olmasın kiile).

– E, açan da okadar istiysin, gideyim – demiş Todur.

Adi, yollanıy. Etişticää, bu evremnerin tarturları* tanıştıriy Todur Paraleuyu evdeki evremnärden.

– Te bu – Todur Paraleu, bir pek kaavi adam, olacak bizim dostumuz. Yaşasın bizde nekadar o isteycek.

Yaşıyla te nekada yaşadısayla, evremne bıkmışla Paraleuya, ama yok ne yapsınar – läüzim dayanmaa. İç bir de işe urmazmış kendini bu adam. İyip, – yatmaa, iyip, – yatmaa, bir çepel (bir auç kadar saman ya çırpı – S. K.) yakacak baarlim getirse. Evremnerin biri deyi:

– Kardaşlar,, allele, o pek püsür. Öldürmüş mü o kırk can osa öldürme-miş mi, ben bilmiym, ama püsürlüünü epsimiz gördük: braz su getirsin ya süpürsün – ette! Adin yolliy onu suya:

– Todur Paraleu, te imää yapacız, su bitti, a git getir sucaaz.

Bunna su taşırmaşla tulumnan (*tulum* – *бурдюк*). Alıy bizim şu “girginimiz” tulumu, gidiy çeşmeye. Zar-zor boş tulumu sürüklemiş. Oturmuş çeşme başına da düşünüy, nası yapsın da bildirmesin evremnere, ani o diil o dev adamnarından, annamasınna onun şiretliini. Kuvedin yoksa,

*Tartur – buyurucu, başkalarını kullanıcı.

püsürlüün de çoksa, baare kafan işlesin. E, te ne Todur düşünmüş. Çekediş sökmää çeşmeyi oya-oya: bir taş alıp, çevirip, koyuy bir tarafa, öbürünü alıp, çevirip, koyuy berääna; sora başlıy taşları taa braz ötece sete koymaa – vakit geçsin. Avşamadan üle. “Gelecek onna beni aaramaa, alsın tulumunu da götürsün”, – düşünüy erif.

Akına: şunun düşünmesi falmış. Geliş üçkafalı, göriş bu bela işçiyi.

– Năbiysın, sen ba, Paraleu? Çeşmeyi boziysın!

– Yanniş senin lafin, evrem kafadar. Ben bozmıym, ben onu sizin aulu-nuza çekecem da anacunuz beni. Te şimdi anayı bulayım da taşlarınan ne-yinnen çekecem...

– Diil üle, Todur aga, üle sen anayı kurudacan. Sen dürttücään, o su sapacak başka ere. Git te bul, nerede sora çıkacak başka kaynakacak.

Bilse evrem, ne düşünüy şimdi Todur Paraleu, o mutlak yok edeciidi onu. Ama.. Ama taa verilmemiş dünnäda üle kolaylık, otürlü bilgi, ani biz becerelim duymaa, çözmää aalemin fikirini. Da te onuştan Todur Paraleu da ep kalıy diri.

– Te! Te büle te läözımdı yapasın! – gösteriy evrem; doldurıy öküz tulumunu su. – Adi taşları erine koyıyz.

Erleştiriyle erine taşları, evrem ükleniy tulumu da geliyle.

– Yapın, nece biliysiniz, beni de üüretmeyin. Siz yapıysınız evremcesine, ama ben – insancasına.

Gene geçiy taa vakıt. Todur Paraleu iç andırmıy da eve gitmek için. Ev-remin biri:

– Adi gene yollaylım onu iş yapsın, üle, beki, o, bıkıpta, kendiliinden kırılacak.

– Todur aga, odunnar bitti. A git getir yakacak.

Yollanıy bu daaya. O görärdi, ani evremne sırtlarında getiriyle bütün aacı kökten çıkarılma. Oturiş, braz oyalanış, sora çekediş soymaa aaçların kaplarını. Yırtıp ö kapları incecik, öriş, kıvradış çatı. Artık başlış auşamna-maa. Evremner isläändan acıkmişla, üfkelenmişle.

– Nası odun getirmesi oldu, ba?! E gidin bakın, ne gene yapış şu baş belası.

Geliş altıkafalı da, açan göriş, năbiş bu (önünde olmuş bir yivın çatı), şaşmış:

– Năbiysın sen, ba, dangalak?! Ne läözım sana bu çatı? – Evrem, tutup, çıkarış kökünne bir kurumaa başlayan aacı, urış omuzuna.

– Başka büle yapma! Salt kuru em yaralı aaçları biz yakacaa alıyz. Biz büle yapaydık, çoktan daa kuruyacıdı.

– Siz açan ahmaksınız, năbayım. Yaşamanın kolayını bulamıysınız. Çekse-niz e daayı evin yanına. Ben düşünürdüm, çatılayıpta çekmää bütün daayı ya-nınıza. Ne er gün mü siz yollaycınız beni daaya! Yakın da er!

Evremne sora içerde lafedärmişle:

– Bu diil sade kaavi, ama çok şiret te. Nası kurtulalım biz ondan?
Sabaası em büügü demiş ona:

– Todur Paraleu, adi deneyciiz kuvetlerimizi. Çıkacıız küü kenarına, atacıız topuzları yukarı, sıklık baardacıız...

Giriyle çalmara (orada evremnerin abur-cubur işleriymiş) ayırmaa birär topuz. Evrem ayırmış bir onkilalık demir topuz.

– Adi, Paraleu, ayır sen de.

– Sen bakınınca, ben artık ayırdım, te torbama koydum. Çok oyalanma, adi gidiyz.

“Bırda da beni geçti”, - aklınca demiş evrem.

Çıkıyla küü kenarına. Evrem saurdıy-saurdıy – atıy topu. O bakarkan yukarı, Paraleu sıbdıveriy “topuzunu”-susaanı yara (şunun kısmedine küü kenarında yarmış; olmayadı da o nese bişey-bişey ep düşünciidi – nası sizincesine?).

Evrem çeviriy ona dooru oniki kafasını:

– Adi, Todur Paraleu, sıra sende. Benim topuzum düşecek ere üç saattan sora, erde yapacak bir büyük derin kuyu.

– Sen saurdurkana on kere, ben bir keret saurttum da uçurttum topuzumu üç güne.

Üç günden sora geleciiz da bakacıız, ne olacak.

– Şindi sıklık baardacıız.

Açan evrem baardıy sıklık, er-gök titiriy, kurt-kuş saklanmış, susmuş.

Aaçlardan yaprakla ere düşmüş. Bolay – düşecek e ne! – oniki kafadan ses em lüzgär büyük kuvetlen çıkıy, ınkı üç keret te!

Bu baardırkana sıklık, şişirip-şişirip kendini, gözlerini de kapayrak, Todur

Paraleu azırlamış kendine bir pardı (bulmuş yar boyuında). Evremnin sıklıına o nası-nece sıkılmış kendini, dayanmış, düşmemiş ere.

– İ-i-i! – demiş o evreme. – Bu sıklık mı?! Te ben baardayım da görecen sen!

Ben sana önce süliym, bak sora yangır-ungur etmeyesin, pişman olmayasın, olmaya fırlamasın gözlerin (Evrem korkulu bakınmaa başlamış). Bekim, baalayım gözlerini? Ne deycen?

Evrem kayıl olıy:

– Ama nece baalaycan? Bak bende kaç göz:

– Bulacıız kolayını. Çıkar gölmääni.

Kendi gölmääni de çıkariy. Toplıy, sarıp-sarmalıy o oniki kafayı bireri. Alıy moçigayı eline, ne kuvedi varsa, baariy bir sıklık urarak moçigaylan şunun kafalarına.

“Vay!” etmiş evrem. Taa bir keret taa yızlıca kaptırıy açan, evrem tutıy kafalarını:

*Toruz – rus. булава.

- Vay, mamucuum, bey! - baariy. - Etecek, yalvarıym!
- Taa bir seret lääzim. Sen neçin üç kere baarttın...
- Etiy, Todur Paraleu, etecek, annadım, ani sen kaavi. Sen ensedin. Ben-
den sana bir çual altın!

Fıydırıp pardıyı yar içine, çöziy şunun kafalarını.

- İslää, ani süledin da baalattırdın gözlerimi, zerem aslı, ani fırlaycudı gözlerim.

Geliyle eve. Bu günden beerisi buyurımıyla başka bir de iş Paraleuya.
Azırlıy büyük evrem bir çual altın buna, süliy:

- Al da götür uşaklara. Onna sende kalabalık. Al imeelik, ruba.

- Saa ol, ama ben alatlamıym taa eve. Şükür, evde epsi var. İmeelik var, etecek
bütün yıla. (Bu gidecek, ama nası taşısın çualı?).

Geçiy taa birkaç vakıt, da bu düşüniy taa bir şiretlik, nece taa çok korkutsun ev-
remneri. Başlıy bu kaç-kaçınmaa evin dolayanında, sülenerek-omurdanarak:

- Bu ev benim dādumun. Nasıl bubam annadardı: kaç soba (*burada: içe* -
S. K.), kaç ayat, çevirtme, sundurma; kaç kapu, kaç pençere... - üle de var. O an-
nadardı, ani evremne kapmış onun evini. Ne inkâr mi gececiiniz, ani bu aslı?

- Bre, Todur Paraleu, nası iş o? Bu iç yok nece olsun. Bu ev bizim bubamızın.

- Te üle olur, te büle olur, yapma üle, diil islää... - yalvara-yaka*, uslan-
dırıyyla Paraleuyu.

Gece Paraleu yatarmış dışarda, sundurmada. Yapıy kendini, ani pek derin
uykuya dalmış. Horuldiy keskin da sesirgeniy, ne lafedecek bunna bu gece
onun için, ne sud kesecekle.

- Ne va, epsimizi korkuttu. Ne, bizde yok okadar kuvet ensemää onu
mu? O uyuyurkana topucuumuz birden kaptıralım ona da - tepeleyciiz biz
onu. Te dalsın islää uykuya da çıkacıız.

Bu işitticään, o saatçık usulcuklan kalkıy, gidıy alıy bir kalın kütük, uzun-
nuu insan boyunca; soyunup, giidiriy o kütää rubalarını, yattırıp döşää, ör-
tiy, tepesine de giidiriy kalpaanı. Kendi de gidip yatıy samannıkta.

Evremne, te kaç varmış onnar o evde (on mu, taa mı zaade) girişsinne
düümää de! Üfkeylen, bütün derinden kuvetlen, kesilince.

- Bı-ı-ı! "Vık" ta demedi, ba! Olmalı, taa ilk urmakta kafaya razgeldik,

Mısmılladık (*örseledik* - S. K.) biz onu. Ayda döşäännen neyinnen base-
din onu yara! - demiş ev başı, en büügü, onikikafalı.

Götürıyle, sıbıdıyla - sayılıy, kurtulmuşla.

Başlıy aydınnanmaa. Bunna otırıyla masaya, seviniyle: iyiyle-içiyle: baş-
ka onnarı korkudan, aldadan yok.

- Topracı ilin olsun! - zevtlenmää (*gülmää almaa* - S. K.) çekediy üçkafa-
lı, ama ne taa istemişti sülemää, bilinmiy, zere çeneleri başlamış titiremää. -
K-k-kim o?! B-bakin, ele! - Pençereden görıy, nece Todur Paraleu piniy

sundurmaya. Adam çıkmış samannıktan, almış rubalarını kütükten, giinmiş da geliy, sansı birerde bişey olmadı. Te açılıy kapu:

- Ne o, va?! Ne o bensiz em de okadar erken konuşmaa tutunmuşunuz? Ne, sanıyorsunuz, ben birkaç gün sustum deyni, inandım, ani ev sizin mi?

Epsi şaş-beş bakınıyla. En büüyü alıy kendini ele da süliy:

- Adi, paalı dost, geç otur, ele. Yaraşmaz üle! Olmaz çekişelim. Bulacüz epsinin ucunu. Sen taa ii süle, nasıl duyıysin kendini? Saalun nece? Raat mı uyudun?

- Ne o, başladınız benim saalumı sormaa? Saalum pek islää. Ama bu gece nese beni daladı, pireler, olmalı.

Bunna biri-birilerine bakıyla şaşarak. Kendi-kendine düşünerek: "Bak, nası kaavilik bunda! Nece çileleri (*burada: nervaları* - S. K.) var bunun? Var mı dayanmak! O bizden çok kaavi! Yok ne sülemää ona karşı".

İyiyle-içiyle, onu-bunu lafediyle, dinneniyile. Sora büyük evrem demiş:

- Sen, Todur Paraleu, istärsen, ep yaşa birda, şansora aramızda su da sızmaycak, istärsen, uşakları dolaşıpta gene gel bize. Bizim birimiz yar-dım edecek götürmää altınnarı. Sen benimnen kayıl ol, läázım evini dolaşa-sın. Ne, sen özlemedin mi uşaklarını, ne?

- Açan da sen üle istiysin, evrem-kafadar, ben kayılım. Sora özlürsem pek sizi, gene gelip dolaşırım, - demiş Todur Paraleu.

E te üçkafalı ükleniy altınnarlar çualı, da yollanıyla. Üçkafalı kendi düşün-meklerinnen, Paraleu da kendi düşünmeklerinnen - gidiyle. Üçkafalı sıkça oflurmuş. O soluunu üfledikçe - Paraleu yızlanarmış ileri, çektiçe soluunu - Paraleu geeri-geeri ardınnan dönärmiş. E, te evrem denemiş: Todur Paraleu bir ileri koşarak gidiy, bir ardınnan geeri geliy. O sormuş ona:

- Neçin sen üle yapıysin: bir - ileri, bir - geeri?

- Annamıysin mı, ne? Ben darsıym - yızlanıym; bakıym, sen geeri kal-mışın - döniym geeri.

Adi, te artık etişiyle Paraleunun küüsüne em evine. Uşakla çıkıyla sevinerek.

- A, Todur, ben döniym eve. Başka kere beki uuraycam. Kal saalıcaklan! - koymuş tokadın içyanna çualı da - hu, mêm! - eve tozadarak!

Te şansora yaklaşıy evrem küüyü çıkmaa. Karşı geliy ona tilki:

- Nereden sen üle yızlı, bre evrem-kafadar?

- E, brak, ayolum, ne geldi bizim başımıza, annatmaa da istemiym. Todur Pa-raleuyu geçirdim eve. Yaşadı bizde birkaç ay, emmetten sersem etti bizi.

- Sizi mi?! Sersem etti ? Adi, olan! İnanam!

- Brak, ayolcuum, iç süleme! Sen taa sataşmamışın Paraleuya! Tilkiciim, biz ona bir çual altın da verdik, salt emen kurtulalım.

- Ne, ona altın da mı verdiniz?! Şaşarım size! İç küsme lafıma: siz epsiniz çilk ahmak. A-ha-ha-a! Todur Paraleu korkutmuş onnarı! O nekadar

korkak! Ben güpe-gündüz çalıym onnarın tauklarını, da o iç çıkmıy. A dönıyz geeri – al altınnarınızı. Siz ona iç gözükmemişiniz, bak nası o koşarak çıkacıdı sizden. O sizi şiretliklen korkutmuş. Adi dön benimnen bile, alıyz altınnarı.

Tilki Todur Paraleunun püsürlüğünü korkaklık erine geçirmiş. Kâr bu vakıtta da Todur Paraleu, altınnarı sakladıcıaan, nasaat ediy karısına em uşaklarına, olmaya kaçırmasın altınnarı geeri:

– Karı, uşakla, ya sesleyin şimdi, ne lââzım yapmaa, sora düşüneciiniz, nece em nesoy parala arcanacak. İlkin lââzım düşünmää kurtarmaa, korumaa, altınnarı almasınnar geeri. Şindi çıkır bir akıllı üüredici, çevirmesinne evremi. Epsiniz onunuz da azırlayın şimdi birâr iş – nesoyşa tertip, ayleat: bıçak, nacak, bel, testere, diiren – ne gösteriy, ani var nece kesmää, saplamaa. Tez, azırlayın. Açıan göreceniz evremi, epsiniz çıkın baarak: “Baka! Evrem lokması istiyz!”

– Paraleu, ya çıkar o altınnarı geeri, zerem şimdi bulacan bulduunu! – tokatçı açıp, barmış tilki. Sayılıy, korkudacak Paraleuyu. Açıan er taraftan – kufniden, ayattan, şoprondan, taa başka erden – başlıyla baarak çıkmaa kişiler:

– Baka! Evrem lokması istiyz, va-a! Adi kesiyz onu, va! – epsinde ellerinde nese var: diiren, bıçak, nacak, maşa, testere, bel, kazma, pardı, mandal*, makaz. Sen ne! Kaçmaycan mı?! Tilki pinmiş evremın kuyruuna, tutunmuş. Evrem kaçiy ne kaçabilirse! İç ardına da bakmıy. Sora taa açıan küüden islää aşmış, geliy aklına tilki.

– Ah, seni kuduracaanı! – deiy, - koydun beni akıla, döndürttün geeri. Senden baari çıkarayım tıkımı (*kinini çıkarmaa* – S. K.). Bakıy geeri yol üstüne: tilki yayılı yol boyunda, aaz açık, dişler meydanda.

– Ne, kişiniysin?! Seni zulumunu yaa! Aklımı çeldireciidin, mari utanmaz! Te ben sana şimdi gösterecem şakayı!

Açıan yaklaşıy tilkinin yanına, baksa islääca: tilki ölü. Evremın kuyruunda gelmää istedi. E, te şiret çıktı! Evrem, kaçarkan, kuyruunnan “pat!” ötäänna, “pat!” berääänna, kim netürlü yızlı kaptırdı tilkiyi ere – tilkinin canı çıkmış, şiretlik te bitmiş. Evrem bilmıy, neden ölmüş tilki e, da demiş:

– A-a-a! Sen korkudan öldün! Sen beni öldürtmää istedin da te kendin öldün. Ak o sana!

Evrem nası-nece sardırıy eve, annadıy, ne seremceden kurtulmuş, da demiş:

“Ben şansora diil sade Todur Paraleunun evini em o küüyün çeşmesini uzak dolanayım, ama onun bütün küüsünü de. Nekadar ben büün korku çektim, etecek te, artacak ta...”

Todur Paraleu evremneri ensemiş, masal da bitmiş.

TODUR PARALEU

II-ci variant

Bir vakıtle varmış, bir vakıtle yokmuş. Varmış bir Todur Paraleu. Onun da pek çok uşaa varmış, kalabalık, fikaara erde yapışık; imeelik yok; karı, zavallı, düüniy, nası-nece bulsun ucunu, biri iki yapmaa, ölmesinne açlıktan.

Todur Paraleu, gördücaän bu kayat büük zooru, alıy başını da kırılıy evden. Kapıy bir patekacı da gidiy, nerey o götürürse, kendi de bilmiy, nerey çıkacak. Püsürmüş te nekadar bu adam – etecek te, artacak ta. Ama ne var – şiretlii pek büükmüş.

Gide-gide baksa; çeşmenin de taşında neyese çok sinek toplanmış; kap-kara. Bu uruveriy bir şamar o taşa – bunca sinek öldürmüş. Oturiy da sayıy o sinekleri: 75 parça. Yazıy-çiziy o taşa; “Ben, Todur Paraleu, bir şamarda 75 can öldürdüm”.

Kendisi, çekilip bir tarafa, bir aacın altında gölgede yatıy uyumaa, duymasın açlını, zerem barsakları pak foru oynarmış.

O çeşme se evremnerinmiş. Te iki evrem geliyle suya. Ačan okuıyla tašta yazıy, duraklanıyla, korkmuşla. “Aaç altında dinnenen salt Todur Paraleu olacaktır”, - düşüniyle. Gidiyle bunna eve, süliyle em büüklerine, tarturlarına*; te şüle, te büle yazıy okuduk çeşme taşında, aaç altında da yatıy bir erif, başka da can-cunna yok. Salt o Todur Paraleu olacaktır. Näbalım? Em büüyü düşüniy da deyiy;

– Adi çaarın onu bize musaafirlää, oşlaylın onu da yapmasın bize zarar, verelim, ne isteycek.

Döniyle geeri, geliyle bu iki evrem, Da te uzaktan-uzaa usulcuklana sesediyle;

– Todur Paraleu, adi kalk, gel bizimnen. Seni çaarıy bizim çorbacımız, adi ediy musaafirlää.

Bırda sa evremne azırlanmışla, sofrala üklü imek-içmek, büük çüvennärlene kaurma.

Kalkıy Todur Paraleu, aaç köpek gibi, gidiy evremnärden Etişiyle, tanışıyla. Tartur buyur ediy Paraleuyu sofraya, koyıyla onun önüne de bir çüven kaurma. Epsi evremne iyärmişle çüvennerden. Şindi göstermesin, ani o iç yok nece bir kere de bukadar isin, Todur Paraleu deyiy;

– Ben tokum, temin-emen sofradan kalktım, dokuz manda kafasından paçayı idim, ama sofradan inkär olmaa günaamış, sofradan alayım. Açlıktan kapsımış Todura çok mu imää läüzim – o saatçık doyuvermiş. En büü deyiy;

– Todur kafadar, açan da sen istemiysin imää, biz iyince, sofrayı kaldırıncı, git getir bras su. Su getirirmişle onna kara sır derisinden tulumnan. E, alıy bu erif tulumu, yollanıy çeşmeye, düşünerek, ne yapsın, ne etsin de denemesin, ani onun yok kuvedi getirmää su diil tulumnan, ama iki bakırda

suvacıylen. Düşüniy, bulıy, nece evremnerin gözlerini örtsün. Bulmuş bir kürecik, oyandan-buyandan dürtüştüriy, oynadıy taşları, kumu bir o tarafa, bir bu tarafa atıy – vakıt geçsin.

Evremne bıkmış beklemää.

– Ne gelmiy bu? Eve mi gitti, naşey? – deyip, büü yollıy evremnin birini, baksın, ne alimde* kaldı eni kafadar.

Etişiy evrem çeşmeye, göriy bunun eşinmesini, annamıy, ne istiy yapmaa şu dost.

– Năbiysın sen, Todur Paraleu?

– Te ben geldim çeşmeye düşünerek, neçin siz eer gün suya taşınıyorsunuz, açan bu çeşmeyi taşlarınnan bile gecirecem aulunuza taa ii olacaktır.

– A-a-a! Todur Paraleu, üle olmaz. Sen büle kurudacan anayı. Te büle lääzım yapmaa: alıy evrem tulumu, doldurıy su, urıy sırtına.

Geldiinen, bu evrem annadıy büügüne, ani Todur Paraleu sökardı çeşmeyi de getirecek onu bırayı aula.

Geçiy taa bras vakıt. Büügü yollıy Todur Paraleu getirsin bir sırt odun.

Gidiy bu oduna: o görmüş, nece evremnerin demetleri sırtında ikişär-üçär aaç.

Düşüniy bu gene şiretlıi, zerem okadar odun o taşıyamaycak, o bir aaç te getiremeyecek sırtında. Çekediş soymaa aaçları – oyalanıy avşamadan, – çatı kıvradı.

Yollıy büügü iki evremi, baksınnar, nerede kaldı bu, naşey olsun onnan, neçin yok, epsi evde aaç, nezaman imää azır olacak.

Gitsele-baksala: Todur Paraleu iş başında.

– Bre, năbiysın, ba? Üle olur mu? Sen bizim daayı üle kurudacan.

– Ben azetmiyim büle sıklet işten. Size de çok şaşıym: eer gün oduna taşınıyorsunuz, sansı başka işiniz yok. Ben bu çatıylan şindi kaplayıp yarım daa, çekecem aulunuza etsin aylan size.

– Olmaz, Todur, üle. Te var kuruyan aaç, çıkariyz onnarı kökten ille kayat sık erden çıkariyz, ssireldiiz.

– Açan da üle, yapın, nece biliysiniz, beni başka yollamayın.

Geçiy taa biraz vakıt. Bu aylaz iç bir iş yapmıy. Evremne pek bıkmışla ona, düşüniyle, nası yapsınna da kurtulsunna ondan.

– Todur Paraleu, uşakları istemiysin mi dolaşmaa? Em verelim bir demirli altın, uşaklara alasin ruba, onu-bunu.

Yalvar-yakar, koyıyyla, sayılıy, bunu akıla. Paraleu sa bunu da aarırmış.

E, te evremnin biri ükleniy bir demirli altın da gidiy geçirmää eve Todur Paraleuyu.

Gelirkene, Todur gidirmiş evremnin önünde. Evremnin soluundan Paraleu, nece bir lüzgärdän, bir ileri yızlı gidärmış, bir geeri-geeri çıkarmış.

Evrem brazdana alıpsatıy bunu da şaşıy;

– Neçin sen, Todur Paraleu, bir ileri kaçıysın, bir geeri çekiliysin?

– Sen bilsen ben nekadard sana bıktım! Kaçıym ileri – emen tez uşaklarıma deyni, bir döniym geeri – bir şamar çakaytım sana deyni.

Evrem korkmuş, bişey başka ne sormuş, ne de sülemiş.

Küü kenarına etişticään, Todur Paraleu süliy:

– Dinnen bras, soluklan aber edeyim karıma, sofrayı azırlasın, kabletsin nece düşiy paalı musaafiri.

Gidiy eve, süliy, ani epsi azır olsunna evremi korkutmaa.

– Alınız kim ne bulacak eline: bıçak mı, diiren mi, nacak mı, sırça parçası mı – da baarın: “Buba, ba! Evrem lokması istiyz! Baka, evrem lokmasını pek özledik”.

Te açan tokat yanına etişiyle Todur Paraleu em evrem, bir sürü uşak bararak- kaçarak çıkıyla onnara karşı. Evrem, zavallı, bilmiy, nece fıydıryı o altını da – fuu! – basediy kaçmaa: iç ardına da bakmıy, deki ödü patlamamış.

Uşakla, karı sevinile: bak, nekadard kazanmış adam, bolay işlemiş, oynamamış.

Masal da bitmiş.

Annattı Varvara Paņeva (Poydulova). Masalı üürenmiş reaametli manisinden Poydulova (Makri) Mariya Dmitrievnadan (1909 - 1971).

Yazıya alındı avgustta 2005 yılda.

NASI ADIN, BRE ÇOCUK?

Şindi bir vakıtlı varmış, bir vakıtlı yokmuş. Varmış bir babuyılan bir dädü. Varmış onnarın bir çocuu: bir püsür, aylaz çocuu. O çocuk iç-içikik istemäzmiş işlemää. Babu dädüya yalvarıy:

– Dädü, ba, alsana da götüresin bu çocuu nerey-nerey üürenmää, alsın kendine bir zanaat.

Pişiriy babu onnara yola pazlama, azırlıy torbayı. Dädüylan çocuk çıkıyla yola.

Gide-dide karşı geliyle bunna bir taligaya. Taliga üklü keremet. Keremetçi adam götürürmüş panayıra keremet satmaa.

– Nereyi götüriysin bu çocuu, ba dädü?

– E, te götüriym, vereyim onu üürenmää, alsın kendine bir zanaat.

– E vermezsin mi onu bana üürenmää? Keremetçi olsun.

– Veriym, – demiş dädü.

Veriy dädü çocuu keremetçiye. E, şindi işliyle bunnar ikisi, ayli iş olducaan, çorbacı-keremetçi azırlanıy panayıra gitmää. Üklediyle taligayı.

– Ne adın, be çocuk? Üle de soramadım adını – deiy dädü.

– Kır da yiv, – demiş çocuk.

– A, Kırdayı, – sımırlıy çorbacı, – bak ne iş kaldı, bitir onnarı, erleştir o keremetleri.

Gidiy çorbacı keremetleri satmaa, çocuk kalıy işi bitirmää. Nası da biz şüpele-niyz: pek "käämil" o işlemiş, epsini "erleştirmiş": kırıy - yıvıy, kırıy - yıvıy. İş bitiy.

- Näptın sen, ba Kırdayı? - adam kafasını tutmuş. - Ne bu zarar?

- Kır da yı, - dedin e.

- Çünkü adın "kırdayı", bre?! Sen kendin üle süledin! - üfkelenmiş adam.

- "Kırdayı" ad mı olur? - dikleşiy çocuk.

Çorbacı kırladıy çocu.

Geliy çocuk eve. Geçiy taa braz vakıt. Çocuk ep üle: yok iş yapmaa. Babu gene başlıy dädüyü dürtüştürmää:

- Adi, be dädü, git gene. Götür bu çocu nerey-nerey, bekim, faydası olur, bekim, bu kere üürenir. Baari bir işe çeksın onu.

Adi gene çıkıyla yola. Gide-gide karşı geliyle bir taligaya üklü ruba.

- Nereyi götüriysin bu çocu, ba dädü? - sormuş terzi olan adam.

- E, te götüriyim, vereyim onu üürenmää, alsın kendine bir zanaat.

- Vermezsin mi onu bana üürensın terzilik?

Veri dädü çocu üürensın terzilik.

E te geçiy birkaç vakıt. İşliyle bunna ikisi, te ayli ruba azır. Çorbacı gidecek panayıra satmaa rubaları da deyi çocaa:

-A, çocuk, ben gidecem panayıra satmaa işimizi - diktii rubalarımızı. Ka-lıysın evde yalnız, işle braz yalnız. Adını da soramadım, nası adın e?

-Kes te dik, - demiş çocuk.

Bak, ne materiyalar kaldı, Kestedik, çalış ta bitir onnarı.

Çorbacı gidiy. Bu, kıymıklayıp-kıymıklayıp, dikiy türlü ufak-tüfek işler: kesiy - dikiy, kesiy - dikiy - bitiriy materiyayı.

Açan çorbacı geliy eve, urulmuş gibi kalıy.

- Näptın sen, ba Kestedik?

- E, "kes te dik", - sınırladın e, - sen bana sülemedin, netürlü ruba dikmää.

- Kennu, adın "Kestedik" e, bre zulüm?!

- "Kestedik" ad olur mu? Ne, aklın iç mi ermiy?

Kırladıy çorbacı bu ters çocu.

Geliy bu gene eve, gene yok iş yapmaa.

Geçiy taa braz vakıt. Babu gene başlıy yalvarmaa dädüya:

- Dädü ba, a gene taa bir kere götür bu aylazı nerey-nerey üürensın, be-kim, bir zanaat kapar kendine.

Alıp torbaya bir parça neseydi imää, gene çıkıy dädü çocuklan yola. Gidiy-le, te nekadardı gittiseydile, etişiyle bir pınar yanına. Yorgun dädü oturmuş pınar başına da "of" etmiş. "Of" dedicää, çıkıy pınar içinden bir kişi, bir adam.

- Kim o çaardı beni? - sorıy o. - Dädü sen mi?

– Çaarımadım ben kimseyci. Ben sade ofladım.
– E te benim adım Of. E nereyi götürüysin bu çocu?
– Üürenmää götürüym, kapsın bir zanaat.
– Üle mi? Vermezsin mi onu bana? Ver onu bana üç ayadan. Ben üüre-decem onu.

Sora gel de al çocuunu.

Vermiş dâdu çocu Ofa. Of alıy çocu, da giriyle onna pınar içine. Orada çocuk görmüş bunca guguş. Varmış orada bir de kız-guguş. O kızın canı acıy bu çocaa da, saklıca yaklaşıp, süliy bunun kulaana:

– Ya bak, çocuk, ben ne süleycem sana, sesle beni islää: nekadard da Of sana soracak “Üürendin mi, çocuk?”, “Biliysin mi, çocuk?”, sen ep geeri çevir: “Üü-renmedim”, “Bilmiym”. Eer sülürseydin “Üürendim” ya “Biliym”, sen bıradan iç kurtulmaycan. Nece biz. Kalacan veçnaya bırada.

Geçiy braz vakıt. Babu deyiy dâduya:

– Dâdu ba, gitsene bakasın, ne alimde (*ne halda* – S. K.) kaldı o çocuk.
Gidiy dâdu. Etişiy pınarın yanına. “Of” dedii gibi – çıkıy adam.
– Ne, dâdu, ne geldin?
– E, te geldim, bakayım üüreniy mi, sesliy mi bizim çocuk.
– Üürenmiy, dâdu. Almyı kolayını. Ama brak onu bende, ko tamannan-sın üç ay, da sora gel da al onu.

Geliy dâdu üç aydan sora.

– Al çocuunu, - deyiy Of. – Bişeycik üürenmedi. Gir, dâdu pınara. Tanır-san, al çocuunu.

Giriyle pınara. Getiriy Of dâduya üç guguş. “Bak, angısı senin – al”, – demiş Of. Dâdu küsülü, kahrılı, urulmuş gibi bakıy o karşıdaki üç guguşa: üçü de birtürlü, nece üç damna su. Kız-guguş yavaşıcık dâduya süliy: “Angı gu-guşun gözünden yaş damnaycak, o senin, al onu”.

Guguşun birinin gözünden yaş damnamış. Dâdu almış da çıkıy, yollanıy eve. Açan aylanmışla* aylice pınardan, guguş ırıy kendini ere, dönüp, olıy çocuk.

– Ne, baka, korktun, üürenmeycem bişeycik. Korkma, epsi islää olacak.

Te yaklaşıyz panayıra. Ben şimdi olacam bir balan biigir, git te sat beni. Bak salt yularımı satma, zere gelemeycem geeri. Çok yalvaracakla – yularımı kaırma.

Çocuk cingiliy – olıy bir biyaz biigir. Ama biigir mi osa ne! Güzel, besli bir biigir! Osaatçık dâduyu sarıyla alıcıla. Biri bukadard para verärse, öbürü taa iki okadar üstüne paa koyıy. Satıy dâdu biigiri paalı. Elbet, yuları satmamış. Yolla-nıy dâdu eve, düşünerek: “Sanki çocuumu kaybetmedim mi?” Op! – biigir eti-şiy dâduyu. Urulup ere, olıy çocuk. Taa braz gitticään, göriyle onna aucuları.

– Baka, ben şimdi olacam bir tazı. Aucular gördücään taziyyı, isteycekler almaa, zere tutamıylar te o tauşamı. Sat beni, korkma, ben dönecey geeri.

Cingiliy çocuk – olıy bir tazı. Tazı yalabırmış kunduz* gibi.

– Dädu, senin mi bu tazı? Satsana onu bize, – yalvarıyla aucula dädüya.

Alıyla tazıyı, bunca para veriyle dädüya.

Tazı koolıy-koolıy tauşamı, açan zaadece uzaklaşıy aucuların göz önünden, kaçıp yızlı, etişiy dädüyu, urulup ere, gene olıy çocuk. Aucula etişmişler dädüyu:

– Dädu ba, görmedin mi tazıyı? Kaçmadı mı sana?

– Görmedim, kardaşlar. Bezbelli, kaçtı daa içine tauşamın ardından.

Adi gidiyle dädüylan çocuk taa ötee, eve dooru.

Ama Of ta duymuş, ani çocuk ondan şiret çıkmış, ani şimdi çocuk Oftan taa çok biliy, da var nece onu da ensesin. Năpsın şimdi of? Olıy Of bir yabanı da takışıy imää çocu. Çocuk gördüü gibi yabanıyı, cingilip, urıy kendini ere – olıy darı. Ne, yabanı iyecek darıyı mı? Yabanı oluveriy bir kloçka piliçlerinnen, da toplıylar darıyı – te-te bitirecekle! Bir darıcık, çüüyüp, urıy kendini ere, olıy kartal da yızlı-yızlı alıy yudıy kloçkayı piliçlerinnen. Etişiy kartal dädüyu yolda, urulup ere, döneniy, olıy gene çocuk. Çocuk :

– Baka, yaklaşıyz eve. Adi sen git, süle mamuya kahırılanmasın. Ben gidecem kurtaracam o kızı em taa kim isteycek çıkmaa o pınardan da yaşamaa insancasına. Şansora Ofun kuvedi bitti. Korkmayın, epsi olacak islää.

Çocuk gidiy pınara, kurtarıy epsiciini, kim istemedi başka bilmää şeytannı, alıy kızı da geliyle eve.

Dädüylan babu sevinmekten taa genç olıyyla. Çocuklan kıza bir büyük, güzel düün yapıyla. İmek, içki – masala üklüydü!

Çocuk olmuş bir evciman çorbacı, kız da bir becerikli, çalışkan karı. Parmaklan gösterirmişler. Ev, nece bir kukla, aul – başçe, çiçeklik, meyvalık; bülbülle çalarmışla o başçede.

Büün de onna dünnäda yaşıyla güzel, nece bir paadışaa.

Annattı Hacı Anna Panteleevna. Bu masalı işitmiş mamusundan hem kaynatasından. Ankanın mamusu, raametli Maşu bulü, benim annadıcıykam. Kocasının Aleksinin bubası – raametli Tipan aga (duuması 1907 y.), gitmiş Acılaa kendi bubasından Anastaslan; Tipan aga ozaman bir on yaşında çocukakmış. Acılaa yayan gidenner bizim küüden ozamannar bunnarmış: Acı Anastas, Acı Simon, Acı Miali, Acı Kolä (Acı Mialinin çocu).

Yazıya alındı 2005 yılda mart ayında.

ÜÇ KARDAŞ EM BİR DÄDU

Bir vakıt varmış, bir vakıt yokmuş. Yaşarmış küüde bir fukaara adam – fukaaranın en fukaarası, nası var bir laf, erde yapışık. Varmış onun üç oolu, şansora üçü de delikanni.

Oturıyla, lafediyle bunna da pay biçiyle, ani lââzım nerey-nerey gitmää da kismet aaramaa.

- Ne süleyim size, oollarım, siz artık diilsiniz küçük, bakın esabınıza, - demiş bubası, - alın yanınıza bişey-bişey evden, bekim, olur onnarın lââzımnı. - En bü-üyüne vermiş bir diinek, ortanca ooluna - bir çual, küçüüne de - bir ilaç otu. - Sa-ahıcaklan, ii saatta! İlin yol! - dua etmiş bubası.

Stavrozlarını yapıp, yollaniyla. Yolca yamanıy onnarın yanına taa bir yol-cu, bir yabancı ihtâr dâducuk. Onu-bunu lafederek, te geçiyle bir çayır için-den. O çayır içinde varmış bir büyük sürü gaarga. Büyük batısı demiş:

- Eh, olsa te bu gaargala epsicii koyun, ben de onnarın çorbacısı, geleni-geçeni doyururum piinirlen em koyun etinnen.

Dâducuk demiş:

- Bu var nece olsun.

Taa dâdu bitiremiy lafını - çayırın içi koyun dolmuş.

- Kal, çocuum, da kullan, - demiş dâdu, - zenginne da yaşı.

Elbet, batısı pek sevinmiş - kim buna sevinmez!

Gidiyle taa ötee dooru. Az mı, çok mu gitmişle - kim bilsin, etişiyle bir dere boyuna. Bayır tepesinden yılma aşaa büyük kuvetlen gürleyipte akarmış dere suyu.

- Eh, olaydı te burada benim bir un dermenim e, - geleni-geçeni doyu-racındım sıcak pazlamaylan em ekmeklen, - demiş ortanca çocuk.

- Bu da var nece olsun, çocuum.

Gene taa dâdu bitiremiy lafını - karşıda dermen azır! Suylan dönen un dermeni gürüldiy-işliy. Büyük sevinmeklen ikinci kardaş ta kalmış dermende.

Üçüncü kardaşlan dâdu gidiyle taa ileri dooru. Gidiyle, gidiyle, çocuk ep susiy.

- Ne adın, oolum? Ne susıysın? Batinnerin kismetli çıktı. Sen ne, bişey-cik istemiysin mi?

- Benim adım Todurçu. Süleyim, dâdu, sana doorusunu, ben istiyim raz-geleyim, buluşayım üle bir kızlan, ani cannarımız bir olsun, da yaşamamız sora uz olsun. Annaşmak aramızda olducaan, biz işleyciiz, kazancız da kis-metli yaşaycınız, üle ben düşünüyüm.

- İdir, - demiş. - Üle bir kız ben biliyim, Todurçu, ama onun bütün düü-nü. Adi alatlaylım, beki, etiştiriyz.

Te etişiyle, giriyle küü içine. Çalgılar çalarmış, daul ötärmış - bütün kü-üye işidilärmış. Bütün cumertesiymiş, saadıçla gelmişle gelinin peliini örmää, bütün düün kız evinde, sabaa da - çocuun evinde. Düün evi diil mi: kalaba! Kimisi düüncü, kimisi de siiredici, uşakla da kaçınıyla aul dolusu.

Uuramış bu iki yolcu düün evine. İzmetçile, yısınnar gördücään bu iki yaban-cı adamı, buyur ediyle sofraya (saadıçlara sofra kuruluydu), ama dâdu demiş:

- Saa olunuz, ani buyur ediysiniz, atırlı insannar, ama biz geçeciiz sofra-ya ozaman, açan gelini vereciiniz te bu çocaa, Todurçuya.

- A-a?! Nasıl iş o? Siz ne, geldiniz düünü mü bozmaa? Nesoy musaafir siz? Nası cümbüş bu? E tez kırlayın birdan!

Sora epsi yavaşımış braz. Kızın dayısı düşünmüş bir şiretlik, neetlenerek, ani iş aslıya çıkmayacak da demiş:

- Ele, dădu, sesle ben ne süleycem. Çüvennerde süüşler kaynıylar. Eer oradan, o aşlak su içinden, kokoşla, çıkıp, masala üstünde ötarşe, taukla em pipile sofrala altında trufaları toplursa, ozaman vereciiz size kızı.

Adam lafını bitiri-bitirmez, kokoşla fırlıyyla sofra üstüne, kanatlarınan, çırpınıp-çırpınıp, keskin ötiyle, taukla em pipile masala altında trufa gagalıyla. Narod açık aazlan kalmış: ne iş bu? Allahtan olmalı bu ecel. Da veriyle kızı Todurçuya.

Kızın başka kimseycii yokmuş, üüsüzmüş. Dayısı çıkarıy düünü başa. Todurçu kalıy bu evde iç güvääliinde.

Düün bitiy, dădu saalicaklaşiy da gidiy; kim bilsin nerey gidärmiş o.

Az mı vakit geçmiş osa çok mu, Allaa bilsin. Te dădu istemiş gitsin bak-sın, nası yaşıyla o üç kardaş, epsi mi bu dünnăda tutıy aklında iilii, var mı bu dünnăda insannık.

Geliy dădu Todurçunun büük batisine, çoban olana. Ey, zenginemiş bizim adam! Düzünmüş, giimni güzel; salt buyur ediy çobannara, kendi bişeye diimiy. Dăducuk yaklaşıy buna, istiy ondan imää:

- Ben bir yolcuyum, versene, çocuum, bir dilim piinir bana, pek acıktım.

- Senin gibi dilenci yoldan çok geçiy, ben epsini piinirlen doyurarsam, kalacam salt bir diinek elimde; ben bu averiyanı kazanınca ne çektim...

- Bu da var nece olsun, - demiş dădu da gitmiş.

Osaatçık yalı-çayır gaarga sesi dolmuş. Nası siz düşüniysiniz, ne oldu? Dooru: koyunna bireden eniden gaargaya döndü, averiya kaybeldi, çoban da kaldı bir kuru sopaylan elinde.

Gidiy dădu şimdi dolaşsın ikinci kardaşı, dermenci olanı. Etişmiş dădu, görüy: çorbacı zengin, düzünmüş; dermen işliy, kalaba, çırakları kaçınıyla...

Çorbacı-dermenci oturiy arkalı skemnede güneşe karşı, dinneniy em gözlediy işi. Yaklaşıy dădu ona da sorıy:

- Vermezsin mi, çocuum, yolcuya bir dilim ekmek, pek acıktım?

- Dădu, dădu, sen bilsen günde kaç kişi bıradan geçiy, epsi de nese istiy: ver ekmek, ver braz un, ver kepek... Ben epsine verârsem, ben kalacam bir boş çuallan elimde.

- Üle de var nece olsun, - sallamış dădu kafasını da yollanmış taa ötee dooru.

Onun ardından taa kopuşıy bir titsi lüzgâr, bir de sakırğa, kavrayıp, yok ediy dermeni. Kalmış çocuk boş çual elinde.

"Gideyim bakayım, ne alda bulunıy, sanki, üçüncü kardaş", - düşünerek dădu etişiy o ere, nerede kaldıydı Todurçu.

Bulmuş evi da, dayanıp tokatçaa, yapmış kendini asta. Çıkıy gelin, göriy dādücüu, o saat sorıy:

– Dädu, ne oldu sana? Neren acıy? Beki, aaçsın? Adi geç içyanna.

– Brak, kızım, kocan olur baarsın sana. Ben te buracıkta braz oturacam.

Geçecek o.

– A-a! Nası iş o? E geçmüz se? Korkma, kocam bişey demeycek.

Tutıy dādüyü koltuundan, yardım ediy geçmää içyanna. Tamen da Todurçu işten geliy.

– Ne oldu dāducaa? – sorıy.

O da yardım ediy dādüyü içeri götürmää. Sokıyla dādücüu içeri, yattırıylar pata, sorıyla zorunu.

Dädu sormuş:

– Yok mu, çocuum, bulunmaz mı sizde üle bir ot, ani can evin acısını geçirsın?

– Var, dädu. Şindi yapacıiz sana ilaç. Korkma, düzelecece.

Getiriyle otu. Dädu kalkıy da:

– Çok islää ikinizin de ürekleriniz, ikiniz de cana yakın. Büük saalık size em kısmet Allaa versin. Bu otu brakin, o bana diil läözüm, beki, bir aliz astaya läözüm olacak. Ben denedim sizi, istedim göreyim islää mi yaşıysınız. Ben şindi bütün üreklen gidecem taa ötee, var taa işim.

Gençle şindi tanıımışla dādüyü.

– Oturalım sofraya da sora geçireciiz seni. Sen bizim aliz dādumuzsun. İşlerini bitirdicään, gel de kal bizde, biz seni yok nece unudalım.

Sofradan sora dādüyü geçiriyle em yalvarıyla, unutmazın, ani onun birda var evi em var eri, gelsin.

Bir-iki günden sora geliy aber, ani Todurçunun bakası astalanmış. Alıyla o ilaç otunu, gidiyle bubasına, ilaçlıyla onu da alıyla bubasını yannarına. Batisinner evdeymişler, düşünürmişler, nece yaşasınlar taa ötee dooru.

Todurçu, gelin em bakası yaşamışla çok yıla kısmetli. Büütmüşle dokuz uşak, epsi büümüş işçi, çalışkan, akıllı, becerikli em de cana yakın.

Annattı Anka Hacı, 2005 yıl.

TRAK-TRAK, SUSACIIM

Bir vakıtle varmış, bir vakıtle yokmuş. Yaşarmış angı küüdesse bir adamnan bir karı. Varmış onnarın bir kızcaazlan bir çocucaa. Astalanıy uşakların mamusu, pek tayıf olıy. O bir pek zulüm, titsi astalıkmiş, ozaman o astalaa därmışle aar astalık. İnsan bu astalıktan kurtulamamış, ölmüş. Kalmış o iki zavallı uşak yarı üüsüz.

**Tayıf olmaa – kayet hasta, ölüm atinde olmaa.*

Geçiy braz vakit, da adam evleniy. İlkten karı (maamile-surat) yapıy braz atır uşaklara yapıy, adama göze girmää deyni, ama sora git-gide ep taa çok başlıy onnarı azarlamaa, kakmalamaa, kıskanmaa onnarın idiklerini. Paysı-nıy babu adamın canını imää:

– Götür bu uşakları daaya, brak onnarı orda.

– Sen ne, mari karı, ne oldu sana? – şaşarmış adam.

– Götür, dedim e. Ben açan onnarı göriym, sansı şeytannarım dolayanı-ma toplanıy.

Onna iç seslemiy, bir iş yapmıy. Sen bütün gün işte – kırdı, ya baadaya ayvannarlan, – görmiydin, işitmiydin, nası onna benimnen çene yarıştıy. Ben brakacam seni, ben bıktım. Bu uşaklara dayanmaycak bir de karı. Sabaa gidecen oduna, al onnarı da brak onnarı daada. Görmeyim başka onnarı.

Kızcaaz kapu ardındaymış da işitmiş bu lafları. O auşamdan azırlamış bir torbacık kum.

Sabaası bubaları koşıy taligayı da süliy uşaklara:

– Ben gidiym daaya odun kesmää. Adi, kızım, adi, çocuum, pinin taliga-y, yardım edeciiniz ükletmää odunnarı.

Kızcaaz o torbayı kumnan koymuş sepedine da, açan çıkıy küüden, başlıy ekelemää kum taliga ardına. E te etişiyle daaya. Bakaları onnara süliy:

– Oturun te bu aaç altında, ben kesecem odun, sora sesedecem size da, ükledip odunnarı, gideciiz eve.

Adam asmış aaca bir susak. Kendi, kesip birkaç aaç, yollanıy eve. Brakiy uşakları daada. Lüzgär esiy – susak, urulup aaca, traklıy.

Te başlıy auşamnamaa. Daada ep işidiliy: trak! trak! trak!... Kızcaaz-kaku, etişir kızcaazmış:

– Ne o baka bizi çaarmıy yardım etmää. Adi, kardaşçum, gidelim bakalım, ne oldu.

Etişiyle o ere, nerede traklıy – yok kimsey: aaçta lüzgärde sallanıy susak, urulıy aaca da traklıy. Tutıy kızcaaz kardaşını elinden, da te o kumcaaz yolundan çıkıy onna daadan, giriyle küüye. Eve etişince, islää karannık çökmüş. Giriyle aul içine, piniyle sundurmaya da siniyle pençere altına: sesirgenärmışle. İçerde lampa taa yanarmış, adamnan karı taa uyumazmış-la. Karı sa o gün pişirmiş pide. Pidele braz kuruca olmuş, kenarları yanıcak. Karı därmış:

– Ey, olaydıla şimdi bırada uşakla, iyeciidile te bu kuru pide parçacıklarını.

Uşakla pençere aşırı:

– Bırda biz, mamu, bırda biz, baka.

Adam seviniy:

– I-ı-ı! Girin, uşaklarım.

Karı yapıy kendini, ani o da seviniy:

– A girin! A geçin, iyin, te – sıcacık pide. Nası siz evi buldunuz e? İslää, ani şaşırمامışınız yolu.

Kızçaaz:

– Biz nekada gittik, daaya etişince, ben ep taliganın ardına kum ekeledim. Ertesi günü karı sıyrıy-süpüriy, toplayıp, atıy epsini kumnarı – aul içinden de, dışandan da – topunu yara! Yok kum.

Bir-iki günden sora babu gene çekediy omurdanmaa, dädunun kafasını kazımaa:

– Dädu, sen sabaa gidecen daaya, al bu zulum uşakları da götür, brak, nerede istärsen, gelmesinne geeri. Ben sandım, senin uşakların braz akıllandıla. Ama onna ep üle püsür em inat. Ben başka dayanamaycam. Babu, nece göz baalaycısı*, koymuş däduyu akıla. Dädu gene kayıl olıy götürmää uşaklarını daaya.

Kızçaaz işitmiş babunun dargın-dargın sesini da duymuş, ani gene kırılttıracak bu analık onu kardaşçınnan evden. Gidiy gene doldursun torbacına kum. Aarıy kum – bulamıy, alıy bir torba kül.

Sabaası bubaları gene aldadiy onnarı: alıy daaya maana yardıma.

Nekadar gitmişle, kızçaaz ep ekelemiş taliganın ardına kül. Etişticään daaya, adam brakmış uşakları otursunna aaç altında, oynasınna, demiş, ani sora sesedecek eve gitmää. Susaa gene asmış aaca. Lüzgär estikçe, susak urulıy aaca da ep traklıy. Uşakla saniyla, ani bubası taa ep odun yarıy, o sa çoktan gitmiş eve. Başlamış auşamnamaa.

– Kaku, ben pek çok acıktım, – demiş çocuk, – nezaman gidecez eve?

– Adi, te baka gelsin alsın bizi, de gideciiz.

– Kaku, karannık başlıy olmaa. Neçin baka gelmiy? Adi gidelim bakalım, kim trakladıy. Baka ne, gene mi bizi unuttu?

Gidiyle, bakıyla: susak traklıy. Alıy kızçaaz kardaşçınnı, tutıy elceezinden da kül yolcaazından çıkıyla küüye. Eve etişince emmetten karannık çökmüş. Giriyle aula, piniyle sundurmaya, çökmüşler pençere altına.

Babu o gün pişirmiş kirde. İmişle däduyulan, babu sofrayı toplarmış em därmış: – E te olaydı şindi bırda uşacıkla, iyeciidile te bu kırıntıları, kenar kirdele kuruca. (Baksanız, nası ikiüzlü karıymış bu!).

– Bırda biz, mamu, bırda biz, baka, – sesediyle uşacıklar.

Adam alıy uşakları içeri. Uşacıkla oturmuşla imää. Babunun sa içi bulgur üüdürmüş. Babu – fenalık çıkısı! Deşilmiş: debre däduya baarmaa:

– Sen ba, yalancı, dedin, ani brakmışın onnarı daada e! Sen onnarı getirdin de sakladın! Osa iç mi almadın daaya?

– Biz kendimiz geldik, – demişle uşakla. – Baarma bakaya.

– Nası buldunuz yolu e? – sorıy zulum karı.

*göz boyacı, göz bayıcısı

Daaya gidärken, ben kül ekeledim yola, – demiş kızçaaz, – sora kül izinden geldik.

Uşakla yorgunmuşla, uykuları gelmiş. Ama onnara döşek döşedilmemiş, uyumuşla zavalıcılıkla patta kuru asır üstünde.

Aseet em cansız babu sabaayadan yaayıp-esmiş. Yımışak em korkak dădu susarmış, sansı büülü.

– Sabaa sen götürecen onnarı! Eer gene geeri gelärsele, ben seni erleşti-recem! – sülenirmiş cadı babusu.

Erken-erken babu külleri bir püskeyeden süpürmüş, atmış küü kenarına yara.

Adam koşıy taligayı, süliy uşaklara, ani gidecekler daaya. Kızçaaz kopu-şıy kül almaa – kül iç yok, gidiy şoprana, doldurıy torbasına kepek.

Piniyle taligaya, yollanıy. Çıktıcaan küüden, uşak başlıy taligadan kepek sepelemää, olsun nişan geeri dönmää deyni. Ama bu cadı babu olmuş tilki, gelip te kepekleri epsini yalamış.

Bu kere de dădu brakmış uşakları daada, saklı gelmiş eve. Uşacıkla denemişle bulmaa kepek yolcaazını, ama o yok birerde. Karannık çökmüş, onna sa ep daa içinde. Gidiyle o susak traklamasına. Çocucak därmış:

– Kaku, beki, baka taa bırda?

Yok, kardaşcım, o susak traklıy.

Oturiyla o aacin altına da em türkü çalarmışla, em aalırmışla:

Trak-trak, susacım,

Beni brakan bubacım.

Trak-trak, susacık,

Neçin braktın, bubacık?

Allahın izininnen, Allahın kuvedinnen uşakla gecelemişle daada seremcesiz.

Açan aydınnanıy, çocuk indiriy aaçtan susaa: başka traklamasın, kimseyi de çaarmasın, aldatmasın. Susaan içinde bulmuşla bir parça ekmek. İyler o ekmecii da yollanıy nereyi gözleri görüy. Üle-üle uşakla çıkmışla daa kenarına. Yaz vakıdıymış; güneş kalktıkça yukarı, ep taa keskin yısıdıy. Üülene dooru başlıy kızdırmaa, yakmaa. Uşakla susamışla, ama su yokmuş birerde. Kız büücek, dayanıy, ama çocuk ep sülenärmış:

– Kaku, ben pek susadım. Kaku-u-u! Sucaaz istiyim!

Kakusu yalvarıy ona:

– Dayan, kardaşcım, etişelim bir küüye da içecen.

– Uşak görüy bir inek izi, dolu sucaaz.

– Kako-o, içeyim te bu izden sucaaz?

– İçme, kardaşcım, içme, buzaacık olursun.

Taa braz gidiyle. Görüy uşak bir biigir izi, dolu sucaaz, gene başlıy yalvarmaa:

– Kako-o, içeyim mi te bu izden sucaaz?

– İçme, kardaşcum, içme, kulicik olursun. Dayan, kardaşcum, taa brazçık dayan. Az kaldı küüye, etişeciiz pınara da içeciiz duruk pak sucaaz.

Te şuracık, te buracık – daa boyunca ep gidiyeler. E te başlamış küü görünmää. Ama çocukak dayanamamış susuzlaa da sormadaan kakusuna, içmiş su bir kuş izinden. İctii gibi – olyı kuş. “Çır-çır-çır” çırlayıp, dönenärmiş kakusunun dola-yanında. Kakusu çeviriy kafasını geeri: yok kardaşı. Paysınıy garip-garip aalamaa, ama aalamak bu işe imdat vermiy. Kuşçaaz sa dön-döneniy, çırpınıp-çırpınıp, türküsünü çalıy; bir kakusunun omuzuna konıy, bir - kucaana, bir - eline – sansın, istiy sülemää: “Aalama, korkma, ben seninnen”.

Te yollanıy kız taa ileri dooru, kuşçaaz ta, uçarak, onunnan bile. Artık etiş-mişle pınara. Pınar küü başındaymış, yanında da bir büyük sık dalı ceviz aacı. Kü-ülen de daayı ayırmış bir geniş yol. İçmişle su. Oturıy kız aaç altına da düşüniy: ne yapsın, ne etsin? Kuşçaaz da konmuş dala. Te emmetten karannık ta çökmüş. Näpsın kızcaaz? Piniy o da aaca, oturıy bir çatala. Sarmaşıp dala, uyumuş.

Sabaa oliy. Uyaniy kız düşünmeklen: “Kime ben läázım? Mamumuz öldü, buba bizden inkär geldi, kardaşcumı da kaçkırdım, denemedim – kuş oldu. Benim bu kuru-yası kafamda’ kim neler var taa çekmää? İnmeycem iç bu aaçtan: ne olursa olsun...” Kuşçaaz sa, nerede-nerede nese bulup, çır-pınırmış kakusunun dolayanında: gagacında ya bir emiş, ya bir semişka ille bir parçacık ekmecek, ille taa başka bir parça inir iş – sıkıştırıy kakusu-nun aazına, eline.

– Aman, kardaşcum, i kendin! Brak beni. Ben kabaatlıyım, kaçkırdım seni!

“İ! Epsi olacak islää”, – aklınca düşünärmiş kuşçaaz.

Geçmiş birkaç vakit. Da te bu yoldan geçiy faytonnan bir boyar çocu. O iniy su içmää em biigirini sulamaa. Da o deniy: bir kuşçaaz keskin seslen çırlayıp uçıy, tez döniy geeri, gagasında ekmecek parçası.

“Bak sen ama, – düşüniy çocuk, – ana olmaylan kuş ta nekadar çalışıy yavrularına ekmecek te bulmuş, getiriy”.

Açan çocuk bakıy yukarı, görsün yuvayı deyni, görüy aaçta kızı em de nece o kuşçaaz – çır-çır-çır – döneniy, sıkıştırıy ekmeccii kızın eline. Büle işe yok nece şaşmamaa!

– Kimsin sen, mari kız? İnsene o aaçtan, mari kız, braz lafa duralım, tanışalım.

Kız bişeycik sülemiy, sade sallıy kafasını, ani istemiy bişey.

– Ne zorun var, süle, beki, ben yardım edebilecem?

Kız gene sallıy kafasını, ani bişey istemiy, o inkär yardımdan.

Çocuk yalvarıy-yalvarıy, brakıp, gidiy eve. O sora taa 2-3 gün gelmiş, yal-varmış, ama ep boşuna: kız ne lafetmiş, ne de inmiş.

*Kuru-yası kafa – belalı kafa.

Gidiy boyar oolu eve, süliy slugalara, çıraklara, bildirsinne küüde, ani kim indirebilecek kızı aaçtan da getirecek kızı çocaa, ona o çok para verecek. İki çırak demiş:

– Çorbacı, biz onu ikimiz indireciiz.

Alıy bunna pilkayı em nacaa da gidiyle kesmää aacı: sayıyla, ki kız gördücään, ani aacı kesiyle, korkacak düşmesin deyni da inecek ere, onna da, alıp kızı, getirecekle boyarın evine. Geliy bu iki çırak aacı kesmää. Kesiyle, kesiyle – azıcık kalıy aacı devirmää, ama kız korkmıy, inmiy aaçtan. Karannık çökiy, çırakla da farımışla çok, kesilmişle. Gidiyle çırakla eve, süliy çorbacıya, ani az kalmış kesmää, sabaa bitecek iş. (Aaç pek büyükmüş, kalın, kart ta).

Aaçan sabaası gidiyle, şaş-beş kalıyla: aaç bütün, sansın iç çekettirilmemiş te kesmää. Ertesi günü gene buuşıyla auşamadan, ama bitiremiyle kesmää. Kalmış taa birkaç nacak urmaa, aacı devirmää deyni, ama adamna kesilmişle okadar, ani iç yok kuvetleri nacaa da sallamaa, diil ani urmaa, devirmää aacı.

İş gene sabaaya kalmış, ama ep üle şaşılacak iş: aaç bütün! İç bir de kıymık birerde! “Ne iş olsun sanki bu? Şeytan işi”, – düşünmüşle kesicile.

Osa alizinden bizim kuşumuz yapmış bu işi. Kızın kardaşçı – kuş, yalayıp, yapıştırmış kıymıkları: sabaayadan kalmamış iç bir de kıymık, aaç bütün!

Boyar oolu küsülü, kahrılı.

Geliy ona bir babu da demiş:

– Ben indirecem o kızı. Baas tutunıym, ani inderecem.

– Sen salt indir, babu, ben seni ödeycem, ani sen pek kanaat olacan. Ama benim inanacaam gelmiy...

– Düşünmä buna. Sen yaptır ne ben deycem. Düzün o aaç altında bir bordey, getirin orayı bir araba kırıntı, bir çual un, bir elek, amur teknesi, bir kotiga, bir kokoşlan da bir pisi. Em düzdür bir de fırın. Kalanı – benim işim.

Aaçan epsi bunna oliy azır, babu koşıy pisiylen forozu kotigaya, piniy de geliy aaç altına, bordeye: “Ça, kokoş! Oys, motoş! Ça, kokoş! Oys, motoş!” Etişmiş bordeye: “tır-r-r!” – durgudiy ayvannarı. Nekadar kız kahrırlıymış, küsülüymüş, ama büle işe şaşmış ta gülmüş. Babu çıkarıy bordeyden unu, tekneyi, elää, oturiy bordey önüne. Kapamış tekneyi başaşaa, elää tutıy başaşaa, koyıy un – eleycek, sayılıy, erersi un dolıy.

Kız aaçtan babuya demiş:

– Babu, yapmasana üle, uncaaz ere daalıy. Senin teknen başaşaa, elääni de tutıysın başaşaa. Uncaaz ere daalıy.

– Görmiyim, kızım, görmiyim, uşaa. İnsene, kızçaazım, da yardım edesin.

Adi, kız iniy, eliy unu. Sora gene piniy aaca.

Çeketmiş şindi babu amuru yuurmaa. Suyu dökıy taa çok teknenin dışanna.

Çekedi yuurmaa – amurla fırlıy dört tarafa.

- Babo-o-o! Baksana, amurcukla daalıy ere, yavaş, yavaş yuursana.
- Görmiyim, kızım, görmiyim, uşaam. İnsene yardım edesin, kızım!
Adi, kızçaaz eniden iniy aaçtan, koyıy kararınca suyu, tuzu, yuurıy. Sora
gene piniy aaca.

Te artık amur kabarmış, taşıy tekneden.

- Babo-o! - baarêr kız aaçtan. - Amur taşıy!

Babu sa girmiş bordeye dinnenmää de uykuya dalmış. Näpsın kız? Brak-
maycak ekmecii zân olsun e. İniy aaçtan, yazıy amurcuu, yakıy fırını. Taman
istemış ekmecikleri fırına atmaa - babu da çıkıy bordeyden.

- Aman, uşaam, çok saa olasın. Ne günaa altında ben kalacıdım, bunca
amur praf olacıdı, eer sen bulunmayadın. Çok saa olasın! Allaa sana büük
saalik versin.

Babuyılan ikisi atıyla ekmekleri fırına. Babu yalvarıy kıza:

- Pinme, kızım, aaca, dur benimnen. Şindi pişecek ekmecikle. İyeciiz
sıcak ekmek. Adi oturalım braz lafa, adi gir içeri, olma üle yaban insanı. Ne-
den sen okadar korkmuşun da durıysın o aaçta? Aaçta insan yaşayamaz,
uşaam ba., - babu em mırıldanıy, em kızı elinden içeri sokıy. - Otur, kızım.
Zavallicım, ne aarıysın o aaçta..? - babu oyandan, buyandan sora-sora, an-
namış kızın kahırını-zorunu.

Te şansora ekmekle de pişti. Babu kırıy sıcak ekmek, dökıy çanaa braz şa-
rap da banıp-banıp iyiyle Allaayın insana en ii verdiini. Babu metederek
içirtmiş te kıza bir filcan şarap. Kız semelenmiş, kafası başlamış dönmää.

- Yat, kızım, yan gel te birayı yastıcaa. Korkma iç, o sende şindi tezicik geçecek.
Uyu, kızım, uyu. Zavallicım, kaç gün olmuş zeette! Uyu, raatlan.

Uyumuş kız, ne taa ötee dooru olmuş, iç duymamış. E te ne olmuş.

Koşıy babu kotigaya pisiylen kokoşu da - hu! - boyarın evine. "Ça, ko-
koş! Oys, motoş! Oys, kokoş! Ça, motoş!" - etişmişle. Kuşçaaz da onnarlan
bile. Usulcuklan geçirmişle kızı içeri, kuşçaaz da girmiş içeri. Babu da birda.

Yorgunnuktan em de şaraptan kız uyumuş bir sutka. Uyandıcaan, babu
onu usullandırıy:

- Korkma, kızım, yok neden korkmaa. Sen insan arasında. Dünnäda var
çok ii insanna, Allaa insanı. Unut o prostluu, ne geçmiş başından. Seni ileri
dooru bekliy kışmedin. Epsi ii olacak, korkma iç.

Kız üreklenmiş. Babu azırladı kızı çocuklan buluşmaya deyni.

E te giriy içeri çorbacı boyar oolu. Babu annadıy epsini, ne olduunu, ne
başından geçirdiini bu kızçaaz.

Kuş sa divan başında oturarmış, şen-şen ötärmış. Kız başlamış sırtmaa,
emmetten üreklenmiş, dirilmiş. Kuş ta yızlı başlamış çalmaa, çırpınmaa -
sansı süleycek, ani o pek seviniy kakusunun kışmedine.

Açan çocuk sülemiş, ani pek beeniy kızı em istiy ona evlenmää, kuşcaaz sevinmekten üç kere dönenmiş, çevirilmiş da eniden çocuk olmuş.

Çocukak düünde kakusunnan eniştesine dever durmuş, güzel düünü götürmüş; türkü çalmış, çok cümbüş, şennik yapmış. Nekadar da büyük güzel düün olduyudu! Türlü-türlü nezetli* imekle, şaşılacak içkile: masalar üklüydü. Üç gün, üç gece düün sürttüydü. Bütün küüyün insannarı ordaydı. Uşaklara da epsine ayırı sofra kurmuşla. Büle şennik, butürlü güzel, käämil düün dünnäda siirek razgelececi.

Çocukak ta büyümüş. Eniştesi onu şkolalara vermiş, o üürenmiş, büyük zaabit olmuş.

Büün de dünnäda o bir bilgi adamı işlärmiş.

Yazıldı Kemeñceci Mariya İordanovnanın hem Hacı Anna Panteleevnanın annatmalarına görä 1990 yılda; enidän yazıldı 2005 yılda Hacı Anna Panteleevnanın annatmasına görä.

POPAZIN KIZI

Bir vakıtlı varmış, bir vakıtlı da yokmuş, eer olmayamış, bilmeyciimişle, bize de annatmaycımışla. Yaşarmışla bir popazlan popadiyka. Varmış onnarın salt bir uşakları – bir kızı, bir kayat çok nazlı kızı. Biricik olmaylan popaz karısınnan pek nazlandırmışla onu: ne istemiş, erbir işi ona almışlar, erbir işi yapmışla. İş ona buyurmamışla, var kim yapsın deyni. Olmuş bir nazlı em püsür kız. Üle bu kız üürenmiş yapmaa ne aklı buyurıy, nerede istärmiş, orada da gezärmiş.

Şindi bu popazın kızı çıkıy, evden kimseycää ne süliy, ne de sorıy, alıy yolu da gidiy daaca. Gide-gide etişiy üle bir sık daa erine, ani ordan dev adamı da zor geçecek. Okadar çalıymış o aaçla, o gümele, ani yok nece ilişmedään geçmää. Ama bu şeytan kız, nazlı em inat, gidiy ileri. Yok, geri dönmüy. İşidiy o sıklık sesi: bir kere, iki kere, üç kere: gidiy sıklaa dooru. Da o tarafa giderek, tırmalanmış eli-üzü, paralanmış braz üstü, ama etişmiş bir eve.

O evde yaşarmış bir güzel çocuk, daa anasının oolu. Çocuk okadar güzelmiş, pak suuret. Kız da diilmiş bet. Urıy kız kapuya. Çocuk açıy kapuyu, buyur ediy kızı içeri. Tanışıyla. Çocuk süliy, ani o isteyipte sıklık etmiş, kız bırayı etişip-gelsin. Çıkariy çocuk bir altın alma. Oynıyla nekadar oynadı-sayla, da kalkıy kız eve gitmää. Çocuk, geçirärkene onu, sülemiş:

-Sen gelececi bana büle üç yıl sıravardı, da sora biz seninnden alınacız.

Geeri gelirken kızın üstü emmetten paralanıy, ilişe-ilişe o çalılara, o sivrı tikenner; emenileri de daalmış – çakmaklık, taşlıkmış o yol.

Geliy eve, saklı-saklı giriy içeri, diişiniy, o yırtık paralanmış rubaları gömiy aulun dipteki köşesine. Kaç kere te, kim bilsin, ona uymuş ep saklı gidip-gelmää denenmedik. Ama nece var bir laf, ani “şeytanın çarü nezamansa ep bir kere yırtılarmış”, şindi bu kızın da saklı bet tabeeti başlıy çıkmää meydana. Kız istärmiş mamusundan eni ruba.

– Aman, mari, bu diil iilää. Sen, kız, emmetten azıttın’, sende de mi yok ne giimää? İstiysin gene eni ruba. Gii o maavi fistanını, mari, taşı onu. Nası diktirdik, sen onu taa iç giimedin.

– Lääzım bana. Gii onu kendin.

– E, gii ozaman zambak kustümünü, mari.

– Ben onu beenmiyim.

– Gii pembe sırmalı rubalarını.

– Onnar bana gelmiy.

– Sen, kız, tezde bizi yok edecen bu nazlılıkı.

Gidiy mamusu (matuşka) kendisi kızın içerine, baksın ruba dolabına, ayırsın kızına ruba giimää. Açı baksı: dolap sıkıştı ruba, şindi se kalmış üç fistan.

– Mari, nerde senin rubaların? Näptın onnarı?

– Kızdım bir gün, ani iç yakışmıyla sırtıma, da topunu paraladım, yaktım.

Adi, yaptıırıyla ona bir kat eni ruba. Geçiy birkaç gün, kız, giyip bu eni rubaları, gidiy gene o çocaa, daa anasının çocuuna. Geeri döniy – gene rubala, emenile – param-parça. Batüşkaylan matuşka beklärmişle onu. Açı görüyler onu butürlü üstlene, urulmuş gibi kaliyla.

– Mari, ne o sen? Nerde gezdin? Seni ne, yabanılar mı paraladı?

Nekadar savaşıylar sülettirmää – ette!” – bir de laf alamıylar aazından. Aala, çatla-patla, ne istärsen yap – nazlıya, inada, deliye yok nece “dur” demää. Näpsın şindi popaz em karısı? İstär-istemez – kızları diil mi? Brak-maycakla torlak gezsın e – diktiriyle gene bir kat eni ruba...

Da te ne popaz düşüniy: çarıy çıraanı da sımarlıy ona gözletsin, nereyi kızı gidärmiş.

– Saklı-saklı git bizim kızımızın ardından. Gözlet, bak, nereyi gidiy o, ne-demeye o büle daanık rubalarlan eve geliy. Ne patimaya o sataştı? – demiş popaz. – Annadıktan sora ben onu sana everecem.

Çocuk gözlediy: epsini görüy, annıy. Kızdan biraz ileri o etişiy eve da an-nadıy epsini, ne görmüş, da bitkide deiş:

– Adi çıkın da karşılayın kızınızı em unutmayın alınız yanınıza ruba, zere o emmetten çıplak. O oturiy daa aazında – bekliy karannı.

*Azıtmaa – üzsüz olmaa.

**Ette – bu lafı söleerlä, açı baksın, ani bir iş olmayacak.

Anası-bubası getiriyle kızı eve. Popaz sorıy çocaa:
– Sen kayılsın mı evlenmää bizim nazlı kıza? Onun kolayını bulabilecen mi?
– Korkmayın iç, batüşka, em matuşka, ben onun aklından gelebilecem.
Çocuk diilmiş o proslardan. Üle bir uslu gelin-karı olmuş kız, ani epsi şaşarmış.

Annattı Kemençeci M. İ.

BULDUMCUK

Bir vakıtlı varmış, bir vakıtlı yokmuş. Angı memleketinse paadişaanın slugası kariymış (deyciiz, ki baş izmetçi, yardımcısı). Nerey de gitse, ne işler yapsa – karı onunnan bile. Bir keret paadişaa em sluga uuramışla pana-yıra. Orada buluşıyla Allaaylan. Paadişaa adiediy Allaayı musaafirlää. Al-laa demiş:

– Avşama gidecem.

Paadişaa izin veriy izmetçilerine azırlansınna avşama Allaaya ikram yapmaa.

E, te beклиyle, beклиyle, artık geç gece olıy. Paadişaa uyumuş. Bir de toka-da urıy bir däducuk. Rubaları eski, yufka. Çıkıy çırak.

– Yok mu nece bir yolcuyu kabledesiniz gecelemää? – sorıy ihtär.

Çırak ona :

– Dur, bekle azıcık, gideyim sorayım çorbacı-paadişaaya.

– Bu gece bana Allaa musaafirlää gelecek, da ben kabledecem bir dädü.

Bulur o başka evde er gecelemää.

Çırak çıkıy, ama pek canı acıy dädücaaa da ona:

– Gel benimnen, be dädü. Geceleyciiz biigir damında, ahırda.

Gecenin bir vakıdı geliy üç kişi. Sorıyla dädüya:

– E, Allaam, te filän küüde fişman adamın duudu dokuzuncu uşaa, çocuk evladı.

Ne yazalım ona?

– Ne yazacınız? Yazın, te bu averiyayı o kullansın (o isin, o içsin).

Çırak bunu işittii gibi gidıy süliy paadişaaya:

– Paadişaaam, a däducuk, ani istedi gecelemää, diil fukaara yolcu, o – Allaa kendi.

Da annadıy paadişaaya, ne oldu, ne işitti. Paadişaa düşünmeye varıy. Sluga-karı demiş:

– İç düşünme bişeye, Paadişaaam, iç kahırlanma, epsinin var kolayı. Gideciiz te alacız o uşaa,

– Verecekle mi onu e?

– Verecekle, verecekle, paadişaaya da mı vermeycekle, – demiş sluga karı.

Gidiyle alıyla uşaa. Karı istiy uşaa öldürmää, ama paadişaa kıyamıy öldürmää.

Veriyle izin izmetçilere, yapsınna bir sandıcak, koysunna uşaa da salver-sinne su üstüne. Slugala doyurıyla uşaa, sarıp-sarmalıyla, koyıyla uşaa sandıcaa, mühürliyle onu da kolveriyle su üstüne. Tok uşak dalga sallamasın-dan uyumuş. Göl dalgaları aydaya-aydaya yaklaştırıy sandıcaa kenara. Göl boyunda bir bordeyde, bir küçücük evcääzde yaşarmış bir dāduylan bir babu. Göriyle onnar su üstünde bir karartı.

– Naşey olsun bu, ba babu? Ya ben alayım kayı da gideyim bakayım, – demiş dādu.

– Git, dādu, bak. Parasa – o senin, cansa – benim.

Açan dādu getiriy bulduu yaşcii (sandıcaa), açıyla – orda bir küçük uşak, diri. Seviniyer. Babu yıkıy, paklıy uşaa. Büüdiyle uşaa.

Vakit geliy da veriyle uşaa şkolaya. Üürenärmiş çocuk pek güzel. Geçiy taa ayli vakit, anca şkolayı bitirmää – te kaç klassaymış ozaman, kim bilsin. E, te paadişaa da o slugasının gezärmiş, kasabalarını em küülerini dolaşarmış. Da te razgeliy üle, ani bu küüden geçärkene karşılaşıyla onna şkola uşaklarınnan, angıları gelärmişler şkoladan. Uşaklar nası – bilmiysiniz mi? – itirişiyler, şakalaşıylar. Bu çocuk ta çantaylan urıy kimese, öbürü de ona aynaşiy: “Buldumcuk!”

Karı-sluga dehleniy, kulak asıy buna. – Paadişaa, te bu çocuk salt olacaktı te o uşak, ani biz öldürmedik, te sıbıttırdık suya.

– Yok nece o kalsın diri, – därmış paadişaa. – O okadar küçücüktü, yoktu nece dayansın diil sade bir-iki gün, ama bir-iki saat ta.

Çaarıyla çocu, sorıyła: “Sen kimin? Götür bizi anana-bubana”.

Paadişaadın da var mı saklamak? Yok. Dādu annadıy doorusunu. Bilseymiş dādu, ne var bunnarın neetlerinde, bekim de iç bişey annatmaycıdı.

Paadişaa kırıyan düşüniyle, ne yapmaa da yok etmää bu çocu. Yazıy paadişaa bir parça kıyat, bir yazı. Veriyle çocaa bir biigir, veriylar bu kıyat parçasını, süliyle sakınsın, kanverdi açmasın, yazıyı okumasın, götürsün bu yazıyı paadişaanın evine, versin baş slugaya. Kıyatta da te ne yazırmış: “Öldürün bu çocu. Avşamnaan etişirse, – sabaalamasın, sabaalen etişirse, – avşamnamasın”.

Paadişaanın varmış bir uşaa, bir kıızı, evermää yaşta – delikannı... E, te çocuk etişmiş. Üülen zamanıymış. Urıy portalara. Çıkılmış paadişaa kıızı:

– Ne istiysin, bre olan?

Kız da, çocuk ta pek güzelmışle. Kız beenmiş çocu. Sansı biri demiş ona: “Salt bu olacak sana eş”.

**Dehlenmää – düşünmää, sayıklamaa, karar almaa.*

– E, te paadişaa-çorbacı yolladı bir parça kiyat, vereyim sluganın birine.
– Çırakla şindi biri yok evde. Gittile biigirleri sulamaa. Gel braz bekle başçede.
Çocuk oturmuş skemneye. Üle uygun em usul o başçede! Çocuk ta yorgun.
Otura-otura, uyuklamış çocuk. Kız usulcuklan çekiveriy çocuun cebinden kiyatçı, okıy onu. Da o yazının erine kız yazıy başka yazı: “Avşamnaan etişirse – sabaayadan düün olsun, sabaalen etişirse – avşamadan yapın düünü. Everin bu çocuu benim kızıma”.

Usulcuklan koyıy kanverdi çocuun cebine.

Geldiyen çırakla, çocuk veriy onnara kiyadı.

– Oyalan azıcık, – deyiyle çocaa.

Gidiyle paadişaakaya, gösteriyle kiyadı. Okıy paadişaaka: “Avşamnaan etişirse...”

Paadişaanın dediini, izinini yok nece yapmamaa. Yapıylar düünü. Sabaa-yadan düün bitiy.

Birkaç vakıttan sora, açan paadişaa etişiy eve, çocuk geziniy kapu önünde. Paadişaa sorıy kendi insannarına:

– Neçin bu çocuk geziy bırda?

– Senin izinini yaptık, paadişaam.

– Nası izin o?

Çırakla veriyle ona zapiskayı. Paadişaa annamış, ani bunu yazdı kızı. Çıkarıy kızlan çocuu evden. Daa boyunda yazlık evi – daça, koyıy orda yaşasınar ayırı.

Şindi paadişaa sluga-karıylan gene düşüniyle, nasıl kurtulmaa çocuktan da kalmasın paadişaalık bu en fikaara tamızlına.

Yapıy paadişaa bir konuşka. Önce kazdırmış bir derin endek. Aula doo-ru ikinci kapunun önünde o endek ötee-beeri örtülü kamışlan, kamış üstünde de seveli toprak. Onna esannamış, ani ikinci kapudan, açan güvää çıkacak, düşecek o derin endek-kuyuya.

Endään iki başına da paadişaa koydurmuş birär bekçi da sımarlamış, onnara: “Açan gümbürdeycecek, gömün”.

Yolliy paadişaa avşamneen çıraa gitsin getirsin kızlan çocuu konuşkaya. Kız istemiy gitmää. Çocuk dârmiş:

– Nası iş o: istemiysin bubana gitmää?

– Gideciiz sabaa, – direşiy kız.

Bırada bekleyle-bekleyle, sora içiyle brazar. Paadişaa, keflenip, uyuklamış.

– Allele onnar gelmeyecek. Geç vakit oldu. Çorbacı-paadişaa çıkıy gezinmää.

Unutmuş, ne sımarladıydı, da çıkıy ikinci kapudan. Ansızdan açan gümbürdiy, bekçile o saatçık yapıyla işini – paadişaanın izinini.

Karı paadişaaka bekliy-bekliy – neçinse paadişaa gelmiy içeri. Çıkıy, bakıy; sorıy bekçilere. Bekçile annadıyla, te büle-büle... Biz yaptık paadişaanın izinini, ama kim ya ne orada – bilmiz.

Açıyla, bakıyla – paadişaa. Ölü.

Sabaası gidiyle kızlan çocu almaa.

– Gelin, bubanız öldü.

Kız kocasına:

– Te bak, avşam gideydik, sen öleciidin. Ama büle – o öldü. Aalemin ak-
linnan gitti: sluga kariy ep sesledi.

Çıkariy kız o yazıyı – kıyat parçasını, ani yazmıştıla paadişaaan karı, ve-
riy kocasına.

– Ben diıştırdiydim ozaman bu yazıyı.

Olmalı, ondan beerisi de onuştan süleniy: “Kazma aaleme kuyu, zere
kendin düşürsün o kuyuya”.

Annattı Pena kaku – Dragneva Pelageya Nikolaevna.

Yazıya alındı 1997 yılda. Sora eniden – 2005 yılda.

STAVRO

Bir vakıt varmış, bir vakıt ta yokmuş. Neredese olmuş te büle bir istoriya. Dolaya işidilmiş, te bize de etişmiş. Varmış bir küüde bir kayat fikaara adam, bir de – kayat zengin. Bu fikaara almış zenginden ödünç para. Büün ödey-
cek, yaarin ödeycek, ep odemiy. Zengin de ep sorarmış: “Nezaman ödeycen,
ba? Unutma, ani borç ep büüiy”.

E te oliy üle, ani fikaara yıkılıp ta öliy. Kızmış zengin. “Ne alayım ben bu
köpekten, – düşüniy zengin. – Alayım da onun leşini sürüyeyim”.

Baalıy ölüyü biigirin ardına, kendi de piniy ata. Atlı yızlı giderek ölüyü
de sürüyerek, etişmiş bu zengin adam bir kırçma yanına. Baalıy biigirini
aaca, giri kırçmaya. Kırçma dolu adam. Epsi bakınmaya varmış. Kırçmada
da işlirmiş bir pek dooru can, bir genç çocuk.

– Neçin süriysin o canı, o ölüyü, ba? – sorıy çocuk zengine.

– O benden ödünç para aldı, üle de ödemedään, te öldü, köpek, ne ala-
yım ondan? – dedim, baarlim sürüiyim şunun leşini.

– Nekadar para aldı o senden e? Na bukadar para da brak o ölüyü bana.

Kırçmadaki kişile yardım ediyle çocaa yıkamaa, erleştirmää em gömmää
zavallıy. Ačan çocuk geliy mezarlıktan, baksa: zemperekte asılı ölünün stav-
rozu, boyundaki stavrozçuu.

Çocuk çok tüülaniy, ani kalmış zavallının stavrozu.

Birkaç günden sorası gelmiş bu kırçmaya bir däducuk.

- Al beni işlemää, be çocuum. Salt doyur beni, ben ödek istemiym.
- Kayıl olıy çocuk. İşliyle, kazanıyla islää. Şindi dădu sorıy:
- Oldu mu braz para, çocuum?
- Oldu, dădu.
- Yaptır bir gemi, uşam; al doldur onu tuz, da gideciiz oray, nerede yok o mal.
- E, te hepsi azır. Gidiyle bunna uzaa, etişiyle bir balaban sete. Durgudıy dădu çocu.
- Çek, - gemiyi set boyuna - demiş dădu.
- O bayır tepesinde varmış bir restoran.
- Orda iyle sade boyarla, - deyiy dădu. - Alacan bir auç tuz basmana; alacan açan imääni restoranda, tuzla imääni.
- E, te çocuk oturiy imää; ekeliy tuz, karıştıry, dadıy, ekeliy taa, dadıy..
- Boyarla siirediyle. "Ne yapıy bu?" - düşüniyle. Yaklaşıyla da sorıyla:
- Ne koyıysın sen o mancaya, be olan?
- Te onu, ani mancanın dadını getiriy.
- Datsala, baksala: em akına da mancanın dadı emmetten başka, nezetli.
- E nerede var o iş e?
- Ben getirdim üle iş. O - tuz. Var nece diişelim. Başa-baş diişeciiz.
- Dăduylan çocuk diişile tuzu bayır tepesinde yaşayannarlan, onnarın kapitalına göre - altınnan: çanak - çanaa, kazan - kazana. Dolduriyla gemi-yi altınnan da yollanıyla geeri, eve.
- Geçmemiş braz vakit, nası gecenin bir vakıdı geminin önüne çekiliy bir sincir.
- Geliy bir keşiş* kayıklan. Çocuk sorıy dăduya:
- Neçin o durdu bizim önümüzde? Ne lăázım ona?
- Var bir manastır. Onun var tılsımı. Er gece o tılsım iyi bir can, - süliy dădu.
- Bu gece sıra sende. Gidecen mi?
- E, gidecem, năbayım? Raz lăázım gitmää, yok năpmaa.
- Dădu aanadıy çocaa, angı ikonanın ardında saklansın da, üçüncü foroz-lar ötünce, iç kıpırdanmasın.
- Tılsım baarınıy, geziniy - görmiy kimseycii. Açan üçüncü foroz ötiy, - tılsım yok olıy. Sabaaleen keşiş tezgereylen geliy kemikleri toplamaa, - ço-cuk sa diri. Keşiş şaşıy, ama çocu getiriş gemiye geeri.
- İkinci gecesi o sincir gene çekiliy geminin önüne, geliy gene keşiş almaa çocu.
- Gidecen mi? Kayıl mıysın, çocuum?
- Kayılım, yok năpmaa.
- Ay Nikolanın ikonasının ardında var bir tafta kırık. Gir onun içine. Tıl-sım epsini daadacak, salt ona dokunmaycak.

*Keşiş - monah.

Üle de olıy.

Sabaası keşiş geliy tezgereylen kemikleri toplamaa – çocuk diri. Keşişin borcu – çocu geeri gemiye götürsün.

Gündüz dāduylan çocuk üziyle eve dooru, nekadard üzdüsele, açan gece başlıy eri kaplamaa, suyu sarmaa, gene sincir çekiliy önnerine, peydalanıy keşiş.

– Korkmaycan mı, çocuum? Gidecen mi?

– Açan da lāázım, gidecem.

– Açan gidecen, – üürediy onu dādu, – bak dene islāā: manastırın üüle-ne dooru var bir maazası. Kapuları onun demir. Oturasın saa kapunun altına. Tılsım seni görmeycek. O artık üçüncü gece ep aaç, onuştan pek titsi yapacak, daadacak, kıracak. O deneyemeycek bu gece foroz ötmelerini. Açan ötecek üçüncü foroz, kapa maazanın kapularını da otur kapu üstüne. Sora alacan onu da gelecen biray.

Ötiy bir foroz, iki foroz, üçüncü foroz – tılsım ep baarınıy:

– Te buldum! Te tuttum! Te yuttum!

E, te sabaa olıy.

Çıkıy manastırdan bir kız, bir güzel-güzel kız. Şarfı elinde, sürüklıy onu, yok kuvedi şarfını omuzuna koymaa.

Çocuk otururmuş kapu üstünde. Kız sorıy:

– Sen miydin o? A! Şansora bende yok kuvet seni ensemää.

Çocuk alıy kızı da geliyle gemiye. (Dādu epsini biliy). Gemiylen üzerek, etişiyle eve. Yapıyla düün. Sorası dādu deyiş çocaa:

– Adi,- çocuk, ben şansora gidecem. Ne kazandık, payedelim.

Çocuk yapıy epsini iki pay: parayı da, altını da.

– Te, dādu, payettim.

– Başka yok mu neyi payetmää?

– Yok, - deyiş çocuk.

– E kızı?

– E, onu nası payedeçiiiz?

– Te üle: alacan nacao da kafadan aşaa dooru yaracan.

Buna da çocuk kaynı olmuş. Alıy, kaldırıy nacao urmaa – firliş kızın aazından bir tavşam. Dādu tutıy çocuun elini – urmasın.

– Brak. Ben bukadar istirdim, ani o gel-git vakit kimseycii imesin. Bana bişeycik diil lāázım: ne para, ne altın. Ben bunu onuştan yaptım, ani sen brakmadın stavroyu yuvarlansın kumda.

Annattı Dragneva Pelageya Nikolaevna.

DÄDUNUN EM BABUNUN EVİ

Varmış mı, yokmuş mu – kim bilsin? Ama çoyu annatmış, da bize de etişmiş, ani bir vakıtlı varmış, bir vakıtlı yokmuş – yaşarmış bir dädüylan bir babu: yaşarmışla bir aul içinde, ama evleri ayırmış. Dädunun evi tuzdanmış, babunun da mercimektenmiş. Dädu kıskançmış, inatçaymış ta. E, olıy üle, ani bir kere kayat derinden gösteriy kıskançlığını em inatlığını.

Şindi bir ilkyazınsı babunun ep-eşil evi çok em de pek käämil mercimek baalamış. Toplıy babu iiri-iiri kozaları da tutunıy eşil mercimek koza mancası yapmaa. Erleştiriş sacayaa, tutuşturiş ateşi, koyıy çüveni ateşe. Körpe mercimek tezicik başlıy pişmä. Te läázım tuzunu koymaa. Salediy babu tuz için, bakıy açan tuz susaana, – orada tuz bitmiş. Yollanıy babu dädüya komuşulaa.

– Dädu be, versene bir auççuk tuzçaaz. Pişiriym mercimek mancası, tuzçaazım da emmetten bitti, iç bir püske de yok.

– E, ne benim evim tuzdan deyin, ben epsine tuz mu läázım daadayım? Sana – bir auç, öbürüne – bir auç, bakıysın – ev de daalmış. Kırta başımdan, babu, tez sauş evine!

– Adi, be dädü, – gene başlıy yalvarmaa babucuk, – ben ödünç istiyim. Brazcık ver, bir yan auççu. İ-i-i, olma okadar kıskanç, ba dädü. Allaa sana gene verecek: nerede lüzgärlar saurdacak, seller tekerleyip yapıştırarak – sende sora taa çok olacak.

– Vermeycem, dedim e. İyärsin sen tuzsuz da.

– İ-i-i, Allahçım, büyük dertsin sen, dädü. Yaasa bir bü-ü-ük yaamur, da senin evin erisin, bekim de, eşersin. Sen de kalasın maylakta*.

Geliş babucuk eve aalayarak. İyiy o mercimää tuzsuz. Babu taa sofrayı kaldırı-kaldırmaz – başlıy bir yaamur yaamaa. Ama! – Diil ötee-beeri e! – Yaayarmış, nece bakırdan dökärmış! Kaç gün yaamış, kimsey bilmiş. Dädunun evi erimiş, iç eri de diil belli. Babunun sa evi eşermiş, olmuş, nece ikikatlı. Sora lüzgär atmış kendini kışlak tarafına**, ava dönmüş suuga, yaamur da – çıvgına. Maylakta kalan dädü üşümüş fenaca, çeneleri titirärmış, nece pençereler er tepremesine. Geliş dädü babuya, paıysınıy yalvarmaa:

– Babo-o-o, prostet beni de kolver makar ayatçına, brazıcık kuytulanayım.

– Kırta, görmeyim, – demiş babu. – Unuttun mu, bir püske tuzu vermedin, kıskandın. Var üzün yalvarmaa da taa. Prost etsin seni evden yıraklar.

– Babo-o-o, öli-i-i-m! Dondum! Dayanamaycam! Babucuum, ölünce unutmaycam senin iiliini. Allaha dua edecem, korusun seni erbir atadan.

İi, cannı babu küsüsünü unudıy da kolveriy dädüya ayada.

– Geç, be zulum, ayatta ocaklıkta var taa koor. Al skemnecii, otur orada da yısın.

*Maylakta kalmaa – evsiz kalmaa, sokakta kalmaa.

**Kışlak tarafı – poyraz.

Babu giriş içeri, oturiş pata camal' boyuna – sıcaa, alş ürekesini yapaa işlemaa. Tamañ bir-iki çekim yapaa işliş – gene başliş işidilmää:

– Babo-o-o!

– Ne o be, kart teke? Ne gene?

– Babu mari, senin canın orda yalnız darsımadı mı? Gireyim lafcaaz etmaa?

– Dädu, sen sansı salt kuytulanmaa istirdin? Oturişın, otur orda, zere şindi çıkıpta kırladacam. Taketme canıma!

Adi, dädu braz susar gibi oliş. Brazdana gene paysınış:

– Babu-u, kolversene beni içeri. Bırda ayatta yok nece yısıñmaa. Bacalıktansa sansı sakırğa döñiş – te çekiy! – İçim de dondu. Pak buz oldum. Babucuum, yalvarıym, canın acısın bana.

Babu susış. Bakırımış işine. Aklınca därmış: “E, sülen orda, bakalım, ne-kadar sülençen”.

– Ama dädu diilmiş onnardan, angısınñ istedi olmañan, brakılsın, uslansın.

– Babo-o-o, babu ba, al içeri va. Adi al, mari. Ben köşecikte süpürgeñin ardında oturacam, sessizçe siiredecem, nasıl sen yapacacık işlişin, ipliceş kıvradışın.

– Aman, dädu, bıktırdın beni. Kupayım”, ben döñek can, osa çok mizleyciidindi şindi, pali gibi. Gir, ama dur süpürgeñin ardında.

– I-ı-ı! Çok saa olasın, babu. Ben de seni unutmaycam.

Ama bu dädunün aazına zorcaymış kaşık sıdırmaa. Te, açan babu piniş camal üstüne gecelemää, dinnenmää, dädu gene çekediş minzalarını göstermää”. Dädu kanaat olmamış, ani sıcak içerde oturiş, yısıñdı. Yok annamaa iilii. Azıtmış dädu. Gene başliş omurđanmaa, yalvarmaa, ki babu alsın onu döşää:

– Babo-o, braksana camal boyuna geceleyim, ep okadar orada kimseycik yatmış. Emmettene uyvaştı oturmakta bu ihtâr kemiceşlerim. Adi ba, babu, ne zararı olacak sana ondan, ani ben yatacam camal boyunda köşede? Babo-o, rubacıklaşım da taa kurumadı. Adi ba, babu, te o küçücük döşecää...

Ama babu artık işitmiş onu. Braz yorgunnuktan, braz mırıldanmasından – babu uykuya dalmış. Dädu salt bunu beklärmış: hop – köşede, camal ardında.

Erken babu kalkmış, sabaa izmetlerini epsini bitirmiş. Gün artık yukarı çıkmış, başlamış ilkyazčasına kızdırmaa. Uyumuş dädu gün götüne urunçasına. Giriş babu içeri – dädunün aberinde de yok kalkmaa.

– A, dädu, ne düşüñişin? Burada yok ne esaba urmaa: binin yarısı beşüzmüş. A çık ta git. Annayana bukadar atır etiş.

*Camal – soba.

**Kupayım – islää, ani.

***Minzalarını göstermää – inatlaşmaa

Dädu köşeden iç kendini erinden oynatmadıcaan usulcuklan:

– Kapa, babu, aazını, zere bilinmiy, kim şimdi bıradan ilk çıkacak.

Babunun sansı aşlak su atmışla üstüne.

– Ne?! Ne?! – şaşarak sorıy babu da kopedy açmaa dädunun eşkinnii-ni. Alıy babu uzun oklavayı da basediy içeri. Dädu gerinirmiş uykudan. O iç beklememişti, ani oluşla büleye dönecek. Babu em baarıy, em nereyi razgelirse kaptırıy.

– Bu mudur senin şükür ettiin?! A? Ah, seni ursuz köpäni! Ah, seni çumasını ya! Duşman!

Dädu “va-le-leu!” baarak çıkıy da – ne kaçabilirse! Nekadar kaçmış, nerelere etişmiş, büün de kimseycik bilmiy. Masal da bitti.

Annattı Moka Nadejda İvanovna.

Yazıya alındı 1988 yılda. Latin grafikasına geçirildi 2005 yılda.

TUDORKA

Bir vakit varmış, bir vakit yokmuş. Yaşarmışla bir küüde çok güzel em gençecik bir kızlan bir çocuk. Onnar pek beenärmışle biri-birini. Evleniy-le onnar. Oly onnarın saade bir kızçaazı. Adını koymuşlar Tudorki. Geçiy vakıt, kız büüiy, artık delikannı kızmış. E, te bu vakıtta o küüden alarmış-lar çocukları slujbaya, armataya. Angı adamın da yokmuş oolu, alarmışlar adamı kendini.

– Baba, – deyiş kız, – senin erine ben gidecem. İç kahırlanma, epsi islää olacak. Yaptır bana bir kat ruba, çocuk rubası: kırk ilmää iliklensin, kırk ilmää de çözülsün. Em alasın bana bir biigir, da ben gidecem atlı.

Bubası yaptııy ona bir kat ruba: kırk düümesi ilikleniy, kırkı da çözüliş, em alıy bir biigir. Giiniş kız da, pinip biigire, yollanış atlı. Bubası kızın ar-dından tüküriş bir büyük tükürük. O tükürük oly bir palıcık, bir şarkacık.

Bu palıcık te gidiş onnan bile. Etişiyle erine. Kablediyşle kızı, nası lääzım, slujbaya. Pali ondan iç ayrılmıy.

Bir gün, iki gün – kız ediniş kendine bir kafadar. O çocuun adıymış Aleksı.

– Senin adın nedir, bre kafadar? – sormuş Aleksı.

– Benim adım Todur, – demiş kız.

Yapıyşla onna slujbalarını bile. Sora onnarı geçirişle başka ere, düşiyşle kâr çocuun kasabasına. Aleksı ofiştirmiş. “Todur” da onda denşçik. Onna ikisi ep birerde: birerde yatarmışla, birerde kalkarmışla, slujbaya gidärmışle, iyirmişle...

Çocuun mamusu bir pek şiret, şalvir karıymış. O demiş çocuuna:

– Çocuum, sen bunu annadın mı?

- Ne annayım, mamu?
- Denedin mi, ani bu “Todur” olacaa diildir çocuk, o kızdır.
- E, mamu, kız! Sen de ne süliysin!
- Kız, çocuum, kızdır: boynusunda boncuk eri belli, kulaanda küpe eri belli, kollarında blezik eri belli. Kız, çocuum, o.
- Demesene üle, mamu. Ne üle yanniş sen lafediysin?
- Lafetmiym, çocuum. Ele gidin panayıra gezmää. Da bak, dene, neyi o uzanacak almaa. Uzanırsa boncuklara, gergeflere, tantelalara, taraklara, – bilecen, ani o kızdır. Eer saldırısa almaa kantırma, kamçı, – bil, ki o çocuk.
- Pali sa duymuş bunu da gitmiş epsini sülemiş kıza.
- Şindi bu karının çocu deyiş kıza:
- Gel te birayı, bak, ne güzel birda boncukla, gergefle, tantelala, türlü donakla.
- Ne çekiyisin beni nereyi diil läázım. Nábacız biz onnarı? Bak birayı, – o çekiy Aleksiyi başka tarafa, nerede biigir takımınarı satılarmış:
- Bak, ne güzel kantırmala, kamçile. Nábacız biz o kız donaklarını? Bize läázım biigirlerimizin başlarına birär kantırma, eni özenge, elimize de birär güzel kamçı. Adi gidelim eve. Biz bişey almıyız, avşam olacak, – demiş kız.
- Alıyla bunna, ne läázım biigirlerine: epsi eni, güzel. Donaklı atlı, nece düşiy saldata. Geliyle eve. Koyıyla biigirlerini dama, geçiyle içeri ekmeek imää. Oturiyla, iyiyle ekmeeni, şindi yatacakla. Mamusu saklı sorıy çocuuna:
- Nası, çocuum, annadın mı, ani o kız?
- E, mamu, aldatmasana beni. Ben çekiyim onu taraklara, boncuklara, o beni çekiy ep kantırmalara, erliklere, kamçilere. Te kıvrak donattık atlarımızı da geldik.
- Kızdır, oolum, kızdır: annısında gerdan eri belli, boynusunda boncuk eri belli, kollarında blezik eri belli, parmaanda üzük eri belli, sesi de kız se-siydir. Ben sana süliym, ani o kız.
- Mamu, lafetmiysin sen dooru, yannişlıysin sen.
- E deneylim onu taa başka türlü, – demiş mamusu. – Sen erken kalk, git, dene, nerede var çok biyaz gül. Avşamdan topla bir teste gül de döşet onnarı döşek altına. Sabaası bak: onun altında gülle olacak senik, senin se altında duracaklar şevik, şen. Bilesin, ani o kız.
- Çocuk gidiy, bakıy, nerede var gül. Avşamneen gidiy, toplıy bir kucak biyaz gül, geliy eve, döşediş koykaya döşek altına.
- E, te karannıcak olducaan, süliy kafadarına:
- Adi, artık yatsı vakıdı, gidiyş uyumaa.
- Ama pali nábıy? Palıcık gidiy, toplıy bir büyük teste gül, koyıy onnarı su içine. Sora sabaası erken-erken diştirmiş kızın altından gülleri. Kızın altında gülle olmuştu, nece paçavra – dübüdüz senik.

Açan Aleksi uyanıy, sesediy kafadarına:

– Adi, Todur, kalk, – deyi, – vakıt geldi gitmää. Şindi gornaları baarda-cakla, biz lääzım orda olalım. İçelim birär çaşka çay da gidiyz.

Mamusu sorıy çocaa:

– Nası, çocuuum, denedin mi, baktın mı, dooru mu ben süledim?

– Yannişhysin sen, mamu. Benim altımda gülle çeketmiş senmää. Onun sa gülleri sansı şindi koparmışın: taaze, semiz, şen, çili.

– Kızdır o, çocuuum, kızdır. Sen ne deyärseydin de, – o kızdır, oolum: se-sinden de belli, ani o kızdır, örüyüşünden de, ellerinden de – ererden. O diil çocuk, makar benim kafamı kessinne, ben ep deyecem, ani o kızdır. Ya dene onu taa bir kere, – deyi mamusu. – Gidiniz ikiniz ayak yoluna...

E, köpecik, ani kızdan iç ayrılmaz, gene kurtarmış kızı. Aleksi bu serede annamamış, ani onun kafadarı em denşçii kız.

Pali kızlan bile girmiş ayak yoluna da konmuş kızın önüne... (Köpecik, elbet, ilersi, çocuktan saklı, duyduymuş, annatmış kızı epsini, ne istiy bilmää çocuun mamusu. Kız – “Todur”, Tudorki – pek şükür edärmış, ani var büle akıllı köpecii).

“Todurun” artık yaklaşıy slujbası bitmää – te-te yaklaşıy vakıt eve gitmää. Aleksi birde-ikide därmış mamusuna:

– Mamu, ben okadar beeniym bu çocu, iç canım istemiy kolvermää onu eve.

Mamusu deyi:

– O kız deyin, onuştan da sen okadar çok beeniysin onu. Dene onu taa bir kere: adiet onu göle yıkanmaa. Bakalım, girecek mi seninnen bile suya.

Gidiyle göle. Çocuk soyunuveriy, atılıy suya. Kız sa o kırk kopçayı çö-zünce, oyalanıy biigirin yanında, kırk düümeyi de ilikleynce, etiştiriy yaz-maa bir parça kıyat da yapıştırmaa onu çocuun biigirin yanına, şkembesine.

Çocuk ona baariy:

– Adi, Todur, sen nezaman yıkanacan? Ben artık istiyim çıkmaa, sen ep taa girmedin suya.

Kız, pinip biigirine, “de” edip, aşmış-gitmiş küüsüne, evine; onun sluj-bası bitmiş.

Çocuk çıkmış sudan, giinmiş. Pinirkene biigirine, görmüş o kıyat par-çasını, okumuş: “Todur geldim, Tudorki gidiym. Kal saalcaklan, Aleksi dostum!”

Çocuk gelmiş eve, bütün aalamaa uunıy. Mamusu uslandırıy onu:

– Kahırlanma, oolum, eer okadar beenärsen onu, sen bulacan onu. Var umu-dum, ani o da seni beenärdi. Salt o dikliinden istemedi kendini sana bildirmää.

– Ben onsuz yaşayamaycam, mamu... Neçin ben seni inanmadım? Sen dooru sülärmiş bana.

– Biliysin mi ne? – deyiş mamusu. – Git panayıra, al bir taliga üreke, git satmaa onnari.

Çocuk bilirmiş kızın küüsünü da gitmiş dooru o küüye. Gidärmış o küü içinden aykırarak:

– Üreke! Üreke! Kime lääzım üreke?!

Çıkan alıy eni, alacalı, burmalı üreke. Kızın da aazında varmış belli kederli dişi. Şindi çocuk onu tanımasın deyni, kız çıkmamış. O saade aul aşırısı bakmış sokaa, tanımış çocu suşinden de, diil saade üzünden.

Brazdana çıkmış sokaa bir de babu, kızın komuşuykası, o da ep üreke almaa deyni. Çocuk sormuş babuya:

– Babu, karannık olıy. Kabledebilirsin mi beni size gecelemää?

– Buyur, çocuum, gel. Biz de diil mi salt dădu-babu, yalnızız. Başka kimsey yok yanımızda.

İyiye avşam ekmääni de braz otırıyla lafa. Da çocuk annatmış, ani bu küüden bir kız onnan bile slujba yapmış. Babu demiş:

– Biliym, çocuum. O bizim komuşumuzun kızı, onun yok oolu, da kızı gitti bubasının erine, yaptı slujbayı.

– Bulü ba, yok mu nece ben onnan buluşayım. Ben pek beendim onu. O iç bildirmedir kendini kız. Mamum sülardı bana, ani o kız, ama ben bitki güne kadar inanmadım bunu. Da te şindi kahrılı ürääm. Ben sana ödeycem, nekadar süleycen, salt yap üle, de ben buluşayım onnan.

– Olacak. Yapacız. Sen geç ötäänkı içeri, baş sobaya. Ben sana sora sesedecem.

Babu çok düşünmiş: çaarıy birkaç komuşu kızlarını, maana ona meciye – yapaa ditmää. Elbet, Tudorkiye de, yalvar-yakar, kopartmış.

Didiyle yapaa, cümbüş patladıyla, babu kiraz ediy braz şarap. Bir de käämil aydınnık şarapmış – pak turna gözü! Şalvir babu içirtmiş kızlara ikişär filcan o kaavi, büülü şaraptan. Genç kızlara çok mu lääzımdı. Uykuları o saatçık gelmiş, başlamışla sık-sık esnemää.

– Adi, kızlarım, adi gülücüüm, kalın bende gecelemää. Sabaa erken girdirsiniz. Dışarda ne de karannık – pak zından karannı! – Babu em mırıldanıy, em döşediş pata döşää. Tudorkiye de yattırıy kenara kapudan yaa.

Açan epsi kızla islää dahlıya uykuya, babu çaarış çocu da deyiş:

– Adi, çocuum, koş taliganı, al kızı, kavra da git.

Ödiş Aleksi babuya nece düşiş, kucaklayıp kızı, erleştiriş taligaya, da onna aşır-gidişle.

Kız uyanmış taa çocuun evinde. Demiş:

– Ben şiret, ep savaştım kendimi tutmaa, ama sen benden taa şiret çıktın.

Ertesi günü kızın anasına-bubasına aşırından musaafirle-suatula kırmızı rakıylan gelmişle...

Bir aftadan sora olmuş bir bük, güzel düün. Ne de kalaba düündü! Ya göreydiniz gelinnen güvääyi – ikisi de pak dünnä güzeli! – açık aazlan kalacıdınız.

İşittim, ani bün de pek gercik yaşarmışla. Allaa versin de taa da üç okadar güzel, ii yaşasınna.

Kim sesledi masalı, – onnara elal!

Ama kim seslemedi, – onnar da püsür mal!

Annattıydı mamum aprildä 1995 yılda. 2005 yılda, sesleyip masalı magnitifonda, aldım yazıya. Bu masalın var II-ci variandı. Onu bana annattı Hacı Anna Panteleevna.

Yazıya aldım martta 2005 yılda.

ALMA KIZI

Vakıdın birinde yaşarmış bir paadişaa oolu. Piniy atlı da gidiy aaramaa kendine bir kız. Karşı geliy o bir babucaa.

– Nerey sen, bre çocuum? – sormuş babucuk.

– Gidiym, babu, aaramaa kendime bir kız-gelin, ama olsun üle güzel em akıllı, ani ondan kaare başka otürlü iç olmasın. İstiyim onu kimseycik geçemesin.

– Bilmiyim, bulacan mı kää üle. Ama istärsen, git te bu yoldan, orda var bir aac, onda büüiy üç alma. Becerärsen onnarı kurtarmaa, olur sana bir güzel em akıllı kız-gelin.

Gidiy çocuk oray, brakıy biigirini otlasın, kendi de gidiy o aacın altına. Çıkariy kılıcını kılıfından, düşüriy bir alma. Yarıy açan o almayı, çıkıy onun içinden bir kız, bir dünnä güzeli. Kız istemiş su. Su yok. Kız o saatçık öliy. Düşürmüş çocuk taa bir alma, yarıy onu da. Onun da içinden çıkıy bir kız. Gene o da bir güzel: güzellerin güzeli. Ama “Su! Su!” dedicään, su bulunmıy – o da öliy.

Şindi çocuk derinden annamış babunun lafını: “Kurtarabilirsen, olur sana bir kız”.

Kazıy paadişaa oolu kılıcınnan bir kuyucuk. Açan çıkıy su, te ozaman da düşüriy üçüncü almayı. Kız su istedicään, o tezicik veriy aucunna ona su. Güzelli de okadaradan güzelmış, ani iç yokmuş birersinde bir de kusur bulmaa. Kız içmiş su da dirilmiş. Ozaman çocuk demiş:

– Te şükür, Allahım, sana em te o babucaa, ani istedii needim çıktı başa. Mari-kız, kayıl mısın benim olmaa?

Kız çocaa cuvap etmiş:

– Benim de needimeydi üle: kim kurtaracak beni, ona da gidecem. Sensin benim kışmedim, benim ecelim. Ama istiyim gidipte gelesin beni almaa polkovoy çalgırlan.

Çocuk gidip-gelince, birda daada bela olmuş: geliy biray bir çingene karısı, bir büücüyka. Alma kızı oturarmış aaçta. Tillen-pillen' çingeneyka anniy kızdann epsini, ne olduunu, aldadiy da indiriy aaçtan kızı. İndiriy da öldüriy. Öldüriy, çekiy bir tarafa ölüyü da, gömüp, örtiy yapraklarlan.

E, te geliy polkovoy çalgıla.

– Bunun için mi getirttin taa biray polkovoy muzıkları? – sormuşla çalgıcıla.

– Ne oldu sana, mari Alma kızı? – sormuş çocuk.

– Ben de şimdi pişmanım, paalı olanım, ani gitmedim çeketmeden se-ninnen. Bezbelli, tezdi bana ayıra çıkmaa, – osaatçık lüzgär aşladı beni. Em de, bana kalsa, su da bana az geldi. İstedim içmää – su yok. Yandım susuz.

– Yok zararı, – demiş çocuk, – kararmak geçecek. Ben sana alacam en paalı düzgünnük yaası (suratına krem).

Oly düün. Geçiy birkaç yıl. Daada, nerede çingeneyka öldürdü Alma kızı, nereyi damnadı kızın kanı, o erde çıkmış bir eni fidan em de çok ger-cik çiçek açmış. Daa kokarmış, sansı orada paalı dufi serpmişle. Gelen-geçen koparmış o çiçeklerden, getirärmışle eve, koyarmışla ikonala...

İşitmiş bunu çingeneyka da. Koşturuy faytonu, gidio o da daaya çiçek ko-parmaa. Dalla(r), tutup onu, büyük kuvetlen urıyla arkası üstü ere.

Gelmiş çingeneyka eve acıylan em büyük üfkeylen. Yatıy bu şimdi asta. Kocası sorıy:

– Ne oldu sana, canım?

– Bilmiyim, ne oldu, ama düşümde gördüm, ani o aaçtan, ani daada çiçek açıy, yaptırırsak bir pat, ben düzelececeğim.

– Ne, kää mutlak o aaçtan mı, mari ayolum? İnsanna ne sevinile o aaca. Onna küsecekle bize. Daada nekadardaa taa kaavi güzel aaçla var.

– Ben istiyim o aaçtan olsun. Ondan içersi de güzel kokacak. – Çingeneyka başlıy aalamaa, – ben de düzelececeğim. Sen ne istemiyisin, ben düzeleyim mi?

Adi, çingeneykanın dedii oly.

Ustala kesirkene aacı, bir babucuk ta çiçek toplarmış. O sormuş:

– Neçin kesiyisin böyle güzelim aacı? Günaa olur ona, kim yok ediy butür-lü güzelim aacı. Kime engel ediy o?

– Nabalım, babu? Biz te istemiyiz onu kesmää, ama paadişaaika izin ver-di. İstiy ondan divan-pat yaptırmaa.

Babucuk eve geldicään, em şen çiçää koymuş ikonanın ardına. Dünnäda çok şaşılacak işle oly. Da te, bu insanda da o çiçek, düşüp ikonalıktan, oly bir kız: diriliy Alma kızı. İzzet ediy babucua, nece kendi kızı, taa dooru sülemää, kendi kızından da üstün. Babu pek sevinärmış: busoy işçi em atır-lı kız yokmuş kimseydä.

*Tillen-pillen – yalannan.

Çingeneyka-paadişaakada bak, ne işle olmuş: pat-divan azır, çingeneyka sevinirmiş – o bilmey taa, ne gelecek başına, e! Angı tarafta yatarmış paadişaa-çocuk, o taraf iç kıpırdamarmış, ama öbür taraf, nerede çingeneyka, pat, sallayıp-çüüdürüp kendini, fırladarmış, ururmuş çingeneykayı ere. Bu kal-kıy, yatıy erine. Buuşıy birkaç gece çingeneyka büle, taa ötee dooru yok nece dayanmaa, aalaşıy kocasına.

– E ne ben ölü mü? Ne, duymaycudım, nası pat sallanıy? Sen ne, kuruş-turiysin bu yalannarı? Beki, sen astalandın, da sana üle geliy? Nerede gör-müşün pat insanı ere sıbitsın?

Çingeneyka debre aalamaa*:

– Yaktır bu divanı! O beni öldürecek! Sen inanmıysin. Baksana, benim yannarıma, arkama – ererim dübüdüç çürük. Sen bekliysin, ben öleiyim da alacan başka karı!

Adi, yaktırıy patı, külünü yara fiydırıy – kurtulıy çingeneyka. Raatlanıy bir vakıda kadar. Sevinirmiş çingeneyka: Alma kızını ensedi, yok etti.

E, te bu vakıtta da paadişahın mal sürülerinde varmış zabun ayvanna. Paadişaa izin veriy, insanna gelsin de erkezi alsın birär yufka mal evde bak-maa. Ornikle** ererde bildiriyle, ani gitsinne, kim istiy yardım etmää paadi-şaa, alsınna baksınna, beslesinne birär-ikişär mal evde. Kız da, işittiinen bunu, süliy mamusuna, o da gidip-alsın bir mal bakmaa, büütmää.

– Paadişaa, – deyiş babucuk, – bana da versene bir mal bakmaa.

– Vereyim, – deyiş paadişaa. – Veriniz babuca da bir mal, küsmesin, – süliy slugalara.

Varmış bir kuli: ayırsız, ölmää buuşurmuş, – veriyle onu babuya. “Ep okadar ölecek, – deyipte. – Babu onu üle de bakamaycak”.

Getiriy babu o kulicii eve. Kız paysınıy ona izmet etmää: yıkıy, paklıy, aa-zına doyurıy, nece küçük uşaa.

Besleniy, büüiy kuli. Olmuş bir genç kıvrak biigir ama! Diil şaka! Zorca sen panayırda ya paadişaada da bulacan büle gercik mal! O kara tüüsü yala-bırmış kunduz gibi!

Vakıt geliy askere biigirleri ayırmaa. Paadişaa deyiş:

– Çekedin toplamaa kime ne verdiniz.

– Paadişaa, – sorıy sluga, – ani o babuya verdik bir giciikli kuli, ona da bakalım mı?

– O kuli kim nezamannardan öldü. Sizin işiniz, istärseniz, sorun, ne oldu kuliye.

E, te geziyle paadişaanın işçileri, toplıy ayvannarı. Etişticäân babuya, sorıy:

*Debre aalamaa – çeket, giriş aalamaa.

**Ornik – haberci.

– Nası, babu, bakabildin mi kuliyi? O pek yufkaydı, olmalı, öldü.

– Ben, elbet, bakamaycudım, çocuum, ama onu büüttü, besledi benim kızım. Geçin, bakın – biigir damda...

Açan slugala bitiriyle işlerini, geliyle paadişaa, annadiyla:

– Paadişaa, – deyiyle, – git kendin de gör, nece biigir olmuş o giciikli kuli. O yaraşacak salt bir paadişaa at olmaa. Ama onu biz çıkaramadık damdan, yok nece ona sokulmaa, şaa kalkıy, çirkin kişiniy. Ama o tüüsü – yanıy, nece bir buz güneşte! E o babunun kızı ne güzel! Yok nece gözünü ondan almaa!

Geliy paadişaa kendi baksın, aslı mı annadiy slugala.

– Nası, babu? – sorıy paadişaa, – aslı mı, ani pek güzel biigir oldu o giciikli kuli?

– Ne süleyim, aydın paadişaa, geç te gör kendi gözünnen. İstärsen, al biigiri. Ama bilmiym, sokulabilecen mi ona. Kızımdan kaare, kimseycii so-kultmiy kendine. Yok nece onu edäänden çıkarmaa.

Giriy paadişaa dama, yaklaşıy biigire – biigir pufliy, şaaya kalkıy, brak-miy iç dokunmaa da.

– Brak, paadişaa, ben sora kendim götürecem onu da sınaştıracam sana onu yavaş-yavaş. Tanımayan kişiyi o yaklaştırmıy yanına.

Te gelmiş incir vakıdı. Sesediylee insannara, gitsinne paadişaa incir dizmää. Kıza da sesetmişle.

Kız gelmiş kendi em de biigiri edäände getirmiş.

– Te, paadişaa, buyur biigiri, – demiş kız, sora da, suazlayıp biigiri, eklemiş:

– Ben seni dirilttim, büüttüm, şansora git çorbacına. Sesle onu, nece beni sesledin. Sora gene paadişaa:

– Paalı paadişaa, ben de var mı nece incir dizeyim?

İnsanna epsi bir kıza bakıyla, bir biigire: epsi şafk içinde kalmış. İncirle-ri dizemiyle: ba sapları kopyı, ba dizile kopyı, düşiy ere...

Kız da oturıy dizmää.

– Var mı nece bir de türkü çalayım? – sormuş gene kız.

– Çal, elbet, neçin olmayacımış çalmaa? Türkü epsi beeniy. İş te taa uy-gun gidiy.

– Ama ben kendi yaşamam için çalacam, – demiş gene kız.

– Çal, ayolum, – demiş paadişaa.

– Çal, gülücüüm, çal, uşaa, – epsi istemiş seslemää em bilmää, kim bu insancık, bu Dünnä güzeli.

Kız em diziy incirleri, em türkü çalıy. Epsi yızlı em uygun başlamışla işlemää.

Biz bir alma aacının

Üç kızıydık, üç kızıydık,

Biz üç kızkardaştık.

Geldi bir erif te bizi kıymıkladı,

Kıymıkladı, kismet aaradı.
Su bulunmadı – kakularım öldü.
Bana su buldu – beni diriltti.
Ben istedim polkovoy çalgı
Gelsin beni almaa.
Ama beendiim olan gelince,
Beni çingeneyka aldattı,
Aldattı da öldürdü,
Öldürdü, daa içine gömdü..
(Paadişaa şüveli beklîy türkünün öteesini.)
Benim kanım damnadı erde
Eni fidan çıktı.
Fidan çıktı, çiçek açtı.

(Çingeneyka işidiy türküyü, salediy kaçmaa. Paadişaa izin veriy, tutsun-na onu, bukaalasınna, getirsinne bıray, seslesin türküyü başadan.) Kız taa ötee dooru çalıy-annadıy:

Ben güzel çiçek açtım,
Epsi koparardı, çiçäämi kokardı.
Çingeneyka geldi –
Ben onu ere urdum.
O kinniinde beni kestirtti,
Kestirtti, divan-pat yaptırttı.
Ben çingeneykayı ep ere urdum,
Sevgilimi se ep korudum,
Ona sallangaç oldum,
Tatlı uyku uyuttum.
Patı çingeneyka yaktırdı,
Külümü yara saçtırdı,
Saçtırdı da sevindi,
Sandı, ani kurtuldu.
(İnsanna bakınıyla, çoo göz yaşını silirmiş.)
Beni – bir dal çiçeciini –
Bir babu sevindirdi, –
İkonala benı koydu.
Te ben en(i)den kız oldum
Saa olsun babucuk-anam! –
Busoydur benim yaşamam.

– Öldürmää çingeneykayı! – baarmış insanna(r). Paadişaa çingeney-kaya sormuş:

– Aslı mı bunna?
Çingeneyka – ıkıtı-mıkıtı:
– Aslı.
– Ne istiysin şindi: kırk at mı osa kırk kara saplı bıçak mı? – sormuş
gene paadişaa.

– Verin kırk at ben kırılcam birdan.
Koşıyla kırk at, taligayı doldurıyla ceviz, cevizlerin üstüne oturdiyla
çingeneykayı, saçlarından da tel-tel baalıyla biigirlerin kuyruklarına. Ačan
“de!”ediyle biigirläre, - biigirle sansı kuş uçıyla. Çingeneykanın içi link-link
edärmiş. Cevizle fırlıyla, uşakla ceviz toplıyla. Epsi çingeneykayı güliy:

– Ak ona! – deyiyle. – Üle de ona läázım. Ne yapmış, onu da bulmuş.
Paadişaa evinde bir büük gecik düün olmuş. Babucuu da almışla, o da
onnarlan yaşıy, gençlerin koltuunun altında seperleniy* em onnara yardım
ediy evlat büütmää.

Masalı te annattım,
Sıra şindi sizde.
Şindi ben dinnenecem,
Sizi uslu sesleycem,
Annadın taa iice.

**Seperlenmää– bulmaa koruntu, saklanmaa nerdäsä.
Annattı anam. Erleştirdim 1995 yılda.*

ECEL

(KIZ EM BULÜSU)

Vakıdın birinde ya varmış, ya yokmuş, ama annadiyla, ani bu iş aslıymış.
Şindi bir kere nesoy-sa küüde bir gelin süliy keraçasına:

– Okadar istiyim bir makarina...

O pek sakınarmış em korkarmış kayınnasından, onuştan da kendiliin-
den kıyıştırmazmış ne-se imää yapmaa. Keraçası demiş:

– Dur, şindi ben gidecem bakacam, mamu uyuyıy mı. Sora geliy da deyi:

– Korkma, yapacüz makarinayı. Ben şindi gidecem maazaya, çıkaracam
braz piynir, getirecem yakacak, tutuşturacam kotlonda ateşi, koyacam su
kaynasın. Sen de yuur amuru, yaz makarinayı.

Yapiyla bunna makarinayı, te oturmuşla kufnide sofraya. İyirmişle em
metedirmişle, nezetli* piiniri em makarinayı. Bir de pat altından bir ses:

– Mä-ä-u! Mä-ä-u!

**Nezetli – tatlı, gustlu.*

Kız bir üklü kaşık makarına basediy pat altına. Geçiy bras vakit, gene ses:

– Mä-ä-u! Mä-ä-u! Mä-ä-u!

Kız atıy taa bir üklü kaşık makarına, sülenerek:

– Nası üzsüz kedi bu ba! İdi yarım çanak makarına, ep susmıy. Seni pustiya kalacaanı kedisini yaa! – Kız çok düşünmiy, alıveriy köşeden nacacı. Alizinden se pat altına gündüzden girmiş bir ursuz olan. Ne needi varmış onun, kim bil-sin, ama te, yapıp evin kökünde delii, girmiş. Girmiş te belasını bulmuş. Nacaan üzü razgeliy annısına. Kızlan bulüsü işidiyle: “hıtır-hıtır” pat altında.

– Kız deyiy:

– Nesoy kedi bu, ba? Bulü, adi bakalım, näbiy o orada. Bu benzemiy kedi işine. Erif, annı yarık, oyıy taa duvarı, çıkıy, gidiy. Kızlan bulüsü baksala: pat altı kan, deliin dolayanı kan...

– Bey, ne büyük delik o! O diil kedi işi. Ne iştir bu e? Irsız, olmalıydı, 1-1-1, bulü, ne beladan biz kurtulduk!

Sabaası sokakta işidiliy, ani bir çocuun bu gece kafasını kimse yarmış; gene ölmemiş; çocuk aşırıdanmış.

– Näptım ben, bulü, – deyiy kız. – O düzeldicään, var nece beni öldürsün.

Geçiy birkaç yıl, bu istoriya başlıy unutulmaa. Kıza birkaç erden geliyle dünürlää, ama bubası ep vermiy kızı, ep beenmemiş soylarını, ya çocuk aylaz anılmış.

E, te gelmişle dünürlää aşırı komuşu küüsünden. Kızın bubası beenmiş bu eri: zenginmişle, büyük varlıkta yaşarmışla. Veriy kızını. Epsi geçiy sırasınca: çotra, düün, aftalık – epsi oliy.

Te geçmiş birkaç vakit. Bir kere çocuk yatıy, kızın dizine koymuş kafasını: gelin bitliy onun kafasını. Çocuk güzelceymiş, saçları sık em kıvrıcık. Ačan kız aralıy çocuun annısında saçlarını, göriy bir iv’.

– Nası iv bu senin başında, be?

– Bu nişan senin elinden. E, getir aklına, nası makarına iyärkene, sen ur-dun benim annıma nacaklan.

– E ben nerden vardı nece bileyim, ani o insan? Biz sandık seni pisi. Prost et beni.

Nası dayandın sen bu acıya e?

– İşittin mi, ani bolnişada yattım?

– İşittim. Canım da acıdı. Ama ben bilmedim, kim sana urmuş, em de kimsin sen.

Biz ozaman bildik, ani o kedi.

– Te açan ben senin kafanı yaracam nacaklan, da yatacan bolnişada, “vay” deme.

*İv – 1) yara, ıçıran izi; 2) incecik dikiş rubada.

O günden beeri kız b     korkuyulan yaşarmış bu evde. Bak sen eceli bende ama!

Ne var sanki bu adamın neetinde?

Geçmiş taa bras vakıt. Kız-gelinin de varmış kera ası – bir sekiz-dokuz yaşında kızçaaz. O pek been rmı  bul s n , dayma onun dolayanındaymı , yardım ed rmı  bul suna. Bul su da onu pek o larmı .

 indi bir kere kızçaaz işidiy, nece batısı mamusunnan saklı lafed rmı le:

– Mamu, yaktır slugaya isl   fırını, keskin yalın çıksın. Ben bu duşman-kadan çıkaracam kinimi – atacam onu fırına. O beni deki   ld rd yd .

– Kira a geliy bul suna s liy:

– Bul , bul , bati seni istiy fırında yakmaa.

– Sus, – demiş bulüsü, – süleme kimsey  , ani bana süledin, zere seni de var nece zararlasın.

Kocası demiş:

– Ben girecem içeri bras dinnenm  . Bak, ayrılma evden.

– Isl  , – demiş kız.

– Aliy insan suvaciyi kazannarlan, maana suya gitm  , dartıy, koparıy boynusundan sedeflerini, deyiy kira asına:

– I-I! Kera a, daaldı boncuklarım. Topla onnarı. Ben  indi gelecem.

Uşak başlıy toplamaa. Bul su da koşarak gidiy uzak pınara, i m   su or-dan alırmı lar, zere bu yakındaki pınarın suyu gerenmi *.

Açan etişiy k   kenarına (kızda – bet beniz, sansı   l  teni), kızın kısıme-dine ge  rmı     araba otları   kl . Kız kazannarı brakıp pınar başında, ko-pu ıy da etişiy o arabaları. Yalvarıy:

– Saklayın, yalvarıym, kurtarın beni! Beni kocam istiy fırında yakmaa... Tezicik saklayın, yalvarıym, yok nezaman epsini annadayım, ne olduunu, – kız titirirmi  yaprak gibi.

Adamın biri demiş:

– Adi, te bu üçüncü arabaya saklayım. Gir otları i ine. Bu arabada aydarcı kayat iht r, onda beki bakmaz, aaramaz.

Taman saklıyla kızı, erle iyle erlerine de yollanıyla ileri, bir de baksala: geliy bir erif atlı – ama! – biigir ter-köpük içinde; elinde de bir arapnik.  e-kiliy ilk arabanın öküzlerin önüne, durgudiy arabayı.

– Bırdan bir genç karı geçmedi mi?

– Görmedik, – deyiy le adamna.

– Siz yalan s liysiniz.

– Görmedik, ayol, görmedik, efendim.

*Geren su – sert su, yaramaz ne i m  , ne giisi yıkamaa.

Alıy bu diireni, çekediy saplamaa otları, üfkeli, nece ateş. Kızmış, deviriy arabayı.

– Năbiysın sen, ba adam? Ne bizim seninnen ilişikliimiz var? Oyalama bizi, bizim de çorbacımız var, biz lâázım onun önünde cuvap tutalım.

Bu iç işitmiy, ani adamna ona yalvarıyla. Öbür arabayı da deviriy, daran-peran ediy.

– Yapma üle, biz aalaşacız çorbacımıza, sora senin onnan işlerin belaya çıkacak.

Biz nekadarkuvet arcadık bu otları ükletmää, yıvmaa.

Yaklaşiy dădunun arabasına, başliyy diirennen saplamaa otu. Gene ani kızı em aşaa, dibe gömmüşle. Adamna çekediyle yalvarmaa:

– Brak, baarlim zeetleme ihtâr dăducuu, o nece farıdı zavallı, o nası gene ükledecek. Brak, yalvarıyz, görmedik biz kimseycii.

Urıy adamnara birâr arapnik, piniy biigirine da lüzgâr gibi gidiy geeri. Adamna bojilerini yapıyla, soluklanıp, yızlı-yızlı üklediyle otları da koştuıyla-aydıyla öküzleri taa eşkinnice. Da te sardırıyla küüye. Annadıyla çorbacıya, ne patimaya asarılmışla*. Kız da annadıy, ne gelmiş başına, da yalvarıy, saklasın-onu, zere kocası taa çok aarayacak onu:

– Bilmem, o braksın beni raada. O büle kinniklen uslanmaycak tıkını çı-karmayınca.

Adi, kıza bulıyla bir uzun babu çukmanı, terlik, kara püsküllü şalinka, gidiriyle suratına, sürüştüriyle bras kurum – genç insan olmuş pak aliz çingene babusu. Kızı tanımaycak kendi mamusu da, diil saade aalem.

Kız alıy kaazları da gidiy otlatmaa. Küü kenarında dere suyun boyunda karşılaşıy kocasının, bak yol birdan geçârmış. Ama bu olanın şüpesine de iç damnamamış, ani ona, kaazları otladarak, karşı gelen kambursu kara çingeneyka var nece olsun onun karısı, onun düşmanı. O atlı, bora gibi, geçiy, gidiy – giriy küüye, aarayarak, kime büün indirdile üç araba ot. Bulıy o evi, dargın-dargın dikleşiy çorbacıya:

– Ver benim karımı, saklama. O birda. Ben devirmedim üçüncü arabayı. O salt ordaydı. O yok birerlerde. Ben delik-delik ererlerini aktardım.

Çorbacı ona deer:

– Ne, ben senin karını mı aldım? Ne, benim karım mı yok? E tez tozat benim aulumdan, ele! Ne dooruluun var senin benim auluma giresin?! Ne, belanı mı istiysin bulmaa?! Ne serbes şey sen, ba! Şindi biz senin ucunu buluruz. Ele, salverin sincirden şuna köpekleri, ba.

– Brakın, – uslanmış bras bu erif, – da dönmüş geeri. – Kurtuldu düşmanka benden. Varmış kismedi. Yaşasın şansora.

Üfkeylen kaptırıy biigire bir-iki kamçı da, toz-tozadarak, çıkıy küüden.

Küü kenarında “çingeneyka-babucuk” otladarmış kaazları. Diinek* elinde, kambursu, usullan gezärmış kaazlan dolayanda. Kara püsküllü şalinka tepe-den baalşı, kara çizgili farta belinde kuşalı, ayaanda iki eski yırtık papuç...

Kimin aklına geleceydi, ani bu ihtär, fikaara babucuk – o bizim kızımız.

Çocuk gidiy evine. Taa çok günne o geziy, aarıy kızı, soruşturiy, ama kimsey-cik onu görmemiş. “Allele, o buldu gölde. Başka nerde vardı nece kalsın”, - därmış çoo (çoyu?). Kız sa taa bir-iki yıl işlemış kazçıyka, sora evlenmiş bir çıraa.

Masal da bitti,

Ekleyin ona taa.

Diiştirin epsini bırda –

Olur eni masal,

Yapın şindiki masal.

Annattı Mariya Kemençeci.

DÜNNÄ GÜZELİ

Bir vakit varmış, bir vakit yokmuş, varmış bir adamnan bir karı, varmış iki uşacıkları: bir çocukaklan bir kızçaaz.

Te adam astalanıy da öliy. E, zoor vakıtle karı büüdiy nası-nece o uşakları. Çocuk büücekmiş, kız taa küçük. Te karı da astalanıy – te-te ölmää – da deiy:

– Çocuum, buban öldü, ben de ölecem. Bak ta kooru kızkardaşını, brakma onu iç, o biricik.

– Bakacam, mamu, koruyacam.

Öliy mamusu. Çocuk aucuymuş. Okadar islää yaşarmışla kızkardaşınnan.

Evlendiynen de ep nerde ne görmüş, ne işitmiş, ilkin kızkardaşına, sora karısına annadarmış.

E, başlıy karı kıskanmaa:

– Neçin sen nerde ne oliy ilkin ona uurayıp süliysin?

– E, nası e, o yalnız, onun da yok başka kimseycii, nası onu brakmaa em-metten? Diil lääzım üle.

Şindi bir kere çocuk gidiy aulanmaa da köpää evde brakıy. Karı öldü-riy köpää.

Geldiinen çocuk eve, karı ona deiy:

– Te sen ep ilkin ona gidiysin, ama te o, bak, öldürdü senin köpääni.

– E, adi, köpek diil mi, ben başka alacam.

Geçiy birkaç vakit, da te adam gidiy bir gün yakına da biigirini brakıy evde. Karı biigire de verip otrava, onu da öldürüy.

Açan çocuk geliy eve, bu karısı karşıliy onu büle laflarlan:

-Te gör, sen ep kızkardaşına “uvajenie” yapıysın, ama senin biigirini de öldürdü. Ama çocuk gene susıy, nası mamusu sımarlamış – o kızkardaşına ep atır savaşıy gütmää, küstürmemää.

E, geçiy taa birkaç gün, de, çocuk yokkana evde, bu öldüriy kendi küçük uşaanı da (var mı can?)

Geliy açan çocuk, bu karşılıy onu: - Te ben gittim filän ere. Açan geldim – uşaa da öldürmüş.

E, kim de olsa, elbetki, uşaa daa çok canı acıyacak, nekadar kızkardaşına, ama çocuk gene dayanmış, bişey kızkardaşına dememiş. E, nasıysa, uşaa erleştiriyle, gömiyle.

Geçiy nekada vakit geçtise. Da te uuriy batısı kıza.

Sora gidiyla daaya oduna. Batısı deyiy:

– Koy te birayı kollarını.

Açan kızçaaz koymuş kütük üstüne elcääzlerini, batısı nacaklan kesmiş onun iki elini de.

Batısı arabaylan – araba dolu odun – döniy eve, kızçaazı da brakıy daalıkta. O daaya da yakın varmış paadişaanın başçesi. Orda da varmış bekçileri. Onnar artık ihtärmişla. E, işidiy onnar daalıkta bu sesi, çekediyle bakmaa, ama – karannık ta karannık! – ihtär gözü görmiy yolu. Adi, sabaa olur olmaz, gidiy bu bekçile o sese da bulıyla bu kızçaazı. Uşakları da yokmuş iç. Çok seviniyla bu uşaa. Kız sa okadar güzelmiş, ani yok nası taa zääde sülemää. Üstü-başı uşaan – kan. Alıyla kızçaazı eve, geliyla. Dädu koyıy onun bir kolcaazını erine, deyiy:

– Babu, onun te büleymiş kolcaazı.

Geliy nasısa bir dalga, da kolcaazı yapışıy erine. Erleştiriş dädu uşaan öbür elcääzini de deyiy:

– Bu da büleymiş, ba babu.

Gene geliy bir dalga da öbür elcääzi de yapışıy erine. Olıy kızçaazın iki kolcaazı da.

Seveniyla epsi.

E, te geçiy birkaç vakit. Paadişaanın oolu da geziy daalıkta avlanmakta. Başçe de diil mi onnarın – geliy başçeye. Açan görüy bu kıızı – şaş-beş kalıy. Kız okadar güzelmiş, ani güneşe deyiy: “Ya sen duu, ya ben duuayım”. Çocuk okadar beeniy bu kıızı, ani istiy salt ona evlenmää. E, mamusu-bubasu diil pek kayıl: bekçinin kıızını almaa! Ama çocuk bakmıy onnara. Süliş kıza: “Elbetki, bırda – bekçi, orda sa – paadişaa.”

Getiriş çocuk kıızı. Yaşıyla bunna bir-iki vakit. Kıızın te uşaa olacak. Paadişaa oolu da gidiş slujbasını yapmaa mı, nereyse gidiş. Bu kıızın da bulüsu işidiş, ani kıız evli paadişaa oolunda, ani pek islää yaşarmışla.

Şindi, açan bu kızın duuyı uşacıkları – uşaklar da ikizmiş: biri kız, öbür-
cüü de çocuk – bu bulüsu aldirdiy o uşacıkları da koydurdıy onnarın eri-
ne iki pali enii. Sansı ilkin evdekileri görmüşle de, ani uşacıktı onnar, ama
nası, ne yapmış bu fenalık bulüsu, ani kimsey annayamamış, ne oldu.

E, kim de olsa, çocuuna verecek bir aber, ne olduunu deyin. Anası-bubası
yazıyla çocaa kıyat, ani gelinin oldu iki yavrusu – iki pali.

Çocuktan da geeri kıyat kablediyle: “Ben taa görmediyinen, koyun onna-
rı zindana”.

E, koyıyla, gömiyla insanı beleden er içine, palileri de atıyla yanına. Du-
rıy o, ceza sayılıy ona. O cääzi karıları’ da bu kızçaazlan çocucaa (pek güzel-
miş uşacıkla!) koyıyla öldürmää – gömmää onnarı, da koyıyla bir yaşçää,
mıhlıyla” da salveriyle su üstüne.

E, dalga aydıy onnarı. Üze-üze çıkıy o yaşçık bir kenara. Orda da bir bek-
çi gene. Däduylan bir babu alıyla bu iki gercik uşaa, büüdiyle. Olmuşla şan-
sora büük, yakın delikannı.

Paadişaa oolu sa gezirmiş ep üle avlanmakta – evlenmemiş te başka. Bu
çocuk ta avcu olmuş, gezirmiş o da bu daalıkta.

E, o bulüsu sa nası-nerden gene işitmiş, ani bu kızlan çocuk saa dünnäda
em yaşarmışla pek islää. Kız olan sayılarmış kücüü.

Da te bu kıza geliyla bulüsundan abercile da süliyle:

– Süle batine, gitsin de alsın sana Dünnä Güzelinden basma.

Şindi kız deyiş batisine:

– Bati, git te bul Dünnä Güzelini de nası-nası al onun basmasını bana.

E, kızı üüretmişle, o da üle yapıy, bilmiy, ne gelecek başına e.

Çocuk küsülü yollanıy aaramaa Dünnä Güzelini. Dünnä Güzelin gözle-
ri açılmış, o taa uzaktan urıy çocaa bir kamçı, de çocuk o saat olıy taş.

Çocuk evden çıkacaa zaman asmış kapuya bir peşkir da demiş:

– Açan su damnaycak peşkirden, – bil, ani ben saa; açan kan damnaycak,
bil, ani ben ölü.

Üç gün peşkirden damnıy su – kız biliy, ani batisi saa. Açan ertesi günü
damnıy kan, annıy, ani kardaşı ölü. Kız deyiş: “Ben de gidecem”.

Dädu-babu brakmıyla, ama kız (raz yollamış batisini, kabaat onun). Şin-
di çıkıy kız yola. Te nekadar gittise, o yoldan etişiy o ere, nerde yolun bir ta-
rafında varmış bir keçi, bir tarafında da – bir yabanı.

Canavarın önünde otmuş, ama keçinin önünde – lokma. Tez läázımmış
alsın o keçinin önünden lokmayı da versin canavara, canavarın önünden
otu da – keçiye.

*Cääzi karısı, cääzi babusu – cadı karısı, cadı babusu.

**Mıhlamaa – enserlemää.

Kız çemirekmiş: diştiriveriy onnarın önünden emneri da gidiy ileri. Etişiy o Dünnä Güzelin evine, bakıy pençereden – Dünnä Güzeli uyuyarmış. Kız giriveriy içeri, tutıy o Dünnä Güzelin şu uzun peliinden da deyiy:

– Ver kamçıyi.

– Brak peliimi da verecem, – därmış öbürü. Ama kız gene:

– Ver kamçıyi! Ep te yızılı dartarmış onun uzun saçlarını.

Veriy Dünnä Güzeli kamçıyi – yok năpsın, kız ensemiş.

Girişiy kız kamçıylen urmaa taşlara: bu taşa ururmuş, o taşa ururmuş – aarıy batisini. I-ı! – uran taşa – kalkırmış adam. Te artık etişiy batisine de bitkide. O taş diriliy – batisi! Kız deyiy:

– Ben geldim seni aaramaa, gördüm, ani seninnen oldu bela.

– Ah, ne çok uyudum! – deyiy batisi. – Nası ben bulamadım ucunu bır-da, da sen buldun?

– İı, bati, – deiy kız, – ben seni geldim kurtarmaa.

Dünnä Güzeli demiş onnara:

– Beni de alacınız sizinnen bile. Ben olacam senin bulün, – demiş kıza; çocaa da: sen de – benim kocam olacan.

Bunna kayıl oliyla. Alıyla Dünnä Güzelini da geliyle eve.

Şindi dăduylan babu yapacakla bir parça sofa. Bu bulü olacaa gene işi-diy, anniy (e, olmalı, vardı gözçüleri), ama burada büle-büle işle oliy. Bulü-su căăzikalardan – koydurıy mancalara otrava, istiy kızlan çocuk ölsünne. Dünnä Güzeli deyiy:

– A oturun epsiniz. Sizin var taa bir canınız. O yok birda.

Çocuk o bubası olacaannana islăa yaşarmış. Onu o çarmış düüne. Ama kimsey başkaları, Dünnä Güzelinden kaare, bilmiylar, ani anaları saa.

Dünnä Güzeli se epsini bilärmış. O demiş adama, paadişaa ooluna, sayı-lıy, çocuklan kızın bubasına:

– Senin karın yok birda. O beleden gömülü toprak içinde: boşuna o bu büyük cezada. Yıkayın, paklayın, alın onu birayı.

Yıkıyla, paklıyla, giidiriyla, getiriyla insanı, analarını, sayılıy.

– Te, – deyiy adama, sayılıy, paadişaa, Dünnä Güzeli, – bu senin ka-rın, bu kızın,

bu oolun, ben de – gelinin.

Karı nası duudurtmuş o uşakları, üle de varmış: güzellerin güzelleri. Kızın annısından gün duuarmış, çocuun da – ay.

Bütün cümne aazları açık kalmış.

– Mancalardan kimsey datmasın, onnarı otalattırdı... – da annadiy Dünnä Güzeli epsini nası var.

O karıla orda izmet edärmışle. Çaarıy paadişaa onnarı da sorıy:

– Ne istiyisiniz: kırk at mı osa kırk türlü bıçak mı?

E, bunna sanmışla, onnara kırk türlü ad konacak, da istemişle kırk ad. Osaydı onnara veriyla kırk at (biigir). Baalıyla onnarı kırk ata. O atlar biri oray çeliy, biri – bıray. Nerde tenneri düşiy – çayır olıy; nerde kemikleri düşiy – bayır olıy.

Masal da bitiy.

Masalı annattı Topal Vera Efimovna. Yazıya alındı 1992 yılda.

DAHRİL EM ZÜFRE

dastan

I-ci variant

Paadişaanın yokmuş o vakıt uşaa da yalvarıy Allaha versin ona da bir uşak, onun da olsun uşaa. Geliy onun düşüne, ani onun olacak uşaa, kızı, ama yardımcısının da çocu u olacak, da onna ikisi alınacak. E, ozaman kayıl olıy, neçin ani yokmuş uşaa deyin. “Ne olursa olsun, – deyiş paadişaa, – salt olsun benim de uşaaam”.

E, bir gün, beş gün... – geçiy birkaç vakıt, paadişaanın olıy kızı, yardımcısının da – çocu u. E, bunnar islää yaşayarak, çocuk büüyärmış kızlan birerde, şkolaya gidärmişle bile, bile gelirmişle. Paadişaa unudıy, nasıl düşüne gelmiş o laf.

O kızçaaz şkolaya bir kere çıkıy ileri, varmış bir çeşme, durarmış o çeşmenin başında, beklirmiş batisini. Geliy bir babu da sorıy:

- Ne durıysın bırda, kızım?
- Bekliym batimi, – deyiş kız. İslää yaşarmışla uşakla..
- O diil senin batin, kızım, – deyiş babu, – o senin kısmetin.

Kızçaaz başlıy aalamaa – uşakmış taa, annamazmış, ne o. Kız aalırkana, geliy çocuk da sorıy:

- Ne aalıysın e?
- E, te geldi bir babu da dedi, ani sen diilmişin bana bati, sen benim kısmetimmışın.
- Aalama, – deyiş çocuk, – yok bişey. Te ben yaarına çıkacam ileri da o babuylan lafedecem.

Çıkıy ertesi günü çocuk. Gene geliy o babu.

- Drasti, çocu u, – deyiş, – ne durıysın bırda?
- E, te bekliym kızkardaşımı, da bile gideciyş şkolaya.
- O diil senin kızkardaşın, o senin kısmetin.

E, çocuk ona bişey demiy. Çocu u taa akılclı erirmiş.

Ep üle gidiyle şkolaya bile, geliyle şkoladan. Bir gün geçiy, beş gün... – büüyle bunna. Paadişaa da unutmuş, ne adarmış Allaha. Paadişaa deyiş çocu u bubaşına:

– Ne yapırsan yap, ben kızımı senin çocuuna vermeycem.

Çocuun da bubası nâpsın? Çocuuna deyiy:

– Çocuuum, al başını da git birkaç vakit yaşa başka tarafta, ko kız taa bü-
üsün – beki o evlenecek – da sora gel.

Veriy çocuuna iki iibe gözü altın. Çocuk sesliy bubasını. Erlärmiş atını,
sayılıy, biigirini. Kız yaşarmış yakın. O şüpeleny: pinirkene ikinci kata, ba-
kıy da görüy epsini da çocaa deyiy çalarak:

– Ay, birim, inärsin, birim, pinärsin,

Tozluca yoldan sen gidärsin.

Bahin-başçen etişmiş –

Kime sımarlar gidärsin?

Şindi çocuk ona geeri dooru çalıy:

- Ay, birim, inärim, birim pinärim,

Tozluca yoldan ben gidärim.

Bahim-başçem etişmiş –

Allaha sımarlar gidärim.

Sayıly, o da inanmıy kimseyi. Onna ikisi de istiyla biri-birini, ama raz
buba kayıl diil – yok nâpmaa. Gidiy çocuk.

Sora kız ona gene deyiy:

– Ay, gidärsen, uurun olsun,

Diil bu deniz – yolun olsun,

Benden kaare, yär sevärsen,

Cellatlar boynun olsun.

Sayıly, kessinner onu, eer başka birisini sevärse.

– Ay, gidärsem – uurum olsun,

Dere, deniz – yolum olsun.

Senden kaare yär sevärsem,

İki gözüm kör olsun.

Çocuk betva ediy kendi-kendini. Sora piniy çocuk biigirine da gidiy
uzaa. Gide-gide etişiy bir kasabanın kenarına. Orda da varmış bir babu.
Onun o vakıtle ölmüş cenkte çocukları, da babucuk yalnız yaşarmış.

E, çocukta yaşamaa var neylen – okadar altın almış. Gidiy çocuk o babu-
caa. Sorıy kalsın gecelemää. Lafederekten annamış, ani babucuk yalnız, ama
kendisi sülemiy, nereden, nasıl, kimin olduu.

– E, açan uzaa gidiysin, çocuuum, dur, bende braz yaşa, ben de yalnız.

Çocuk gidirmiş panayıra, er gün getirirmiş lokmacık mı – neyseydi.
Babu pişirirmiş. E, üle çocuk yaşıy birda birkaç vakit.

Şindi bu kız astalanmış pek, neçinki bubası yavkulu ediy onu Karaçorun
ooluna, başka paadişaanın çocuuna. Şindi kız nâpsın? Gezdirirmiş onu kırk

sluga suyun boyunda, canı ilensin deyni. Ama kızın aklı ep Dahrilde, o ep Dahrile düşüniy. Geçirmiş o vakit ta ordan pamuk arabaları, bir kervan. Kız düşüniy: "Sanki bir parça kıyat yazsam, vermele mi, götürmezle mi Dahrile?" Ne deyecekle slugala paadişaanın kızına? "Yaz", - demişle. Yazıy kız. Ep-sine sorıy, o taligalara, arabalara deyiş, çalıy:

- Ay, göç te siz, kervan mı siz?

Erbir derde dervam* mı siz?

Yazsam, versem bir mitayım**,

Dahrili bulup, verir misiniz?

E, paadişaanın kızına ne cuvap edirle, epsicii sakınıy. Bitkide geçiy bir arabacı taa prostçaymış braz, o düşüniy: "Sülersem, ne uracakla mı beni, ne?" Da deyiş kıza, çalarak:

Ay, göç te biz, kervan da biz,

Erbir derde dervam da biz.

Yazsala, versele bir mitayım,

Dahrili bulup, veririz.

Ih, üle dediynen, kız o saat bir kalpak altın veriy bu çocaa. Yazıy bir de ki-yat da deyiş:

- Ne kasaba mı, ne küü mü geçecen, ep baar bu sesi:

"Yazdılar, verdiler bir mitayım,

Dahrili bulup, veririz! "

Gidiy, ne kasaba, ne küü geçiy, öbür kârcıla kazanıyla, bu sa daa çok on-nardan kazanmış, ep aarıy Dahrili. Bir kasabada razgelmiş Dahrili. Kız o ki-yadına koymuş üzüünü em yazmış: "Uç, ama gel. Te büle-büle, beni yavku-lu etti bubam".

E, Dahril süliy babuya:

- Kal saalıcaklan, bulü, ben gidiym yoluma.

Neyi varmış, brakıy babuya çocuk, piniy biigirine de geliy. Etişiy gece. Geliy de gelmiy bubasının auluna, ama gidiy dooru kızın evine da urıy kızın pençeresine:

Ay merdundan, merdundan,

Dolaştım küşkün ardından.

Edi yıl izmet ettim

Züfrem, senin derdinde.

(Bak, edi yıl izmet etmiş onun kahrından). E, bu kız uyuyurmuş. Uyku arasından ses ediy:

*Dervam ya derman - imdat.

**Mitayım - yazı.

Ay, uyurdum – uyandım,
Gül yastıma dayandım.
Bir incecik ses geldi,
Karaçor deyni, uyandım.

O tanımyı çocuun sesini. Karaçora, sayılıy, uyanmış.

Çocuk kızy:

Ay, avrat, kendini bilirsin,
Ben avradın derdinden
Akan sulara dayandım.

Sayıly, o süväre bu su süliş şindi. O akan sulara da dayanmış onun kahrından. Kız onu şindi tanıy, alıy içeri onu. E, bir gün, beş gün – öbüründen, Karaçordan, döniy. Bubası kıza betva ediy, da alıy çocu da koydurdiy fıçı içine. Dipletmiş fıçıyı da kolverdiy su üstüne. Kız dayanamyı Dahrilsiz da ep o su boyunda gezinirmiş. O fıçı ne kadar gezdise su üstünde, etişiy gene buralara. Kim bilsin, kaç yıllar geçmiş. Kız gördücään, ani uzaktan geliy bir iş, slugalara demiş:

– Cansaydı – benim, parasaydı – sizin.

O kırk sluga baahylar batiklerini, yapıyla ilmek, atıp, çekile kenara o fıçıyı. Ačan açıyla fıçıyı: Dahril – ölmüş. Sakal – bele kadar. Gene alıy onu kız, getiriy sobasına.

Şindi paadişaa yok napsın. Veriy izin Dahrilin etinden bir parça kaur-sunna da idirsinne kıza. Sayılıy, kız idicään vazgeçecek, unudacak çocu.

Sluganın biri, kız yokkana, kesiy bir parçacık et, kaurıy da getiriy tavaylan. Kız annıy artık ne olduunu da deiy çalarak:

Ay, tatarlar, tatarlar,
Cennet okunu atarlar.
Çarşı-Pazar kapanmış,
Dahrilin etini satarlar. } 2 kere

Bubası deiy sora slugalara:

– Bakın da alın onun yanından epsini, olmasın bişey.

Kız sa etiştirmiş parmakların arasına almaa, koymaa bir lama, da, epsi çıkıtcaan, kesiy, ayırıy kendi kafasını.

Gömiyle ikisini birden Dahrillen Züfreyi bireri, Acılık yoluna gömmüşle. Bubası sa onnarı öbür dünnäda da ayırmış: o aalarkana yaşı damnamış mezarın üstüne da onun erinde, mezarın orta erinde, çıkmış bir kara çalı. Acılaa giden can kesärmış o çalıy, ama o geeri dönünce kara çalı gene okadar büüyärmiş.

Masal da bitiy.

Annadan: Topal Vera Efimovna. O annadarkan, bulundu burada onun kakusu da – Varka, duuması 1926-dan, evli Valkaneşte. İki getirdile akıllarına Dahrillen Züfrenin türküsünü sevdä baladasını.

Yazıya alındı 1992 yılda.

DAHRILLEN ZÜFREM

II-ci variant

Bir vakıtta varmış, bir vakıtta yokmuş. Yaşarmış bir padişaa. Padişaa diil mi – elbet, yardımcısı çok. Te em ilk, em büyük yardımcısı, ministranın adıymış Lala. Onnarın ikisinin de (padişahlan Lalanın) olamazmış uşakları.

E, te düşüniyle onna gitsinne imdat aaramaa. Yollanıyla. Gitmişle te, ne kadar gittisele – yorulmuşla. Da te oturiyla çeşmenin yanında bir aacın altına dinnenmää. İçiyle serin çeşme sucaazı, bu vakıt piyda olıy bir babucuk:

– Nereyi gidiysiniz, be oolum?

– Biz gidiyz, babucuum, imdat aaramaa. Bizim ikimizin de olmy uşaklarımız.

– Vereyim size imdat, çocuuum, – deiy babu da veriy onnara birär alma. – Gidin eve iyin bu almaları karılarınızlan. Senin, Padişaa, olacak kız evladın, adı da – Züfrem. Senin de, Lala, – çocuk evladın, adı da – Dahril. Ama sora sizin aranızda, sakın, küsü olmasın, neçinki onna gel-git vakıt ikisi alınacakla.

– Ko alınsinna, – demiş padişaa, saltemen uşak üzü görelim.

Padişaa yardımcısinnan döniyle geeri. Geliyer eve. İyiyle o almaları karılarinnan. Babunun lafı aslıya çıkıy: karıları aar güüdeyle kalıy.

Padişaanın duumuş kızı, adını koymuşla Züfrem; Lalanın olmuş çocu, adı da olıy – Dahril. Uşakla büüiyle, başlıyla şkolaya. Makar ki onna diilmişle bir klasta, ama biri-birini ep beklärmişle – ikisi bile gidiyle, bile de eve geliyle. Kız deyärmış çocaa batı.

Şindi bir keret kız beklärmış batisini, Dahrili, çeşmenin yanında. Geliy orayı bir babucuk. Sormuş kıza:

– Ne oturiysin, kızım?

– Bekliym batiyi.

– O diil senin batin, kızım. O senin kocan olacaa, – süliy bunu babu da kayıp olıy.

E, te etişiy Dahril.

– Bati, , bati, – aalaşy ona kızçaaz, – geldi bırayı bir babu da bak, ne fasıl lafetti: sen diilmişin benim batım, sen benim kocam olacumışın. Busoy süledi de kaybeldi.

– A te ben sabaa senden ileri çıkacam şkoladan da bakalım babu gelecek mi.

Ertesi gün gene geliy o babu da gene üle lafediy:

– O diil senin kızkardaşın ya kakun, Züfrem senin karın olacak.

Vakıt gelip-geçiy. Başarıyla şkolalarını. Kızlan çocuk başlıyla istenmää. Züfremnin bubası – padişaa – duyducaan, ani kızı isteniy Dahrillen, çaarıy Lalayı da süliy ona:

- Zapet, Lala, çocuunu. Ben kızımı ona vermeycem, iç umutlanmasın. Vazgeçmezse kızımdan, cellat edecem onu.

- Nası ben onu zapedeyim, paalı padişaa? Sen unuttun mu, nasıydı bizim lafımız?

Lala anniy, ani padişaaı zor çevirmää dediinden. Buba gibi Lalanın pek canı acıy çucuuna da süliy ona:

- Oolum, brakıl Züfremden, zerem padişaa buna iç diil kayıl. Cellat edecek seni. Git, oolum, uzaa. Bak, nerede bulacan iş, yaşamak eri - kal orda.

Veriy ooluna bir iibe altın, bir de ürük biygir. Piniy çocuk ata da gidiy kıza: geçiy onun pençeresinin uurundan. Kız, gördücään Dahrili, çalıy türkü:

Ay, birim inärsin, birim pinärsin,

Tozluca yoldan sen gidärsin.

Bahri-başçen (*Bahri-başçe - delikannı kız) etişmiş,

Kimnere simarlayıp, gidärsin?

Şindi çocuk ona geeri cuvap ediy:

Ay, birim inärim, birim inarım,

Tozluca yoldan gidärim.

Bahri-başçem etişti,

Allaha simarlayıp, gidärim.

Kız gene çocaa geeri:

Adi, gidäriysin, uurun olsun,

Dere-deniz yolun olsun.

Benden kaare yär sevärsen,

Cellatlar boynun olsun.

Yollanıy, gidy Dahril. Gidiy, gidiy - te kaç vakıt geçtiyse - karannık çökiy. Göriy bir erde bir şılacık. Uurıy, urıy kapuya - çıkıy bir babucuk.

Çocuk seläm verip, sorıy:

- Kabletmezsiz mi bir yolcuyu gecelemää. Be anneciim/

- Buyur geç, çocuum, geç. Neye biz bu evleri yapıyz, açan kabletmeyciiz insan/

E, ötede de, padişaa evinde, Dahrilin ardından Züfrem pek çok astalanıy. Kırk kız onu yol boyunda gezdiriyle - canı iilensin deyni.

Geçärmış o yoldan ot arabaları. Züfrem çalıy onnara türkü:

Ay, göç te siz, kervan da siz.

Erbir derde derrman da siz.

Yazsam, versem bir mitayım,

Dahrile de vermäz misiniz?

Kervancıla cuvap veriyle:

Ay göç te biz, kervan da biz,

Erbir derde derman da biz,

Yazsala, versele bir mitayım,
Dahrile de veräriz biz.

Şindi bakalım, nede kaldı Dahrilin eceli, kısımedi. Babu sülemiş Dahrile:
Benim yok kimseyciim. Kal da yaşa bende. Bul kendine bir zanaat.

Babu er pazar gidärmiş panayıra iinti almaa. E, te bir Pazar geçärmiş panayıra yakın yoldan ot arabaları. Babu işidiy ses-türkü:

Ay göç te biz, kervan da biz,
Erbir derde derman da biz,
Yazsala, versele bir mitayım,
Dahrile de veräriz biz.

Babu işittiynen bu türküyü, daptur gelmiş. Sansı içine bir mih saplamış.
O almamış panayırdan bişeycik, tez dönmüş eve, gelmiş boş.

- İhtär anam, ne oldu? Ne boş geldin? Neçin üzün dürük? - sormuş çocuk.
- Oolum, panayırın yolundan geçärdile arabacıla, çalarak türkü, ne pek fasıl türkü, senin adını çalarak sülärdile:

Ay göç te biz, kervan da biz,
Erbir derde derman da biz,
Yazsala, versele bir mitayım,
Dahrile de veräriz biz.
Dahril babuya demiş:

- Anamdın, anam da olacan. Ben, etişip arabacıları, alıp kiyadı, gidecem.
Küsmе, anam. Kal saalicaklan!

Pinip atına, gidiy. Etişiy kervanı. Sesleyip türküyü, durgudiy arabacıları, alıy mitayımı da gidiy Züfreme.

Kiyatta yazarmış: "Dahril, beni istiyle vermää Karaçor padişaanın ooluna. İki elin kanda da olsa, brak ta gel".

E, te Dahril etişmiş, kolvermiş atını. Atı gidiy eve, o da gidiy kızın pençeresinin uurunda çalıy:

Ay, merdundan, merdundan,
Dolaştım kefkini ardından.
Edi yıl izmet ettim,
Züfrem, senin derdinden.

Kız uyku arası çalıy:

Ay, uyuyurdum - uyandım,
Gül yastıma dayandım.
Bir incecik ses geldi -
Karaçor deyni, uyuandım.

Sora kız derip-toplıy kendini da çalıy:

Ay, sarı yayımı asarlar,
Baarimi taş a basarlar.

Yanıldım da süledim,
Dilimin ucunu kesirlär.
Çocuk çalıy:
Ay, sarı yayımı asmazlar,
Baarimi taş basmazlar.
Yanıladık bir Allaa -
Dilimin ucunu kesmezlar.

Kalkıy kız, açıy kapuyu. Dahril giriy içeri. Oturiyla, lafediyle, gülüşile. Bir-
iki gün geçar-geçmáz padişaa duymuş, ani Dahril birda. Gene süliy Lalaya:

- Zapet çocuunu, zere cellat edecem.

- Ne istärsen yap, padişaa. Edi yıl oldu biz karımnana asiretiz onun
üzüne. Başka da ben onu takazalamayacam. Sen unuttun mu, padişaa, ne-
ceydi lafımız? Neçin giriysin onnarın arasına? Ayırma onnarı. Ben başka
yok năbayım. Sende kuvet - ne istärsen yap.

Padişaa yaptıriy bir fıçı, koydurıy Dahrili, diplettiriy fıçıyı da kolveriy denize.

Züfrem eniden astalanıy. Kırk kız gezdiriyle onu deniz boyunda. Züfrem
ep bakarmış denize: görüy yırakta bir karartı. Deiy kızlara:

- Te bir karartı. Cansa - benim, paraysa - sizin.

O karartı dala-çık, dala-çık, yaklaşıy kenara. O kırk kız çıkariy moda-
larını, baalıyla, ekliyle biri-birine, ortasına da baalıyla bir taş - sayılıy, oliy
bir çatı. Atıyla o çatıyı fıçının ötäänna da çekip- çıkariyla kenara. Ačan açıy-
la fıçıyı, - içinde Dahril. Dahril - ölü. Züfrem aalıy em annıy, ani onun da
yaşaması şansora bitti. Alıy Dahrili, götüriyle Züfrem'in içersine.

Züfrem aalıy gece-gündüz. Geliy bubası. İstiy ölüyü gömmä. Kız brak-
mıy. Geçiy taa birkaç gün - Züfrem ep brakmıy gömmä yavkulusunu.

Padişaa da ep düşüniy, nası yapsınna da alsınna gömsünne çocu. Nese
yapmaa da kız suulsun. Çarıy Züfrem'in slugasını da izin veriy kessin saklı-
ca Dahrilin etinden bir parça da, kaurup, idirsin Züfreme. Da üleliklen,
beki, suulacak da brakacak gömmä ölüyü.

Züfrem'in varmış bir palicii. O işitmiş bu lafları da, gelip, annadıy:

- Abla, abla, Dahrilin etinden pişlirecekle, getirecekle iyesin da Dahril-
den suulasın.

Ačan getiriyle tavayı, kız urıy ona - erersi lokma oliy. Slugası süliy padi-
şaa, ani kız istemiy imä.

- Başka yok năbayım. Zorlan gömecüz. Gidin bakın kızın yanında sivri
bişey olmasın: bıçak, makaz, iine ya başka iş.

Pali, işidip bunnarı, geliy da süliy kıza. Kız bakınıy-bakınıy da görüy pen-
çerede bir lama. Alıp onu, kıstırıy ayaanda parmaklar arasına da giy papuç-
larını. Geliyle slugala, aarıyla - bişeycik sivri bulmıy. Gidiyle süliyle padi-
şaa, ani kızın sobasında kesecek işlerden bişeycik yok.

Slugala çıktı gibi, kaldıcaan yalnız, Züfrem yatıy Dahrilin yanına da ke-siy kendisini. Öliy kız da.

Padişaa gömdüriy onnarı Acılık yoluna bir mezara. O mezarın üstünde çıkmış iki gül – biri biyaz açarmış, biri de – kırmızı. Ama, kim bilsin neden – can acısından mı osa fena kinnikten mi – padişaanın bir göz yaşı damna-nış kää da o iki gülün arasına. Da göz yaşından çıkmış bir kara çalı.

O iki gercik gül büüyürmüşle yukarı – te-te kauşmaa, ama bu kara çalı (sayılıy, kızın bubası) gene yızlan büüyüp – dallanıy, ayırırmış onnarı.

Annattı Zabun (Ekonom) Mariya Ananyevna (sokakça Lopka Maşı), dumması 1932

y. Tülüküü Valkaneş dolayı. Şkolası 4 klas.

Yazıya alındı 2007 yılda.

İNSANIN TAMAALII

Evelki kalendarda varmış bir göz, üle bir resim. O göz insanın tamaalını gösterärmış. Bakarmış ep o göz, iç kapanmarmış.

Koyıyla o göz üstüne ne var dünnäda – o ep kapanmarmış, ep açık durarmış.

Da lafedärmişle şindi Allaalan Ay Petri:

– Ne yapalım, da kapansın bu göz?

Ay Petri demiş:

– Ya koyalım bir auç toprak, bakalım, gene mi kapanmaynak?

Açan koyıyla bir auç toprak, o göz kapanıy.

Annattı Kemeñceci Mariya İordanovna.

Yazıya alındı 1988 yılda.

İKİ BAYIR

Düşärmiş iki bayır. Geliy onnara bir ses:

– Hey, düşmeyin, toprak epsinize var, epsinize etär.

– E, biz düşmiyz toprak için e, biz düşsiyz ekmek için, – çevirmişle ge-eri bayırla.

O ses gene:

– Hey, düşmeyin, ba – toprak hepsinize var, epsinize etär.

Bunna gene geeri:

– Biz düşmiyz toprak için e, biz düşsiyz ekmek için.

– Ehi-eh, – demiş o ses, – ben sandım, siz salt tamaa, osaydı siz taa üstü-ne çok püsür de.

Annattı Kemeñceci Mariya İordanovna 1987 yılda dekabride.

Yazıya alındı 1987 yılda dekabridä.

KISMET (ÜÇ CEVİZ)

Bir vakit varmış, bir vakit ta yokmuş. Bir küücääzde yaşarmışla(r) bir adamnan bir karı. Çok vakıtlar onnarın olmamış uşakları. Da te geliy vakıt, da Allaa onnara baaşlıy bir çocuk evladı.

Karı em sallıy uşaanı ayaanda, em de türkü ona çalıy: “A uyu, çocucaam. Uyu tatlı da büü yızlı. Ačan büüyecen, gidecen kendine kısmet aaramaa”.

Gel-git vakıt, çocuk olmuş delikannı bir olan, bir güzel erif. Da geliy onun aklına, nasıl mamusu ona çalarmış beşik türküsü, da demiş:

– Mamu, ben büüdüm, şansora gidecem kısmedimi aaramaa.

Veriy mamusu ona yola üç cevız, üç te kolaç. Yollanıy bizim çocuumuz düşündüü needini başa çıkarmaa. E, gide-gide acıkmış. Oturiy bu, kırıy bir parça kolaç da azırlanıy onu cevızlen imää. Kırıy çocuk bir cevız – piida oliy onun içinden bir güzel kız.

– Su! Su! – istemiş kız. Su sa yokmuş hiç birerdä. Öliy kız.

Gidiy çocuk taa ileri dooru yoluna. Çok mu, az mı gitmiş – gene acıkmış. Kırıy o öbür kolacı em ikinci cevizi. O cevizin de içinden duuy bir dünnä güzeli. Bu kız ilk kızdı taa güzelmış. Ama o da, istediynen su, su bulunmamış ne çocukta, ne de yakında, da o kız da öliy.

Kahırlanıy, tüülanıy çocuk, ama yok ne yapmaa: olmuş işe olmuş deniliy. Kapanıy çocuk gene yoluna. Koymuş needine, nekadar da acıksa, bir su yanına etişmediynen, oturmayacak imää. Ačan etişiy bir daa boyuna, göriy bir pınar. Çıkariy bir kofa su. Oturiy o pınar başına da çekediy imää kolaç-cını. Te kırıy o üçüncü cevizi – onun da içinden piidalanıy bir kız. Güzel mi osa ne! Güzellerin em güzeli!

– Su, su! – istiy kız. Çocuk veriy sucaaz. Kız diriliy. Çocuk doyamazmış ona bakmaa em sevinmää. Te büle bulmuş çocuk kısmedini. Ama, nasıl dünnäda biliniy, islälıklan em sevinçlen bile fenalık ta yannaşık gezarmış. Da te ne oliy taa ötee dooru.

Düziy olan o pınarın başında bir çardak, bir yaynık dallı – budaklı, büük, balaban, kart cevız aacında. Oturdıy kızı o üüsek çardaa, simarlıy: “Ayolcuum! Sakın, inmeyesin ere. Olmaya biri bir zarar, kusur sana yapmasın. Gidecem anama-bubama sülemää, da geleciy düüncülärle, gelin giidiripte seni almaa”.

Çocuk koşarak geeri yollanıy. Brazdana sa nerden-nereyi piidalanıy bir titsi kara çingeneyka. Suya mı gelmiş osa ne – kim bilsin? Oturmuş çingeneyka pınar setine da, aynada gibi, bakınarmış suda.

– Mari, deyiylar, ani ben kara çingeneykaymışım, betmişim. Ya ne güzel ben! – durup-durup sülenärmış.

– E, bakalım da o sen mi? – işidiliy ses yukardan, çardaktan. Dayanama-
mış bizim kız, aldanmış. Çardaa sa – illen-kolayınnan. – o sık dallardan,
yapraklardan görmeyciydi kimsey.

Açan çingeneyka bakıy islääca da görüy bu Dünnä Güzelini, paysınıy ona
yalvarmaa, nasıl beceriylar kimi göz bayıcıları:

– İnsene, mari kız, mari kokona, mari Dünnä Güzeli, in ere de braz siire-
deyim seni yakından, braz lafa oturalım, fal çekeyim sana.

Kızın şüpesinde, kalbinde prostluk yok deyni, iniy.

Çingeneykaya, göz bayıcıykaya, salt bu da lääzımmış. Ürecii uçmuş
sevinmekten.

Kendi-kendine düşünmüş: “Ben seni erleştirecem! Musmullayacam ben seni!”

Tillen-pillen, çingeneyka annamış kızıdan, ani o bekliy yavklusunu –
güvääyi, ani şimdi gelecekler onu gelin güdirmää.

– I-ı, mari kız, – deyi çingeneyka, – diişsek rubalarımızı bir-iki minu-
da da bakınalım: ben de braz güzelleşirim mi?

– E, diiışelim, – kayıl olmuş kız. Allah, başına gelmesin, göz bayıcısınnan
sataşasın!

Şindi, bakınarkana duruk pınar suyuna, nece bir aynada, yalancıyka-
falcıyka itiriy kızı pınar içine. Kendi piniy çardaa. Oturuy şu titsi, bekliy
güvääyi, düüncüleri.

Geçmiy çok vakıt, nasıl işidiy klarnet, daul, insan sesi. Yaklaştıcaan pına-
ra em çardaa, düüncüler sorıylar çocaa:

– Bu mu o gelin, ani üünärdin, pek güzelmiş? Neresi onun güzel? O pak
kara şoşoti! Yılık ta! – şaşarmış epsi.

Çocuk bakıy kıza – annamıy bişey: rubalar onun, turubu da ülece. Yar-
dım ediy kıza inmää ere. Bakıy – sansın boydan da ülece da soruy:

– Ne oldu sana, yärim? Ne patimaya sarıldın?

Falcıyka başlamış sulandırmaa kendini:

– Güne baktım – gün yaktı, kap-kara beni yaptı. Ere baktım – er yaktı,
lüzgär suratımı aşladı, dallar da gözümü çıkarayazdı.

Yalancıyka etmiy nekadar karaymış, taa üstüne de yılmış. Näpsın ço-
cuk? Yalancı istememiş olsun:

– Adi, adi, – demiş, – kahrılanma. Bezbelli, üleymiş ecel.

E, te alıyla yalancıykayı-falcıykayı da gidiylar eve.

Geçmiş taa nekadar vakıt geçtiyseydi, bu pınardan su almaa gelen insan-
nar görürmüşler onun içinde bir aydınnık şafk. Em de bir fasıl şaldırtı işidir-
mişler. Brazı da denemiş, ani bu pınar içinde var bir altın balık. Aazdan

**İllen-kolayınnan – nasıl-nece, zorca.*

aaza, küüden küüye etişmiş altın balık için bu laflar çocuun küüsüne de. Şindi bu gelin, yalancıyka-falcıyka, bu işi işittiicään, şüpeleniş, duyış, nasıl balık o. Yapmış o kendini döşek astası. Genç kocası titirärmiş onun üstüne:

– Ne oldu sana, zavallı eşiş?

– Bilmişim, ne oldu, allele ölecem.

Çocuk türlü ilaçlar bulış ona – iç yok fayda. Şindi bir gün bu yalancı gelin demiş kocasına:

– İştittim, te filan küüyün kenarında varmış bir pınar. O pınarda varmış bir balık.

O balıktan bir parça iyärsem, bekim düzelirim.

Yaşarmışla onna pek zengin: çocuk dolay küülere çorbacıymış, em de bu bir doorucu, saygılı adammış. Çaarılmış o birkaç adam da buyur etmiş te filan pınardan tutsunna da getirsinne asta karısına şu altın balı.

E, te avşamadan balık olmuş çorbacının evinde. Gelin sımardıy aşçıykalara baksınna, paklarkana, açsınna islää gözlerini: iç bir de balık kapçu bireri fırlamasın, epsini toplasınna. Ama, paklarkana, nasılsa denememişle, da bir kapçık aul aşırısı fırlamış taa sokaa. Bir de yalnız babucuk, yabancı küüden, gelärmiş kliseden eve. Denemiş, ani toz içinde neseydi yalabıy, altın para gibi, şafk ediy. İilmiş, kaldırmış, baksa: bir altın kapçık. “Aman, mari, seksen yaşında oldum, ama sefte gördüm altın kapçık!” Çıkılıy, düünükliy o kapçıcıa babu basmacının köşeciine da gitticään eve, koyıy onu ikonanın ardına.

Şindi bir gün babucuk gidiş gene kliseye. Geldicään eve, şaş-beş kalıy: erercii pam-pak, imää azır, bakırlıkta sular taaze.

– Aa! – şaşmış ihtär. – Nası iş bu? Kim sanki bu ii can? Bukadar ikram, kasavet ben görmediydim duuduu-duualı. Soruşturmış maaleye, görmediler mi, kim geldi. Saade bir çocukak demiş:

– Ben oynardım sokakta, açan bir güzel kakucuk suvacı omuzunda dolu kazanlar yızlı-yızlı geçti yanımdan. Allelem, girdi size. Ben o kakucuu sefte gördüm.

– Aa! – şaşarmış babucuk. – Sanki, kim o kız? Görsem, tutsam ben onu da yalvarayım olsun benim kızım.

Te üçüncü kere babu azırlanıy kliseye gitmää, ama dönmüş needinden da gitmiş komuşuykasına braz lafa. Oturmuş, oyalanmış em gözletmiş, ne zaman kız geçecek sudan.

O balık kapçıcıa, nasıl da siz, okuyucular, sesleyiciler, şüpelendiniz, olmuş gene bir kızcaaz. Bitirmiş o erbir izmeti ev içinde de, aulda da, getirmiş bitkide taaze sucaaz. Tamen asmış kazannarı bakırlaa da azırlanarmış dönmää kapçaa, ki konsun erine, ikonanın ardına, – babu da – hop! – etişiy içeri. Tutunmuş o kızcaazın elcääzinden da paysınmış yalvarmaa:

– Ol benim kızım! – da – Ol benim kızım! Benim başka iç kimseyciim yok. Nerden seni bana Allaa attı?

Kızçaaz da demiş:

– Canabiniz beni kendiniz buldunuz, taa kimsey üstüme basmadaan...

Babu yaymış kollarını:

– Aa-aa! – şaşarak, da istemiş sülemää, ani var mıydı nasıl bu uşaan üstüne basmaa, ama kız eklemiş:

– Ben bir balık kapçıcaadım, enez fırladıydım yol üstüne. Siz beni kaldırdınız, korudunuz.

Kalıy kız, olıy babunun kızı. Babucuk sevinärmış, doyamazmış epsine üünmää, ani onun da var kızı. Ama kız – diil şaka – Dünnä Güzeli! Babu bunu annadıy klisede de. Klise o küüdeymiş, nerede yaşarmış çocuk. İşıdiy bu istoriyayı çocuk ta düşünüy: “Ne okadar bu babu üüniy? Ele gideyim da göreyim, aslı mı bu iş?”

Bir gün çekilip-geliy fayton babunun auluna – gelmiş çorbacı-boyar.

– Ne oldu, bre çorbacı? – karşılamış babu çocu.

– İştittim, bulü, nası klisede üündün, ani bir Dünnä Güzeli kızın varmış. Buncak yıl bu küülerde bubam çorbacılık etti, şindi de ben çorbacıyım, ama şindiyaadan bilirdik, ani senin yok uşaan. Nerden o kız sana? Ne, sen onu ep saklı mı tuttun? Göster, babu, kızını göreyim.

– A buyur, çorbacı, içeri, buyur, – deyiş babucuk. – Kızçaazım suya gitti. Şindi etişecek. – Taman babu lafını bitiriy, kız da aula giriy.

Açan çocuk göriy kızı, sansın ürää suumuş. Kendi gözlerini inanamazmış. Sora derip-toplamış kendini da demiş:

– Aman, mari kız, ben düş mü göriym ille gözlerim mi beni aldadı? Şaka mı bu, gerçek mi? Ne pek benzedin benim bulduu kışmedime-sevdama!

– O ben alizinden de varım.

Çocuk sıkmış kendini ne sıkabilärsä: denenmesin, ki onu büyük titiremek tutmuş.

– Afet beni, ayolcuum, annat bana, ne oldu. Ah, paalım, ne seremce geldi senin başına? Em netürlü o zulum beni aldattı?

Oturiylar üçü de pata, da kız sefte annadıy sıravardı, nece ne olmuş.

Almış çocuk kızı em onun mamusunu (kızçaaz bu babucuu mamu erine geçirmiş) da gidiyler çocuun evine.

Ap-ansızdan gördücään kızı, falcıyka etiştirememiş yalan düşünmää – daptur gelmiş, bak-bakınarmış titsiyka er tarafına.

**Derip-toplamaa kendini – islää düşünüp, karar almaa.*

– Düzeldin mi? – sormuş çocuk. Yalancıyka çibıklanmış' gibi kalmış, sansın dilini yutmuş. – E bu kızı tanıymısın? – gene dargın-dargın sormuş çocuk.

– Tanıym, – demiş.

– Kırk at mı istiysin osa kırk bıçak mı?

– Kırk at, – demiş zulüm yalancıyka. O sanmış, verecekler ona kırk biigir, da o gidecek onnarı kullanmaa.

Doldurıylar taliganın koşunu cevizlen, koşıylar kırk at, çingeneykayı da oturdıylar o cevizlerin üstüne. Da açan “de!” ediylar biigirlere – kırk at çim-çirik gibi uçurdıylar taligayı. Yalancıykanın içi link-link edärmış. Ne ceviz fırlarmış – uşaklar toplarmış. O zulumkanın sa iç rufu da kalmamış.

Masal da bitti.

Annattılar: Sofiya Karanfil hem Mariya Kemençeci.

Yazıya alındı yanvarda 1989 yılda.

Masalı var annattı Sofi bulünun unukası da Karanfil Valentina Evgenyevna 1993 yılda.

*Çibıklanmaa – korkudan ya utanmaktan don kalmaa.

CADI KARISI

Vakıdın birinde bir adamnan bir karının varmış bir kızçaazı. E, te geliy güç, kara ecel, da öliy adamın karısı. Alıy adam başka karı. Ama insanda, nasıl var bir laf, ölecääm aklıma gelärdi, ama ne gelecek başıma – gelmäzdi, türlü, iç bilinmeyen yada görünmeyen işler olarmış. E, te bu adama da ikincilikte razgelmiş diil karı, ama aliz bir cadı karısı. O cadı karısının da varmış bir kızı. Da bu cadı karısı okadar azetmemiş adamın kızından, ani taa zaade olamaz. Paysınmış bu cadıyka omurdanmaa, zivirdemää da nasıl-nece koymuş adamı yola da kırlattırmış o zavallı kızçaazı evden.

Da te gidiy şindi bu zavalıcık nereyi götürürse bir yolcaaz. Yolun bir yanında da varmış bir akan sucaaz. Gide-gide fakircik yorulmuş ta, kayat çok acıkmış ta, ama çıkıcında baare iç bir parça kuru çörecik te yokmuş. Da te görmüş yolun boyunda bir fırın. Görünürmüş saade bir fırın – ne bir ev, ne küü. “Hele bak sen, – düşünmüş uşak, – ne küü, ne ev, ne de bir insan – salt yalnız fırın. Sanki, var mı nece bulunsun orda bişiy-bişey imää?” Büle düşünürken, kızçaaz sıklaştırmış adımnarını. Açan etişmiş, baksa – fırın darmadaan! Ocaklık göçmüş, fırın aazı em kül delii emmetten daanık. “I-ı! Bırda kim kaç yıllar can-cızlar bulunmamış. Fırincık ta benim gibi zavallı”.

Taman büle düşünürmüş, açan fırın lafetmiş, başlamış yalvarmaa:

– Düzsene beni, mari kızçaaz, suvasana aazçaazımı, yap bir de kapacık çamurdan. İç unutmam senin iiliini.

Bulmuş kızçaaz yol boyunda braz çürük saman; karıştırıy dere boycaazında bir parça çamur. Paklayıp islää fırının içini, ocaklı em kül deliini, suvamış, bir de kapak yapmış.

– Çok saa olasın, kızçaazım, – demiş fırın. – Dönüşte unutma, uura bana.

– Sen de saa ol, fırıncım. Ama geeri dönmeliim bilmem olsun. Beni evden kırlattılar.

– Adi-adi, Allaa iidir: epsi islää olur. İi, açık yol sana!

Gidiy kızçaaz taa ötee dooru. Karşı geliy bir armut aazçaazına. Tırtıl Tırtıl! – Üklü!

– Mari kızçaaz, – deyiş aazçaaz, – paklasana benim tırtıllarımı, ben de seni unutmam.

Piniy kızçaaz aaca, paklıy şu tırtılları bireden. Yapıy bir ateş da yakıy onnarı. Aazçaaz da ilinneniy.

– Çok saa olasın, kızçaazım, – demiş, – ne raatlandım! Dönüşte unutma, uura bana.

- İ-i! Aaççaazım, aaççaazım, - deyiy kızçaaz, - geeri bana yol kapalı. Beni evden kırlattılar.

- Adi-adi, Allaa iidir. Bulunur senin de kışmedin.

Gidärmiş gene kızçaaz o yoldan taa ileri dooru. Em gidärmiş, em o aar düşünmekleri yuurarmış. Bir de baksa: çıkıy onun önüne bir zabun, kiileli, kirli pali. O tüüleri - Allah Panaya! - dolaşık, yapışık kirden!

- Aman, zavallı palicik! - demiş bu cömert kızçaaz.

- Paklasana, ykasana, tarasana beni, mari kızçaaz. Ben de seni unutmam.

Dönüşte veririm sana, mari kızçaaz, bir dizi altın boncuk.

- Eh, paliciim, paliciim, diil läázım bişeycik veresin, ben üle de paklaycam seni, zavallicik.

Yıkamış, paklamış, islää taramış palicii da gitmiş ileri dooru. Başlamış karannık çökmää. Kaç gün olmuş o bu yabancı yolda - kimsey bilmiy. Nekadar da farımış em acıkmış - gene kimseycik bilmiy. Göriy o su boyunda bir küçücük evcääz. Urıy kapuya. Çıkıy bir karı. Kızçaaz veriy selâm da danışıy:

- Bulü ba, kabletseniz e beni gecelemää.

Karı da demiş:

- İ-i, bana büle kız çoktan läázım. Diil bir gece, ama dur, nekadar sana läázım.

İzmet edirsın braz bende. Yıka, pakla uşacıklarımı, yap imää, doyur onnarı.

- İslää, - demiş kızçaaz, - ben buna em kayıl, em mayıl.

Durmuş o evceezde kızçaaz üç gün, izmet etmiş. Karı nereyi se gitmiş. Açı karı geliy eve, sorıy uşaklarına:

- Kakucuk sizi yıkadı mı?

- Yıkadı, yıkadı, mamu. Cici yaptı.

- Doyurdu mu?

- Doyurdu, doyurdu, mamu. Pek tatlı imää yaptı. İçerlerini silkti, bize masal da annattı. Çok islää kakucuk.

- Adi, mari kız, - demiş karı. - Ödeyim seni da var nece gideysin eve. İç korkma, kimsey sana evde başka bişey demeycek. Adi çıkalım güneşe, da bikle benim başımı. Açı bulutlarda geçecek maavi sandık, uyandırma beni; açı gecek kara sandık, sesetme bana; ama geçärse kırmızı sandık - kaldır beni.

Üle de yapmış kızçaaz. Karı, kalktunan, tutmuş kırmızı sandı, vermiş kızçaaza.

Şükür etmişle biri-birilerini, da kız gitmiş eve. Dönüşte pali kıza bir dizi boncuk vermiş, armut aacı bir sepet şıralı armut vermiş, fırın da karagöz pide vermiş.

E, te etmiş kızçaaz küüye. Gören onu durupta mayıl olarmış onun o kıvrak boyuna, gercik örüyüşüne, käämil güzelliine. Kızın üzünden pak yıldızla duuarmışla. Açı evdekileri göriyle onu, şaş-beş kalıylar. Mamuluu em onun şu benava* kızı kaçarak kopuşıylar annamaa, ne var sandıkta:

*Benava - ahmak, dangalak.

– Naşey o sende, mari? Ne var orda? Nerde buldun bu baaşıları?

Açan açıyla sandı – 1-1-1! Nelär yok onun içinde?! Dünnänin güzel-güzel işleri: altın küpe, blezik, gerdan, sedef, türlü gercik rubala, ayak kapları.

Annadı kızçaaz, nası o etişmiş dere boyunda bir evcääze, da nası o izmet etmiş o evin saabykasına, da o insan ödemış kızçaazın zaametini.

Şindi cadı karısı da istiy onun da kızı kazansın butürlü paalı işler:

– A git sen de o kariya, izmet et da kazan kakun gibi işler.

Adi, yollanıy şindi bu aylaz minnet te yola, ama zembiline sıkıştırmışlar türlü- bürülü imekle, sansın Acılaa gidärmiş. E, te etişmiş şu kokona, bize tannın, o fırına. Te-te durarmış daalmaa o fırıncık.

– Mari kızçaaz, suvasana, düzletsene benim aazçaazımı...

Fırın taa bitirmemiş lafını, kız sert-sert demiş:

– E te şindi! Bulamadydım bir senin için ellerimi çamurlan! Ben taa tez etişsem daa karısına.

Gidiy bu taa braz. Uurlaştıcaan armut aazçaazına, armut aacı ona yalvarmış:

– Mari kızçaaz, paklasana, yalvarıym, benim tırtıllarımı. Dönüşte veririm sana olmuş, sulu armutçük.

– E te şindi! Bulamadydım ellerimi te o tırtıllarınnan. Az da ben onnardan iireniym e! Ben alatlıym daa karısına.

Taa da braz gittiynen, çıkmış bu kızın önüne bir kirli, zabun, kiileli pali.

– Mari kızçaaz, – deiy palıcık, – yıkasana, paklasana, tarasana beni...

– Fu! Kaç önümden, mındar! İç görmää de istemiym seni! – kestirmiş kız palinin lafını. – Yok ol tez önümden!

Gitmiş taa birkaç metra, oturmuş dere suyunun boyuna, imiş tıka-basa*, bir de uyku çakmış. Sora kalkıp, alat-alat örümüş – tezçä etişsin babunun evine. Etişmiş, urmuş kapuya. Çıkmış daa karısı.

– Babu, kablet gecelemää, görmiysin mi, karannık çökiy?

– A, buyur, geç, – demiş karı. – Bana yardımcı pek lääzım. İş biliysin mi yapmaa?

– Biliym e, ne, ben köör-sakat mı, ne? – cuvap etmiş bu kız.

Nasilca da göriysiniz, kayat “zaplı” göstermiş kendini.

Sabaası daa karısı sülemiş kıza, ani o olmayacak evde üç gün, da kız yıkasın, paklasın onun uşaklarını, imää yapsın, doyursun, erbir ev işini yapsın.

Açan karı gelmiş eve, uşaklar taa tokattan karşılamışlar mamusunu, süleyrek:

– Mamu, mamu, bu kaku iç diil islää. O aşladı bizi. İç doyurmadı, biz ne aaç!

– Adi, mari kız, ödeyim seni, – demiş karı. – A çıkalım güneşe da bak başıma em gözlet, nasıl sandık geçecek bulutlarda. Açan geçecek sarı sandık,

*Tıka-basa imää – görmemiş gibi, alatlan imää.

uyandırma beni; geçärkene kara sandık – sesetme bana; nezaman görecen eşil sandı, uyandır beni.

Eşil sandı gördüü gibi, kız dartıştırıy, kaldırıy karıy. Tutmuş daa karısı eşil sandı, vermiş kıza, geçirärken demiş ona:

– Bak, sakın yolda açmayasın sandı, zere ne var içinde, epsini kaybedirsin.

Kız kapmış sandı da – huu! – eve. Yolda pali korkutmuş onu: dalayadı bacaanı; armuda uzanmış sulu armut için – dallar tırmalamış suratını; fırına uzanmış taaze pide için – fırın aşlamış ellerini. Aalamış, tozlu ellerinnen silmiş gözlerini, suratını – bulanmış, malak olmuş. Küüye girmiş – kimsey-cik tanımamış onu. Ačan etişmiş eve, mamusu çıkıy karşı:

– Aman, kızçaazım, etiştin mi? I-ı-ı! Düşünmekten deli olacudım. Neka-dar da işlemişin, uşaaam! Ne tozlu sen, ne yorgun!

– İşlemeycen! O zulum karının uşakları epsini – iineden-ipläaden – mamusuna annadıyla.

Ačan açıyla sandı – içersi dolıy türlü titsi işle: eşil-eşil kurbaala, sarı-sarı yılanna, olan-biten* tırtıla, kestenkele em taa başka işle.

“Ne ekecen, – demiş aarif insan, – onu da biçecen”. E, nasıl deyciiniz, bır-da diil mi üle olmuş?

Annattı Tanä Topal (duuması 1980). Onu üüretmiş Sanda manisi. Tülüküü. Mani-sinin duuması 1924 yılda Balbokada.

Yazıya alındı 1991 yılda.

BABUNUN PANAYIRI

Zaman zamandaykana, kalbur armandaykana, dädum delikannıykana, bubam da beşikteykene te busoy işle olmuş.

Bir Pazar sabaası azırlanıy babu gitmää panayıra da sülärmiş däduya, kocasına:

– Sen bak, adam, bişeye dokunma. Bak ta kloçkayı kaçırma.

Babu farfara*, çapkın insanmış, o epsini etiştirmiş vakıtlan yapmaa, em de tezicik, epsi babuda erli-erindeymiş. O sevmärmiş, açan dädü dokunurmuş onun işlerine, braksın otürlü, nece babu erleştirmiş. Mızımıt** dädü iki-üç adım yapınca, babu ortalın işini yaparmış.

– Aman, mızımıta, şindi kim nece erleştirecen bu işi de. Brak taa ii ben yapacam, – birde-ikide baararmış babu däduya.

Dädunun küüde adı da Mızımıta kalmış: Mızımıta Nikolçu. Em dädü alizinden de ep nese lääzımmış döksün, nese kırsın, neyese kösteklensin.

*Farfara – baargan, çevik.

**Mızımıt – oya, uyvaşık.

E, te babu auldan çıkmaa taa bir kere dăduyu takazalıy:

- Bak, yalvarıym, bişeye dokunma, sakın, kloçkayı kaçırmayasın; suuldarsa yımırtaları, bak, sora senden kloçka yapacam!

Babu gitmiş. E, dădu geziniy braz ötăänna-berăänna. Acıkmiş dădu. "Bişeye dokunma!" – babunun sesi sansın ep taa kulaklarında ötărmiş. "İçeyim braz şarap", - düşünmüş dădu. Giriş şoprana, akıdıy bir çölmek şarap, içiy onu – şimdi daa çok acıkmiş. Kloçka da şopronda follukta bir köşecikte yatarmış, kloçka fuluzçaymış ta.

Düşüniy dădu: "Ey, ne acıktım, pak bangıttı' üreciim. Şimdi içecăm 2-3 yımırta kloçkanın altından, onnar taa taaze – babu ötöögün bastırdı kloçkayı, diil mi, ne? Koysun erlerine başka. Kapları atacam gene kloçkanın altına, maana kloçka içmiş. Çok annayacak babu".

Dădu yımırta almış, ama kloçka kırkırlayarak dışarı fırlamış.

"Adi, gezinsin braz kloçka dışarda, yok zararı, serinnesin beş-on minut. Çıkarayım taa bir çölmecik şarap ta aydaycam şunun kloçkasını. "Kaçırma kloçkayı da, kaçırma!" – Sansın onu yok nece erine aydamaa", – gene düşünürmüş dădu.

Şarap ötee-beeri süzülürmüş. Çölmek dolunca, dădu düşünmüş kloçkayı erine aydamaa. Çıkıy aula – kloçka görünmiy kapu önünde. "Klo-klo-klo! Klo-klo-klo!" – kloçka sansın er içine dalmış. İniy dădu aşaa aul dibi-ne baa içine, bakıy, çaarıy – orda da yok. "Kim angı kütüün altına sindi, pustiya kalacaa! Ah, çumasını, yaa! Bak sen belayı ama! – sülenürmüş dădu. – Babu da şansora lâázım etişsin. Bak şimdi püşküllü pıtıraa! Klo-klo-klo! Klo-klo-klo!"

Bulacan fuluzu. Yok birerde. Salt kalıy oturmaa kloçkanın erine.

Açan dădu yaklaşıy şoprana, ozaman taa davranıy: onun aklına şimdi geliy, ani koydu çölmăă dolsun. Ele-ley! – şopronda üzmăă var nece! "Mamucuum! Ne gelecek şimdi benim başıma! Ne patimaya ben şimdi sarılacam, vay-leleu!" Fıçıy şansora tıkasın da, tıkamasın da – ep okadar: yok başka ne aksın. Barliim yımırtalar suumasın babu gelince de kloçkayı bulunca.

Dăduyu bir korku emmetten başlıy şaşırtmaa. Aliy dădu çöpü aazına da oturiy follaa.

Taman dădu erleşiy, babu da eve etişiy. Taa tokatçıktan babu baarıy:

– Dădu, nerde sen? Zarar bişey olmadı mı? – Geeri yok ses.

– Dădu, ba! Nerde sen? Mızmiita! Kim ne zarar gene yaptın! Zulüm, şeytannar vakıtları alaymış seni de kimseyi çekirtmeyesin! – omurdanarak babu etişiy şoprana.

*Bagıtmaa – bayılmaa.

– Kırr! Kırr! – işidiliy köşeden.

Açan babu salediy girmää şoprana, urulmuş gibi kalıy.

– Be, duşman, be afacan* iyesi kafanı, ne iş bu, ba? Salt bizde läázım olsun üle, ne yok nece olsun bütün dünnäda! – Babu kesilmiş, çökmüş ere. – Kalk o folluktan, ba Mızmiita, çık ordan! – Kalkıy dădu, çıkıy süzülerək... – Ah, te neye çıktı benim panayırım! – bitirmiş babu lafını.

Ozamandan beerisi de, bişey läázım olduynan, sımarlarmış komuşuların birine alsınnar ona da onu-bunu panayırdan.

Masal da bitmiş.

Annattı Nadejda Moka.

Yaziya alındı 1988 yılda yanvarda. Erleştirildi 1992 yılda martta.

KÜLCÜ PİPERKU

Bir paadişaalıkta nezamansa bir vakıta varmış, bir vakıta da yokmuş. Yalan-gerçek, olmuş büle işle. Bir adamnan bir karının varmış bir kızı. Şindi toplanmış kızlar sidänkaya. Epsi işlerinnen: kim çorap öriy, kim yapaa tariy, kim tanteli öriy. Çaarıylar bu kızçaazı da. O da almış yapaa işlemää.

Ev saabinin kızı demiş:

– Adin, kızlar, bitirelim işlerimizi. Kimin işi bitmeyecek, onun mamusu olacak bir inek.

Bu kızçaaz olmalı zaadece yapaa almış da bitirememiş epsinnen bile yapacıını işlemää. Açan geliy eve – mamucuu içerde inecik olmuş. Kızçaazını gördücään, muulamış.

Kızçaaz er gün aalarmış em götürürmüş inecii otlatmaa. Geçmiy çok vakıt, bubası almış başka karı. Bu babunun da varmış bir kızı, bir bet, titsi iş. Babu kızınnan pek zeetlärmişle o kızçaazı. Nekadar ev izmeti varmış: süpürmää, yıkamaa, imää yapmaa, üütmää** em başka işle – epsini dădunun kızına yivıyla. Bu evdeki işler etmiy da taa üstüne de, inää otladarkana, kızçaaz durmasın aylak, orayı da verirmişle ona iş.

Şindi bir kere vermişle o kızçaaza bir kila yapaa. Eer işlemese, pek çok düvecekler onu. Babu em onun o dert kızı külle içinde yattırarmışla dădunun kızını. Adını da koymuşla Küllü Piperku.

E, alıy kızçaaz o yapaayı, gene gidiy otlatmaa inecii. Em otladıy, em işliy, em aalıy. Allahtan izin geliy, da inecik lafediy:

– Aalama, kızım, ben sana yardım edecem.

*Afacan – zulüm.

**Ütmää – ütüyü urmaa.

Bacaannan basıy, dılcaäzinnen de kıvradıy: da bitiriylar yapaayı.

İkinciyi bu fenalık babu katıy mercimään içine kül da veriy Küllü Piperku aytlasın, ama elemää külleri brakmıy. Aytlasınmış mercimekleri birär-birär. Mamusu sülemış kızçaaza tutsun mercimää lüzgära karşı, da lüzgär alacak külinü.

Şindi babu düşüniy, ne iş versin bu kıza da o onu yapamasın, da kızçaazı kırlattırarak, inää de kestirecek. Bu fena karı olsa kolayı diri gömsün kızçaazı. Nekadar kızçaaz çok işliy, okadar o fenalık babu onu taa çok kötüliy.

Bu kere babu vermiş kızçaaza on top bez çırpısın. İneçik otlarkana, kızçaaz da yıkasın onnarı gölde. Babu istärmış onnardan yapmaa kendi kızına çiiiz.

Kızçaaz em otladıy inecii, em yıkıy bezleri, em aalıy. Gene Allahtan izin geliy da inecik lafediy:

– Aalama, kızım, deyiş, – ben yardım edecem. Bir-iki saadın içinde bitireceş bu işi de.

Kızçaaz yıkıy bezleri, düüiy kenarda taştan onnarı – biyazısınna deyni. Mamucuu da, kenarda bezleri kurudup, toplara sarıy.

Avşamnen bubası, taligayı koşup, geliy bezleri almaa. Açan babu göriy o on top kaar gibi biyaz bezleri, kudurmuş, üfkeden çatlaycak. Döşediş babu bir çual ceviz döşek altına. Yapiy kendini tayıf asta. Açan döneniy – cevizler çatır-çatır ediy.

– Vay kemiceklerim! – baarıy babu.

Dädu kaçınıy, oflıy: babu ölecek.

– Năbayım, mari karı? Nasıl kurtarayım seni?

Oflayrak, vaylayrak babu demiş:

– Bu gece düşüme geldi bir karı da dedi: “Kesin inää da i onun etinden da düzeleceş”.

Çekediş dädu bilemää bıcaa – kesecek inää. Kızçaaz da enez getirmış inecii otlatmaktan da sularmış onu. Mamucuu annamış, ne iş için bîrda bıçak bileniy da demiş:

– Kızım, uşam, iç kahırlanma em aalama bana. Beni kesecek, ama benim etimden iç datmayasın. Kemiceklerimi de epsini toplayasın da gömesin damda er içine, ahır altına; kırk günden sora çıkar da bak çıkıya. Sakın aalamayasın, iç bir de yaş damnamasın kemiklere.

İnää keştiyenen, zulüm babu em onun çirkin kıızı, gülüp-gülüp, kişneyip-kişneyip, sevine-sevine, iyärmişle. Kızçaazın da iç dudacı da siirmäzmış – okadar düruk, okadar kahırlı.

*Siirmää – kımıldanmaa, sıritmaa.

Yapıy kızçaaz üle, nasıl mamusu demiş. Açan geçiy kırk gün gömdük-
ten sora, gidiy da çıkarıy o çıkıcı. Çözse da baksa: rubalar – güzelden gü-
zel! Üç türlü ruba.

Şindi bir gün o saklı yıkanıp giiniy sırma rubalarını, sırma da papuçla-
rını da gidiy foruya. Forudaymış paadişaanın oolu da. O görmüş bu dünnä
güzelini da pek beenmiş onu. Ertesi pazar kız gene gitmiş foruya. Giimiş gü-
müş rubalarını. Paadişaa oolu oynamış kızın yanında. Ama kız tez forudan
kaybelmiş. Kimsey denememiş, nereyi o gitmiş.

Üçüncü pazar paadişaanın çocu vermiş izin foru çekettikten sora tut-
kallasınna foru yolunu. Bu pazar kız forudaymış altın rubalarlan, altın pa-
puçlarlan. Bir-iki foru oynadıktan sora kız kaybelmiş, ama onun bir papucu
kalmış tutkalda yapışık. Çocuk almış papucu. Geldiynen eve, o sülemiş bu-
basına, paadişaaya, ani foruda vardı bir kız – dünnä güzeli. Te onun papucu.

Yolliyla aber, kiyat dolay kasabalara, küylere aarasınna, sorsunna, bul-
sunna, kimin bu papuç, kimde onun eşi.

Te artık paadişaanın köleleri etişmişle bu küye de. Kime de ölçmüşler bu
papucu – kimseye iç yaklaşmamış.

Da te giriyle dädunun evine, Külcü Piperkulara. Babu kendi kızını azır-
lamış: donak, takım. Oturiy kıy kırmızı köşede. Ama Külcü Piperkuyu sa
babu saklamış tekne altına.

Açan geliyle papucu ölçmää, babu kaç-kaçınıy:

– Geçiniz, buyurunuz, oturunuz!

Ölçiyle papucu kızın ayaana, babu zar-zor sıkıştırıy papucu, sevinärmiş:

– Tamen ayacıuna göre! Ele, ne yakıştı!

– Ani, babu, çıkarın papucun eşini.

İkıtı-mıkıtı – bilmiy, ne yapsın. Ama foroz sa pinmiş tekne üstüne da ötmüş:

– Kuk-ku-ri-gu-u! Paadişaanın oolu! Papucun saabiykası tekne altında-a-a!

Babu yalla' onu koolamaa. Slugala gene deyiylar babuya:

– Adi, babu, bulacınız mı papucun eşini osa yok mu sizde?

Foroz gene konıy tekne üstüne kapunun önünde da ne ötebilärse:

– Kuk-ku-ri-gu-u! Paadişaanın oolu! Papucun saabiykası tekne altında!

Babu gene:

– Kış, kırlaan!

Adamna durgudıyla babuyu:

– Ele, babu, brak sesleyelim islääca, ne çalıy o kokoş.

Foroz taa bir keret ötiy:

– Kuk-ku-ri-gu-u! Paadişaanın oolu! Papucun saabiykası tekne altında-a!

– Ya, babu, aç tekneyi, ele!

*Yalla – hadi.

Açan baksalar: bir kız kirli-i-i, yırtı-ı-k rubalarlan.

– Çekil, babu, neçin sakladın bu kızı? Bize paadişaa süledi iç bir de kız atlatmayalım.

Babu em çirkin kız ikisi de bir seste:

– Ne o, kız mı, ne? O Külcü Piperku!

Ama onnarı kimsey seslemedi. Açan ölçtüle papucu, – taman kızçaazın ayacına göre.

– Ani, kız, papucun eşi sende var mı?

– Var, – demiş kız.

– Kopuş ta getir.

Gitmiş kızçaaz çalmara, yıkanmış-paklanmış, giymiş altın rubalarını da çıkmış bir papuç elinde, käär bunun eşi. Kapunun önünde epsi açık aazlan kalmış, açan görmüşler bu dünnä güzelini.

Aliyla slugalar dilber kızı, götüriyle paadişaa'nın binasına. Çocuk, gördü-ünen kızı, o saatçık tanımış onu.

Paadişaa izin veriy azırlansınna düüne. Bir büyük bayram-ikram olıy bütün dünnäya.

Ben de ordaydım. İdim-içtim, eve de getirdim. Bir araba imää etti bütün küyümüzün uşaklarına. Kızlan çocuk büün de güzel yaşırmişla, paadişaalı kullanırmışlar.

Kim sesledi – ona elal,

Seslemeyen de – püsür mal.

Annattılar: Kemeñceci M. İ. hem Derkaç Snejana İ. (1980 duuması). Üüreniciyka, yaşêêr Tülüküü garasında. Üürenmiş bu masalı manisinden.

Yazıya alındı 1990 yılda dekabridä.

PAADIŞAA OOLU

Bir vakit varmış, bir vakit yokmuş. Bir paadişaa'nın varmış üç oolu. Epsi de taman evermää. Şindi bir gün paadişaa demiş büyük ooluna:

– Bu gece ne düş görecen, oolum, onu da yapacam sana.

Sabaa olıy – büyük oolu yıkanıy, paklanıy, gidıy bubasına.

– Sabanayrusun, bubam-paadişaa!

– Kebetayrusun, oolum! Ne düş gördün? Annat.

– Gördüm, bubam, ani bana almışınız gelin Germaniya paadişaa kızını.

– Onu da alacam, çocuum.

Ertesi avşam paadişaa ikinci çocuuna demiş:

– Bak, oolum, ne görecen bu gece sen düşünde, sabaası gel annat bana – onu da yapacam sana.

O da görmüş, ani ona almışlar Rumuniya paadişaa kızını. Bubası süle-miş, ani üle de olacak.

Şindi sıra geliy üçüncü oola.

– Bak, çocuum, – deyiy paadişaa, – ne görecen bu gece düşümde, onu da yapacam sana.

Ertesi sabaa çocuk yıkanıp, paklanıp, giriy bubasına, veriy selâmını da annadiy düşünü:

– Bubam, aydın padişahım, bu gece gördüm düşümde, ani sen çıkıysın da ben senin erine kalıym.

Bubası demiş:

– Ne?! Ben çıkayıum? Da sen erime giresin?! – ateş içinde kalmış paadişaa. – Varın süleyin cellâtlere, alsınar bu ayın çocu, cellât etsinne onu da getirsinne bana onun orta parmaanı üzüklenem ak ceerini!

Alıyla onu cellâtle. Gidârkene, gidârkene, peyda olmuş bir palıcık da ta-kışmış onnarın ardlarına.

Etışticâân bir daa boyuna, cellâtle demişle:

– Biz seni kıyamıyz kesmää, çocuk, paadişaa oolu. Tut töö palıcıi da kes.

Alıylar o palinin biyaz ceerini em kesiylar çocuun orta parmaanı üzüklen bile.

– Bizim sana yok aseptliimiz. Gidesin, çocuk, nereyi-nereyi uzaa da kimseyler bilmesin, ani sen var dünnede, zere seni de, bizi de cellât edirler, – demişler cellâtçile da dönmüşler geeri, götürmüşle paadişaa bu parmaa em ceeri.

Çocuk sa gidiy, gidiy – te nekadar gittise – da etişiy bir daa içinde bir bordeye. Uzanıp baksa pençereden – sobanın orta erinde bir dâdu. Onun önünde – bir kazan süt. Dâdu kaşıklıy südü.

Çocuk bakıy-bakıy (aaçmış ta nekadar, ani aazının suları akmış) da de-nemiş: dâdu köör, iç görmiy, zere dayma razgelemiy kaşıklan kazan içine.

Urıy kapuya – kapu açılıy. Girmiş, almış dâdunun elinden kaşı da giriş-miş alat-alat imää.

Dâdu durıy-durıy, sesirgeniy-sesirgeniy, duıy, ani bu diil köpek bişey, da sorıy:

– Kimsin sen, çocuum, allahtansa – sen süle, nerden düştün burayı?

– Allahtan, dâdu, allahtan. Duşmandan kurtuldum.

– Açan allahtan düştün, çocuum, ben sana süleycem: sen ol benim, ben de senin.

Benim var filân daada koyun sürülerim, filân çalmarda baalı eşek. Al eşecii, pin de git dolaş sürüyü. Ama nereden gidecen, çocuum, orda var bir sokak. O sokakta yaşıy üç kız. Onnar çıkacak sana karşı, adi edecekle imää-içmää. Sakın, kayıl olmayasın! Ben o sokaktan geçârken, beni adi ettile da çikardıla gözlerimi.

E, te yollanmış çocuk bu işi yapmaa. Geçärkene o sokaktan, çıkmış o çocuun önüne şunların büyük kakuları:

- Gel, gülüm, doyuracınız seni, sulaycınız. Gel, gülücüüm, utanma, sakınma, beki aaşın, susuzsun, gel.

- Ko gideyim, kaku, dolaşayım sürüyü, sora dönüşte uuraycam.

Dolaşy sürüleri, döniy geeri. "Da ne, ben kızdan mı korkacam, ne?" - düşünärmış kollu-kuvetli çocuk, dev oolu gibi kaavi. Da gene o sokaktan geliy.

Çıkmış onun önüne o iki küçük kız:

- Bre, çocuk, ne aarıysın bu sokakta? Çıkarsa kakumuz, görecen sen!

- Çıksın. Ne, korkacam ondan mı, ne?

Çıkmış kakusu:

- Gel, gülüm, gel. Buyur içeri.

"Ne taş yapacak o bana?" - düşünmüş bu kaavi, girgin çocuk. Baalıy eşääni eşiin uurunda bir armut aacına da giriş bordeye.

- Doyurayım mı, gülüm? - sormuş büügü.

- Ben idim, kaku, ben tok.

- Ozaman gel bitleyim başını.

- E, bitle, kaku, bitle.

Çocuk türlü-türlü döneniy, maana, bilmäzmiş, nece erleştirsın kafasını kızın dizine. Kız ep därmış:

- Diil üle.

- E, gösterece e, ba kaku, nasıl yatayım?

Kız yatıy, koyıy kafasını çocuun dizlerine suratını yukarı, tavana dooru. Çocuk çıkarıveriy şunun gözlerini. Uzun peliinden de, sarmaştırıp, asıy onu armut aacına.

- Salver, gülüm, salver beni!

- Süle benim dädumun göz yılacını da sora salverecem, - demiş çocuk.

- Git benim kırkını içerime, orda, dolapta, var bir alma, al o almayı. Ver üç sabaa dädü dalasın ep o almadan da eniden duumuş gibi olacak gözleri, ama bak girirkene çineme uçacaklarımı.

Gidiş çocuk, etişy kırkını sobaya. İçersinin orta erinde yanarmış ateş, dolayanında yısıarmışlar türlü-türlü titsi işlär, şeytannar. İtirmiş cadı karısının uşaklarını ateş içine, alıp almayı, çözüp eşeeni, pinip, çocuk gitmiş dädüya.

Kızı brakmış aaçta asılı.

Dädü sa evde islää düşünmeye varmış: "Sanki ne oldu çocuklan, ne alimde kaldı?"

Bir de işidiy: tık-tık-tık! - eşecii gelirmiş.

- Geldin mi, çocuum?

- Geldim, dādu. İlaç ta sana getirdim. -Da annadıy dāduya sıravardı, neler olmuş, ne patimaya sarılmış da nasıl o kızı aldatmış. Er sabaa dādu sıravardı dāliyi o almadan, da gözleri düzeliy.

Dādu zengi-i-nmiş! Çocuk çok yardım edermiş o mülklüü kullanmaa. Ama sarayları dādunun epsi kitliymiş. Çocaa anatarları yokmuş iç taa verdii em nerde tutarmış onnarı, çocuk yokmuş gördüü. Dādu denärmiş, ani çocuk başlamış darsımaa.

Şindi bir gün dādu istemiş çocuk bitlesin onun başını. Açıyan geliy dādu çocuun dizine, çocuk görüy anatarları dādunun peliinde (bitlärkene, epsinin uykusu geliy). Te dādu da başlamış uyumaa. İslääca daldıcaan dādu uykuya, çocuk usullancık* çöziy anatarları em usullancık yattırıy dāduyu yastaa. Dādu artık islää dalmış uykuya da uyanmamış, duymamış.

Çocuk gidiy saraylara, o zengin yapılara. Açıy bir kapuyu. Baksa - orda biigirle, nasıl ayoz. Çöziy birini ahırdan, alıy. Açıy ikinci sarayı - orda: ne var dünnäda, epsi o sarayda, nece bir büyük kasaba tükänä. Alıy kendine bendii ruba - paadişaa da yok üle; biigire - erlik, yular, kantırma, paldım"; nacak, bıçak, kılıç, taa birkaç onu-bunu lääzımnı işlerden.

Açıyan açmış üçüncü kapuyu - orda baalıymış dādunun eşecii. Brakıy kapuda anatarları, kapuları da epsini açık. Açıyan dādu uyanmış, salediy başına - anatarlar yok: dapduru gelmiş. Gitmiş saraylara: kapular epsi açık-saçık. Dādu piniy eşäa da - debre çocuu etişmää!

- Dur, çocuum, dur, kaçma benden. Sen beni düzelttin, yaptın bana büyük ilik. Kaçma, süleycem sana bir laf.

Çocuk salıy dāduya nacak, onu-bunu - dolaştırsın dāduyu deyin da kaçsın. Dādu gene:

- Dur, çocuum, yalvarıym, dur süleyim, da sora git. Ben seni tutsaklamaycam.

Sesle. Gidecen, etişecen bir kasabaya, kenarda var bir bordey. Uura o bordeye. Orda var benim çok biigir deerilerim. Al bir giciikli biigir derisini. Girme bu biigirlen büle kasabaya. Sar-sarmala onu o giciikli deriylene. Zerä o kasabada, nereyi sen girecen, paadişaa kızını everecek. Orda erbir paadişaalıktan çocuklar yar atlamaklana savaşıacaklar kızı almaa. Kim üç kere atlı biigirde sıravardı atlayacak ötäänna em beräänna, o da alacak kızı. Var saalıkaklan, çocuum. Sen taa giderkene atlaycan bu biigirlene yarı.

Elleşiyla, da çocuk gidiy.

Kasabanın merkez meydanında paadişaa yaptırmış bir endek-yar. Kız oturarmış üüsek çardakta, siiredirmiş. Atlayan - düşärmiş yara, atlayan - düşärmiş biigirlen yara...

*Usullancık - enikunu, yavaşıcık.

**Paldım - beygirin kaltaanı yan kayış.

Bizim çocuun da biigiri, nasıl da biliysiniz, sarılıymış giciikli bir biigir deri-sinnen, bişeye benzemäzmiş. O da sokulıy atlamaa, gelerekten iç yızlanmadaan.

Kimisi deyiy:

– Nereyi bu benava da bu giciikli biigirlene? Näpmaa sokulıy baarlim?

Kimisi de därmiş:

– Brakın ba, yapın yol, ko atlasın, denesin o da – yar dolduracaa diil mi?

Epsi çekiliylar bir tarafa, yapıylar yol. Çocuk sokulıy, “de!” ediy biigirine: “Güm!” – ötäända; gene “de!” ediy. – “Güm!” – beräända; taa bir kere “de!” ediy üçüncüyü de kuş gibi uçıy ötäänna.

Kız em paadişaa küsiylar, ani kismetlerine büle prost, fikaara çocuk dü-şiy. Paadişaa demiş:

– Verin gelinnen güvääye kaz kümesini. Ne düün olacak, ne bişey.

Padişahın dinçikleri ahyla onnarı, götüriyle kaz kümesine. (Paadişaanın kaz kümesi prost mu olur!)

Geçiy braz vakit, nekadar geçtise. Paadişaa yollıy bir sluga baksın uzaktan-uzaa, nasıl yaşıy gençle.

E, geldiynen, sluga sülemiş:

– Paadişaaam, gidin bakın da görün, ne var orda! Ererleri – kümesin içi de, dışı da par-par yanıy – şafk ediy!

Paadişaa kızmış, slugayı cellat ettirmiş.

Geçmiş taa braz vakit. Kız beenmiş çocu. Başlamış ona kendi sokul-maa, ilinmää. Ama çocuk demiş:

– Dokunma bana. Te aramıza kılıcı koyıym, eer sokularsan, kılıcım ke-sir boynunu.

Brazdana paadişaa yollıy taa bir sluga gitsin, baksın, nasıl yaşıylar genç-ler. Ama bu da geldicään, demiş, ani oraları kayat güzel, düzgün, erersi par-par yanıy.

Paadişaaayı taa büyük üfke tutmuş, ani güvää ondan üstün istiy çıkmaa, da cellät ettirmiş öbür slugayı da: bilmesin-işitmesin iç birkimsey.

Paadişaaakaya çok fena gelmiş, ani cellät olunıylar kabaatsız insannar em pek özlemiş uşaanı da demiş:

– Paadişaaam, istirsen, cellät ettir beni de, ama brak gideyim göreyim kendi gözümnen, ne var orda.

Gidiy paadişaaaka kendi. Açan geliy, annadıy:

– Paadişaaam, cellät et beni, ama git gör kendin, ne var orda: ererler par-par yanıy!

– Azırlan ozaman, – demiş paadişaa, – da ben adi edecem onnarı.

E, paadişaaaka izin veriy, bir-iki saat içinde epsi azır olıy, nasıl paadişaaada geçiliy. Gelmişler gelinnen güvää atlı biigirde. Biigir, nece bir ayoz.

Paadişaa çaarmış iki evli oollarını gelinnerinnene.

Epsi geçtiyinen masanın dolayanına, paadişaa sorıy güvääye:

– E, annat, çocuum, – deyiy, – nereli sen em nasıl düştün buralara.

Da çocuk çekediy annatmaa:

– Bir paadişaalı, – deyiy, – kullanardı bir paadişaa – benim bubam. Bir kere bubam verdiydi nasaat oollarına üçüne de: ne görecekle düşünde, onu da bize yapacak. Büük batım gördüydü düşünde, ani onu everiylar Germaniya paadişaaası kızına: öbür batım – Rumıniya paadişaaası kızına. Bubam onnarın sülediklerini yaptı.

Epsi neçinse başlamışlar fasıl-fasıl bakınmaa, atmışlar benizlerini. Ama paadişaa filcan elinde, ani azırlandıydı duvayı sülemää, savaşırdı taa ep göstermemää duygusunu. Em de aklınca düşünärdi: “Bak sen ama başka paadişaaada da olmuş käär büle işler”, da sormuş:

– Sora taa ne oldu?

Çocuk ilerletmiş annatmasını:

– Sora, ben açan annattım düşümü, buba-paadişaaam pek alıflendi da verdi izin cellat etmää beni. E, götürürkene beni celläta, takıştı ardımıza bir pali. Cellatçılardan bana canı acıdı. Kestik paliyi, onnar aldılar onun ak ceerini em kestiler benim orta parmaamı üzüklen bile da göturdüler onnarı bubama.

Paadişaa ep ülece otururmuş ep o durumda: filcan elinde, iç kıpırdamar-mış, laf ta ondan yokmuş. Öbürleri epsi kim oflarmış, kim aalarmış.

Bitkide, açan çocuk uzatmış sol elini, angısının yoktu, kesikti parmaa, da demiş:

– Ver, buba, parmaamı! – paadişaa üle de filcan elinde can vermiş.

Kaç türlü can acısı kaplamış epsini...

Gel-git vakıt* (*Gel-git vakıt – birkaç vakıttan sora) adadı işi yapmadı-na güç ecel de düşmüş. O bakmıy sen paadişaa mı osa zaabit mi, çiftçi mi...

Çocuk kalmış paadişaa – küçük ool gibi. Kime em nezaman evlendi, biz onu bilmıyz. Bu işi için masal başka kere.

Annattı: Pañçeva Mariya Avramovna. Masalı ona bobası annatmış. Bu masalı biler ev içindeki oolu da – Pañçev Mihail Panteleeviç (duuması 1936 yıldan) hem kızı Hacı A. P. (1941 yıldan duuması).

Yazıya alındı 1990 yılda.

EVREMNERE ADANMA OOL

Bir vakıtta varmış, bir vakıtta yokmuş. Varmış bir kariylan bir adam. Onnarın yokmuş iç bir de uşaa. “Olsa e bizim de bir uşacımız. Barliim o büüyünce ona bakarak biz de sevinelim. Kayılız büüdükten sora onu evremner verelim, salt bizim de olsun bir evladımız, olsun bir çocucaamız”.

E, nasıl da biliniy bu dünnäda, insanın bir omuzunda allaa oturıy, birinde de – şeytan. Te şeytan osaatçık bu adamnan karının lafını yazıya alıy – sayılıy, ani çocuk olacak evremnerin.

Geçiy braz vakıt ta – bunnarın dünnäya geliy bir çocuk evladı. Bu şeytanın yazısı, dogovor gibi, kalıy adamda. Adam üürenmiş adammış, çok kıyat okuyarmış. Kaldırıy adam şeytanın yazısını.

Geçiy birkaç yıl. Çocuk büüiy, başlıy şkolaya gitmää. Üürenirmiş pek keskin. Bir kere o çekediy okumaa bubasının kıyatlarını da bulıy bu şeytan yazısını kıyatlar içinde. Çocuk okıy onu da süliy bubasına:

– Siz beni adamışınız evremnere. Ben läüzım gideyim.

Anası-bubası aalıyla, yalvarıyla çocaa gitmesin.

– Yok nece gitmeyim, – deyiş çocuk, – evremne gelecekle bırayı da yakacakla – kül yapacaklar bizi.

Çocuk azırlanıy: koyıy torbasına imää, alıy braz para – da yollanıy.

Az mı gitmiş, çok mu gitmiş – te çökiy karannık. Bir bayır tepesinde görünüy bir şılacık. Etişiy çocuk orayı, görüy bir küçücük evcääz. Aykırıy – çıkıy bir babucuk.

– Avşam ayırsun, ba bulücuk, kabletsene bir yolcuıy gecelemää.

Babu kablediy. E, te, ne-ne koyıy ona imää. Çocuk yatıy, dinneniy. Oliy sabaa.

Babucuk gene doyurıy çocu. Şükür edip, çocuk çekediy ileri dooru yola.

– E dur, çocuım, – deyiş babu, – vereiym sana bir alma. Ama ime onu. O sana läüzım olacak. Koy torbana.

Gide-gide çocu gene karannık bulmuş yolda. Gene doz-dolayda iç bir de kışla görünmiy. E, te önünde, bir bayır tepeciinde, piyda olmuş bir şılacık. Gidiy çocu o şılacaa dooru. Açıy yaklaşıy – orda bir küçücük evcääz. Uuriy. Orda yaşarmış bir ihtär babucuk, yalnızçacık. Babucuk büyük atırlan kablediy çocu. Geceliy delikannı, sabaası babucuk veriy ona yola bir alma da deyiş:

– İme onu, koy torbana. Sen nereyi gidiysin, bu alma sana läüzım olacak.

Çocuk babuyu tanıımıy, o sa ep o Cumaa babusuıymuş, ne var, diişiliy, tanınnasın deyni. Ev de ep o. Babu evinnen bile çocuktan ileri önce gidärmiş.

Çocuk gene ilerliy yoluna. Bu keret te evremnere etişmedään karannık bulıy çocu yolda. Gene bir bayır tepeciinde bir şılaklı bordeycik. Uuramış genç olan orayı gecelemää. Gene bir babucuk orda yaşarmış yalnızça.

Sabaalen çocuk yıkanıy, iyiye ekmecik da te yola çekedecää zaman bu babucuk gene veriy ona bir alma. Çocuk babucuu gene tanınamış, zere o taa da düşkünmüş. Babu demiş:

– Çocuk, sen gidiysin evremnere. Az kaldı, tezde etişecen. Oray yakın var bir akan su – bir gırla. Evremnerin var üç kızkardaşları – üç kara ördek. Onnar üçü de yıkanıyla o gırlada. Açıy etişecen o gırlanın yanına, otur su boyuna, sarkıt

bacaklarını su içine, koy bu üç almayı su boyuna da siiret, kolla ördekleri da tut birini-birini – onna gelecek alma imää. Bak, çocuk, kaçırma, tut, zere tutmarsan, prost olacak senin işlerin. Bak, sıkı tut, kolverme, o sana türlü-türlü yalvaracak.

Çocuk etişiy o gırlaya, oturiy su boyuna, koyıy bir almayı. Geliyla ördek-le, kapıyla o almayı, ama çocuk onnarı tutamıy birini de. İkinci almayı koy-muş – gene tutamamış. Üçüncü almayı kıstırıy bacakların arasına, kolların-nan da kolliy. Te geliyle ördekle çemrek-çemrek üzerek, dalarak. Uzandıca-an almaya – çocuk bu kere kaçırmıy – tutıy birini, em küçüünü. Ördek baş-liy yalvarmaa çocaa salversin onu. Çocuk kolvermiy, deyiy:

- Salt benimnen gelecen.

- Kolver beni, çocuk, – yalvarıy ördek, – yavklun olacam. Na te bu basmayı.

Açan zorun olacak, sil gözünü-üzünü – ben o moment sende olacam, yardım edecem.

Evremne epsi dokuz kardaşmışlar: altı çocuk, üç te kız. Em büyük batile-ri oniki kafalı ajdermiş, sora – dokuz kafalı, onun ardından – altı kafalı, üç kafalı, küçükleri – iki kafalı em bir kafalı. Kızlar da – üç kara ördek.

Alıp basmayı, kolveriy çocuk ördää da yollanıy. Çok geçmiy, etişiy bir daaya.

Baksa: o daa içinde – bir büyük balaban ev, doz-dolay o aullar em por-talar okadar üüsek, may evlen bir boyda. Orayı düşen – bilmem çıkaca-anı geeri.

Uriy çocuk portalara. Çıkıy em küçüü.

- Duraklan bırda braz, – demiş çocaa. – Gideyim süleyim büyük batiye.

- Bati, geldi bir delikannı, kabledeyim mi?

- Biliym, biliym, kim o, – demiş batisi. – Ben onu çoktan bekliym. Adiet te konukla onu. Sora buyursun gelsin bana – lafadeciiz.

Bir parça ikramdan sora geliy çocuk em büyük evremin önüne, selâm ve-riy. Evrem ona demiş büle:

- Sen, çocuk, bende slujba yapacan, ne buyur edecem, onu da yapacan.

Ne var nece çocuk çevirsin, açan da yazgısı* (*Yazgı – ecel, kismet) üle.

- Savaşacam, – demiş.

Veriyler çocaa yaşamaa bir oda. Çocuk giriş orayı, oturiy pata da dalıy derin düşünmeye, ne acaba gelecek başına, bırdan zor kurtulmaa.

E, te gün kauşur-kauşmaz, geliy evremin biri da çaarıy batisine. Geliy ço-cuk, sorıy:

- Ne oldu, çorbacı?

- Yapasın, düzesin bana bir gecede bir çeşme oniki kurnaylan. Birinden suuk su aksın, birinden – sıcak, öbüründen – ılıcacak, dördüncüsünden – aşlak su, beşincisinden – şerbetli, taa öbüründen – şekerli, taa sora – şaplı, öbüründen

de – ballı, aniden sora taa öbüründen aksın biyaz şarap, onuncu kurnasından – kırmızı, taa da birinden – boza, bitkincisinden de – borç aksın.

Gidiy çocuk sobasına, oturiy pata. Bir bük kahır kaplıy onun ürääni. “Bu işi ben iç yok nece yapayım”, – düşünüy o da çekedi aalamaa. Aklına geliy ördek-kızın basması, çıkarıy onu koynu cebinden da siliy göz yaşlarını. Osaatçık kız olıy birda. Çocuk annadıy, ani ona buyurmuşlar te büle-büle yapsın bir gecede.

– İç var mı nece, – deyi çocuk, – bir gecede yalnız insan etiştirsin buka-dar iş yapmaa?

– Korkma iç, kahrılanma, bre olan, – deyi kız, – bu – benim işim. Patta dinnen, sabaayadan epsi azır olacak.

Te aydınanıy. Oniki kafalı yollıy birisini da deyi:

– Gidin bakın, ne etiştirdi şu erif yapmaa.

Gitsele de baksala: daayın boyunda oniki kurnalı bir çeşmä. Ama! – taa güzel, taa uygun, nekadar Evrem istardı. Kurnalardan türlü içkile akıy. Altın olluklardan ayvannar su içiy. İnsanna beendii içkiyi alıy, suvacılârlen taşıyyla. Çeşmenin dolayanda gercik başçe, dünnânın türlü adta çiçekleri burcu-burcu kokiylar. Aaçlarda türlü-türlü kuşla güzel avarları çalıy.

Bükleri gene yollıy:

– Gidin çaarın çocu u biray.

Geliy çocuk, sorıy:

– Ne, çorbacı? Ne süleycen?

– Çocuk, yapacan bir gecede bir manastır oniki kubleylen. İçi altın olsun, dışyanı – gümüş. Oniki popaz, oniki diyakon, kaligorkala, keşişle okusun-nar, türkü çalsınna; çanna çekilsin – insanna manastıra gelsin. Aulun içinde aaçlık, çiçeklik olsun – aaçlık olsun epsine.

Gidiy çocuk içeri. Başlamış aalamaa. Aklına geliy basma: alıy da siliy gözünün yaşını – geliy kız.

– Ne oldu, çocuk? Ne istedile?

– Yapaymışım bir gecede bir oniki kubleli manastır..., – annadıy çocuk, nece bük evrem sımarlamış.

Kız demiş:

– İç korkma, kahrılanma, yat ta uyu. Sabaayadan epsi azır olacak. Bu da – benim işim.

Bu lafları söyleyip, kız kaybelmiş.

Çocuk okadar güzelmış, kız onu pek çok beenmiş, atırından da onun iç yokmuş nece çıksın.

*Olluk (holluk) – burada: hayvannara su içmää deyni bir oyuk taş.

Gecenin bir vakıdı, açan kız uryı ere bir altın – manastır azır: çannar çekiliy, içinde şamdallarda mumna yanıy; popazla, diyakonna okıyla, kaligorkala türkü çalyıla; insanna sincir gibi manastıra akışıyla – kimisi faytonda, kimisi taligaylan...

Oniki kafalı ajder deyâmiş dokuz kafalıya:

– Çannar çekiliy. Çannar çekiliy. Ne ba, bunu da mı yaptı, ne? Git ele bak.

Gidiy dokuz kafalı, uzaktan-uzaa bakıy, geliy da süliy:

– Büük kuvedi var. Oynaşma, bati, çok kaavi çocuk. O bizi enseyecek.

– Yok umudum ensesin, – demiş büüyü. – Ben bu kere ona ne iş verecem, o onu yapamaycak.

Yollıy üç kafalıyı çaarsın çocu. Geliy çocuk, sorıy:

– Ne çaardın, çorbacı? Ne buyuracan?

– Yapacan Kara Denizin üstüne bir köprü, iki tarafı aaçlık olsun, paadişaanın askeri muzıkaylana başka paadişaalaa geçsin o köprüden: maşınalar, kuhniler askerin ardından gitsin. Köprü olsun bir gecede.

Gidiy çocuk gene sobasına, oturiy pata da gene başlıy aalamaa: “Bu kere benim kanımı içecekle”. Büle düşünerekten çıkarmış kızın basmasını da siliy gözünü. Birneden* geliveriy kız.

– Ne oldu, ayolum? Ne iş verdiler?

Annadıy çocuk sıravardı, ne iş bu kere vermiş ona kızın batisi, em de eklemiş, ani onun inanacaa gelmiy, ki denizin bir yanından öbür yanına var nece köprü düzmää. Kız gene ona ürek veriy:

– İç korkma, bu da benim işim. Ama bu işin ardından batım verecek em zor işi.

Onu kimsey yapamaz. Onu yapmış salt bir Allaa. Açan onu sana buyuracak, deme, ani yapamaycan. İste üç günnük mühlet”; de, ani pek çok yoruldum, lââzım dinneneyim; ben gelecem de kaçacıyz. Yat şindi da dinnen.

Gidiy kız. Gecenin bir vakıdı kız bir altın ere uryı – iki-üç saat içinde evremnin izini azır olıy.

Çalgı sesleri uyandırıy evremneri. Üfkelenmiş evremne epsiciy fenaca, açan görmüşle, ani köprü de azır:

– Nerden bu çocaa okadar kuvet?

– Ne istärseniz deyin, – demiş em büüyü, – ama bu bitki izinimi-istediimi yapsın bilmem: nekadar da kuvedi olsa, yapamaycak.

Yollıy altı kafalıyı çursın çocu. Geliy çocuk, sorıy:

– Ne çaardın, çorbacım? Ne süleycen?

Evrem çocaa deyi:

– Yapasın bana bir gecede üle bir lampa, ani dübüdüz dünnäyı aydınnatsın.

*Birneden – birdän-birä, ansızdan.

**Mühlet – omсpocka.

– Olacak, çorbacım, ama kayat çok yoruldum. Ver bana üç gün, üç te gecelik mühlet – dinneneyim.

– İslää, – kayıl olmuş evrem. – Bu bitki izinimi de yapırsan, ben seni kol-verecem eve; eer yapmarsan, – kanını içeciiz. Götürün bu çocu demir içeri, mühürleyin kapuları, pençereleri – olmaya kaçmasın.

Götürüyle çocu, mühürliyle.

Gecenin bir vakıdı evin örtüsü em tavanı açılıy, da içeri konıy kız. O alıy çocu, da onna kaçıyla. Örtü ardlarından kapanıy. Açan sabaası geliyle evremne çocu dolaşmaa, imää getiriyle, açıyla kapuyu – can-cunnar yok!

Buna da mı yok nece şaşmaa: sobanın (içerin) birersinde ne bir delik, ne bir kırık.

Nereden, nasıl o kaçmış? Ne bilgisi, ne kuvedi var bu çocuun?

– Yok nece o bunu yalnız yapsın! – demiş oniki kafalı. Ona salt kimse yardım etti. Olmasın bizim kızların birisi? E, gidin, bakın gırlaya: epsi mi orda.

Gidiyle, bakıyla: em akına da biri yok, em küçüü.

– Tez etişin onnarı, bukaalayın, çevirin geeri! – baarmış em büüyü.

Bir çete evrem silâhlarla kopuşıyla koolamaa, etişmää kızlan çocu. Kaçıyla kızlan çocuk, kaçıyla, da te birden-bire ava bulutlanıy, karannık çökiy. “Bizim ardımıza takıştıla, – süliy kız. – Te-te etişärle. Ben seni yapacam bir deniz, kendim de olacam bir ak balıcak”.

Taman kızın dedii olıy, evremne de etişiy, dayanıyla suya. Nekadar gözün ileri baksın – erersi su. Nerede burasında var nece saklanmaa?

Bu tunuk suda sa, atlayıp-atlayıp, bir balıcak üzärmiş.

– Adi tutalım bu balı, ne güzel iş! – demiş birisi.

– Ne, doyacan mı onnar, ne? Bütün denizde bir balıcak üziy, senin de gözün gitti ona. Brakın yaşasın.

– Baarliim alalım bu denizden bir şişe su.

– Nâbacan o suyu, ba? – gene karşı koymuş öbürü (olmalı, evremnerin içinde de bulunıy cana yakın). – Sana evde su mu yok? Adin tezçe dönelim geeri. Allele, biz yannış tarafı kaptık.

Evremne geeri döniy, kızlan da çocuk ileri kaçıy.

– Ne var? Ne gördünüz? – sormuş em büüyü.

Annadıyla evremne, te büle-büle.

– Ah sizi ya! Boş kafalıla! – kızmış – sertlenmiş oniki kafalı. – Alaydınız e bir şişe su o denizden, o balıktan da makar bir kapçıcak – onnar döneciye-diler geeri, kendileri geleciydile. Tez etişin onnarı!

Adi bunna gene kopuşıylar etişmää. Alat-alat kaçıyla, yızlı-yızlı uçıyla; yızlı- yızlı uçıyla, alat-alat kaçıylar: te-te yakınnanıy etişmää kızlan çocu. Ama birden-bire dumannı tunuk bulutla ere düşiy, da kız annıy, ani onnarı

koolıyla. “Ah, batile gene takıştıla ardlarımıza – tutarlar bizi. Ben yapacam seni, – demiş çocaa kız, – bir üüsek taşlı bayır, kendim de olacam o bayırın tepesinde bir küçücük açar, burcu kokan çiçekcik”. Üle de olmuş.

Açan koolayıcıla etişiyle oralara, nerelerdeydi deniz, – ne deniz, ne de balıkcak. “Em akına bati dooru söledi: bunnar onnarmışlar”.

Adi gene: be kaçıylar, be uçıylar ileri, kapıp kızlan çocuun izlerini. Az mı vakit geçmiş, çok mu – te gene ere çökiy dumannı bulutlar – busoy iş kıza bir duyduurma nişanmış. Nası da ilersi sülendi, çocuk olıy bir üüsek, bir dik taşlı bayır, kız da onun tepesinde bir küçücük gercik kokar çiçekcik, sayılıy, onnar ep ikisi birerde – iç ayrılmiyla. Kim annarsa: kaavi sevdayı zor ayırmaa, daatmaa.

Te etişiyle batileri o bayıra. Zar-zor piniyle onun tepesine. O bayır tepesinden çepe-çevresine uzak erler gözükmüş. Ererleri kumnuk, çakmaklık. Doz-dolayda can-cunnar yokmuş, iç bir de eşillik gözükmazmış. Evremnerin birisi demiş:

– Koparayım bu çiçecii baarliim, göstereyim, ne gördük.

Birisi demiş:

– Butürlü susuzluk, kumnuk, taşlık erde bir çiçekcik büümüş, sen de koparacan onu. Ona mı tamaalun geçti? Brak büüsün allahın çiçecii.

– Adi baarliim bir çakmak alayım.

– Ne, sana evde gırla boyunda çakmak mı yok? İç bilmazdim, ani sen okadar tamaa. Çakmaa ta tamahlun geçti. Adin tez dönıyız geeri. Beki, onnar başka tarafa saptı.

Döniyle, etişiyle eve, annadıylar büyük batisine, ne görmüşle. Taa da çok sertlenmiş oniki kafalı:

– Siz diil evrem, siz kestenkelää! Siz epsiniz susak kafalı! Alaydınız e o çiçekten makar bir yapracık, o bayırdan da bir taş. Onnar sora kendileri de geleciidi. O çiçek – bizim kızdı! O bayır da – şu dert çocuktu! Ah, sizi benavarlarınızı ya! Duşman siz bana, diil kardaş! Tez etişin onnarı!

Adi bunnar gene! Basediylar (ama!) – tabana kuvet! Be uçıyla, be kaçıyla: te-te etişecekler kaçannarı.

Ama büyük agası, allele, prost bilârmış küçük kızkardaşını.

Te üçüncü kere de çökiy bulutla, dumannanıy ava.

– Bizi gene koolıyla, – demiş kız. – Ben yapacam seni bir ihtâr dâducuk, kendim de olacam bir eski-eski daanık manastır.

Kız taa lafını bitiri-bitirmâz, çocuk olıy bir ihtâr, üz yaşında bir ak sakallı dâducuk, kendi de – bir eski veran manastır. Doz-dolayda da, nekadar gözün tutıy, – ne bir küü, ne bir kasaba – kumnuk, taşlık, küllük.

Te etişmiş agaları.

– Ey, dâdu, görmedin mi, biralardan geçmedi mi bir kızlan bir çocuk?

Däducuk dayalı bastonunda oturarmış manastırın eşiklerinde.

– İh, paalı evremne, ben kaç yıl oldu birda yalnızça, kaç yıllar oldu insan üzüne asiret oldum. Nası bu erlere duşmanna uuradı, daattıla, yaktıla-üttüle dolayı. Kaçan – kaçtı, uçan – uçtu, ölüle – çürüdü. Ben bir kötrüm*, nereyi kaçayım, kime gideyim? Ben bu manastırda çok yılla izmet ettim, birda da ölüm bulsun beni. Kimseycik biralardan iç geçmiy, iç uuramıy.

– Dädu, sen, allele, yalan süliysin.

– Görmedim, yok ne süleyim. Bir geçtisele gece. Ama izleri kalacıdı, eer diil çoktansa.

– Saklanmasınna manastır içine?

– Siz gene girin de bakın, ama bıray kimseycik gelmedi.

Giriyle evremne, geziniyle, aarıyla-tarıyla erbir köşeyi. Üle de döniyle geeri boş ellen.

Etişiy evremne eve üfkeli em yorgun, puflayarak em dişlerini gıcırdadarak. Etişii gibi yayılıyla patlara – up-uzun oliyla. Agaları pak cinifrit** olmuş, ani bunna boş gelmişle.

– Ne işittiniz, ne gördünüz? Nası gene kaçırdınız? Eh, etişemediniz!

– Yok, aga, – demiş altı kafalı, – zeetleme, yalvarayım, ne kendini, ne bizi. İç izleri de onnarın yok.

– Ne ba, okadar mı onnar yızlı gitti? İç bişeycik mi görmediniz, ne?

– Nerelere taa gidelim? Ererleri kumnuk, çakmaklık, küllük. Doz-dolay ne bir küü, ne bir kasaba. Erersini duşmanna daatmış. Salt bir daanık, eski veran manastır gördük, orda da kalmış – ölmää durıy, zara-zor lafını süleyen bir üz yaşında dädu. O da görmemiş çoktan iç bir de can.

– İh, iç biriniz mi akıllanmadınız, ani o manastırlan dädu, beki, onnar, a? Tüü birää! O manastır em o dädu onnardılar, ba! Cabaya dünnäda yaşıysınız, boşuna da o kafaları taşıysınız! Şansora brakacız, ko yaşasınna. Bundan buyanı zor olacak onnarı etişmää. Onnar artık çok uzaa aştı. Bizim kız sattı bizi, bizden çok şiret em çok büyük kuvedi var.

E, te bu vakıtlar kızlan çocuk etişmişle artık çocuun küüsüne. Kızın şansora evrem kuvedi bitmiş, o artık olmuş aliz insan. Fistancu da sırtında solmuş, yıpramış – utanarmış büle küüye girmää.

Uurıylar küü kenarında bir babucaa.

– Bulü ba, – deyi çocuk, – kablet benim yavklumu. Ben gidip-süleyim anama-bubama, ani gelin getiriyim – azırlansınna, – em alayım ona bir kat ruba, utanıy bu daanık fistannan küüye girmää, anama-bubama görünmää.

*Kötrüm/kötürüm – pek ihtär ya ihtär hasta, angısına zor geler gezmää.

**Cin-ifrit – däul, şeytan; cin-ifrit olmaa – kızmaa, kendinä er bulamamaa, kabına sıymamaa.

– İslää, çocuuum, – kayıl olmuş babu.

Açan çocuk etişiy eve, onu o moment tanıyıyla, sorıyla:

– Kimsin, bre olan? Ne aberle bize getirdin?

Anası-bubası, soy-senselesi yas rubası taşırmışla. İç birisinin şüpesinde-
aberinde yokmuş, ani çocuk var nece evremnerden kurtulsun. Onna çoktan
umudu kesmişle

E, te şindi düşünün em pay biçin, ne var nece olsun bu evde, açan tanıyla
oolunu. Sevinmenin ucu-dibi yokmuş. Osaatçık – nerden de işitmişle okadar
tezicik! – toplanmışla soyu-senselesi, konu-komuşusu, büüyü-küçüü, karısı-
kurusu – may bütün küü kalkmış-kopmuş. Komuşu kızı da, Donçi de, birday-
mış. Donçi çocuun yavklusuydu.

– Everiyz, everiyz! Şindi everiyz onnarı! – sıkıdan tutunmuş birkaçı.

Ura-tuta düünü çekediyle. İnsan var insan: birerde bişey yokkana, epsini
bir saadın içinde bulup-buluşturıyla: gelinnii de, güväalik rubaları da, çalgı-
sı da, imää-içmää de – epsi, nece läözüm, sırasınca. Çalgılar çalıy, daul düü-
yiy – işidiliy bütün küüye.

Kız işidiy çalgıyı da o saat annıy, ani çocuu everiyle. Çocuk sa sansı dü-
şünde, sevinmekten mi, neden, – o bir büülü gibi olmuş. Kız bir kısa vakı-
da çıkmış onun aklından.

Düşüniy kız: ne yapsın? Ne etsin?

– Babucuuum, gülücüüm*, – danışy kız babucaa, – yavklumu everiyle.
Näbayım ben? Allele, dönecem geeri.

– Nası iş o: “dönecen geeri”? Kaçırma kısımedini. Ben sana şindi bir
fistan bulacam. Giy de git çocuun evine. Ona nese yaptılar. Git te görecen, o
nekadar pişman olacak. Git tez, şindi git, sora geç olacak.

Babu çıkarıy sandıundan kızlık fistanını da giidiriy kıza. Yollanıy kız
düün evine.

Kız – güzellerin em güzeli! Pak suuret. Onu gören, çekilip, yol verirmiş
ona, aazı açık kalırmış.

Bu moment te, açan çocuu yannaştırmışla Donçiylen, kapuda çekmää
içeri, çocuk daptur gelmiş.

– Ah, – demiş, – näptım ben! Näptım ben! Benim aklım mı çelindi, ne?
Prost edin beni, mamu, baka! Prost et, Donçi! Ben yavklumu braadım küü
kenarında. O olmayadı, ben bu dünnäda yoksım. Prost edin! Afediniz!

Döniy çocuk da kopuşıy kıza – fistan için de unudıy. Kız da bu momentte
taman tokadın uuruna etişmişti. Kızlan çocuk sarmaşıyla. Çocuk tutıy kıyı
elinden, getiriy anasına-bubasına, ikisi de dizçe çökiy. Anası-bubası onnarın

*Gülücüüm – gülceezim.

duvasını veriyle. Kızı gelin giidiriyle, kapuda güväälen gelini kırma kilim-nen çekiyile, düünü de başarıyla, geleni-geçeni – epsini ikram ediyle.

Kimin yolu düşmüş geçmää o küüden, epsi annadiyla, ani büün de ya-şarmışlar, epsicii saa-semmişler.

Annattı Kemençeci Mariya İordanovna.

Yazıya alındı sentäbride 1993 yılda.

KAZÇIYKA

I-ci variant

(PAADIŞAA KIZININ ECELİ)

Bir vakıtlı varmış, bir vakıtlı yokmuş. Toprak büük. Dünnäda türlü ol-mayan işler olıy. Yaşarmışlar bir paadişaalana bir paadişaaka. Uşakları da bi-ricikmiş – bir kızçaaz. Te nasıl olıy da astalanıy paadişaaka bir fena dönmez astalıkıtan. Nekadar da paadişaa kaçınıy, kurtaramıy karısını. Ölecää zaman karısı simarlamış: “Papucuma göre insan bulmazsan, evlenme”.

Tutıy paadişaa yas, te nekadar tuttusaydı, da yollanıy aaramaa kendine karı.

Geziy o bütün paadişaalını, ama karısının papucuna göre insan bula-mıy. Eve etişticää ölçiy papucu kendi kızına. Papuç sansı onunmuş! Da sü-liy kızına, ani te mamusu simarladıydı büle-büle...

– Gezdim bütün paadişaalı, – deyiş, – ama mamunun papuclarına göre saade senin ayacın. Evlenecem sana.

– Nası, ba buba? – deyiş kız, – var mı nece üle iş olsun? A ozaman gide-yim prost olayım mamucuumnan.

Etişiy kız mezara, dizçe çökiy da başlıy annatmaa – em annadıy, em aalıy.

– Mamu-ma mamu, – deyiş, – nerde de görünmüş bubaylan kız ev ol-sun? Alıp başımı da nereyi kaçayım mı, osaydı otalanayım mı?

Da mezar içinden bir ses geliy – o mamucuu süliy:

– Git, kızım, da de bubana alsın sana dünnänın türlü boyasında bir fis-tan. Em de, ki bunu yapsın da sora bakacıız.

Geliş kız eve, istiy bubasından dünnänın türlü çiçek boyasında bir kat ruba.

Paadişaa olana ne var üle iş bulmaa: salt izin verdi – osaat rubalar azır.

Gidiş kızçaaz gene mezara mamucuuna danışmaa, nâpsin o şindi. Ma-mucuu gene akıl veriy ona:

– Git, kızım, da iste bubandan nasıl gökte bulut, osoy bir kat ruba.

Geliş kız eve da deyiş bakasına:

– Yap bana, buba, bir fistan gökteki bulut boyasında.

Paadişaa gene izin veriy – bütürlü rubalar da azır olıy.

Nâpsin kızçaaz? Gidiş gene mamucuunun mezarcıına. Em aalıy, em süliy:

– Mamu-ma, mamucuum, bunu da yaptı. Ne de istesem – paadişaanın kuvedi büyük, erbir izinini, erbir isteyişini yapıylar – nekadar da oyalasam, ep bir gün gelecek, o beni zorlan steunozlaa götürecektir. Mamucuum, ben bu kara kahırdan kendime nese yapacam.

– Sus, kızım, aalama. Git eve, süle bubana, ani sen kayılsın onnan alınmaa, azırlansın düüne. De: “Baka, sen azırlan, da sabaa gideciiz steunoz olmaa, ben de bu gece suya konacam em yıkanacam, em allaha yalvaracam, bizi prost etsin. Kapa banäya bir kaz”.

Geliy kızçaaz eve deyiş bubasına, ani o artık kayıl ona evlenmää. Paadişaa izin veriy azırlanmaa düüne. Kız, nası üüretmiş onu mamusu, tutıy bir kaz, kapıy onu o sobaya, nerede yıkanarmışlar, baaliy o kazı bacaandan tekneye. Kendi de o rubalarını, ani bubası almış, çıkılmış da kaçmış.

Paadişaa bekliy, te nekadar beklediyse, da gidiy bakmaa, ne okadar kız oyalanmış, artık başlamış aydınnaanmaa.

– Adi, mari, – deyiş, – nası yıkanmak o? Ne, kaz da mı oldun, ne? Nekadar var nece yıkanmaa?

Adam oyalanıy, taa braz bekliy da gene gidiy bakmaa, neçin kız okadar çok oya yıkandı.

– Adi, mari, şansora vakıt yaklaştı kliseye gitmää. Taa yıkanacan mı? Ne-zaman seni giidirecekler? Ne, auşam üstü mü kliseye gideciiz?

İçerden ep işidiliy: şapır-şapır. Yızlan, kuvetlen itiriy kapuyu da şaş-beş kalıy: kaz çırpınıp-çırpınıp yıkanarmış. “Ah! Bak sen ama! Bak, nece bu şeytan uşak beni aldattı! E-e, yok, bu büle geçmeyecek! Ben seni bulacam, – ak-lınca demiş adam – büyük cezaya da koyacam”, – kim nekadar kinni adam-mış o. Da yollanıy paadişaa aaramaa kızı.

Kız sa bu vakıdın içinde ayli uzak erlere aşmış, kendi bubasının devletinden çıkmış da girmiş yabancı memleket topraana. Te kız artık etişiy paadişaa evine. Urıy portalara – çıkıy slugalar, soriylar, ne istiy. Kız yalvarıy kabul et-sinner onu da bulsunnar ona bir parça iş, ne-ne – makar kazçıyka.

– Koyun onu kazçıyka, – demiş paadişaa.

Paadişaanın da varmış bir oolu, delikannı. Kazçıyka da başlamış ona demää bati.

Bir pazar günü, bir yortu pazar, epsicii – büyü-küçüü, karısı-kurusu – başlıylar foruya akışmaa. Azırlanıy foruya paadişaa oolu da. Çıkarkana auldan, kazçıyka ona takılıy:

– Bati, alsana beni de foruya.

– Salt sen orda yoktun, – demiş çocuk da o peşkirlen, ani taşınırmış yanında biigirin terini silmää, urıy kıza da, pinip biigirine, atlı yollanıy.

Geçmiş çok vakıt, kız, otladıp kazları, getiriy onnarı, kapıy kuli auluna, yıkanıp-paklanıy, giiniy o dünnäda türlü benizde rubalarını da, çekilip, konıy foru yanına. Bilmiym, neylen em nece o gelmiş, ama o orda tezicik olmuş. O rubalar sırtında türlü-türlü şafklar ederek, par-par yanarak, bütün foruyu aydınadıy. E kendi se! – Güzellerin em güzeli! Forudaki insanna epsicii, aaz açık kalıp, salt onu doyamazmışla siiretmää. Paadişaa oolu, tutunup kı-zın yanına, birkaç foru sıravardı oynıy em de kıza sorıy:

– Mari kız, mari dünnä güzeli, sülesene, nereli sen, bekim sana dünürlää gelirim.

– Peşkirli küüyündenim, – cuvap etmiş kız, taa bir-iki foru oynayıpta, iç biricii alıp-satmadaan, sıyrılıp saklıca, forudan kayıp olmuş.

Geliy çocuk eve, hartaları aktar-dönder ediy, ama büle aadta – Peşkirli – ne küü, ne kasaba bulamıy. Küsülü, dürük, gezärmiş çocuk aul içinde, başçede.

– Ne o ba, bati, ne o dürüksün, tolu buludu gibi dürmüşün kendini? – sormuş kız. Sülesene, bekim de ben yardım edirim.

– E sauş başımdan, barliim sen sus orda, mari kazçıyka, – sertlenmiş çocuk..

E, te yaklaşıy gene bir nesoyso büük yortu. Epsicii gene foruya akışıy. Çocuk çıkarkana auldan, kız gene takılmış ona:

– Alsana, be bati, beni de foruya.

Paadişaa oolu kazçıyka gibisi kızlan lafa mı duru? Çakıy kıza bir kantırma.

Kız sa, nasıl biz şüpeleniiz, zevtlenmeye alıy çocu.

Bu kere de kız, kazları otladıp, kapayıp onnarı aula paklanıp-yıkanıpta giyy gök buludu benizinde rubalarını da çekilip-konıy foru kenarına. Epsi tanıy, ani bu gene o kız, ama kimseycik bilmäzmiş, kim o em nereli.

Paadişaa oolu pek sevinmiş, üzü-gözü gülärmiş. Oynamış gene kızın yanında birkaç foru, lafcaaz etmişler onu-bunu. Çocuk vermiş kıza nışan üzü-ünü da bitkide gene sormuş:

– Sülesene, mari ayolum, nereli sen?

– Ben Kantırmalı küüyünden, – demiş te o saatçık kaybelmiş kız.

Orda kız, birda kız? Bre, nerden geldi? Bre, nereyi gitti? Be, kim gördü? Kim biliy? Yok. Kimseycik bişey bilmiy, epsi omuzlarını kısıy.

Geliy çocuk eve, gene dünnänın hartalarını aktar-dönder ediy, ama yok, butürlü aadta – Kantırmalı – bişey yok. Şüpelenmää de iç bişeycää şüpelen-miy. Güçlenmiş çocuk kayat çok, gezärmiş başçede, nece bir gölge.

– Ne o, ba bati, ne okadar dürüksün? Ne üle süünük-süünük geziysin? Sülesene derdini, beki, ben derman bulacam.

– Sauş başımdan, mari kazçıyka. Barliim sen beni dartıya alma*.

*Dartıya almaa – dayma dürtmää, alattırma

Oly çocuk bir asta ama – döşek astası. Gelen foruya da gidemiy. Gitmiy kız da. Çocuk vazgeçmiş imekten de. Anası-bubası büyük kahıra düşmüşle. İlaç-çılar biri-birini diştiriyler, yabancı paadişaalından da ilaççı teklif ediyler – yok faydası. Bulamıylar çocuun derdini. Çocuk sa gün-günden ep aşaaaly, zabunniy. Epsi salt bunu lafedyler, düşüniyler, nece kurtarmaa çocu. Kaz-çıyka çıraklardan, aşçıykalardan epsini biliy. O da başlamış kahırlanmaa da düşünürmiş, nece yapsın da bildirsin çocaa, ani o birda, iç diil uzakta.

Mamusu ep yalvary çocaa isin bişey-bişey.

– Yaptır pide, – demiş çocuk, – beki iyecem bir-iki kertik.

Aşçıyklar kaçınıylar pide yazmaa, kazçıyka da geliy, yalvary braksınnar o da yazsın paadişaa ooluna bir sinicik pide.

– Çekil birdan, mari! Paadişaa oolu işidirse, ani sen de yazdın, iç datma-yacak ta pidelerden.

Ama sora aşçıykların biri demiş:

– Verin ona da bir parça amur, mari. Yazsın o da, o pideyi ona da kendi-sine vereciiz isin.

E, veriyle te ona bir parça amur. Yazıy o da bir sinicik da kertiin birine koymuş o üzüü, ani çocuk ona verdiydi foruda.

Te atıylar pideleri fırına, kazçıykanın sinisini koyıylar em aaza. Açan fı-rından çıkariylar pideleri – e! 1-1-1! – pideler kap-kara, dübüdüz yanmışlar, salt bir kazçıykanın sinisi güzel pişmiş. Baş aşçıyka därmış:

– Bu yanık pideler paadişaa önüne mi konulur?! Koyacüz kazçıykanın pidesinden, salt susunuz, biriniz tıngırdamayınız, zere bizi topumuzu bir-dan yok edecekler.

E, te getiriylar çocaa tablada pideyi. İyiy çocuk bir kertik pide – okadar gustlu gelmiş ona, okadar beenmiş, ani almış taa bir kertik. Mamusu, buba-sı sevinürmüşler: şükür allaha, çocuk şansora dönecek, düzelecek. İyärkene ikinci kertii, çocuun aazına razgeliy üzük. Çıkariy onu, baksa: onun üzüü.

– Mamu! Kim yazdı bu pideleri? Tez çaarın onu bırayı.

Yolliylar slugayı. Geliy baş aşçıyka: bet-beniz üzünde, korku titiremesi tutmuş onu.

– Annadın bana doorusunu, – demiş delikannı, nerden bu pideler, kim onnarı yazdı?

Zavallı aşçıyka: suumuş imicää, çeneleri tutulmuş, zar-zor lafını sülürmiş:

– Afedäsin, genç paadişaa, ben kabaatlı...

– Ben sana sormıym, ne kabaatın var senin, – kestirmiş onun lafını paa-dişaa oolu, – sen süle, kim bu pideyi yazdı?

– Ah, prost et beni... – da annadiy aşçıyka epsini, nası var.

– Çaarın kazçıykayı bıray.

Getiriyler kazçıykayı – paadişaa kızını.

– Üfkelenme, küsme aşçılara, paalı paadişaa, ben pek istedim sen tez düzelesin da yalvardım ben de yazayım bir sinicik pide sana.

– Saa ol. Pidelerin çok tatlı. Ama nerden bu üzük pidelerin içinde, kim onu koydu?

– Ben, paadişaa, ben koydum.

– Nerede buldun onu?

– Bulmadım, paadişaa, sen kendi elinnen seve-seve verdin onu bana.

– Büyük şaşılacak iş! Nese ben annayamıym.

– Var mı nece ben gidip-dişineyim da geldicään, oturup-lafedelim, ben de annadayım sana, kimim ben, annadayım ecelimi, seremcelärimi.

– Buyur. Ben bekliym, – demiş olan.

Açan kız yıkany, paklany, giyyiy gök bulut benizinde rubalarını da dönüy, giri çocuun yanına, çocuk şindi taa semtleştiriy*, ani bu kız em kazçıyka – ep o kişi, ep o kız.

Oturiylar dördü: anası, bubası, çocuk em kız – da kız annadıy, ne seremce geçmiş onun başından, nece etişmiş o bu erlere.

– Çocuk sevinmelikten ayaa kalkıy, anası-bubası onnarı blagoslovit ediy-le. Bir büyük düün oliy, yarım paadişaalın insanı orda şennikte, ikramdaydı.

Bubası yarım paadişaalını onnara veriy. Yaşarmışlar güzel, annaşa-annaşa, ani var bir laf, aralarında iç su da sızımıy – otürlü uygun.

Geçiy braz vakıt, te nekadar geçtiseydi, da duıy onnarın bir çocuk uşacı.

E, te uşak şansora koca çocucakmış, yaklaşarmış yaşı. Edi aylıcak ta başlamış lafetmää em örümää. Lafedärmiş te, pak çakıldak. Anası-bubası doyamazmışlar o uşaa sevinmää, siiretmää.

Käär da te bu vakıtlarda te etişiy buralara kızın şu paadişaa bubası, o pezevenk adam. O şindiyan ep gezmiş, aaramış kızını. E, geze-geze, oyankısına, buyankısına sora-soruştura, işitmiş o, ani buradaki genç paadişaa diil çoktan evlendi bir dünnä güzeline. Ama nereli o kız, kimsey bilmiy. Bu adam şüpelenmiş: “Olmasın o benim kızım? Nası o beni aldattı, ben de ona üle yapacam”.

Uuriy bu adam kızın em çocuun evine, urıy portalara. Çıkıy bekçilerizmetçiler, sorıylar:

– Ne lääzım? Ne istiysin?

– Ben, – demiş, – bir komuşu devletin paadişaaşıym. İstiyim genç paadişaaylan buluşmaa, tanışmaa, onu-bunu lafetmää, em var lafım ona danışmaa.

*Semtleştirmää – benzetmää.

Bekçile sülüyle genç paadişaya – o kabul ettiriy musaafiri.

Tanışılar, oturılar lafa. Lafediyler onu-bunu: nece paadişaalıkta işler gidiy, nece komuşuluk alış-verişlii götürmää... E, laf laftan bu kart şiret çözdürüy genci, annattiriy ona, nece em kime o evlenmiş, da deyiy:

– Ben de oldu üç yıl kızımı aarıym. Karım öldücään, kahırdan kızçaazıma atır götüremedim – küstürdüm, gücendirdim – da o saklı kaçtı benden. İstemiyim beni ölüm bulsun kızım beni prost etmedicään... – adam braz da sulandırır kendini. – Olmasın senin kadınan benim kızım. Ben umutta durarak, ani tezde bulacam kızçaazımı, epsine soruştırıym. Onu denemesinne iç yok nece, zere kayat çok güzel. Teni pembe lavra gibi, gözleri – çini maa-vi, kaşları – kara incecik, sansı pervaz çekmişin, e o boycaazı sa – pak körpe kavak fidancı. Tanıştırırsana beni karınnan.

Çaarıy çocuk karısını. Ačan kız – genç paadişaa – giriy bu içeri, kapu yanında daptur gelip, urulmuş gibi kalmış.

Bubası, bir pezevenk, ayın adam olmaylana*, o saatçık kızın önüne dizçe cöküp, başlamış em aalamaa, em valvarmaa:

– Prost et beni, kızım, prost et, kızçaazım, ben seni kayat gücendirdim. Ben büyük günää altındayım. Allaa da beni öbür dünnäda prost etmeycek. Çok yalvarıym: prost et.

Bü dünnäda kız ya ana olmayasın: çok zor ana uşaanı, ya kız anayı-bubayı prost etmesin, küsü ya kinnik tutsun. Karı tarafı erkere taa cana yakın em yımışak ürekli – kinnik çok tutamıy. E, te napsın şimdi kız? Bubası diil mi? – prost ediy. Kızın sa aberine-şüpesine iç gelmemiş, ani bu adam onnara diil şansora ne buba, ne de dädü, ama salt bir fena duşman.

Gençle yıkramnnyılar güzel, deyciyz, ki bubasını, bu gelen musaafiri. Taa ii o yolları bulup gelmeyemiş, biralarda da peedalanmayamış. Kız döşedi-y ona kaba döşek ötäänkı sobada dinnensin – uzak yoldan gelmiş.

Ačan geçmiş geceyarısı da gençler de, uşacık ta, uyumuşla, dalmışla tamaan derin tatlı uykuya, bu ayın buba kalkıy, alıy bıçaa da usulcuklana yaklaşıp beşää, bir kesimde ayırıveriy uşaan kafasını. Bıçaa da koyıy kızın başı altına. Yapıp bu büyük titsi em günääli işi, geçmiş erine da yatmış, uyumuş, talaf tutacaa.

Sabaaya karşı uyanmış genç paadişaa da şaşmış, ani uşak bu gece iç uyanmamış, vık ta dememiş. Başka geceler iki-üç kere uyanardı. Kalkıy kız, yaklaşıy beşää, alıy uşacı kucaana: ah, allahım! – sade güüde...

Buna da dayanmaa can lăazım. “Kim bunu yapsın, acaba?!” – gelip kendine, baarmış kız.

Bu sese uyanmışlar, gelmişler genç paadişaa em bu, talaf tutacaa bubaları.

*Olmaylana – olarak.

– Ne, mari, korktun, ani ben uşaa mı kapacam da kestin onu? – demiş bubası.
– Ah, buba! Nası laf bunnar sende? Ben yandım, sen de beni taa aş-
lıysyn. Aman, allahçum!

– Sus, mari, gülüntü, aalamaa da özeniysin! Şindi bakacıyz, kimin döşää kannı, o da uşaa kesti.

Açan bakıylar, taraşlıylar döşekläri, salt kızın döşää kannı, başı altında da – kannı bıçak.

– Şindi ne deycen, mari orospu? Sen pak göz bayıcısı. Sen bu çocu da büüledin de everdin kendine.

Kızın dünnäsi kararmış, çeneleri kitlenmiş, ne aalayabilmiş başka, ne de baarabilmiş.

Adam koyabilmiş güvääsini, genç paadişaaı, akıla da kızı uşaanınan koyup dipliyle bir fıçıya da atıyla denize.

Edi yıl deniz dalgaları gezdirmiş o fıçıyı. Nası can vermiş allah bu insana da o dayanmış bukadar vakit: ne ölmüş, ne de akıldan bozulmuş.

– Aman, allahım! – demiş bu kız bir kere, – bu fıçı taa çürümedi mi? Denizin yarısındaysam – batayım, kenarındaysam – çıkayım. Uşacımı gömeyim, başıma da çaare* bulayım.

Direyip çetince bacaklarını, itiriy fıçının dibini – fırlıy dibi: kenarda. Alıp uşaanı, karı çıkıy. Baksa: kenarda iki kuş düüşiy, ama! – tüü uçuşiy dört tara-
fa. Te kopıy birinin kafası. Geliy kuşcaazın anası, bir de tüü çıkariy kendinden, bir de yavrusundan, yaalyı o kafaylan güüdeyi – kuşcaaz, dirilip, uçıy.

– Ele bak sen ama! – şaşmış insan. – Denesem, baksam ben de, acaba, yardım etmez mi?

Çıkariy bir saç kendinden, bir de uçacıktan, yaalyı sürüştüriy uşaan kafacunnın güüdeciini, yapıştıriy onnarı – uşak diriliy. Diriliy, olıy bir edi yaşında çocukak.

Uşak geriniy da deyiy:

– Aman, ne çok uyudum ben.

Alıy mamusu onun kolcaazından da gidiyle onnar bir yolcaazdan. Em gidiyle, em de mamusu annadiy ona, ne seremceler geçirmiş başından.

– İç aalama, mamucuum, kahrılanma, – biz ikimiz bulacıuz yaşamanın ucunu. Ben şansora diilim küçük.

Etişiyile onnar bir daaya. Yapıylar orda, daa kenarında, göle yakın, bir bordeycik.

Çocukak aulanmaa gidärmiş. Tuttuu, urduu avların brazı imeelää gidärmiş, brazını uşak, gidip küüye, başka kataa em giisiye diişärmiş.

Bir kere bu daaya geliy aulanmaa çocuun bubası dostlarınnan. Aulanarak, etişiyile bu bordeycää.

*Çaare – çözüm.

– Nası bordey bu bırda? – demiş birisi. – O bırda ilersi yoktu. Kim sanki orda yaşasın? Adi uuralım, bakalım.

Uuriyla, bakıyla, tanışıyla.

– Mari kadına, pişirmezsın mı bize imää? – sormuş genç paadişaa. O tanımamış karısını, zere biliy onu ölü. Şüpesi iç yok. Karısı sa onu taa girirke-ne tanımış.

– Neçin yapmayım? Ellerim kalmayacak e.

Yapmış insan nezetli mancalar, yısıtmış su adamnara yıkanmaa. Adamnar yıkanarkana, o da koymuş sofrayı. Saymış, kaç kişi, epsine koymuş furkulița. Kocasına (paadişaaaya) su dökerkene yıkanmaa, karı usullana, adam denemedään koymuş onun cebine furkulițayı.

Şindi karı buyur ediy epsiciini masaya. Kocasını oturtmuş karşıya, o ere, nerde yokmuş furkulița. Epsiciii iyärmiş, saade bir paadişaa oyalanarmış.

– Canabiniz neçin buyurmıysınız? – sormuş karı. Paadişaaayn dostu demiş:

– Siz unuttunuz onun önüne furkulița koymaa.

– İç yok nece bunu ben yapayım. Furkulița ben taman koydum. O onu salt çaldı, – demiş karı.

– Siz ne düşünüzde mi osa ayınızda mı bulunıysınız? – sertlenmiş adamnar. – Paadişaa gibi adama salt senin furkulițan etişmiy!

– O diilse, ozaman sizin aranızdan biriniz, – kalmamış aşaa saabyka. – Taraşlayın ceplärinizi.

Adamnar gene:

– Bu iş iç yok nece olsun!

Başlıyla adamna taraşlamaa ceplärini. Ačan paadişaa sokıy cebine elini, kızar- bızar olıy: furkulița onda.

– Nası şeytan işi bu! – deyiş. – Ben bişeycik annamıym. Ne aarasın bu furkulița benim cebimde? Kim onu bana koydu?

– Senin cebine senden kaare kim var nece koysun? Salt sen kendin, – gene dikleşiy saabyka.

– Paadişaa var mı nece çalsın? Onda epsi var, – şaşarmış adamnar.

– Raz bulduk furkulițayı onun cebinde, ne var nece süleyim? Salt o çaldı. Ne deycen, paadişaaam? – gene sormuş karı. – Deyiysiniz, ani bu iç yok nece olsun.

E, açan paadişaaanın başı altında buldunuz kannı bıcaa, neçin, paadişaaam, inandınız, ani paadişaaaka kesti kendi uşaaanı?

Paadişaa temin kırmızıydı, nece pişmiş engeç, şindi de olmuş bim-biyaz, nece kireç, imii suumuş, çeneläri kitlenmiş. O çökmüş pata, çökmeyemiş, düşeciymiş-serpileciymiş ere. O şindi taa tanımış karısını, ama nâpsın.

Birnedenden sora paadişaa başlıy derip-toplamaa kendini da danışiy saabykaya:

*Kızar-bızar olmaa – insan için: kızarmaa utanmaktan.

– Var mı nece, ayolcuum, ben senin izinini kabledip te dostlarıma senin yanında annadayım bu seremceyi.

Sora da, dizçe çöküp, paysını yalvarmaa karısına prost etsin onun büyük feña yannişlını.

– Duşmandan gelme fenalık duşmana da dönsün, – demiş karısı.

Kız lafını bitirmiş, käǟr o momentte de duşman bubası can vermiş.

Aly genç paadişaa uşaanı em karısını da geliyle eve.

Annattılar: Kemeñceci M. İ. hem Similidi Anastasiya Georgievna

Yaziya alındı 1993 yılda dekabridä.

KAZÇIYKA

II-ci variant

Zaman zamandaykana,
Tene başaktaykana, başak samandaykana,
Saman yastıktaykana,
Yastık beşikteykenä,
Beşik eşikteykenä,
Dädum beşikteykenä,
Bubam da işteykenä,

Bir vakıtlar varmış, bir vakıtlar yokmuş. Yaşarmış bir kariylan bir adam. Varmış onnarın salt bir uşacı – bir kızçaazı. Astalanmış o karı, olmuş tayıf* asta. Ačan duymuş, ani ölecek, çaarmış kızını da demiş:

– Kızım, paalı uşam, benim ömürüm şindän sora pek azaldı. – Kızçaaz çeketmiş aalamaa. – İç aalamaa, uşam, kahırlanma, canını ıdırannama, üleymiş ecel. Ačan ben ölecem, buban alacak başka karı. Geçmeycek çok vakıt, o seni kırlattıracak. Urma pek kahıra kendini. İnsan arasında ep bulunur bir ii can, sen de kışmedini bulursun. Mamu sana verecek şindi bir ii. Onu bana bu gece baaşladı bir allaa babucuu. E, git, kızım, getir ötäändan, suuk sobadan, benim güllü sandıcaamı.

Kızçaaz getiriy sandıcaa. Çıkarmış mamusu başı altından o alaca iyyi da demiş:

– Koy, kızım, sandıın veceresine* bu iyyi, kitle sandıcaa, anatarı da stav-rocuunna bile taşı boynunda. Nezaman çıkacan bu evden, rubacıklarını da koy bu sandıcaa. Na bu dizi sedefçikleri em gümüş blezii de, koy onnarı da sandıcaa, vecereye. Büüdüücene, taşırısın, anırısın manicini. Onnarı bana verdi raametli manin. Ačan olacak bir büyük zorun, bu iyyi çeviresin üç kere saa tarafına. Neetlediin zorun olduktan sora iyyi çeviresin geeri dooru – sol tarafına.

*Vecere – sandıın içindä takılı bir yaşçicäk ufak işlär için.

Geçiy taa iki gün, kızçaazın anası öliy. Aalamış kızçaaz, aalamış, kahrılanmış, ama yok nâpmaa. Üleymiş ecel. Er gün gidârmış o mamucuunun mezarına taaze sucaaz dökmää em çiçecik koymaa.

Açan geçmiş mamusunun kırkı, bubası evlenmiş. Taa ilk günden bu cadı karısı azetmemiş kızçaazdan, iç yokmuş gözü onu görsün. Taa iki-üç ay geçâr-geçmâz, babu, aylak, başlamış zivirdemää, ani bu kızı o gördükçe aylak, makar ki kızçaaz işsiz durmazmış, onun kanı bozularmış, yokmuş nece dayansın.

– Götür kızını nerey-nerey, ver onu işe. O diil küçük, var nece kendi başına işlesin, kazansın da yaşasın. Yamansın bir boyara: aşçıyka mı, kazçıyka mı, uşak bakıcıyka mı, ne-ne, ama görmeyim onu bu aulda! – er gün kazı-yarmış adamın kafasını. Adam da braz yımışakmış, korkarmış karıdan.

Koşıy adam taligayı.

– Adi, kızım, azırlan, – demiş bir gün bubası. – Ben sana aşırı komuşu küüsünde iş buldum. Olacan kazçıyka bir boyarda. Onun var ikiüz kazı, güdecen onnarı.

Kızçaaz em aalarmış, em sandıcaana rubacıklarını erleştirirmiş. Babu da kapu önünde türkü çalarak gezinirmiş: sevinmesini saklayamazmış.

Adam oflayrak, soluunu içine aar çekerek, kızı götürmüş aşırıya. O günden beeri o kızın adı kalmış Kazçıyka:

– Mari Kazçıyka, git suya. Mari Kazçıyka, yak fırını. Kazçıyka, bak islää, bir kaz kaybelârse ya derenin ötääna geçârse, – iç eve de gelme...

Bu işçi em çemrek kızçaaz epsini işleri etiştirirmiş yapmaa iç bir kere de geeri laf çevirmâzmiş. Butürlü işçi çapkın kazçıykaya boyar-çorbacı sefte razgelmiş. Ama ödek kızçaaza yokmuş. İşlârmış kızçaaz orda salt buvaz tokluuna, ani var bir laf, salt aaçlıktan ölmemää.

Aaz mı vakıt geçmiş, çok mu – işidilmiş, ani bir aşırı, komuşu küüsünde olacumış bir yortu, bayram. Orada çok gercik oynunnar olacak. Em orayı gelecek padişahın oolu. Büük azırlanmakla gidiylar o küüde. Bu çorbacının da varmış bir kızı. Püsürlüü de taman çirkinniine, betliine göreymiş.

Kää bu vakıtta Kazçıyka da artık delikannı kızmış. Güzelmiş te, şeretliine göre.

Eski, yamalı çukmanı em soluk çemberi de bozamazmış onun güzelliini. Çorbacı kızı hor görârmış' onun güzelliini.

Çorbacı azırlamış kızını yortu foruya – o Troița günümüş, mayda. Eni, paalı fistan, emeni diktirmişle. İ-i-i – pullu-çullu" biigirler koşulmuş boyar faytonuna – kızı götüriyle o küüye!

*Hor görmää – çok görmää, kıskanmaa.

**Pullu-çullu – gözâl donaklı, boncuklu, püsküllü.

Kazçıyka da yolun ötäända, dere boyunda, kazları otladıy. Sürü-sürü geçärmişle faytonna, taligala, atlıla. Varmış yayan da giden. Kazçıyka gidenlerin birine sormuş:

– Nereyi bu narod akışıy?

– E ne, işitmedin mi, ne? Paadişaanın oolu geliy. İstärmiş bir kız-gelin ayırmaa küülülerin içinden. Ama ne, kazçıyka mı ayıracak, ne, da sen sorgu çekiyisin?! Bak orda işine: otlat kazları, – demişler ona.

Te ses yolda kesilmiş, akışmak bitmiş. Aydıy kız kazları kuş auluna. Gelmiş onun aklına o ii. Çıkariy onu sandıcaandan, çevirdiy onu üç kere saa tarafına: neetlemiş olsun onun önünde foruya gitmää bir kat sırma rubası em papucu. Taa o kıpımda önünä konmuş rubalar em papuçlar. Osoy ruba yokmuş iç bir de foruya gidende. Yikanıp, giünip, düzünüp, kız uçup-varmış, konmuş forunun kenarına. Enez foru çeketmiş. Kız okadar güzelmış, ani yok nece gözünü ayırdasın ondan! E o boyu nece bir körpe süüt fidancu.

Paadişaanın çocuu o saat denemiş kızı. Üç foru sıravardı ep onun yanına tutunmuş.

Ama üülen devirildii gibi, başlandıı gibi vakıt avşamnamaa, kız kaybeliveriy forudan. İç kimseycik etiştirememiş denemää onun saklı kayıp gitmesini. Nekadar soruşturmış paadişaanın dinçikleri: “Kimin o kız? Nereli? Nereyi gitti? Nerde kaldı?” – kimseycik bişey süleyememiş. Gitmiş paadişaa oolu eve küsülü, kahrılı.

Bizim kızımız, erken-erken etişip çorbacının evine, iiyi çevirip üç kere sol tarafına, gene kazçıykaya dönmüş da gitmiş otlatmaa kazları. Taman gün başlamış kauşmaa, epsi gidenner başlamışlar geeri akışmaa. Epsinin de aazında ep bir lafmış:

– Ey, nası kızdı o, ba?! Nerden peyda oldu? Nerey naabet oldu? Kimsey görmedi, ba!

Biri därmış: “Bu şeytan işi!” Öbürü därmış: “Diil, bu salt allaa işi!”

Geçärmişle kazçıykanın yanından, iç birinin de şüpesine damnamıy da desin: “Te o kız!”

Kazçıyka aydamış kazları, kapamış kuş auluna da geçermiş kufni odasına avşamnamaa*. Büük evden yızlı seslär işidilirmiş ep bu büünkü olduklar için.

Geliy kufniye boyar kıızı da başlıy zeftlenmää Kazçıykaya:

– İştittin mi, gördün mü bişey? İştitmedin – işitmeycen de! Görmedin – görmeycen de! Kime sen lääzımsın! Veç* kazçıyka, dur! – Bu fena, kışkanç korkuluk pek beenermiş birkimseyi aalatmaa, acılatmaa.

– Năbayım, benim üle ecelimmiş, – demiş kızçaaz da oturmuş ekmeciini imää.

*Naabet olmaa – kaybelmää.

Çorbacı kızı taa annatmış, nasıl da, nece de onna oynamış, nelär imişlär orda... Ama Kazçıykaya bunnar bir da meraklı diilmiş. Öbürü farımış da gitmiş kendi içlerine.

Bir-iki günden sora gene bir bildirim çıkmış, ani gelen pazara gene o küüde topluş olacak: büyük şennik, imek, içmek, foru.

Boyarka – zaabit kızı – sımarlamış kendine sırma ruba, nasıldı o kızda, üle papuç.

Cumertesinden başlıylar şunun saçlarını erleştirmää, suratını düzgünnetmää, uygunnatmaa. Türlü bilgiçler dolayanınada kaçınıyla-savaşıyla onu o kıza benzetmää, beki aldanır paadişah oolu.

Sabaası, pazar günü, gene sürü-sürü akışıylar o küüye insanna, geçiy-la kazçıykanın yanından, iç biri de onu adietmiy foruya – kime läázım Kazçıyka?

Geçerkene kızın yanından, boyar kızı baarmış:

– Bak, Kazçıyka, kaybetmeyesin kazları. Aç gözlerini! – O bunu taa çok onuştan baarmış, ani kız görsün onun giyimnerini em nekadardı onu güzel düzdüler, ama...

– İç korkmayın, – salt demiş Kazçıyka da kafasını iç buyanı dooru çevirmemiş.

Açan gene yolda bitmiş akışmak-gezişmek, kız aydamış kazları eve, kapamış onnarı. Girmiş içeri, çıkarmış sandıcaandan o büülü iyyi, döndürmüş onu üç kere. Bu kere neetlemiş olsun bir kat gümüş ruba em gümüş papuç. O kıpımda taa peyda olmuş neetledii işle. Yıkanıp-giünip – ne düzgün yaası, ne kırmızılık, ne rastık kaşına – o üle de güzelmiş, nece bir Panaya. Salt dakmış bir dizi sedef. Uçup-gidiy foruya. Foru enez çeketmiş.

Kızın güzelli em rubaları foruya bir şafk etmiş. Epsi açık aazlan kalmış. Paadişaa oolu, denediceen kızı, birden-bire şennenmiş, o kahır-perde gözünden sıyrılmış, üzü şafklanmış. Tutunıy kızın yanına foruya, seläm veriy da soruşturiy, nereli o em neydir adı.

– Kazçıyka ben, – demiş kız, – adımı işitmeye-işitmeye emmetten unuttum, nasıldı adım. Afet beni, paalı paadişaa oolu.

Çocuk ama bu lafları şakaya çekmiş:

– Ne cümbüşçü kızsın. Şen em ilin olur seninnen yaşamaa.

Güneş taa braz gün batısına dooru aanadıcaan kız gene kaybeliy. Gün kauşmaa varmış taa iki-üç saat. Kız kaybelmiş.

Çocuk gene soruşturmuş, ama iç birkimsey denememiş, nerde kaldı kız. Epsi kısırmış omuzlarını.

Kız etişmiş kufniye, diişinmiş, kazları otlatmış da te enez onnarı aydarmış kaz auluna, nasıl etişmişler eve çorbacılar. Boyar kızı üfkeli-üfkeli geçmiş içersine.

Sokak ötürmüş insan sesinden, nasıl bir arı sürüsü uuldamasından... Küçüü-büüyü, karısı-kurusu – epsi büünkü forudaki fasıl çok şaşılacak iş için şen lafedärmişler, düşünärmişler:

– Nereli, kim var nece olsun bu kız, em nece buncak insandan iç biricci denemiy, nasıl o peyda olıy em nasıl kaybeliy-gidiy?

Artık ere karannık çökmüş, sokakta ep işidilirmiş ses. Kız da düşünärmiş döşeciinde: “Paadişaa, elbetki, o beni almaycak”. – Da bir aar kahır çökmüş onun canına, gözleri dolum-dolum olmuş: göz yaşları başlamış şıp-şıp damnamaa.

Birden sansın bir ses gelmiş ona: “Aalama, kızım. İcırannama canını, sen de kısmet bulursun...”

Brakmış kızcaaz aalamayı, zere sabaa gene çok iş var, da dalmış uykuya. Da görmüş bir düş. Düşünde: kendi mamusu saa, kızın düünü olıy, onu eve-riylar paadişaa ooluna, mamusu şen...

Kız daptur geliy uykudan, içersi başlamış aydınnanmaa. O sınaşıkmiş ötää-beeri alaca sabaa aydınınından çeketmää aulda işleri: kapu önünü, sokaa, kuşların aulunu süpüriy, kümesleri paklayıp, gübürleri atıp, su getirip, kazları otlatmaa götürärmiş, taa gün duur-duumaz. Saat ona dooru aydayıp kazları eve, iyip bir parça ekmek, ne payına düşürse, tutunurmuş çorbacıların slugasınnan içerlerini toplamaa, sora kufnide yardım etmää em taa ne çorbacıyka buyur edecek, üülenden sora gene kazları otlatmaa.

E, te büle geçermiş günnär.

– Gelen pazara, – bildirmiş ornikle, ani gene o küüde yortu, foru olacak, ama olmaycak sokakta – köşä başında, olacak bir en zenginin binasında.

Paadişaa oolu izin vermiş büyük azırlık olsun. Tutsunnar en ii çalgıcıları: düdükçüleri, kemençecileri, daulcuları. Hazırlasınнар imek.

En inan kölesine’ de smarlamış azırlasın tutkal çokça. Da açan o kız girecek zalaya oynamaa – çocuun varmış umudu, ani bu kız da gelecek üçüncü foruya – kölä tezicik kapasın-kitlesin yandakı kapuları, salt braksın açık bir kapu – sokaa dooru, da onun eşiklerini islää tutkallasın.

Te etişiyar pazara. Nasıl da annaşmışlar, kölä üle de yapmış. Angı kapudan kız girmiş, kimsey deneyememiş, ama epsi daptur gelmiş, açan foru dizisinde bir aydın şafk etmiş. Altın rubalar, altın emeniler par-par edermiş. Bu rubalar padişahın rubalarını da geçermişler. Çocuun ürecii küt-küt edärmiş sevinmekten. O göz kıpmış çalgıcılara avayı uzunca çalsınнар.

İnsannar, şen-şen oynarmışla, sevinärmişle, ani paadişaa oolunun beendii kız da geldi, epsi şenmiş. Çocuk laf katıy kıza, ama kız neçinse sansın te-te aalaycak.

*Kölä – kul, sluga.

– Neçin, mari kız, sen okadar dürüksün? – sormuş çocuk.

– Diilim dürük, Canabinize üle göründü. – Aklınca sa kız düşünürmüş, ani büün bitkinci görüy çocu, başka o bireri gitmeyecek. “Ne uzun foru bu oldu, – aklınca düşünmüş kız, – gün üüleni atladi. Ben läázım gideyim”.

Çocuk sansın okumuş kızın düşündüü laflarını da demiş:

– Alatlama, mari kız, dur baarle taa bir forucuk oynayalım yannaşık. İki kere oldu kaybelip-gidiysin. İzmetçilerim iki ayaktan durdula, kesildile seni aaraya-aaraya. Sansın su içine dalıysin. Adını da sülemedin. “Kazçıyka” dedin, baari sülesene, angı paadişaalıktan, angı küüden ya kasabadansın?

– Bu paadişaalıktanım, komuşu küüyündenim, üüsek paadişaaam.

– Sen buralı olaydın, mari kız, ben seni bulacudım, – gene şakaya çekmiş çocuk.

Çalgıcılar durgutmuş avayı, brazıcık dinnenmää deyni, braz soluklan-maa. Brakıldı gibi forudan, kız sıyırılıp-kaybelmiş. Ama çıkırkana, altın emeniciin biri yapışmış, kalmış eşiin ilk basamaanda.

Kölä getiriy çocaa emenicii. Foru daalıy. Epsi gene aftaylan lafedärmişler bu büünkü olduu işleri.

Kız geldiceen eve kitlemiş emeninin eşini sandıcaana. Yaşamayı geçirmiş, nasıl da er gün. Dinnenmää gündüz vakıtcı yokmuş. Kazları da güdärkene, yapaa didärmiş.

Şindi ornıklar erbir küüde em kasabada bildiriyle, ani paadişaa oolu ge-zermiş evden eve, soruştururmuş, kim kazçıyka, em ölçürmüş, kimin ayaa-na gelecek altın emeninin eşi.

Açan boyarın kızı bunu işitmiş, uçmuş erinden:

– Mamu, baka, tez diktirin bana bir kat altın ruba.

Adi gene kızı düziylar-koşıylar, üst sedereye* oturdıylar. Kazçıykayı sa kapıylar fırına.. Ama alatlarkana denememişler, ani çukmanın etecii kıstırılmış fırın kapaannan. Kıza takaza olmuş, sesini çıkarmasın.

Etişmiş sıra bu eve.

– Adi, kim burda kazçıyka? – sormuşlar slugalar.

– Ben, – demiş boyar kızı. – Ne, paadişaa oolu beni tanıımıy mı, ne?

Çocuk bakmış ona da demiş:

– Rubalar o dikimde, sansın, boydan da ülece, ama ses em surat diil o.

“Boydan ülece” dedicään, kız uçmuş. Mamusu o saat çeketmiş sulandır-maa kendini, ani kimsa o foruda nazarlamış onun kızını, da o kayat asta ol-muş: bu iki aftanın içinde suratı da, sesi de diişmiş, ama o düzelecek, gene üle güzel olacak, nasıl vardı.

– E neçin Kazçıyka süledi kendini, açan o boyar kızı? – sormuş çocuk.

*Üst sedere – saygılı er.

– Üle o küçükkene ona aynaşardık, – gene alatlamış mamusu doorut-maa, örtmää yalannarı.

– Ölçün emeniyi, – demiş çocuk.

Zar-zor sıkıştırıylar ayaana emeniyi. Mamusu da, kız da sevinärmışler.

– Taman ayaacına göre. Emeni onun, – demiş mamusu.

– Ani onun eşi? Çıkarın eşini.

– I-ı! İkisini de kaybettim! – tüülanmış kız.

Bunnar büle lafederkene, Kazçıykanın ansıracaa gelmiş – külden, bez-belli, – em de birtürlü duruştan bacaa uyvaşmış. Salettii gibi diiştirmää duruşunu, ansırmış. Oynatticaan kendini, çukmanın etää da oynamış da kapaa oynatmış. Kapak demirmiş. Tangır-tungur! – düşiy kapak.

Epsi, kim orda varmış, istär-istemez kopuşmuşlar kufniye bakmaa, ne oldu orda.

– E kim orda fırında? – sormuş paadişaanın oolu. – E çıkarın onu fırından.

E, ıktı-mıktı, çorbacıyka läázım olmuş yalannarından inkär olsun. Kızı aalıy, karı baarınıy:

– Ah, zulum Kazçıyka, yok ol aulumdan..!

– Çekil ele, babu, bir tarafa. Ya ne aseet, şeytan ürekliysiniz, – demiş çocuk. – Ya verin emeniyi, ölçelim bu kızın ayaana.

Öbürü nasıl zoruna giimiş emeniyi, parmaklarını da kanatmış.

Açan ölçiylar kızın ayaana, – taman, nasıl düşiy, onun ayacına göre. Çocuk ta tanımış kızı, pek sevinmiş, ani gücübele buldu onu, da demiş:

– İç sakınma, utanma em korkma, ayolcuum! Şükür, ani ben seni buldum. Kazçıykaydın, ama şimdi paadişaaka olacan. Allaa vermiş sana akıl da, güzellik te paadişaaka olmaa. Taa bir kere ben istemiyim seni kaybetmää. Kayıl mıysın benim olmaa?

Kız iiltmiş kafasını da demiş:

– Kayılım, paadişaam. Salt ben diişinecem em alacam sandıcaamı.

Kız giimiş altın rubalarını. Açan çıkmış, sansın güneş inmiş bu aula. Çorbacı kızı, ah edipte, dizçe düşmüş Kazçıykanın önüne da paysınmış yalvarmaa:

– Prost et beni! Al beni de seninnen bile! Ben bu küüde kalırsam, beni epsi gülecek, kimsey bana bakmayacak, – bangır-bangır aalırmış.

Aseetlii, fenalı bilmeyen bu can prost etmiş onu da kayıl olmuş almaa.

Paadişaa oolu sormuş kölesine:

– Kayıl olursun mu boyar kızına evlenmää?

– Kayılım, paadişaam, – demiş o.

Kızın anasının-bubasının sevinmelerin dibi-kenarı yokmuş.

Boyar çorabcının da sevinmekten bolluu-cömertlii gelmiş da o çıkarıp vermiş kızların ikisine de ikişär leh*(*Leh – lift, left).

E, nasıl da şüpelendiniz, burda şimdi olmuş iki düün bir pazarda. Ne var, kölä olan kalmış küüde boyarda iç güveeliinde. Bizim izmetçi kızımız da olmuş paadişaaka.

Onnar kocasının büün de uslu annaşmakta yaşarmışlar em paadişaalı uygun kullanarmışlar.

Masal da bitti.

Annattı Grozdeva Anna Georgievna hem vnuçkası Valä – Sargelü Valentina Konstantinovna.

Yazıya alındı 1993 yılda.

AYDUT OOLU

Bir vakit varmış, bir vakit yokmuş: varmış bir boyar. Şindi bir kere gidiy o kasabaya karısınan. Koşmuş taligayı, da yollanmışla Eni yıl için onubunu almaa. Varmış bir delikannı kızçaazları. O kızçaaz aysamdan gidiy komuşu suratasını çaarıy kendine kafadar gecelemää. O da evde bir kızçaazmış. Şindi ikisi kafadarlık edecekler bakasınnar kasabadan gelince.

Açan bu kız gitmiş suratasını çaarmaa, içeri girmiş bir ırsız, bir aydut oolu. Geliy bu iki kız, tutuşturiylar şılaa, oturiylar stola, lafçaaz ediyler. Koyıy saabi kıza imää, kırıylar bir süüş. Açan suratası düşüriy elinden bir parça ekmek, – deniy, ani o ekmek osaatçık kybeliveriy. Kız ilkin düşünmüş, ani o pisi stol altında, o saydı, aydut oolu, stol altına saklanmış. Açan ikinciye o kızın elinden aydut kemii kapiy, kız deniy – görüy şunun kafasını. Kız sansın suumuş, imeeyi de brakmış.

– İsene, mari Lența, buyursana, – deyiy ev saabisi.

– İyiyim e, iyiyim. Ben evde de idiydim, – o korkmuş da bişey suratasına sülememiş.

Açan yatıy döşää kızçaazlar, saabi kıızı tezicik uyumuş, öbürü se iç gözü-nü de kıpmıy. Uyku tutmıy Lențayı, öbürü se artık horuldiy.

İrsız çıkıy stol altından, tutuşturiy şılaa da bilärmış bıçakları içerde. Kıızı titiremek alıy.

Te evin dolayanda kopuşıy bir lümbürtü. Öbürläri, aydutlar çetesi, gelmiş girmää içeri deyni. Bu, içerdeki aydut, brakıy bilemeyi, enikunuca çıkıy açmaa kapuyu – girsın öbürläri. Bu kızçaaz cellatmış em çapkın: kopuşup, kapiy kapuyu öbürünün ardından da sürüveriy mandalı.

Kalıy öbürü dışarda. Bilenmiş bıçakları da kalmış içyanda.

Geliy kız suratasını kaldırmaa:

– Kalk, mari, kalk, mari! İrsızlar geldi, mari! – Öbürü – iç! Ahtarıy onu ötääna, berääna – ette! Aar uyku basmış kıızı.

- Năbayım acaba?! - düşüniy suratası. Irsızlar sa çekediyle delmää duvarı. Te yapıyla bir delik.

Komuşu kızı buuşa-buuşa artık uyandırmış saabiyyayı.

- Ne o, mari?!

- Te büle-büle: avşam ırsızın biri stol altındaydı, ben sana süleyemedim. Gecenin bir vakıdı, açan o çıktı öbürlärini içeri sokmaa, ben etiştirdim kapuyu kapamaa da mandalı sürmää. Ne iş yapacız?

- Vsö! Bizim işimiz! - Saabi kızı da dülmüş o korkaklardan.

Suvtylar ennärini, alıylar bıçakları da konıylar ikisi deliin uurunda karşı-karşıya. Öbürläri çekediyle birär-birär delikten girmää içeri. Bunnar da beräända: girenin kafayı alıylar, girenin kafayı alıylar... E, kızlar bilmiyeler bunnar kaç e - geeriden ep giriyler. Sayıylar açan kafaları - oniki parça içyanda.

Piyda olıy onüçüncü. Atılıylar kızlar kesmää - kesemiyle kafayı. Alıy salt kulaanın birini, güüde düşiy geeri, dışyanna. Düştüünen - vsö! - başka yok giren.

Ne, uyuyacak mı onnar?! Uyku mu tutur?! Uyuyamıyyla. Nası-nece sabaa-lıyyla. Te etişiy mamusunna.

- Ne o, mari, bet beniz ne o sizde?

- Te büle-büle, mamu, baka... Baka, gel gör, ne yaptık bu gece biz birda...

- E-le-ley!

E, năpsınнар? Ne var ne yapmaa? Alıyyla, toplıyyla epsini, aşırıylar, saklıylar.

Bir gün, iki gün geçiy: beki, işidilecek birerde bişey? Yok bişey. Ama küü içinde piyda olıy bir adam, bir atlı kara biigirlen: dünürlää geliy bu kıza - boyar kızına.

Bir kere geliy, iki kere geliy. Boyar, kızın bubası, dărmiş:

- E, o islää erden ba, makar ki aşırıdan. Ben beendim bu çocuu.

Çocuk boylu-postlu*. Sırtında rubalar: par-par yanıy. Kalpak başında kırma, kalpaa da yan - bir kulaanın üstünde taşıyarmış. Serbez şey! Keçesi-ni sudan erzaman çıkaracak.

Dünürcüler kaavi: veriyle kıızı. Yapıylar düün. E, konuşmaa kâr bizi de çaardılar.

Gittiydik, ama tanımadılar da koydular kıyıya bizi.

Açan kız giri, ertesi günü güvää olacaa getirdiy bir araba çalı da izin veriy yaksınнар islää fırını. Kızın şüpesinde-aberinde bişeycik yokmuş. Güvää se koymuş needine kıızı fırına atmaa.

(Annadı: "Açan ben küçüktüm de seslărdim, nasıl annadıylar bu masalı, braz da gümnedirdile duvarları, bulamardım er kendime - nereyi kaçmaa, pek korkardım".)

Güvää deyiş geline:

- Ya bitlesene benim kafamı.

*Boylu-postlu - üüsek, yakışıklı.

Açan kız çekediy bitlemää onun başını da deniy, ani saa kulaa yok, nışanı da taa taaze, alışmamış taa nece düşiy (koyun kendinizi o kızın erine, da duyucunuz, nece gelmiş o kıza), – kızın sansın erimiş ürecii. Bir damna yaş sıyırılmış gözünden yanaana da, düşüp çocuun suratına, uyandırmış onu. O enez uyuklamıştı. “Bunu biz yaptık”, – annamış kız.

– Ne o yaktı suratımı? Ne damnadı?

– A, bişey, – demiş kız. – Sen uyu braz, ben gidip getireyim bir suvacı su, sora bakacınız işimize.

– A, git, – demiş, – ben braz yan geliym dinnenmää.

Aliy gelin-kız keraçasını (ev içinde varmış bir de keraçası) da gidiyeler suya. Çeşme de uzacıkmış. Etiştii gibi çeşmeye, kız nâpsin? – koparıy kız boynusundan sedef boncuk dizisini saklıca da deyiy:

– I-ı, sedeflärim de daaldı! Mari keraşa, toplasana onnarı bakırlar dolunca. Ben brazıcık gezinmää gidecem.

Keraçası boncukları toplayınca, bu aşmış uzaa bayır ardına, çıkmış kır yoluna. Aliy yolu da – de bre kaçmaa! Kaçıy-kaçıy – te nekadar kaçtısa, zavallı, da görüy önünde üç araba. Arabalarlan gidiy üç däducuk, arabalar alaf üklü. Yızlanıy da etişiy onnarı.

– Te büle-büle., – annadıy onnara da yalvarıy:

– Ey, dädular, yalvarıym, kurtarın beni ölümnden. Başıma geldi büül bela. Dädula çok dişüniyle da saklıyla kıızı bitki arabaya, beki zulüm aydut onu taraşlamaz.

Taman eniden yola çekediyle, baksala açan – geeriden geliy bir atlı. Geliy ama: o biğirin gözleri fırlaycak – osoy aydıy.

– Ey, dädular, e durun, ba.

– Ne o, çocuum ba?

– Siz bir insan görmediniz mi kaçarak gitsin birdan yolca?

– Görmedik, çocuum, görmedik.

– Bilmiyim bişey, ben sizi inanmıym. Tez arabadan indirin ükü ere!

Adamnar aalarmışlar, yalvararmışlar, ani yapmasın üle, zeetlemesin ihtâr cannarı. Yok! İndiriy, deviriy ilk arabayı – bulmıy bişey. Çekediy öbür arabayı devirmää, ahtarmaa. Sora ne geliy şu erifin aklına, brakıp ahtarmayı yarım, yoolanmış ileri, dädulara deyipte:

– A ben sizinnen gene buluşacam. Sanmayın, ani beni üle kolay aldatmaa.

Da iki-üç minudun içinde aşmış uzaa. Da te: ça-hêys! ça-hêys! – öküzleri aydayrak, dädular etişiyler kâär o küüye, neredenmiş bu seremceye düşen o kızcaaz. Saylıy bu arabacıların yolu geçärmış kâär da bu küüyün içinden. Bezbelli, te kızcaazın ep varmış yazgısı bu seremceden kurtulmaa.

Däducuk sorıy ona:

– Angı küüden sen, kızım?

Açan kız süliy küüyün adını, dādu emmetten ürekleniy.

– Hı-ı, kızım, kısmetliysin sen, duumuşun gölmäänen. Şindi te geçiyz sizin küüyün içinden.

Kız sevinmiş – pak uçmuş! Annadıy dādulara, angı sokaktan aydasınar, kaçınıcı ev onnarın – çekilsinner onun bubasına konaa.

E, te etişmişle kızın evine. Çekiliy o üç araba aul içine. Çıkariyla kızı: üstü-başı ot, saman. Çıkıy karşı anası-bubası:

– Ne, kızım? Ne oldu? Aman, ne oldu?!

Kız annadıy nası ne olduunu ilkin kısadan, oyalamamaa dāducukları deyin.

– İ-i-i! Bubası dāducuklara büük ikram yapıy, büük baaşışlar veriy, ani kurtardıla busoy fena atadan onnarın uşaanı.

E, te geçennerde yolum düştüydü o küüden geçmää. İnsanna yaşıylar op-oşça*. Epsi saa-selem. Beni de adietti içeri kızın bubası, konukladı, ikramnadi. Çok ta käämil şarapları var: iki filcan içtim. O diil şarap – pak şerbet! İnsannar da okadar yalpak – lafları pak bal-dökme.

Kim sesledi masalı, –

Üzüm birer çanak!

Ama kim seslemedi, –

Saade küflü batac.

Annattı Angelov Vasiliy Afanasyeviç. Yazıya alındı 1993 yılda noyabridä.

OBUR

Bir vakıtlar varmış, bir vakıtlar da yokmuş. Bir popazın varmış bir çocu, saade bir oolu. Öliy popazın o oolu, da popaz onu gömdürmiy, koydurıy onun sandını klise içine. Da olıy o çocuk obur.

Şindi küüde kim yaparmış bir fena kabaat, kaparmışla onu gece klise içine, da o obur emärmış onun kanını.

E, te bir kere razgeliy üle bir kabaatlı çocuk, ani pek şiretmış em cellatmış. Kapiylar onu gece kliseye. Gecenin bir vakıdı diriliy popazın oolu da olıy obur. Takışiy şu obur çocu aaramaa. Çocuk saklanıy ikonanın aardına. Aaramış obur çocu, aaramış-taramış, salt ikonaya o sokulmazmış. E, te ötiy ikinci horozla, da obur giriy sandına.

Sabaası geliyer kabaatlının ölüsünü alıp gömmää – şaş-beş kalıyla: çocuk saa

Kapiyla onu taa bir geceye. Gene gecenin bir vakıdı işidiliy tangirtungur: diriliy popazın oolu. Olıy gene obur. Çocuk tez saklanıy ayduma* (Ayduma* – aydimu, altar) kapusunun aardına. Aaramış obur çocu, aaramış – yok, bulamazmış. Te ötiy ikinci horozlar – obur giriy erine.

*Op-oşça – hop-hoşça.

Açan sabaası geliyler bakmaa, çocuk diri, sapa-saa. Üfkelenmiş bekçiler, sülemişler popaza, ani obur bu çocu enseyemiy, olmalı, onun şeytannarlan var işi. Popaz demiş:

– Kapayın onu taa bir geceye. Var umudum, obur onu üçüncüyü ensesin. Üçüncü korkuya canı onun dayanmaycak, patlaycak.

Kapıyla çocu üçüncü geceye.

Düşüniy çocuk, ne yapsın bu gece, nereyi saklansın?

Te yaklaşıy geceyarısı. Başlıy sandık kıpırdamaa. Kapak kabarırmış aralanırmış. Bu şiret em korku bilmeyen olan yatıveriy sandın boyuna, da kapak sıyrılıy, kapanıy onun üstüne. Kalmış çocuk kapaan altında.

Başlıy obur delik-delik aaramaa çocu. Karannık ta karannıkmiş – zın-dan karannı!

Aaramış, taraşlamış – yok. Ötiy horozla. Obur da giriy erine. Kapak kal-kıy, koniy onun üstüne. Kapak kapandı gibi, çocuk fırlayıp koniy kapaan üstüne. Savaşıy obur kalkmaa, açan anniy ne olduunu, ama zorca. Çocuk kayat çok keskin bastırırmış kapaa. Te ötiy ikinci horozlar. Obur öliy. Çocuk açıy kapaa. Şansora da başlamış aydınnanmaa. Kıvradı oburun şu ensesini, çocuk koparıy onun kafasını. Koparıp kafayı, çocuk gene kapıy kapaa. Kafa elinde otururmuş sandın üstünde, nece atlı biigirde. Açan bekçile açıyla kapuy, korka-korka adımıyla içyanna da göriyle büle siiri klisenin orta erinde, ikisi de serpiliyle ere. Bekçilärin ötläri patlamış.

Popaz bekliy, nekadar bekledise, da gidiy bakmaa, ne o bekçile okadar oyalandıla. Popaz karşı geliy klise aulunda çocuklan. Çocuk gelärmış kafa elinde.

– Na, batüşka, – demiş, – oolunun kellesini da göm oolunu. Başka da kimseycii klise içine kapama, korkutma em öldürme.

Popaz şaşmış:

– Nası cellat em ürekli can sen?! Sen de ol benim oolum, – demiş popaz. – Başka da zarar yapma.

Çocuk kayıl olmuş.

Gömiy popaz oolunu. Yapıy bir büyük sofra, bütün küüyü çaarmışlar. Ben de gittiydim o sofraya. Taa ii yolu bulup ta gitmeyedim, keşki de o sofradan datmayadım. Büün de ep pişmannım var, ani gittim. Nelär imişim, nele içmişim em de nekadar imişim-içmişim, ani büün de doymak bilmiym. Okadara kada iyiyim, sansın obur oldum.

Annattı Kemençeci M. İ. Masalı üürenmiş bakasından Topal İordan Panaitoviçtân (1866-1928).

Yazıya alındı 1993 yılda dekabrیده.

ŞEYTAN KIRKA

Varmış iki kardaş. Birisi pek keskin akıllıymış, birisi de yufkaca akıldaymış. İkiisi onnar bulup-buluşturmuşlar yaşamanın ucunu. E, te nası olıy da öliy akıllı olan. Kalıy öbürü yalnız. Nâpsın bu şindi, nece yaşasın? Yamanıy o bir boyara çırak. Boyar da onu ep aldadarmış: çocuun kazandıını tamam ödemäzmiş, ep salt yarısını.

Çocuk ta, nekadar girip-çıkarmış evden, aul üstünde ep görärmış bir şeytan. O şeytan ep sallanarmış aul üstünde. Çocuk korkarmış ona yaklaşmaa. Şeytan därmış ona:

– Sen benden iç korkma. Sokul bana, dostlaş benimnen, sana taa ii olacak, taa islää yaşaycan.

Çocuk gene korkarmış ona yaklaşmaa. Şeytan gene takılıy çocaa, ani korkmasın ondan, dostlaşsın onnan.

E, üle-üle, yalvara-yalvara, şeytan koyıy çocuu akıla. Tanışylar, dostlaşylar. Şeytanın adıymış Kirka. Yaşıyla ikisi.

Bu çocuun varmış saade yarım desetina buudaycıı. Boyar da aldadiy çocuu: deyiy, ani çocuk ona borçlu kalmış. Da te boyar almış çocuun buudaycıını.

Geliy çocuk eve, oturmuş da aalarmış. Kirka sorıy:

– Ne aalıysın, kafadar?

Çocuk annadiy.

– Korkma iç, – demiş Kirka, – brak ben gideyim toplayım öbürlärini, kafadarlarımı, da biz ona göstereciiz, nası aldadılıy. O da duysun braz, ne o aldatmak.

Gidiy Kirka. Boyarın varmış oniki desetina buudayı. Toplıy Kirka şeytannarı, gidiyler şu boyarın tarlasına, biçiyle o oniki desetinayı epsini, orda erinde de düümüşle, saurmuşla, bir gece de epsini buudayları, bir teneye-den, koyup taligalara, taşımışlar çocuun ambarına.

Şindi Kirka paysınıy takılmaa çocaa evlensin deyni:

– Adi, taa evlenmeycen mi? A ben seni evereyim. Gideciiz foruya. Göster, angı kızı istiysin, ben getirecem onu sana eve. O istär-istememez gelecek. Ben konıym ortalaa bunun için.

E, te gidiyler bir pazar foruya. Çocuk oynıy bir kızın yanında iki-üç foru. Şeytan bir tarafta siiredärmış. Kirkayı başka iç bir de yabancı kişi görmäzmiş: şeytan diil mi? – o kimseye gözükmüy. Kirka, tutup o kızı kolundan, getiriy o çocuun evine, sansı o kız kendi geliy.

Yapıylar bir parça düün.

Şindi şeytan gene başlıy çocuu üüretmää, akıl vermää:

– Sen istiysin mi bu evde çorbacı olmaa osa istemiysin mi?

– Nası laf bu, ba Kirka? – demiş çocuk. – Ne kendi evimde ben diil çorbacı mı, ne? Ne fasıl lafediysin.

– Sen şindilik çorbacı, ama te geçsin taa az-buçuk vakit ta, bak nece çorbacı olacak karın. O seni iç bişeye saymaycak.

– E ne yapayım ben de büle olmasın?

– Çıkar onun bir iyesini, – demiş Kirka, – da sora kullan onu. Eer çıkar-marsan, karı kapacak Maltepenin yolunu* da birtadaan sen onun önüne çıkaymaycan. O seni kullanacak, diil sen onu. (Neçin deyiyler: şeytan girmesin araya, zere girdiynen zor işin ucunu-sırasını bulmaa.)

Çocuk sesliy Kirkayı da çıkarıy karının bir eyesini. Karı astalanıy, ama te nası-nece düzeliy.

Geçiy taa braz vakit, te nekadard geçtise, da onnarı çaarıylar düüne: evleniy karının kardaşı. Şindi Kirka tutunıy gene çocu uüretmää:

– Brak, karın sensiz gitsin. – Karının da varmış küçüü. – Alsın uşaanı da gitsin.

Ben gidecem de uzaktan uzaa siiredecem, bakacam, nası o götürüy kendini, açan sen yok onun yanında.

Çocuk kayıl olıy onnan.

Evden yırak sevinärmiş, ani çocu emmetten ele almış, ne isteycek, onu da yaptırarak.

Çocuk gitmemiş karısinnan düüne.

– Git yalnız, mari, – demiş. – Evde kimseycik yok. Olmaya soyarlar bizi.

E, düün gibi erde yakın soylara-senselelere iş çok – kaçınmalık, izmet... Karı nekadard yorulmuş bu iki-üç sutkanın içinde, açan doyurıy-emziriy uşacını da yan geliy, uyumuş ölü gibi. O iç duymamış, açan Kirka alıy uşaa da uşaan erine sarıp-sarmalıy yorgançiye bir pisi da koyıy insanın yanına. Kirka geliy uşaklan eve da saklıy uşaa.

Açan karı uyanıy da alıy uşaanı kurulamaa em doyurmaa da görüy yorgançi içinde pisiyi, o şaş-beş kalıy. O ilkin düşünmüş, ani kimse şaka istedi yapmaa, bak düünnärde olıy üle, ani türlü şakala yapıyla. Be kim gördü? Be kim yaptı? Be orda uşak? Be birda uşak? İnsan başlıy aalamaa, saçlarını yolarmış. Bütün ev kalkınıy. Aarıyla-tarıyla, sorıy bütün küüye – kimsey bilmiy. Näpsin şindi zavallı gelincik? Alıy o yargançiylen sarılı pisiyi da aalayrak geliy eve. Kocası çıkıy ona karşı:

– Ne o, mari, ne oldu?

– Ah, eşim, bizi yaktıla... – da garip-garip aalayrak annadıy kocasına bu titsi fena ateşi, ani düşmüş onun başına. – Ah, allahçım, angı dert duşman yaptı bunu?! Angı şeytan büle sarp ilendi benimnen? Neresini kapayım, nerelerde aarayım?

*Maltepe – Stambola baalı bir bölgä; kapmaa Maltepenin yolunu – kendini zapedämemää, pek naalet olmaa.

Kirka sesirgenärmiş içerden, doymazmış sevinmää.

Kocası kapıyı bir pardı da koolıy kariyı auldan.

– Görmeyim seni , – därmış. – Git, kırla, seni aymanasını, yaa! Doydun mu gezmää, açık aazlı! Uşaa yanından kaybetmiş. Dur, bakalım, sen iç uşaa-
an yanına geldin mi? Kim angısınnan sevişärdin!

Kirka da içerden:

– Üle, üle, çorbacı, dooru süliysin. Ben epsini gördüm. Sen, çorbacı, ku-
uma onu.

Brak onu benim elime birkaç vakıda. Ben onu yapacam bürüncükten de
yımışak, – eklemiş evden yırak. – Çık, git nerey-nerey. Ben gidip te uşaa da
aaraycam, beki, bulurum. Gelirsin, nezaman ben sana sesedecem.

Adam çıkmış aulundan, kışlasından, kahrından nerelerini kapmış, nerele-
re etişmiş, allaa biliy. Ozamannardan beerisi de kimseycik bişeycik iç işt-
memiş. Büüneden de adamdan iç bir ayır-aber yok.

Kalmış adamın evinde Kirka çorbacı. Bak sen ama, bak belayı. Neçin
kalmış bu laf: “Şeytan girmesin araya, zere bilmezsin, ne gelir başına”.

Annattı Kemeñceci M. İ.

Yazıya alındı 1993 yılda noyabride.

BABUNUN ŞİRETLİİ

Neredese yaşarmışlar bir dăduylan bir babu. Dădu aucuymuş.

Gidiy şindi dădu avlanmaa. Razgeliy de avı olıy uurlu: getiriy dădu eve
üç tauşam.

Tauşamnar da besliymişler, tauluymuşlar, nece bir kunduz yalabırmışlar.

Tauşamnarın ikisini babu veriy kardaşına, neçinki onun semyası kalaba-
lıkmiş, uşaa çokmuş. Babuylan dădunun sa iç yokmuş bir de uşacıkları. Yal-
nız dădu-babuya bir tauşam etecek.

Atıy babu fırına ekmek, çörek. Çörekläri çıkardınan, yakıy gene fırını da
tauşamı atıy fırına kurban gibi. Çıkardınan kurbanı, kaldırıy onu camal se-
tine, kapaklıy, örtiy – suumasın. Çörekläri sofrada sarıp-sarmalıy da erleşti-
riy camal boyuna pat üstünde – dădu gelince iştēn sıcakık dursunnar. Sora
babu gidiy alıy bir çotra şarap, onu da koyıy pat altına.

“E, şindi var nece gideyim, – deyiş kendi-kendine, – agalara braz gamı-
mı daadayım, uşakları seveyim”.

Gidirkene babu karşı geliy üç ayduta, üç ırsıza.

– Nereyi, ba babu? – sormuşlar onnar.

– E, te gidiym kardaşıma, darsıdım da gidiym, – demiş babu. – Gitmeye-
siniz bize. Ben osaatçık tanıyacam bir girip zarar yapırsanız eer. Bilmem, ne

gelir başınıza! Aga-a! Bakın islää, te ben bulmayım anatarı erinde de – eşiin yanında taş altında da, sora lafedeciiz. Olmaya iyirsiniz azırladı imeelärimi, ben dädüyü iştän bekliym, bakın islää, sizi çumalarınızı, yaa! Ben sizi pek islää biliym, sizi adınız batacaklarınızı, yaa! Kurban esabı gibi tavşamı pişirdim, camal setine koydum. Çöreklär sıcacık sofrada örtülü, çotraylan şarap pat altında. Te bulmayım ben onnarı erinde de sora gene lafedeciiz! Bakın islää! – babu sülenärek em gidiy, em parmaanı sallıy.

– Korkma, babu, biz size gitmiyz.

Bunnar sa aaç kuçu gibi, onu da beklärmışle: girip te birerde-birerde kırıpınmaa.

Gidiyle de epsini iyiyle-içiyle, bitirime. Sora, yapıp tuzlu su, dolduriyla çotraya ; sıır mayızından pişiriyle çörek; paliyi – Moskayı – kesiy, pişiriyle kurban. Epsini bunnarı koymuşla erli-erine, anatarı da, kitleyip kapuyu, gene koyıylar erine – taş altına. Kendiläri de ırsızlar piniyle tavana.

Şindi babu etişiy eve, alıy anatarı omurdanarak: “Taş, nasıcaıydı üle de erinde, siviştirilmemiş iç, anatar erinde...” Açıy kilidi. E, te dädü da etişiy:

– Ne o, babu, süleniysin kendi-kendine?

– E, te bakıym, ani anatarı o zulumnar dokunmamış. İslää, ani ben onnarı ilkin korkuttum. Onnar şiretse, ne, ben ahmak mı? Ben de şiret, korkma. Ben ilersini tuttum. Korktu onnar benden, girmemişler bize.

– Bişey annmıym, babu. Nası zulumnar, kim onnar?

Da babu annadıy dädüya, nası o imääläri pişirdiynene, kardaşına gide-rek, karşılaşmış bir çete aydutlan da nası onnarı korkutmuş.

– E te, kim ne korktuydula, ürekläri patladı bütün. Adi lafetme boşuna, koy taa tez imää, üreciim bayıldı.

Giriyle içeri. Babu indiriy camal setinden siniyi – kurban sıcak, tütiy, koyıy sofraya, çörekler epsi erinde tamam. Açıan dädü kırıy bir çörek da dadıy, şaş-beş kalıy:

– Nası çörektir bunnar, mari babu? Sen ne, onnarı mayızdan mı yaptın, ne?

– Nasıl laftır onna, be dädü? Neçin mayızdan olacımış e? Şindi, şükür allaaya, diil açlık e.

Açıan babu dadıy çörekten, üürüyerek-sülenerek çıkıy dışarı:

– Aa-aa! Nası şeytan işi bu? E dadalım kurbanı.

Dadıylar: kurban nece kurban; iyiyle onu ekmeksiz.

– Adi çıkar, babu şarabını. Ne yoruldum em susadım.

Dökiy babu, uzadıy dädüya toprak çaşkacıklan “şarap”. İçi dädü bir-iki yudum, ilkten sansı annayamamış, sora derip-toplıy kendini:

– Nası şarap o, mari? Kimden aldın onu? Ep şiret koyıysın kendini! Sen ondan iç dattın mı alacaa zaman? O tuzlu su, ba benava!

Dökiy babu içkiden – em akına da tuzlu su.

– A te ben gideyim şu kerataya da, ben onun aazının dadını verecem! Bakalım, başka kere büle işi yapacak mı? Bir kimseyi gülmaa alıy! Ne ben ona Lopti Vasilaki mi, ne?! Adi gelir o da bana bişey için: ben de onu donadırım!

– Adi, oldu, idik! – demiş dādu. – Topla, kaldır sofrayı. Ver götüreyim kemikläri Moskaya.

Çıkıy dādu Moskaya kemikläri vermää:

– Kıtı-kıtı, Moska! Moska, nerde sen? A gel sen de i! Biz ne tatlı idik.

Yok ses – işidilmiy pali. Taa bir kere çaarıy dādu:

– Kıtı-kıtı, Moska! A gel de i!

İşidiliy bir kalın ses:

– Moskayı idin de Moskayı mı çırıysın?

– Babu, gel ele biray! Ya sesirgen, bak ele: ne iştir bu? Ne olsun bu acaba?

Çaarıy dādu Moskayı taa bir kere – birkaç kalın ses birden ötiy:

– Moskayı idiniz de Moskayı mı aarıysınız?

– Aman, dādu, tez içeri! Bu diil islää iş. Bunnar salt fenalık ya evden yırak.

Taa babu lafını bitiremiy, tavanda bir lumburtu kopuşıy, bir ulilinga', sıklık baardıy – ev sarsalanıy.

Babuyılan dāduyu titiremek alıy. Babu em stavrozunu yapıy, em de dāduya yalvarıy:

– Adi, dāducuum, adi, canım, tez kaçalım! Gidelim agalara yaşamaa. Bizim evi şansora sardılar evden yırakla. Onna bizi bundan beeri raada brakmazlar. Burada göz mü vardır nece kıpmaa?! Büük te averiyamız yok e. Diil mi iki tauklan bir horoz Arta kalsın şu bordey! Adi, dāducuum, adi tez kaçalım.

Aliveriyle ne sırtına var nece giyebilmää de – hu! – kaçmaa.

Lumburtu taa yızlanıy, türlüm-bürlüm sesle işidiliy. Dāduylan babunun ötläri Patlayazmışla. Agasinnara kadar nası-nece sardırmışla.

Bu zulumna, bu ırsızla, iniyle tavandan da kaplıyla dāduylan babunun evini. Ne vardı nece yapsinnar iki ihtär bülesinnere?

Bu aydutla sürgü çekmişle" diil saade imeeye-içmeye, ama bitkide dāduylan babuya da.

Annattı Kemençeci M. İ.

Yazıya alındı 1993 yılda dekabride.

**Ulilinga – mpevoza.*

***Sürgü çekmää – burada: bitirmää, süpürmää.*

POPAZIN ÇIRAA İOAN

E, te ne zamansa varmış bir zaabit adam, bir zengin çorbacı. Onun da varmış üç oolu. İkisi – varsın-gelsin, ama üçüncüsü, em küçüü, ahmacıkmış em de deliceymiş. Adıymış ta onun İoan.

Astalanıy bunnarın bubası da ölecää zaman pay ediy averiyasını oollarına. Varmış onun üç öküzü, iki biigiri, e te bilmem kaç ta ektar topraa. Şindi pay edirkene İoan istemiy ne toprak, ne biigir, kää ona beki biigir düşmeceymiş de, istiy o salt bir buynuzlu öküzü – Bräzuyu.

Öliy bubası. Batiläri, ortak olup, o iki biigirlen em iki öküzlen kullanıylar o topraa epsini çalışa-çalışa. İoan batilärine iç yaklaşmazmış, yaparmış kendi bildiini. Batileri de onun adını sansı iç bilmäzmişler – Delice indirärmışler, Delice pindirärmışler: “Çekil, Delice!”, “Engel etme, Delice!”, “Eh, Delice, sen de ev olacan da sen de uşak bakacan...”

Bıkılmış Delice onnara pekçe da te bir gün sabaalen bildirmiş batilärine, ani o, İoan, bu evden kırlayacak, ani onu bu evde bişeye sayımıyla.

– E, te biz kannı yaşlarlan aalaycız senin için. Başkası sa senin için kim ne yanmış. Adi git-git, te bekliyeler seni sıcak tüterek kolaçlan.

– Adi git, – demiş öbür batisi, – ama bak, sabaa geeri dönmeyesin.

– Ko gitsin. Aardından bir de taş atacam, aldamaç ta dökecem, – demiş büyük agası.

Aliy İoan öküzü edääne da çıkıy auldan. Varmış onun bir de kavalı. Beenärmış Delice kavalda çalmaa, taa çok yalnız-yalnız bulunurkan. Koyıy kavalını da koynu cebine. Needine koymuş: “E büle olacak mı? Elbetki, ben lâázım neredeyse kuytulanayım em bir parça sofra bulayım”.

Da başlıy o oyankısına, buyankısına soruşturmaa, kime lâázım çırak. Süliyle ona, ani te bu küüde bir popaz soruşturıy çırak, ama neçinse onda çırakla iç bir yıl da dayanamıyyla, kırlıylar. Em popaz vermiy onnarın ödeklärini.

– Yok bişey, – demiş İoan, – ben bulacam batüşkaylan matuşkanın kolayını.

Da o gidıy yannaşıy o fena anılmış popaza çırak.

Şindi biz annaycız, neçin o popazda durmazmış çıraklar, bileciiz popazın minzasını, kıskançlunı, kara neetlärini.

Popaz demiş İoana büle:

– Güdecen koyunnarımı em keçilärimi, em ne taa buyuracam, epsini yapacan. Eer küsärsen bişey için, arkandan tasma çıkaracam.

– İslää, batüşka, ben buna kayılım. Ama sen de bana küsme. Eer sen küsärsen bana, ben senden tasma çıkaracam. Var nece iç ödemeyesin bana. Ben kayılım buaz tokluuna da işlemää. Salt yılın bitkisinde bir kat ruba al bana. Em var benim bir öküzçüüm, ben onu da alıym yanıma. Küsmiysin mi, batüşka?

– K smiym,  lan, k smiym. Bırda yok neye k sm  . Nası annaştık,  le de olacak.

Batüşka da, matuşka da sevin rmişle, ani artık bulmuşla otürlü çırak, nece onnara yarıy:  dek istemiy, paa d  miy.

Bir gün ge iy, iki gün ge iy – vakıt gidiy. Bizim  ıraamız ayvannarı g diy, ama doyurarmışla onu pek prost. Fas le  orbası ya mercimek  orbası, onna da sulu. Ani var bir cümbüş lafı: sua paçalarını da gez içinde – i  bir tene de tutmaycan. Popaz sa  zden ep yaa-bal* – sırdıy, yalpak lafediyy:

– K smiysin mi,  lan?

– K smiym, batüşka, k smiym. Yok neye k sm  .

Aklinca  lan düşünürmiş: “Ne yapayım ben buna da kızdırayım onu, çıkarayım öfkesini?”

L  zım s lem  , ani otladarkan koyunnarı em ke il ri,  lan kaval çalarmış, da ayvannar em otlarmışlar, em oynarmışlar. Şindi bir kere, açan koyunna otlarmışla çalılık içinde, paysınmış  lan kaval çalmaa.  alarsan- alıy, koyunnar da oynarsan-oynıy. Açan aydıy, getiriy ayvannarı eve, – o koyunnarın sırtları! – daran-peran, pak deli karı kafası. Koyunnarın kimi-si deki  ıplak.

Matuşka urulmuş gibi kalmış, ama ıstırmamış. Bat şkanın i i bulgur   diy, ama yok ne yapsın.

– Ne o, bre  lan, ne o koyuncukları yoldurdun mu, ne? Osa yabanılara mı paralattın?

– Yok, batüşka, ben onnara kimseycii sokultmıym. Ne var, ben kaval  alırken onnar çok oynadı.

– E ne, k  r emen oynarken l  zım yapaaları mı yolunsun, ne? Em de nerde görmüşün, ayvan çalgıya oynasın?

– Onna, batüşka, çalılık içinde otladıla.

– E ne,  ayır-çimende er mi az, ne, da çalılık içinde otladıysın?

– Sen ne, batüşka, küsiysin mi, ne? D n arkanı ozaman.

– K smiym,  lan, k smiym.

Şindi popaz düşüniy gitm   de siiretm  , bakmaa, n bıy orda  lan.

  len devirildiinen, gidiy bu saklı-saklı, e i iy bu tolokaya, bir tarafta da varmış  alılık. Koyunna enez girmiş  alılaa otlamaa. Popaz da giriy orayı da saklanıy.  lan onu denemiş.  ekediyy  lan kaval çalmaa.  alıy ama! – türlü avala kıvradıy! Batüşka da durgudamıy kendini: oynarsan-oynıy.

 lan çalmış gün kauşunca. Bat şkanın rubaları olmuş param-parça – etl ri görüniy.

**Yaa-bal olmaa – yalpaklanmaa, savaşımaa beendirm   kendini.*

– Hu! – dârmış. – Sataştık püsküllü pıtıraa. Nası kurtulmaa acaba bu eriften?

Çoban – çırak İoan – otladıy taa braz ayvannarı da geliy eve. Popaz da beklıy islää karannık çöksün, ki kimseycik görmesin onun partallarını, da sora saklı-maklı etmiş eve. Matuska kollarını yayıpta şaşıy:

– Aman, batüşka, ne bela geldi senin başına?

Annadiy batüşka, ne görmüş da bitkide deyiy:

– Lääzım nası-nece almaa ondan o kavalı. Biz bu koyunnardan büle bir kila da yapaa alamaycız. Süle ona, matuska, sabaa gitmesin koyunnarlan. Ben kliseden gelecem üülende da lafedecem onnan.

– E güzel baarlı çalıy mı?

– Brak, sorma. Nası, senincesine, o üle uygun becermeydi çalmaa, ben oynacudım mı rubalarımı yırtıncak? Ne minnet şey o acaba?

Şindi sabaası, açan batüşka gidiy kliseye slujbasına, matuska çaarıy çıraa da süliy, ani istârmış seslemää onun kaval çalmasını. Popadiykanın keskin avezi varmış çalgı seslemekten yaa. Pek beenârmış o becerikli, uygun çalgı-cıları. İoan ona demiş:

– Gir, matuska, sandık içine, yat onun içinde da sesle. Ben asacam sandı şeytan kirişine da üle çalacam.

Matuska kayıl olmuş. Giriş o sandaa, astırıy kendini şeytan kirişine. Açan çırak çekediy kavallan çalmaa, popadiyka başlıy sandık içinde oynamaa. Oynıy ama! – diil şaka, bütün ayakça kalkmış. Lümbür-tümbür! – dur-gudamıy kendini. Düşiy matuska ere, kalkıy – a gene oynamaa!

Göriy İoan, ani matuska çok farımış, da bitiriy çalmayı – canı acımış matuskaya.

– Matuska, – demiş İoan, – yaptırıšana bir islää imää. Nası geldim size, taa bir adamcılaan aş görmedim, imedim. Ne, çıraan yok mu canı, ne?

– Yaptıracam, İoan, yaptıracam. A te batüşka da etişti. Batüşka, ne İoan diil mi can, ne? Biz onu neylen doyurıyız, a? Fasüle çorbası? Mercimek, borç, laana suyu... – başlamış dikleşmää matuska, İoandan yaa olarak.

Pek şaşmış popaz. Tombarladıp, çevirdip gözlerini, sormuş:

– Mari, ne oldu sana? Sen ne, akıldan mı bozuldun? Sen çıraklardan yaa mı başladın olmaa? Nası iş o? Tez içeri!

Şindi popaz dönüy İoana:

– İoan, ver kavalı bırayı!

– Batüşka, – deyiy İoan, – ben açan geldim sana işe, kaval için bizde laf olmadıydı. Sen bana buyur iş em doyur beni, nece düşiy. Ben oldu birda kaç ay işliym, ama bir de üün görmedim lokmaylan manca. Su iyiym, su da içiyim. Sen ne, küsiysin mi bana, batüşka? Ozaman dön arkanı...

– Küsmiyim, İoan, küsmiyim.

– İslää, batüşka. Raz küsmiysin, kestirsene bir koyun, yaptır bir adamcılaan imää de ben iyeyim doyunca el-aalem gibi.

– Kes, İoan, kes, pişirdecem. Salt o kavallan, yalvarıym, çalma başka.

– Angısını keseyim, batüşka?

– Bak, angısı sana dooru, senin gözüne bakacak, onu da kes.

Almış İoan bir dilim ekmek, gitmiş koyun sürüsüne. Ačan göstermiş, uzatmış dilimi, koyunnar epsi ona dooru geliy, epsi onun gözüne bakıy. Geleni – kesiy, geleni – kesiy... sürü artık yarı olmuş.

Batüşka etiştirip geliy:

– Aman, İoan, nâbiysın sen?

– Nece dedin, batuşka, ben üle de yapıym. Te bak, gör kendin de: bana dooru gözüne bakıylar. Küsiysin mi ne, batuşka? Dön arkana, tasma çıkarayım.

– Küsmää küsmiym, İoan, ama yapma üle başka. Nâbacam ben şimdi bu kadar kesilmiş yaanıy?

– Sen, batuşka, deyedin “Kes bir, iki ya üç koyun”, sen dedin “Kes, angısı sana dooru, senin gözüne bakacak”. Sen umut etmedin, ani onna, şu koyunna, epsi bana dooru bakacak.

Geçiy taa bir-iki gün. Popaz düşünmekten artık uykusuz kalmış.

Şindi bir gece bunnar matuşkaylan lafediyle, nasaatlanıyla, ne yapsınna da nece kurtulsunna bu beladan, bu yaramaz minnetten.

– Matuşka, biz salt läázım kırlayalım bu evden, deyiş popaz. – Sen ne deycen?

– Ben de üle düşüniyim. Ne, başka küüde popazlık mı edemeycen!?

– Param var. Alacınız ev de, ayvan eniden edineciiz. Bu erif bizi döşää düşürecek. Adi azırlanıyz da erken kalkıpta kırlıyz. O duymasın deyin yayan çıkacınız, koşmaycınız taliga.

Azırlanıylar: alıy popaz paalı-paalı kiyatlarını – Evangelıyayı em taa başka, doldurıy çuala. Yatıylar dinnenmä.

Çırac sa gündüzden girmiş te köşeye, camal aardına saklanmış. Epsini işitmiş. Ačan saabisiler uyumuşlar, bu çıkıy usulcuklan köşeden, çıkariy çualdan kiyatları, brakıy iki-üç büük kiyat. Kalan kiyatları saklamış. Giriş bu kendi çuala, örtiy tepesini bir-iki kiyatlan da bekliy, ne olacak.

Erken, sabaa horozlarınnan bile, kalkıylar çorbacılar. Popaz baalıy çualın buazını, matuşka yardımını ona çualı sırtına urmaa.

– Bı! – dârmış. – Ne okadar aar bu çual. Neler sıkıştırdın ona? Nası taşıyacan?

– E, allaa kiyatları, elbetki, aar. Dinnene-dinnene gideciiz. Salt emen küüden çıkalım.

Bulacam ben sora aşırıdan bir yardımcı.

Nası-nece etişiy bunnar göleden. Soluklanıp braz, bşlıylar gölü geçmää. Geçärken, çualdan ses geliy:

- Kaldır, kaldır, batüşka, çualı - İoan yıslanıy.
- Ih, bak sen ama: apostolu İoanı da küstürdüm. - Yapıy stavrozunu. - Prost et, allahım!

Direşe-direşe, nası-nece te geçtile gölü. Emmetten de artık aydınlanmış. Te gün duuyı.

- Adi, matuşka, çıkar ordan zembilinden bişey-bişey imää, azırla üzär gramcaaz. Ben de çıkaracam o yıslanmışları, yayayım kurusunnar biz iyincek, braz dinnenincek.

Açan batuşka açıy çualı, - göt üstü düşiy:

- Ah, ne iştir bu?! İlik için denmemiş: neden kaçısın, ondan kurtulmazsın.

Çıkıy İoan çualdan:

- E ben size näptıydım, bre batüşka? Başınızda kaya mı çevirdiydim? Osa işi-me mi bakmazdım? Diil kıvrak büle. Caba popaz işliysin, narodu üürediysin.

Ne, küsiysin mi, batüşka?

- Küsimiyim, İoan, küsimiyim. Adi iyelim etmek te sora düşünciiz, ne yapmaa. İyiyler, oturiylar dinnenmää. Açan İoan gidiy braz gezinmää, batüşkay-lan matuşka annaşıylar İoanı yok etmää.

- Sen, matuşka, döşet birii su boycaazına üçümüze de, döşet töö çarşafı. Bak, uyuma, salt yap kendini uyuyur. Sudan taa kenara döşet İoana, ben yatacam ortada, sen de benim yanım sora. Ben bekleycem, nezaman çırak dalacak derin uykuya, da itirecem onu suya. Ben itirdii gibi onu tez emen kal-kacam, sen de kalk, bakacıız, kollaycıız buulsun.

- Aman, batüşka, günaa altında kalacıız! - Matuşka stavrozunu ediy.

- Şansora yok neye korkmaa. Görmıysin mi, nece iş gidiy: ille biz onu, ille o bizi.

Geliy İoan, oturiy popazın yanına da sorıy:

- Ne yapacıız, batüşka, ne düşündün?

- Brak, İoan, ne prost duyıym kendimi. İç yok ferim* adımıımı da yapayım. Ya sesle beni, yalvarıym. Adi dinnenelim bu gece bırda. Yaz diil mi, ne? Üşümeyciiz e. Sabaa lääzım bırayı gelsin kayıkçıla, onna bizi geçirecek. Evde var izmetçile. Bir gün iki olmaycak e. Ne, gün çuala mı girdi, ne?

- İslää, batüşka. Ko üle olsun. Ben yok nereyi alatlayım. Neye siz kayıl, ona ben mayıl.

Da te avşam olıy. Matuşka döşediy, nası annaşmışıla. Ama İoan diilmiş o proslardan, nece batileri onu sayarmış, o keçesini sudan çıkaracak. An-namış İoan onnarın şiretliini. Yatıy, ama iç gözünü de kıpmıy. Batuşka birde-ikide ep sorıy:

**Yok ferim - yok kuvedim.*

– Uyuyıysın mı, İoan?

– Uyumıym, batüşka. Ep o zavallı ayvancıklara düşüniym: oldu iki sutka aaç durıyla. Nekadar ben pişman olıym, ani uydum sizin aklınıza da çıktım evden. Ben sandım, siz benden kaçmaa istiyisiniz. Dedim, bakayım, annayım, nedemeye’ onna benden kaçıyla, neye küstüle?

Geçiy taa birkaç saat ta yorgun popaz em karısı uyuyıyla, te artık derin uykuya dalmışla.

İoan usullan kalkıy da geçiy matuşkanın ötääнна, yatıy. Sesirgeniy: batüşka ep üle uyuyıy, foruldiy, sansı fasüle kaynadiy. Çoban sessizçe dürtiy matuşkayı. Ette! – uyandırmaa zorca! Matuşka da dalmış derin uykuya. İoan taa bir kere yızlıca dürtiy onu em yavaşıcık şıpırdadıy kulaana: “Çak yızlıca şuna bir kakma, yardımna bana”.

Matuşka kaavi, kollu-kuvetli insasnmış. O üle bir kakma çakıy, ani ikinciye lâázım olmy itirmää. Bir yızlı şaldırtı işidiliy, ama insan sesi bişey yok. Gölün bu kenarı setliymiş, derinceymiş.

Popadiyka döniy öbür yanına da gene dalıy uykuya.

Açan sabaalen uyanıy da görüy, ani İoan oturiy göl boyunda, ama batüşka yok, matuşka annıy bu gecede ki uyku sersemni yaptı yannışlını. Ama yok ne yapsın em yok kime küssün ya aalaşsın. Sulandırıy braz kendini da oturmuş bekliy, ne deyecek İoan.

– Eh, islää adamdı batüşka, akıllıydı, ama, kupayım, pek çok kıskançtı. O kıskançlık ta onun başını idi. Er içinde de bulunmy da barlii deyelim: “Topracı ilin olsun”. Adi nâbacıız, matuşka? Küüye gidelim. Lâázım annadasın, ani buulttun batüşkayı da kapana giresin. Benim de sana canım acıy. Ben kaybeleydim, – benim aardımdan yanan iç yok, aarayan da gene. Ama batüşkayı yaarin-öbür gün aaraycakla. Sen, matuşka, otur, yaz bir parça ki-yat eve baş izmetçiye, ani siz batüşkaylan gittiniz filân küüye, ani batüşkayı orayı geçirdiler popazlık etmää. Nası lafettiyydiniz batüşkaylan: “Para var, alacıız başka ev, ayvan da edineciiz...” Te ben kalacam batüşkanın erine. Verecen onun dooruluklarını (dokumentläri) bana. Alınacıız seninnen da yaşaycıız. Korkma iç: ben seni küstürmeycem. Salt gitme bana aykırı Kayıl-sın mı, matuşka?

İkıtı-mıkıtı... – matuşka yok nâpsın.

– Kayılım, – demiş.

Masal da bitmiş.

Annattı Kemençeci M. İ.

Yazıya alındı 1993 yılda noyabride.

**Nedemeye – neçin.*

KISMET

Bir küüyün kenarında varmış bir adam, onun onbirinci çocu duumuş. O gece bir de dādu gezirmiş da gidiy, uuriy gecelemāa bir boyara. O boyar kable-diy dāducuu, ama kabletmiy bütün üreklen, koyıy dāduyu nerede slugalarıymış.

Duuduunan bu çocuk, geliylar bu dāduya üç karı da annadıp sorıylar:

– Te küüyün kenarında filān çobanın duudu onbirinci uşaa. Ne kismet yazalım ona?

– Te bu kışla, – deyiş dādu, – o çocuun olsun.

Boyarın da slugası işidiy.

Sülediyne, karılar gidiyle.

Ev saabileri, slugalar kalkıncana, dādu gitmiş. Sluga annadıy boyara, ne işitmiş bu gece.

E nası dāduymuş o, ani ona gelmiş üç taane karı sormaa, ne kismet yaz-maa. Boyar kendi de, karısı da tutuniylar dāduyu aaramaa. Ama dādu yok birerde (bulacan dāduyu!) – gitmiş uzaa.

Nāpsın bunnar şindi? Düşüniyle gitmāa almaa o uşaa maana aaretlik. Paysınıyla yalvarmaa o çobana versinner bu çocucaa onnara, onnarın çocuk evlatları yokmuş, saade varmış bir kızçaazları. Ama insan istemāzmiş uşaa-nı vermāa, neçin ani uşak onun. Girişiyler boyarlan karısı demāa, yalvarmaa da akıla koymaa adamı:

– E birda taa mı islāa yaşaycak ta, siz kalabalık ta, fikaara da. Bizde çocuk yok, salt bir kızımız var.

E, kayıl olıy adam. Sarıylar-sarmalıylar uşaa da veriyle. Kışmış,

kaar derinmiş. Şindi bunnar gelirkene – orda nası-sa bir bayırdan – gö-miyler uçacı kaar içine – sarılıca ülece. Kimseycik bilmiy. Geliylar eve.

O vakıt ta varmış kârcıla. Kârcıla almışlar biigir, nerdense geliyle. Geliy-le de uzaktan deniyle, ani kaar tütiy. Ne tütsün orda? Açan ahtarıyla, bakıyla – uşak. Birinin de iç yokmuş uşaa. Adam sevinmiş. Çıkariy kojuunu, sarıy uşaa, bütün enine sokıy uşaa, makar ki uşak sarılı.

Bu küüye de giren o boyarın kırçmasına uuramadaan yokmuş nece geç-sin, osoy gezik erdeymiş kırçması.

E, bu kârcılar, nası e, üşümüşler, suuk, uuriylar kırçmaya: bir filcan çay mı içmāa, şarap mı, bir çini çorba mı imāa – yısınmaa. Uuradıcaan, onnara sormuşla:

– E bu uşak ne e?

– E, koy onu içeri, yısınsın, biz iyip bişey, içince.

Ev saabilieri se uşaan rubalarından tanıylar uşaa. Sorıylar:

– Nerden sen aldın bu uşaa?

– Biz bulduk onu.

– Siz brakın uşaa bize, bizim de yok uşamız, bize de lăázım uşak. Siz suukladacınız o uşaa. Te üle de, te büle de – ne yapıyla, ne ediyle – çor-bacılar alıyla uşaa.

Şindi bunnar çok düşünmiyeler – koyıylar o uşaa bir yaşıık içine, mihliylar da öldürmăä kıyıışmıyla – atıyla su üstüne. Uzak erde de varmış bir manastır. O manastırı da işlărmişle, düzărmişle – o gene yıkııarmış, da onu birtiremăzmile.

Bu uşacık yaşııklen üze-üze çıkıy bu manastırın kenarına. Ordakı kalu-gerkala* alıyla o uşacı, bakıyla, büüdiyle.

Nası o uşak giriş o manastır, birtadaaan iş okadar ilerliş, ani manastır bitiy:

Büün bukadar duar işliyle – yaarina sansı taa çok olıy. Ozaman uzaktan da çok gidirmişle manastıra insannar. Şindi de gidiyle, ama siirek.

Da işidiliş dolaya, ani bu manastırın iç gitmărdi ileri işi, ama nası töö uşaa bulmuşla, ozamandan beeri iş pek ileri gidiş.

Bu boyarlar gene şüpleniy onu. Uşak ta artık büümüş – olmuş koca çocuk.

Şindi boyar karısınnan gidiyle o manastıra. Duriyla nekadar vakıt te dur-suala. Te daalış açan epsi kişiler, bunnar kalıylar orda ikisi. E, boyar ada-mın ererde treçarası** var. Bunna sorıyla:

– E, te işidărdik, ani sizin iç işiniz ileri gitmăzdi.

Onnar süliylar, nası var. Kim biliş, ne senin kalibinde var. Annadıylar: te büle-büle... Sayılış o çocuun uurunnan şindi ilerlişler. Boyar süliş:

– Çaarsanız o çocuu bırayı da görelim onu.

Geliş çocuk.

– Bilişsiniz mi ne, – deyiş boyar, – biz geldik bırayı, ama biz az para almışık.

Bırasını biz pek beendik da braz biz de yardımıyalım paraylan. A yol-layım bu çocuu bize kadar, biğirimi de verecem da genç gibi yızlanıversin. Ben verecem bir parça kıyat. Brakacınız mı?

– E, istirseydi, gitsin.

Çocaa saydı ne dărmişle, o epsini yapırmış. Pek seslărmiş.

Veriş boyar atını, bir parça da kıyat yazıy, koyıy kanvert içine.

Te yollanış çocuk. Boyar sa yazmış kıyatta: “Açan bu çocuk gelecek bize, paraladın onu köpeklere, iç parçası da kalmasın, biz eve etişinecek”.

E, çocuun şüpesinde, aklısında bişey fena yok, kalibi dooru – koyıy kıya-di cebine de gidiş.

Geliş, etişiy bir çeşmeye. O çeşme boyarın evine yakınmış. Boyarın sa kızı şindiyadan iç gitmemiş o çeşmeye. O sabaa sa erken gidiş o çeşmeye da

*Kalugerka – manaşka.

**Treçara – hatır, saygı.

göriy biigiri. Taa uzaktan tanıyır: biigir onnarın. Bir de çocuk, çocuk sa güzelmış! O da – bak uzaktan, ani gelmiş – yorulmuş da uyuklamış braz çeşme başında. Aydınnsın islää da soruşturacak. O sefte gelmiş biray – evi nereden bilecek bu semtte*.

Kız baksa – cebinden çocuun kıyat görünüy. Kız alıy kıyadı, tanıy: bubaşının yazısı. Açıan okıyır o yazıyı, alıy da diiştiriy o kıyadı, yazıy başka türlü: “Bu çocuk açan etişecek bize, tez azırlanasınız düüne”. Sayılıy, boyar kızını verecek bu çocaa. Koyıy kız bu kıyadı çocuun cebine da gidiy.

Çocuk uyanır, soruşturır boyarın evini da etişiy. Çıraklar okuducaan kıyadı, kablediyle çocu sırasınca da başlıyla düüne azırlanmaa.

E, boyar sa bekliyi bırda manastırda bir gün, iki – çocuk yok. O biliy, ani çocuk şinden sorası yok, ani öldü, da deyir:

– Ben gittii gibi onu geeri yollaycam. – Sayılıy, gene yalan süliy. – Bezbel-li, bulmadı evi mi, näpti?

Geliyler eve:

– Ne o siz?! Näbırsınız?!

– E, te kıyat senden geldi, – deyiylar çıraklar.

Kızın da yazılarını bubaşının yazılarından yokmuş nece ayırmaa, tanımaa.

Yok näpsin boyar. Çıkariylar düünü başa, ama adam diil “dovolen”, o ep düşüniy, nası çocu yok etsin. Şindi boyar deyir, ani var üle bir uzak er, nered e sülärmışle, ne o kısmet, orda sülärmışle erbir kişinin kısmetini. Ama oray giden geeri gelmâzmiş, siirek kişi saade kurtularmış. Bubaşının, kaynata olacaan, ep ürää dönmiy, brakmıy. O deyir çocaa:

– Git sen oray da bak, sor, bizim evin var mı esabı? – Okadar çokmuş averiyası, zenginii.

E, satılı çokkana, alıcı da çok: o küüye giren, açan orayı uuramadınan, yokmuş nece çıksın ordan. Satıldıcaan çok iş, kazancı da çok.

Çocuk ikilemiy lafını – gidiy. Gidiy – etişiy bir suya. Orda varmış bir büücek adam, kayıkçı: geçirirmiş ep o sudan ötääna, berääna. O sorıy çocaa:

– Nerey sen, ba çocuk?

– E, te gidiym annamaa bizim kışlanın kısmedini.

– E-e, çöcek, – deyir kayıkçı, – beni de sorsana, uşaa. Ne, ben bütün yaşamamı ep bu suda mı duracam, işleycem?

– Var nece sorayım, – deiy çocuk.

Yollanıy çocuk taa ötee. Baksa: bir üük üstünde sallanarmış bir adam.

– İ-i, çocuk, nerey sen gidiysin be?

*Semt – maallä.

– E, te gidiyim sorayım kismet.

– Ey, çocuk, beni de sorsana. Ne ben bütün yaşamamı ep büle mi sallanacam, ne?

– Sorayım, – kayıl olıy çocuk.

Gidiy çocuk taa ötee dooru, ileri. Etişiy bir daalaa, artık dayanıy o eve. Adam yokmuş evde, karı evdeymiş. Karı, görünce çocu, deyi:

– Ih, çocuk, nası sen geldin biray? Kocam görürse seni, o saat öldürecek.

Çocuk annadiy, nedemeye gelmiş, sorıy, o boyarın kışlasının var mı sayısı-esabı, em de o iki adamnarın soruşlarını-sımarlamalarını da süliy.

Karı yapıy o çocu tarak da koyıy başına. Ačan avşamnaan geliy kocası, taa kapudan sorıy:

– Ne o birası kokıy yabancı tene?

– Ne o sen? – deyi karı. – Nerden? Sen kim nerde gezdin.

– Akına, ben gezdim.

Şindi yatırkana döşekte karı dârmiş:

– Adam, ben evel bubamdan işidârdim, te o küüde varmış bir boyar. Var mı o boyarın zenginniin esabı?

– E, satıy çok ta onun için o da zengin. Ačan adam ihtârlaycak, satmaycak okadar, da zenginii de iisilecek.

– E o su üstünde o adam bütün yaşamasını mı üle işleycek? Onu iç mi bulunmaycak diştiren?

– O, – deyi adam, – duracak su üstünde biriy küreklâri verince başkasının eline. Üleliklen kurtulacak.

– E üük üstünde o adam taa çok mu sallanacak? – sorıy karı bunun da kismetini.

– Nası adam o? O diil adam, o – para. O sallanacak birii birkimsey ona urmayıncak bir moçiga. Erersi, o üügün üstü, para dolacak. Çocuk ta bunu işidiy. Karı, sabaası, adamı gittiynen işine, süliy çocaa te büle-büle işler, bir de moçiga veriy onun eline da deyi:

– O senin kismetin, adi git.

Şindi çocuk etişiy o üügün yanına. O adam sorıy ona:

– Ne ba, sordun mu benim için de?

– Sordum, – deyi çocuk da açan yaklaşıy üüğe, urıy o adama bir moçiga – erersi altın para dolıy. Alıy iki iybe gözü* altın da gidiy çocuk.

Ačan etişiy o su boyuna, o su üstündeki adam taa uzaktan sorıy ona:

– Nası ba, sordun mu benim için de?

– Sordum, – deyi, – te geçeyim gölün ötäänna da süleycem.

**Hiybä gözü – hiybenin bir bölümü.*

Açan geçiy beräänna, süliy:

– İ-i, senin işin kolay. Açan gelecek bir başkası, ver onun eline kürää de o kalacak senin erine, birtadaan sen de kurtulacan.

E, te çocuk etişiy eve. Açan kaynatası görüy onu bir iibe altınnan sırtında, tamaalından unudıy sormaa da kışlasının sayısı em kısmedi için, ne annadı çocuk.

Boyar sormuş:

– Nerden bu altınnar, ba?

Çocuk demiş, ani te filän erde bir büük üük üstünden.

– Taa var mı?

– Ehe-he – dolu, üklü!

Tez boyar kapıyı iki çual da yızlanıy üüge. Açan etişiy o suya da piniy kayaa, o kayıkçı deyiy ona:

– Tut aazıcık kürekleri.

Bu aldıcaan eline kürekleri, adam çıkıp kenara kurtulıy, gidiy, boyar da geçirärmış insannarı ötääänna, beräänna.

Çocuk ta kalıy, nasıl yazılmış, bu evin çorbacısı.

Annattı Topal Vera Efimovna.

Yazıya alındı 1992 yılda.

DELİCE

Bir boyarın varmış üç oolu. E, yaşamakta türlü-türlü olıy. Te astalanıy boyar, duyıy, ani şansora ölecek. Çaarıy oollarını da süliy:

– Eh, oollarım, ben bu günnärde ölecem. Gözüm taa açıkkana payedeyim averiyamı, da saalıcaklan kullanın.

E, te kaç ektarı varsa, süliy angı ooluna kaç düşiy payına, em de taa sorıy, angısı ne taa istiy. Büük oolu demiş:

– Bana ver faytonu iki biigirlen.

Ortancısı demiş:

– Bana, buba, ver bir çift öküz arabasınnan.

Küçüü de, angısına epsi sınaşmış demää Delice, büle sülemiş:

– Bana da, baka, ver kırık buynuzlu bir öküzü.

Bubaları öldüünen bu üç ool yaşıylar birerde, salt nereyi läázım olduunan, erkez kullanarmış kendi ayvanını.

Bu küçüü, Delice, pek çok zarar yaparmış. Ahmacık, açık aazlı, birde-ikide, ateş tutuşturmuş aulda. Deki-deki yaktıydı evi. Gene aulda batisinne etiştiriyile da süündüriyle.

E, te öküzü de Delice bıkmış bakmaa. Başlamış mırıldanmaa:

- Bati, ben gidecem da satacam bu öküzü.
- Năbayım, - deyiş büük batısı, - öküz senin, ne isteycen, onu da yapacan. Sat, bak salt parasız vermeyesin.

Gidiş bu şimdi. Geçärmış bir daalık içinden. Bir de aaç, kart olmalı, yaparmış:

- G1-1-ırç! G1-1-ırç!

- Aa-a! İstiyisin öküzü almaa!

Aaç gene:

- G1-1-ırç! G1-1-ırç! - esannarmış*(*esannamaa - kararlamaa, hesaplamaa) kendi bilimine Delice. - İstiyisin almaa öküzü, ama yok şimdi paran? Yok zararı. Adi ben bekleycem. Annaşacınız biz.

Bu şüşekil baalıy öküzü aaca da geliş eve. Batisinne sorıylar:

- Năptın, va, Delice, sattın mı öküzü?

- Sattım e, ne. Bir ihtâr aaca sattım.

- E ahmaa! Aaca satılır mı, va? İnsan mı o, ne? Ey, allahçım, taa neler sen yapacan?

- Năbayım e, açan o istedi almaa: "gırç" ta "gırç", "gırç" ta "gırç" - braa-madı beni raada. Ama şimdi ödemää yoktu parası. Dedim ona, ani gelen perşembeye kadar azırlasın parayı. Gelecem para için. Eer azırlamarsa, - kesecem onu! Sanmasın şaka!

- Năptın öküzü e, ba?

- Aaca baaladım - năptım.

- Erleştirdin öküzü, dangalak!

- Olmasın kahrınız, korkmayın.

Şimdi geliş perşembe. Alış bu nacao da yollanış parayı istemää. E, etişiy. Baks: öküz yok, aaçta saade çatı baalı, aaç altında da yıvarlanış kemikle. İmiş öküzü yabancılar. Aaç sa ep üle gırçlarmış.

- Ne gırçlıysın? - sorarmış Delice. - Öde öküzü, ver parayı.

Aaç gene:

- G1-1-ırç! G1-1-ırç!

- Ne?! İdin, patladın öküzü da şimdi, tok köpek, gırçlıysın! Ödemää, elbetki, aar geliş. Te ben seni şimdi erleştirecem.

Alış nacao da - trak-trak! - çekediy kesmää. Bir-iki nacak urıy - fırlıy bir altın; taa bir-iki - taa bir altın.

- A-a-a! Korkıysın?! Sıbdıysın altınları birär-birär. İlkten ödeyemedin e? İslälıklan yoktu mu nece? Şimdi ben sana nekadar kızdım, salt yok ediyim dünnădan.

Taa yıızlan, ne kuvedi varsa, urıy - aaç düşiy ere, bir yıvın altın fırlıy içinden. Bu acının sa çürük oygu deliine aydutla saklamışla altınlarını.

Geliş bizim şu çocuumuz eve. Taa tokattan baarmış:

Baticik! Koşun öküzläri, aydin altinnarı almaa!
– Sus, ba deli! Taa büücek yalan kuruşturamadın mı? Seni inanmaa – var nece torlak kalmaa.

– Dooru,va! Yıldırıcum ursun, dooru,va!

– Adi koşalım, gidelm bakalım, neyi acaba bizim bu şüşekil altın sandı. Em de braz yakacak getiririz, – demiş büük batisi.

Koşıyla, gidiyle. Etişiyile daaya. Baksala – em akına da: bir tepe altın!

Dolduriylar taligayı, örtiyler otları da – ay eve! – öküzleri yorttutarak.

Şindi läüzüm olıy ölçü: payetmää altinnarı. Yollıyyla Deliceyi popaza, iste-sin onun demirlisini.

– Bak ta, – deyiylar, – süleme, ani altın ölçeciiz, süle, ani darı ölçeciiz.

Geliy popaza da deyi:

– Batuşka, versene sizin demirliciinizi. Altın ölçeciiz... A-a-a, aka, diil, darı ölçeciiz.

Batuşka sürüştüriy braz tutkal*(Tutkal – kley) demirlinin dibine da tut-sin Delicenin yalannarını.

Getiriy bu demirlicii. Batisinner süliylar ona:

– Dur dışarda da bak aç islää gözlerini: bak birkimsey gözletmesin, gör-mesin bizi. Biz de ölçeciiz, paylaşıracız.

Batileri giriylar içeri payetmää, bu da gezinirmiş bir moçıga elinde kapu önünde.

Varmış onnarın bir de keçileri. Geliy şu (canına karezi, olmalı, varmış) keçi da başlıy çüümää pençere altında. Käär de o içer pençeresinin altına, nerede batisinner saklı işliylar.

– A-a-a! – geldin gözletmää, näbiy batiler! Te ben seni şindi erleştirecem.

Çakıy keçiye bir-iki pardı – öldüriy keçiye. Da atıy onu aulda bulunan bir kör pınara.

Popaz da tamaalından dayanamıy da geliy annamaa, ne bırda ölçiyle, maana ona şindicik tez läüzüm olmuş demirlisi.

Delice de kendi-kendine därmış: “A gel, gel. Te biri baktı – istedi bilmää, ne olıy – buldu erini. A gel, ben seni de erleştiririm”.

Çekiliy dangalak evin köşesine. Popaz sin-sin* geçärmış pençerenin uurundan. Bu çıkıveriy ansızdan da kaptırıveriy bir moçıga popazın kelle-sine. Popaz cingiliy. Atıy popazı da pınara. Delice var delice – ne var nece ona yapasın?

Popadiyka bekliy, nekadark beklediseydi, göriy, ani popaz neçinseydi oyalanıy.

Deyi: “E gideyim bakayım, ne oyalandı okadar batuşka”.

*Sin-sin – sineräk, saklıca.

Geliy matuşka. Delice karşılıy onu taa tokat yanında:

– Ne, matuşka, geldin almaa demirliyi mi? Batiler bitirmediler taa ölçmää.

Götürecem ben demirliyi, korkma. İmeyciiz onu e.

– A, diil onun için. Ben geldim sormaa, geldi mi biray batuşka.

– Geldi, – därmiş Delice. – Ben onu öldürdüm de attım pınara. Gözletmesin, nası aalem altın ölçiy.

– I-ı-ı! – näptın ba, deli! – başlamış matuşka aalamaa. – Çıkar baarliim ölüsünü de gömeyim.

İniy Delice pınara da tutıy keçiyi, kaldırıy yukarı da sorıy:

– Matuşka, batuşkanın sakalı vardı mı?

– Aa-aa! Ne fasılsın. Vardı, elbetki!

– E tülüydü mü, batuşka?

– E-e-e, ne lafediysin sen, be deli?!

– Buynuzları vardı mı? – aydarmış Delice kendi esabıncasına.

– A-a! Ne, popazların buynuzları mı büüiy, kusurlu?

– E kuyruu? – gene işidiliy pınardan?

– Boşuna sana deli dememişler! – Matuşkanın başlamış canı erine gelmää.

– E, bilmiym ozaman, nası senin batuşkan. Na da göm, ben bunu öldürdüm.

– Ne, keçiyi mi tanımıysın, bre deli? Tpü senin üzüne! – tükürmüş matuşka da gitmiş eve.

Gidiy bu Delice içeri da annadıy, nasıl matuşkayı aldatmış.

– Bı-ı! – başlıy batisinner titiremää. – Nábacıız şindi?Eer batuşkayı bir başlarsalar ek-ek aaramaa, bulacaklar. Sana, deliye, bişey olmayacak, bize epsi yarayacak. Taa üstüne de bu altınnarı görsünne de – em dayak, em kappan. Bak, ne geldi başımıza!

– Biz kaçacıız nerey-nerey, birkaç vakit gelmeyciiz eve. Bak, çıkma bireri.

Brakma kapıları açık. Göz-kulak ol eve. Götür demirliyi da dur evde.

İslää karannıcak çöktüünen, batisinner alıylar altınnarı, ükleniylar da kaçıylar.

Komuşusunnarın da biri erken gideciimiş Tumarvaya panayıra azimka-papşoy satmaa. Çuallarını doldurmuş avşamdan, erleştiirmiş taligasına, salt kalıy: koşup biigirleri de yollanmaa.

Batisinne gittikten sora, açan epsi komuşular yatışıy, bizim Delice çıkariy popazı pınardan, götürüy da erleştiriy o taligaya, oturdiy onu çualların arasına.

Adam erken, geceden taa, yollanıy. Karannık ta karannıkmiş: gözünü dürtsünne – görmeycen. Denememiş adam belayı, açan şüpesinde, aberinde yok bişey – nerden geleciydi aklına da yoklasın, baksın. Açan başlıy aydınnaanmaa, da adam atıy gözünü geeri – görüy: oturiy batuşka çualların arasında.

– Batuşka, – därmiş adam, – iç sesetmiysiniz de. Nezaman pindiniz taligaya?

Geeri ses yok. Taliga sarstıkça popazın kafası sallanarmış dört tarafına. Adam aklınca düşünürmüş: “Sarfoş mu bu, ne? Çünkü süliyeler, ani popazla içmiy. İçmiş mi – iç bilmiy kendini”.

– Batuşka, – gene ses ediy adam, – bak, tutun islää, zere biigirler gidiyeler yızlı, olmaya fırlamayasın, bela başıma.

Taa bitiremiy adam lafını, nasıl taliga rashy bir kangaklaa*, da popaz fırlıy taligadan, talıganın da tekerlekleri geçiy onun üstünden.

– I-ı-ı, oldu iş! – tüüleniy adam, – bak, ne geldi başıma!

İniy taligadan koşarak. Baksa: popaz ölmüş. “Vay, năbayım, allahçım? Bu mu benim, kuruyası kafama etişmâzdi? Belasız başımı belaya sokacam”.

Bakınıy – can-cızlar yok. Alıy o popazı da sıbıdiy bir rıpaye (yar içine).

– Ben mi kabaatlı, – deyiş, – ani sen amelini zapetmemişin da içmişin-patlamışın bu kertää kadar?

Bırda küüde Delice durıy evde bir gün, durıy iki gün – göriy, ani batileri yok. Năpsın bu? Yalnız istemâzmiş evde durmaa.

Batisinne de sımarlamışla, ani brakmasın kapıyı e. Sayılıy, brakmasın evi yalnız.

E, bu çok düşünmiy da çıkarıy dış kapıyı, ükleniy sırtına da – hu! – batilerini etişmää. Gidiy atılayarak. Bir de baksa: yolun boyunda, bir büyük aacın altında, batisinne oturiylar dinneniy.

– Eee, bizim bu ahmak geliy va! Etişti. Ne o kapu sırtında e? – soruy batisi.

– E dediniz kapıyı brakmayım e. Ne oturiysınız, va batile? Ya taligalar, faytonnar geliyle bıray dooru. Adin tez piniyz aaca. Te bu taftayı, kapıyı, aa ca erleştirip, baalaycız çatallara, sık dallar içine.

Taman çualları altınnarlan asıyla dallara, kendileri de erleşiy kapu-tafta üstüne – gürleyip-çekiliyle burayı taligala, faytonna.

Bir çete boyar çekiliyle bu büyük meşenin serin gölgesine dinnenmää. İyiyile, içiyile boyarla, serinniyle, cümbüşlenärmişle, beklärmişle braz avşamnâsın, serinnesin da kalkınacaklar yola.

Deli de aac üstünde dışarlanmış:

– Bati, benim...

– Sus, dayan.

Bu gene:

– Bati va, dayanamaycam başka.

– Sus. Sık kendini. Dayan.

Dayanıy bu, nekadar dayanıy... – năpsın – patlamaycak e – kaçırıy suyunu. Yapraklardan başlıy şıpır-şıpır damnamaa.

Aac altındakıları başlıylar stavrozlarını yapmaa:

*Kangaklık – yol üstündä alçaklı-üüsekli bir er.

– Yaadır bojiciim, yaadır da serinnet, zerem ne buunuk sıcak oldu.

Sora Delicenin daa b  k zooru geliy. Nekadar batileri onu dürtme-
miş, parmak sallamamış, dayansın deyni, – boşuna... Erdekileri b  k
şaşmaya varmışlar*:

– E, bak sen ama! – allaa yaamurun aarından sora kil de attı. Kim ne
atalı günne gelecek başımıza.

Bu deli folluklana-folluklana, nasıl yapıy da aanadıy** kapuyu: çatı kopıy
– bir çatırtı, bir patırtı kopuşıy; gene kendileri etiştiriyle dallardan tutunmaa
da d  şmiyle ere. Kapu, dalları kırarak, d  şiy ere.

Erdekileri kaçan-kaçan olıylar, “ne iş bu!” deyipte. Ne etiştiriyle(r),
alıylar, ne etiştirmiyeler(r) korkudan – almiylar. Kim kimin faytonuna
yada biigirine pin  rse.

Bir fayton biigirilerinden koşulu kalıy. İniyeler kardaşlar,   klediyler kendi
işlerini em de taa ne öbürleri unutmuş, da gidiyeler eve.

Annattı Keme  ceci M. İ.

Yazıya alındı 1987 yılda.

KRAL  L  

Bir vakıtlar varmış, bir vakıtlar da i  yokmuş. K   y  n birinde yaşarmış-
lar bir karıylan bir adam. Varmış onnarın saade bir uşacıkları – bir kız evlat-
  kları. Aadıymış ta – Kral  l  .

Astalanıy adamın karısı. Olıy tayıf asta. Duymuş insan, ani onun g  nn  rin
sayısı pek azalmış, ömürü kayat kısalmmış.   aarmış kocasını da demiş:

– Eşim, bizim ayırılmamız emmetten yaklaştı, tezde ben   lecem. Bir yal-
varmam var sana. Nezaman d  ş  necen evlenm  , bak ta ayır bir insan bana
benzesin. Bana benzemed  n evlenme.

E, te birkaç gün ge  r-ge  m  z, karı s   niy-bitiy.

Ge  iy braz vakıt, adam neetleniy evlenm  . Gezmiş adam, nekadar gez-
miş, dolay küülerde, kasabalarda aaramış, ama onun raametli karısına ben-
zeyen karı bulamamış. Saade bir Kral  l   tıpkı mamusu. Da te koyıy needine
evlenm   kendi kızına.   aarıy adam kızını da deyiş ona:

–   ok erler gezdim, mari kızım, mari Kral  l  m, ama bir de raametli ma-
muna benzeyen yok. Ben evlenecem sana, mari Kral  l  .

– Buba, ba buba, – deiy kız, – nerede işidilmiş, bubaylan kız ev olsunnar?!

*şaşmaya varmışlar – şaşılacak duruma gelmişler, şaşmışlar.

**Aanatmaa – yannatmaa, iltm  .

Adam başlıy düüne azırlanmaa. Alıy gelinnik takım. Süliy kızına, ani te filân pazara düüneri olacak.

Nekadar da aalasan – yok nâpmaa, boyundan yukarı atlamaycan, kaçamaycan.

Çalgılar çalıy – Kralölä aaly. O güzel Kralölânın önüne-üzüne sansı kara perde çekilmiş, aydınnık dünnası karannık olmuş. Kralölâyı gelin güdiriyla, kapuya çıkarıyla, güvääylen yannaştırılar. Avada kuşlar türkü tutturmuşlar:

– İç nerde de görmüşün bubaylan kız eş olsunnar?! Buna da can mı dayanır?

Bu türküyü de işiden düüncü ya siiredici dönüp evlerine daalışmış. Ama salt bir adam – güvää olacaa – dönmemiş, gelini kliseye götürmüş stevnoz olmaa. Kralölä sa sansı bir düş içindeymiş.

Büle olduu işe epsinin canı dayanmış, salt bir allahın canı dayanamamış. Çıkarkan kliseden steunozluktan, bubası klise eşinde taş olıy, arhiereyin, popazın, diyakonun dilleri tutulıy – onnar da taş olıy. Kralölä da ayoz olıy, iki kanatçını kaldırıp, göke uçıy.

Annattı Perçemli Fedora.

Yazıya alındı 1990 yılda mayda.

ALİZ İNSANNIK

I. ALMA

Zaman zamandaykana,
Ekinner kırdaykana,
Tene başaktaykana,
Bizim kedi belberkene,
Sıçan da dülgerkene,
İstär inan, istär inanma,
Te busoy işler olmuş.

Bir adamnana bir karının varmış üç oolu. Em küçüünü sayırmışlar braz akıldan kısa. Aylede kimseycik iç alıp-satmazmış, nâbıy o. Uyuyıy mı, sokakta ille küllükte oynıy mı – brakmışlar onu başa-boş, kendi zaatına büüsün.

Şindi bir kere ilkyazınsı bubası azırlanıy kıra buuday ekmää. Küçüünü, Deliceyi, adietmemişler kıra, makar ki o da işe varmış nece yarasın, diilmiş şansora küçük e –onbeş yaşında, ama çünkü adı kalmış Delice e.

Ama Delice de tırmaşmış taligaya. Kırdı da ona iç iş buyurmarmışlar.

Oturmuş çocuk tarla başında da oynarmış. Öbürleri buudayı ekincek, sür-güleyincek, bu da eşine-eşine mera topraanda, bulmuş bir küçücük moor

çekerdek – alma çekerdecii. Yapıy bir küçücük kuyucuk tarla başında, ekiy o alma çekerdecii. Akıdy kadadan braz sucaaz, yıslıy o kuyucuu. Sucaaz çekildiinen, ekeliy orayı braz kuru topracak. Deli ne deli, ama akli erärmiş, ani toprak kap tutmasın da çekerdecik kolay filiz versin. Çökmüş şindi bu deli da siirediy o kuyucuu.

Başlıy avşamnamaa. Batileri koşylar biigirleri, bakası da koyıy aylaatları taligaya da sesediylar küçüüne:

– Adi, be Delice, etiy oynadın, a eve.

– Bati, baka, gelin da bakın, ya ne kıpırdıy toprak! Allele, o çekerdekten alma fidancı çıkıy.

– Nası alma tuttu seni, bre şaş! Adi eve. Görmıysin mi, gün tezde kauşacak.

– Gelsenez e, – gene yalvararmış bu.

Gelseler de baksalar – em akına da: onnarın yanında, göz önünde toprak kıpırdıy, da er içinden fırlıy ilk, sivri özlü, alma filizçii. Te açılıy bir yapracık, brazdana – taa bir.

– E, sen nerden bildin e, ba, ani o alma çekerdecii? – sormuşlar üçü de bir seste.

– E, ben onu büün buldum da ektim kendim.

– A-a-a! – şaşmış bubası. – Ele bak sen ama şindiyyadan ne gördüm, ne de işiittim, ani bir-iki saatta çekerdek çimnesin de eşersin. Şeytan işi mi osa al-laa işi mi – kim bilsin?! Ama kim netürlü alma yapacaktır o, açan bukadara kadar tez fırlayıverdi.

Gidiylar onnar eve. Delice dayma gelip dolaşırılmış almasını. Geçmiy çok vakıt, buuday eşerincek, alma da büümüş – koca aaç olmuş, buudaylan da bile çiçek açmış. Açan batileri geliy buudayı dolaşmaa, – şaş-beş kaliylar: alma çi-çek açmış! Üç te gercik pembe çiçek, üç dalında da birär, epsi de büyük – gündendi pitası kadar. O gercik burcu kokuları da yayılmış kırın bütünnüüne.

Buuday oluncak, almalar da başlamışlar olmaa. Çocuklar danışmışlar bubasına:

– Baka, läázım olacak beklemää almaları.

O almalar sa okadar büükmüşler, ani birisi varmış bir camal kadar.

Gidiy kıra büük batısı beklemää. Elbetki, yanına almış tüfek takım. Bütün gün bu geziniy doz-dolay kırı – yok kimsey. Avşam olduunan, iyiy ekmeeni, giryi buudaylık içine da çakıy bir horultu, ani bişey ne duyıy, ne de işidiy.

Geceyarısı kalkınıy bir lüzgär: aaç sallanıy, yapraklar titiriy – geliy üçka-falı evrem.

Çalmış evrem bir almayı, em büüyünü, em olmuşunu! Açan çocuk saba-alen uyanıy – alma yok. Tüülanıy, tüülanıy, ama yok ne yapmaa. Sonundakı pişmannın faydası bişeye yokmuş. Gidiy çocuk eve dürük-dürük.

– Ne oldu, çocuuum, ne üle küsülüysün? – sormuşlar anası em bubası.

Delikannı utanıy sülemää, ani gece uyumuş da çaldırmiş em büük, em olmuş almayı da deyiy:

– İç gözümü kıpmadım, ama duymadım, ne o geldi, netürlü iş, da çaldı ursuz duşman almayı. Tüü, brey! Em büüyü, em güzeli kaybeldi! Sansın eridi! Aaç altında bir de iz yok.

– Adi, kahırlanma okadar, öldürme kendini, şeytanın çarü yırtılır, da biz tuturuz o zulumu, – demiş anası. – Olmuş işi geeri çevirmeycen.

Ertesi günü almayı beklemää gidiy ortancası. “Var umudum, ani ben tutacam o ırsızı”, – deyiy da gidiy. Almış yanına tüfää, kılıcı, atmacayı, moçigayı em bir parça imää. Varmış kira. Bütün gün geziniy erif, tüfek patladıy, kamçı çatladıy, be sıklık ediy geç vakıdadan: duysunnar, ani birda var bekçi, diil saman çualı e!

Başlamış avşamnamaa.

Kim varmış kır işlerinde, daalışmışlar evlerine. İmiş bizim çocuumuz avşam ekmeeni, gezinmiş taa braz ötää-beeri, görmüş, ani can-cızlar yok. Bir de karannık çökmüş, pak zından karannı. Girmiş bizim olan buuday içine, sarınmış yaamurluklan da başlamış uyuklamaa. Taman da geceyarısı olıy. Bir çirkin sıklık işidiliy, bir büük boora kopuşıy, çimçirik çakıy, gök gürliy. Korkmaycan mı?! – er-gök titiriy. O üçkafalı evrem geliy taa bir almayı kapmaa. Çocuk kaldırıy ötee-beeri kafasını: aaç sallanarmış, yapraklar titirärmüş, evrem, yalın azlarından kolvererek, aaca yaklaşarmış. Gördüü gibi bu çirkin titsi fenalı, çocuk sarıniveriy, erlen bir olıy. Evrem kapıy ikinci almayı, angısı tamam sabaa için bitkiyeden olgunnacıdı.

Açan ajder battırmış almaya tırnaklarını, almadan ere damnamış birkaç damna şıracık. O sıra kokusu yayılmış bütün dolaya.

Çocuk ayli vakit gelememiş kendine. Açan derip-toplıy kendini, artık dan erleri başlamış aarmaa. Kalkıy çocuk.

– Brää, ne bıkadar gercik koktu ba! – şaşmış o. Yaklaşıy aacın altına. Açan bakıy, – erde üç taaze büük damna izi, taa er etiştirmemiş onnarı içmää. Bandırıy çocuk pançasını o damnaya da dürük-dürük geliy eve.

Mamusu taa uzaktan çocuun öryüşünden annamış, ani o da çaldırdı almayı.

Açan çocuk giriy aula, mamusu sorıy:

– Ne gercik almaya koktun, çocuum?

Çocuk annadiy sıravardı epsini, nasıl ne olmuş bu gece.

– Adi, adi, oolum, kahırlanma. Bu biyaz kahr. Şükür allaha, ani sen saasem. Şindi paysın ediy yalvarmaa küçüü bubasına, salversinner onu bitki almayı beklemää. Bubası iç istemiy işitmää de:

– Batinner bişey yapamadı, da sen taşırdıcan. E sauş ele başımdan! Ne, istiysin, evrem almaylan bile seni de mi yutsun? Git otur te orda küllükte da oyna.

– Adi be, baka, taa ep mi beni küçük sayacınız? Ver bana, yalvarıym, kılıcını da salver beni beklemää. Ben sana dip-dooru süliym, ani evremden korkmaycam, enseycem onu. Ben duyuyım kuvedimi. Korkmayın iç, düşünmeyin benim için. Ben saa gelecek .

– Ben istemiym evrem seni zararlasın. Ama açan da okadar baalanıysın küvedine, git dene. Salt ol kuşkuca.

Çocuk alıy kılıcı, biliy onun üzünü islää – yapıy onu nece bir stura. Alıy bir parça da imää da gidiy.

Etişticään kıra, oturup aac altına, iyiy ekmeciini, sora yatıy da avşama-dan çekiy bir derin uyku.

Uyanıy çocuk yakın gün kauşmaa. Duyarmış, ani islää dinnenmiş. Oturup imiş avşam ekmeeni. Sora braz gezinmiş, birkaç kere de cingilmiş, açıl-sın islää eşkinnii açılmış. Kuvedi erindeymiş, korkusu iç yokmuş.

Karannık çöktüünen, piniy bizim çocuumuz aaca, oturiy o çatala, ne uur-da almaymış. Sol kolunna sıkıca tutuniy daldan, saada da tutıy azırda kılıcu.

Gecenin yarısı ilkin bir keskin çirkin sıklık işidiliy, sora da bir kaavi lüzgâr kopuşıy. Başlıy aac sallanmaa, yapraklar titiremää. Çocuk taa sıkıca sarmaşıy dala. Başlıy çimçirik çakmaa, gök güremää. Evrem bunnarı yapıy korkutmak için, ama çocuun ürää iç ürkmemiş – bir drääm de korkusu yokmuş.

– Bunnar bana göl suyu, – demiş. Yaklaşıy üçkafalı aaca. – A gel, gel, seni ablasını sattını, şeyini ya! Seni düşmanını ya!

Ajder duraklanıy braz. Sora uzadıy bir kafasını almaya. Çocuk saurduve-riy kılıcını keezleyräk: pat! – kafa erde!

Cellat ediy şunun bir kafasını. Evrem baarak çekiliy aaçtan braz ötee. Döneniy evrem aacın dolayanında birkaç kere, çevreniy. Üfkeden em acıdan taa yızlı ateş puflıy. Ama almanın suuk yaprakları o ateşin alifini osaat-çık almışlar. Çocuk onnarı iç duymazmış.

Te evrem eniden yızlanıy aaca almayı kapmaa. Ama çocuk okadar çem-rek em kuşku kollarmış evremi, ani iç yokmuş nece evrem onu aldatsın. Çocuk şunun ikinci kafasını da bir kesimde ayırmış.

Evrem, titsi baarak, dönüy da uçıy geeri – orayı, nerden gelmiş.

Te artık dan erleri de başlamış bozarmaa. İniy bizim pelivan ere. Açan bakıy almaya – almanın bir yanından öbür yanı şılırmış, dururmuş te-te damnamaa. O artık almış aaçtan-anasından bitki şıralarını em bitki gercik boyalarını.

Çocuk koymuş o iki evrem kafasını çuala da gelärmış eve, sıklık çalarak.

Taa gün duumadicaan o girmiş aula. Enez anasınnan bubası kalkmışlar. Batileri taa uyuyarmışlar.

- Ne o çualda, be İvançu? - sormuş bakası.

- A sesedelim batilere da, epsi toplandıınan, annadacam.

Batisinner, işitticään kapu önünde ses, fırlayıp-çıkmişlar.

- A-a, etiştin mi, delice?! Adi annat, nasıl titiredin. Osa uyudun da iç duymadın mı, nece evrem çaldı bitki almayı? - kapmış bunnar ilersini.

Küçüü çekediy annatmaa sıravardı epsini, nece ne oldu. Ama batisinnerin inanacakları gelmâzmiş.

- Ya yalannarı kıvrادی mı bizim kardaş, - deyirmişler ikisi de.

Onnar iç alıp-satmazmışlar, ani çual durıy saçak altında.

- Nâbayım, inanmarsanız. Te koşun arabayı da gidelim kıra almayı getirmää, da göreciiniz.

- Sen taa ii annat taa bir kere, nesoy kestin-cellat ettin evremen iki kafasını da, Korkak Pançu, Yalancı Pavli! - gülärmış onu batileri. - Çalış, direş inanalım senin yalannarını.

Aliy İvançu çualı, tutıy dibinden da açan silkiy - ere "pat" ediy iki titsi evrem kafası. Epsi daptur geliy.

- Ey, bizim çocuk em akına da dooru sülärmış, ba! - şaşmış epsi.

Koşıylar öküzleri da yollanıylar kıra.

Gül gibi alma şafk edärmış, sansıl bizim güneşimiz, bir-biri yanına* şılırmış, içinde çekerdekleri görünärmış.

Çekile oollar arabayı aacın altına, almanın uuruna. Küçüü testereylen usulcuklana kesiy almanın sapını, batileri de kollıylar alma konsun araba içine.

Da te geliylar küüye. Almanın şu burcu kokusu etişmiş erbir sokaa. İnsannar çıkan-çıkan olıylar. Epsi - büyüü-küçüü - şaşarmış: "Nası alma bu, va, ey?! Arabanın dolusu!"

Kesiyla almadan birkaç dilim, parçalıyla - epsiciine olsun datmaa, nece düün evinde kolacı daadıylar: epsine gelene dattırmaa. Kim de datmış o almadan, erbirinin aazında em aklısında ölöncene duyulmuş o şıralı, sofrona* (*Şofron - gözâl kokulu başça çiçää) kokan almanın dadı em kokusu. Çoo-yu edinmiş o almanın çekerdeklerinden otürlü alma, da büün de o küüde ep bulunarmış osoy almalardan. Kim gitmiş o erlere, o paadışaalaa, o görmüş em datmış otürlü alma. Ama angı kişiler kıskanmış almalarından dattırmaa yada alma edinmek için çekerdek vermää aalemä, onnarın aullarında, başçelerinde almalar küçülmüş. Bezbelli, onuştan şindi bizlere etişmedi o büyük, güzel şıralı almalı açlar.

*Bir-biri yanına - навзозь.

II. CANA YAKIN

Birkaç gün geçar-geçmâz, nasıl almayı getirdiler eve, takılıy küçük çocuk batilerine:

– Adi gidelim, bulalım şu zulumu, o evremi, da yok edelim onu er üzünden. Kim kaç can o bu dünnâda zâân etti, aalattı, kahıra soktu.

Kayıll olıylar batileri. Sorup anasına-bubasına, alıp alma aacın altından o kan izini, ani akmış evremden, doorulıylar aaramaa şunu.

Gidiylar bunnar, gidiylar o ize bakarak, da te etişmişler bir daa kenarına. Bırada iz kaybeliy – kesen-kes bir kuyu yanında. Baksalar kuyu içine: okadar derin em karannık, ani iç görünmiy dibi.

– Bu salt evremin yataana götüriy, raz bırda bitti kan izi, – demiş İvançu.

Annaşıylar bunnar şindi nasıl, ne yapmaa da girmää o kuyuya. Öriylar uzun kaavi bir urgan *. E, bulmuş onnar neden örmää de : braz papur biçmişler daa yanında bulunan baltadan, braz da şıvırdak** süüt aaçlarından. Kesiylar, soyıylar, yırtıylar – olıy nece lâázım. Büük batisi demiş, ani ilk girmää deneyecek o. Baalanıy, sıkılanıy bu belinden da süliy:

– Nekadar “suuk” deycem – kolverin, açan “sıcak” süleycem – çıkarın geeri.

“Suuk, suuk”, – salveriylar, açan baarmış : “Sıcak!” – çıkarmışlar.

Şindi ortancısı. Gene otürlü annaşmışlar. Nekadar salveriylar bunu, salveriylar. Açan bakmış aşaa da görmüş, ani kuyunun bitkisi-dibi görünmiy, onu tutmuş büük korku: “Aklımı taa imediydim. Taş aaraycam orda. Gitsin Delica, o bizde cellat adam”. Büle düşünüp, dartıy çatıyı da baarıy:

– Sıcak! – Çıkariylar onu da.

Şindi sıra küçüünde. Küçük kardaş ta demiş:

– “Sıcak” ta desem, ep salverin, taa da yızlıca salverin. Açan etişecem dibine, siz beni bırda bekleyin. Ben evremi, bulup, öldürecem. Sora, gelip, dartacam çatıyı, da çıkaracınız.

“Suuk, suuk, suuk!” – işidiliy aşaaadan, bunnar salveriylar. “Sıcak!” – taa yızlı kolveriylar. Taman çatı bitmää – çocuun ayaa diyiş çetin ere. Çöziy çocuk belinden çatıyı, baarıy:

– Bekleyin! Ben tezicik!

Bakınıy o dört tarafa da görüy kan izini. Doorulıy o izden. Braz gittiinen, onu daptur ediy bir çirkin ses, kuş sesi. Açan atıy gözünü aaca, aaç tepesinde, yuvada, kuşkulu çırışıylar-baarışıylar kuşçaazlar. Bir de büyük kalın yılan tırmaşıy o aaca.

*Urgan – kalın çatı.

**Şıvırdak – körpâ dal.

Çocuk tezçe çıkarıveriy kılıf içinden kılıcını, kıymıklıy o yılanı, yapıy şunu kırk tepecik. Apa-ap* ta geliy o yavruların anası. Kanat saurtmasından lüzgâr kopuşıy, bir büyük bulut gölgesi gibi bir gölge eri kaplıy, o uura karannık çökiy.

– Ne aman, taaze insana koktu bırası? Allele islää katicak olacak şindi, – da kuş doorulıy çocaa. Yavrular o saatçık başlıylar cıvıldaşmaa:

– Mamu, mamu, o baticik nekadar islää, cömert, iç dokunma ona. O bizi kurtardı yilandan. Yılan iyeciidi bizi.

– A-a-a, o yılan mı benim yavrularımı oldu birkaç yıl sıravardı zään ediy? Çok saa ol, çocuk, ani yok etmişin şu zulumu. İste, cömert cıvan**, ne ödek istärsen, epsini yapacam.

– Şindilik bana bişeycik diil lääzım. Eer bir kayat dip-zoru görürseydim***, gelip istirim bir yardım. Eh, kuş-kafadar, benim şindi var bir kasave-tim: bir evremnen bitki güreşimi başa çıkarayım, onun şu üçüncü kafasını da cellat edeyim. Kalınız saalıcaklan, ben gidiyim onu aaramaa.

– Var saalıcaklan, ii saatta! Bak, çocuk, zorun olursa, gel, sakınma. İliine ilik yapırım, atırından çıkmam.

Yollanıy çocuk taa ileri dooru o evrem izinden. Çıkıy artık o karannık er-den, da çocuun gözü önünde açılıy bir meydan. Sol tarafında, bir sapada, – üç evcääz, saa tarafında – ne uzak, ne yakın – görüniy bir kasaba. Bıradan çekedärmiş büyük şaşılacak er altındaki bir paadişaalık.

Bu meydanda kan izi götürüy genci sol tarafına. Açan uurlaşıy ilk evlen, urıy kapuya. İçerden işidiliy bir incecik karı sesi: “Buyurun girin”.

Giriş çocuk, selâm veriy, da te ne şaşılacak iş görüy: altın üreke de bir kız altın yapaa işliy, kız – dünnä güzeli, altın iilene altın iplik kıvradarmış.

– Aman, bre olan, – demiş kız, – ne aarıysın bu erlerde em de kää bu evde? Bırada yılan baarını açmaz****, kuş kanadını kakmaz****. Tez sauştur kendini atadan, zere evrem-çorbacı seni duyarsa, diri yudar.

– Te ben de onu aarıym e, – demiş olan.

– Geç ötäänkı eve, ama bak, sakındır kendini.

Geçiy çocuk öbür eve. Bırda taa büyük şaşılacak iş görüniy: bırda da bir dünnä güzeli altın iplikten altın düzende altın dokumalar dokıy.

– Aman, bre olan, demiş kız, – ne aarıysın sen bu evde, bu evrem yataanda?

*Apa-ap – ansızdan.

**Cıvan – kıvrak boylu, delikannı çocuk.

***Dip-zoru görmää – düşmää pek zor duruma.

****Baarını/baarini açmaa – folklorda: aazını açmaa.

*****Knadını kakmaz – uçamaz.

Seni çorbacı-evrem görürse, yok edecek. E sauştur kendini bu erden taa tezçe.

– A, mari kız, sen iç korkma, ben geldim onu öldürmää. Taa ii süle bana, nerede bulunıy şu düşman.

– Onu bulacan öteeyankı evde. O şindi dinneniy. Gidiy çocuk öbür eve.

Açan çocuk direşiy, urup kapuya, açıy onu da giriy üçüncü eve, taa da bir bүүк şaşılacak iş görüy: bir delikannı kız – güzellerin em güzeli – altın kloçkaylan altın piliçleri altın darıylan doyuruy. Bu olanın selāmını aldınan, kız demiş:

– Aman, bre çocuk, ne aarıysın sen bu korkunç erlerde? Ne zorun getirdi seni bu evrem yataana? Seni evrem görürse – praf edecek! Tez saklan bireri-bireri.

– Te ben de onu aarıym e. Taa ii, mari Dünnä Güzeli, yardım etsene bana onu bulmaa da ödüncümü ondan çıkarayım, onun, şu zulumun, bitki kafasını da ayırayım.

– Geç, olan, öteeyankı sobaya. Evrem-çorbacımız braz astaca. O şindi dinneniy.

Ama bak, olan, o ne şiret em kaavi, bak, aldatmasın seni, korun islääca, ol kuşku.

Açan çocuk açıy öbür soba kapusunu, görüy: evrem uzanmış patın dolu-su (enseleri sıkılı-baalı), vaylarmış.

– Bırayı da mı geldin, bre çuma?! – baarmış evrem.

– Geldim, var borcun bana: bitki kafanı alacam, bu üç genç kızı da zındandan, senin elinden kurtaracam.

– A çıkacınız güreşmää, – demiş evrem.

– Adi, – cuvap etmiş çocuk.

E, te çekediylar bunnar güreşmää, direşmää. Açan çocuk urıy evremi – evrem giriy er içine dizeden. Açan evrem urıy çocu – çocuk giriy er içine beleden. Farımış evrem çokça da oturmuş braz soluklanmaa da bollatmış kendini – o iç umut etmemiş, ani bizim girginimiz büle tez çıkacak er içinden.

Çocuk bir-iki sallandırmış kendini da duymuş, ani Ana-Toprak ona kuvet veriy.

Alıp kuvedi, çocuk yızlan çıkıy, tutup evremi eni kuvetlen, açan saurdıy, – battırıy şunu er içine gıdıyadan. Gözleri evremin yumulıy.

Aliy olan kılıcı, ayırıy şunun bitki kellesini. Sora gidiy da sesedi kızlara, buyur ediy onnarı er üzündeki dünnäya:

– Adi, mari kızlar, alatlayın, kayılsanız benimnen aydınnık dünnäya. Adi, zere batiler bu zından ucunun aazında, deliin yanında, allele, bıktıla beni beklemää. Oyalandım ben birda zaadece.

*Praf etmää – tuz-buz etmää.

Çocuk doyamamış siiretmää en küçüünü –Dünnä Güzelini.

Alıylar kızlar boşçalarını, çıkılıylar onu-bunu rubalarını, em de büük kız almış altın ürekesini altın yapaalan, ortancası – altın dokumaklarını, küçüü de – altın kloçkaylan piliçleri.

Da te onnar epsi deliin uurunda. Çocuk dartıy çatıyı da baarıy:

– Adi, bati, çıkarın bizi birdan. Evremden şansora kurtulduk. Birär de kız-gelin kismetlerimize kurtardım.

Baahy ilk kızı belinden, dartıy çatıyı:

– A, büük bati, çıkar kışmedini.

Sora ortanca kızı:

– Bu kız da, Peti bati, senin kışmedin var nece olsun.

Üçüncü kızı, İvançunun kışmedini, çıkardıcaan, büük batisinin tamaası geçmiş da o düşünmüş: “Ne läázım büle güzelim kız bizim Deliceye? Öbür dünnäda aarasın kendine başka kız”.

Da açan İvançuyu çekediyla çekmää, yarıya etişir-etişmez, büük batisi kesiy çatıyı, kızlara da deyiy:

– Sakın, tıngırdamayınız birine – kesirim kafalarımızı!

Da gidiyle eve.

Düşmüş bizim bu zavallı çocuumuz lümbür-lümbür geeri.

Ne var nece büle erde demää, ani var bir laf: doyur kara gaargayı da çıkarsın gözlerini. Te şindi çocuun batisi de üle yapmış: çıkararkan İvançuyu, kesmiş çatıyı...

“Gün sıraylan duuyı”, – deyciiz biz, ama İvançu gene büle düşünmemiş. Gene ani, – allahtan mı, neden, – birersini zararlamamış.

Bu zorda geliy onun aklına o kuş. Gidiy ona, annadıy kahrını.

– Eh, çocuk, – demiş kuş, – seni birdan çıkarmaa aydınnık dünnäya bana läázım olacak kırk fıçı yaanı, kırk fıçı da su yola alasin.

– Bilmem, – deyiy olan, – bu kadar yaanı em fıçı bulabileyim. Ben bu erde sefte, kimseycii bilmiyim.

– Bak, – demiş kuş, – bulursan, gel. Ben azırım seni götürmää. İliine iilik yapırım, atırından çıkmam.

Yollanıy çocuk kasabaya dooru.

Kasaba kenarında, çeşme başında, bir kız kazannarı sucaaz doldurmuş. Em doldurmuş, em bangır-bangır aalarmış.

– Ne üle garip-garip aalıysın, mari kız? – brakıp kendi kahrını, sormuş çocuk.

– Nasıl aalamamaa, bre olan, te tamannandı bir yıl, nasıl su alıyz bu evrem çeşmesinden. Yıldı bir kız ödek aly o sular için. Büün sıra bende.

– İç kahrılanma, mari kız. Ömürü evrem bitti. İki-üç saat geerisi borcumu ondan aldım – bitki kellesini ayırdım, kestim.

Bakıy kız islääca da göriy, ani çocuk dooru süliy, neçinki rubaları kannı, bakışı da pek durgun. Büük sevinmeklen adiediy çocu e ve, gösterson anasına em bubasına em de epsine konu-komuşulara bu başka erden gelen çocu, bu girgin erifi.

Açan anası em bubası görmüşler em işitmişler kızının annatmasını (düşününüz kendiniz, nası var nece şaşmaa!), şaşmanın em sevinmenin dibikenarı yokmuş.

Şaşmışlar, netürlü atırlık em ikramnık çocaa yapmaa, salt kalmış bir el üstüne oturtsunnar em aazına doyursunnar.

-Ne ii ana-buba büütmüş seni, bre ool. Beenärsen, kal, bizim ol. Ne isteycen, uşam, sakınma, süle. Sen diil saade bizim kızımızın canını kurtarasın e – çok kızları kurtardın. Erbir isteyişini olur yapaalım bu büük sevincimize göre, – demiş kızın bubası.

- Ne isteyim, – deiy olan (onun aklından iç çıkmarmış o beendii kız, gözü önünde sansın uçarmış, ep düşünärmış: ne oldu acaba?), – istiyim aydınık er üzündeki dünnääya, kendi vatanıma çıkmaa. Bir kuş çıkaracak oldu beni, ama läüzümmüş kırk fıçı yaanı, kırk fıçı da su azırlamaa. Eh, – kahırlı-kahırlı çocuk çekiy soluunu içine, – okadar yaanı em fıçı bulunur mu? Bu – paadişaa kuvedine esap.

- İ-i-i, çömert cıvan, salt bundan kusuru olsun. Yat ta dinnen. Epsinin ucunu bulacız.

İnsannar biri-birine sesediylar, kim ne ayvan, kuş kesärsen, kesiy – toplaıy bütün kasabadan kääar nekadar läüzüm em yaanı, em fıçı. Avşamdan saabayadan ustalar işliylar, fıçıları dipliylar.

Sabaalen çocuk uyansa da baksa: epsi azır: kapuönsü dolu yıvınnan fıçılar.

Apa-ap – nerden de duymuş? – bizim bulut kuş ta o saatçık birda olmuş.

- Ne, çocuk, andın mı beni? – demiş, – Nasıl göriym epsi azır. Ben lafımdan dönmem: azırım çıkarmaa seni yukarı. Sıkılayın, baalayın biri-birine fıçıları: lokmaylan olannar saa tarafıma kalsın, suylan – sol tarafıma ükledin. Uçarkana, İvançu, – sıralıy taa ötee dooru kuş, – “gak” deycem – bir parça lokma aazıma verecen, “gık” deycem – bir susak su verecen.

E nasıl da masalda oliy, vakıt yızlı gidiy, yalan da aslıy geçiy: te kuşu üklediylar bu üklene, çocuk erleşiy kuşun ense çukuruna, saahcıklaşiylar, şükür ediy insannara genç olan da te çekediylar uzak yola.

“Gak – gık, gak – gık” – te artık azıcık kalmış çıkmaa Topraan üzüne. Te bitkinci kuş baarmış “gak”. Çocuk salediy bitki fıçının dibine – yok iç bir de kıymık yaanı. Näpsin? Alıy bel çakısını da kesiy tabanından bir parça et, atıy kuşun aazına.

E, te kuş bitki kere saurtmuş kanatlarını – çansora Toprak üstünde. Sa-
urtmadan lüzgär kopuşmuş – toz-duman dolaya daalmış. Kuş konmuş, nece
bir büyük yaraplan. İnmiş çocuk ere, şükür etmiş kuşa, duva etmiş: çok bu-
türlü ool em kız büütsün. Da çeketmiş İvançu yoluna.

Bakmış kuş ona da sormuş:

– Neçin sen, İvançu, topallıysın?

– A ben acıttıydım ötoöygün ayaamı.

– İ-i-i, yalan süliysin, – demiş kuş da çıkarmış aazından o eti: o onu yutmamış.

– E bu nedir? Beni aldatmaycan. Na da yapıştır onu erine.

Yapıştırıy onu erine – topallaması geçmiş. Ama tabanın altı kalmış oyuk.
Bezbelli, ondan beerisi insan tabanı braz oyuk kalmış.

Aaz mı, çok mu vakit geçmiş – kimsey bilmiy, da te bizim genç erif etiş-
miş küüsüne, taa doorusu, küü kenarındaki çeşmeye. O bir käämil suylan
anılmış onnarın küü çeşmesiymiş. Ordan bütün küü içmää serin su taşıyar-
mış. Tamen da üle razgelmiş, ani suvacı omuzunda çıkarmış bayırcu çocu-
un kurtardı kızların birisi – em büüyü. Çocuk tanımış kızı, ama çocu zor-
caymış tanımaa, zere bunca vakit geçmiş, saçları büümüş omuzlarından,
rubalar başka, üstü-başı da toz.

– Avşamayursun, mari kız-gelin, – deyiş çocuk, – versene yolcuya bakır-
cından serin sucaaz. Em de sülesene, mari kız-gelin, ne okadar güzel çalgı-
lar işidiliy küünüzde?

– Buyur, yolcu olan, iç serin sucaaz, bastır susuzluunu em yorgunnuunu.
Ben diilim ne gelin, ne kadına – kızım. Çalgılar da çalıylar Kostakilerin evin-
de. Sabaa Todurun düünü, – demiş kız da sora sormuş: Aman, bre olan, ne
okadar benzedin Kostakilerin üçüncü ooluna İvançuya, bizi kurtaran çocaa?

– Eh, mari kız, bir mi dünnäda benzeyen var? E sanki gitsem düün evi-
ne, doyurmazlar mı? Okadar acıktım.

– E neçin doyurmasınlar? Düün gibi erde de mi doyurmazlar bir yolcu-
yu. Buyur gel, olan. Benimnen bile.

Etişiyler düün evine. Kız asıy kazannarı da süliy, ani kabletsinner bir yol-
cuyu, doyursunnar.

Koymuş kız çocaa bir parça imää de gelmiş gelin-kızın sobasına.

– Mari suratalar, – demiş, atsanız gözünüzü, baksanız pençereden te bu
yolcuya. Baktı gibi gelin-kız küçüü – Dünnä Güzeli – “Ah!” etmiş.

– Mari suratalar, bu benim İvançum! – demiş te serpilmiş ere.

Epsiciini kaçınmalık tutmuş. Güvää olacaa, Todur, bet beniz üzünde, er
bulamazmış kendine:

– Aman, allahçım, nedemeye beni bu kadar cezaladın? Ne oldu benim
gelinime?

– Gelin öliy! Gelin öliy, kaybetmiş kendini! – kaçınıy epsi, ani ilaççı?
Tez bulun ilaç...

– Ele çekilin, – demiş yolcu. – Ben ilaççıyım.

Epsi çekilen-çekilen ohy, ilaççıya yol veriy.

Çocuk çıkaryı darcundan' bir ilaç otçaaızı. Bir elinnen suvazlıy kızın an-
nasını, bir elinnen de kokudıy ona bu ilacı. O ilaç otundan mı, osa çocuun el
sıcaandan mı, kız dirilmiş, gelmiş kendine de demiş:

– Şükür, allahım, ani benim duvalarımı işittin da bizim İvançumuzu, kur-
tarıcımızı, korudun ölümünden. Şükür, ani benim kıymetli İvançum bulundu.

Epsi şaş-beş olmuş. Todur suumuş, donmuş köşedä, çeneleri kitlenmiş.

– Aman, çocuum, kayıp oolum! Ne seremceler geldi başına, oolum? –
anası em bubası şindi, islääca baktınan, tanıylar oolunu.

– Ne ba, bati, ne okadar kolay kardaşını gömmää? – demiş İvançu. – Na-
sıl cuvap edecen şindi?

– Ne ba, köpek? – tükürmüş Todurun üzüne bubası. – Sen dedin, ani o
istemedi eve, kaldı orda İvançu. Kızları sen kurtaran! Evremi sen enseyen!
Tez yok ol gözümün önünden! Ne seni göreyim, ne de Petiyi! Büle işi yok
nece prost etmää. Allah size çaare bulsun.

Kızlar istärse, – eklemiş bubası, – beenärseler sizi, gitsinner sizinnen.
Beenmärseler, kalsinnar bende izmetçi. Çıkacak onnarın kismetleri.

Kızlar iç kıpırdanmamışlar erinden, ne de bir laf sülemişler. Yaarınısı, pa-
zar günü, olmuş bir büyük, gercik düün.

Bütün küü kalkmıştı,

Kopmuştu o düüne.

Ben de oradaydım gercik şennikte.

Oyun, içki, imek datlı

Vardı o günde.

Kim sesledi masalı – ona tatlı kovrik,

Kim seslemedi, – saade bir boş delik.

Annattı: Kemeñceci M.İ.

Yazıya alındı 1988 yılda fevralda.

KÖR, SAAR EM TOPAL

Bir vakıtta yokmuş, bir vakıtta varmış. Yaşarmış üç adam: kör, saar em
topal. Topal därmış:

– Adin gidelim meyva çalmaa.

Şindi gidiy bunnar. Te etişiyler meyvalaa. Kör demiş:

**Darcık – sumka, kafesli dokuma materiyadan torba.*

– Te ya-a kimse geliy.

Saar da demiş:

– Aga, işidiym.

Topal olan demiş:

– Ayda yızlıca kaçalım. Taa tezçe eve sardıralım.

Etişiyler bunnar nasıl-nece eve. Saarlın sakat sorıylar köre:

– Sen ba, kör, nasıl sen gördün o kişiyi, açan sen kör?

– E sen, ba saar, nasıl işittin, ani kimse geliy? – sormuş kör.

Saar da dârmiş:

– E sen, ba topal, nasıl kaçtın? Yızlıca da istedin kaçmaa.

Sakat ta dârmiş:

– Ben te nasıl-nasıl te kaçtım, sürüklene-sürüklene, ama eve vardım.

Annattı: Moka Nadejda İvanovna .

Yazıya alındı 1988 yılda yanvarda, Balbokada.

YABANININ SEREMCELERİ*

Bir vakıt varmış, bir vakıt yokmuş. Kennu, bir yabanı düşmüş büyük fala-kaya. Üle olmuş, ani ona uymamış birkaç gün sıravardı bişey-bişey imää. Nası deyiler, taa nafra kadar da aazına bişeycik almamış.

E, te gidârmiş yabanı sallanarak. Bir de baksa: çayırdı kaçınıy bir domuz. Sevinmiş yabanı: “Te tatlı imää geliy bana karşı!”

– Domuz, domuz, ben seni iyecem, – demiş aaç yabanı, yalanarak.

– E neçin beni mi kää, ne? – sormuş domuz. – Başka taa küçürek bişeye mi urulmadın? Ep okadar beni bütünnüü iyemeycen. Boşuna bozacan beni...

– Brak bu üüretmeyi, domuz. Ben artık aaçlıktan ere düşecem. Sen de tutunmuşun akıl vermää, – demiş yabanı da yızlanmış imää domuzu. Domuz, baarıp, yalvarmış:

– Dur, baarlim bitki türkümü çalayım, sora i. Korkma iç, benim türküm kısacık, çok oyalamaycam seni. Ben iç kaçmaycam da. Te kıstır dişlerinnen kulaamı da aazıcık sesle.

Açan domuz paysınıy çirkin-çirkin baarmaa, nece bir ornık dolaya, yabanının kulakları tikanıy. Bu keskin sestem em de aaçlıktan yabanı, kaybedip kendini, düşiy ere – yayılıy, up-uzun olıy. Küüden adamnar, işidip bu fasıl keskin domuz sesini, kopuşıyla domuzu kurtarmaa. Elbetki, yabanı kable-diy portıyasını. Adi, nası-nece geliy kendine. Aaç em düülmüş yabanı gidıy taa ötee düşünerek imeelik için.

*Seremcä – fena, zararlı oluş.

Bu kere yabancı karşı geliyi koça. “O! – sevinmiş yabancı aklınca, – Var mı lokma!”

– Koç, ben seni iyecem.

– Neçin kää beni e?! Başka bir küçürek iş bulamıysın mı?

– Eh, koç, bilsen sen, ne seremceden ben kurtuldum, lafını da etmeycen. Sen görmüysin mi, ben zar-zor adımımı yapıyım.

– Göriym, – demiş koç. – Çok canım acıy sana. Onuçun da istiyim yar-dım etmää, iç buuşmaycan beni paralamaa. Kon te bıray yar boyuna, aç aazını, da ben yızlanıp girecem bütün senin aazına, da sora bizim gibi yat gölgedä da çine sakızı aftaylan.

Sevinmiş yabancı koçun cömertliine. Koç sa, alıp kendi erkek kuvedini, açan yızlan kopuşıy – o burgu buynuzlarınan, nece diirennen, sürgüleyip yabancıyı, sıbıdıy yar içine şunu.

Yabancı ikinciyyi kaybediy kendini. Kaç saat geçmiş, allaa biliy, da te yabancı gene diriliy.

Ne var nece yapsın aac yabancı? Ömür dirildiy, yollyy ensemää ölümü.

Sürçerek yabancı gidiy aaramaa imeelik. Da te karşılaşıy küü kenarında bir kart zabun katırlan. “Te şükür! – düşünmüş yabancı. – Artık bana bir kıs-met ayaama geliy kendi. Bu benden taa yufka.

– Ey, katır, sapma benden bir tarafa. Sen bana allahtan yollanma em öz-lenme aşım.

– İh, yabancı, yabancı! İç küsme lafıma, ahmaksın sen. Buuşacan benim bu kart, sinirli etimnen. Tikanırsın da – bela başına! Ya ben sana vereyim bir akıl, yaşaycan taa yaa-bal içinde, ölünce bana dua edecen.

– Adi tez süle, bakayım esaba geliy mi senin nasaadın...

– Bizim küüde öldü popaz. Gir onun erine, ol popaz. Al islääca esaba: er gün imään – ne canın istiy iç direşmedään: lokma mı, süt mü, piinir mi, ek-mek mi, içki mi... – bişeycää sıkılmaycan.

– O islää, ama benim yok ferim adımımı yapmaa.

– Ben seni kiliseye kadar götürecem. Pin sırtıma, – demiş katır da çök-müş ere, pinsin yabancı deyni. – Bak, karşı gelirsek insannara, korkma, onna-rın ellerinde var nece olsun mum, onnar gidiyler kiliseye. Sen üüren bir-iki molitva okumaa, süle: “Gospodi pomiluy! Gospodi pomiluy!”

Yaklaşıy bunnar kiliseye. Gören em işiden, ani yabancı girmiş küüye da te yaklaşıy kiliseye, alıp birär sopa ya kazık, çıkıyla yabancıya karşı, indiriyler onu katırdan, çıkarıp küü kenarına, çakıyla bir traş, ani epsicii beeniy da gösteriyle şuna daa yolunu.

Nası-nece yabancı, bulup-buluşturup yataana yolu, artık yaklaşıy evi-ne sülenerek:

"Ben aliz benava: ayaama gelmişkene imek, bulup ucunu, iyemedim. Domuz varıncasına, o da beni aldattı. Er tarafta saade dayak idim, ne korkula çektim – aman allahım, ne geldi başıma! Baş düşmannarına da razgelme-sin büle seremcele. Taa biri korkudursa, dayanamam – ölürüm, aman!"

Taman da bu moment razgeliy üle, ani bir aucu farımış da çökmüş braz dinnenmää. Aucu oturarmış bir kart meşä altında bulunan setçääzde. O setin altındaymış yabanının yataa.

Yabanı – kafa ilik, omurdayrak, bişey iç denemiy. O daptur geliy, açan işi-di: "U-u-u! Kuduz!" Kaldırıy kafasını da görüy ona doorudulu tüfek kavalını.

Taa tüfek ateş çakmadaan, yabanı cingilip öliy. Korkudan onun ödü patlıy.

Annattı Kemeñceci G. Z.

Yazıya alındı 1993 yılda.

ALTIN KORONA

Varmış bir paadişaa. O anılmış bir fena adam, em etecek nekadar da kinni, kıyıcı. Te olıy bir kere üle, ani bütün paadişaalık düşiy falakaya: ya-şamak pek yufka, imeelik etişmiy, düzünmek gitmiy – kısıdan sülemää, epsi geeri gidiy. Veriy paadişaa izin, öldürsünne epsini ihtärları, azaltmaa insannarı deyin.

Gencin biri de alıy bubasını da saklıy bayırda bir derin yar içinde. Bulmuş orada bir büyük derin delik, karşıya da dayamış bir büyük taş, kapu erine.

Ornikle bildirmişle, ani kim vermeycek ihtär bubalarını öldürmää, on-narı da cellat etmää.

Bu çocuk saklı kazıy mezar, yapıy sandık-takım da gömiy, koyıy stavro da.

Ertesi günü, açan sesediyle çıkarmaa bubasını, o enez karısinnan-uşaklarınnan günnük çanaa, şişeylen su, kolaç – ileştirme ellerinde, yaşlı gi-iyimni çıkıy evden.

– Ani buban? – sorıylar ona.

– Dün gömdük, – deyiş o. – Büün sofrası, üçü büün, te gidiy mezarlaa.

Geçiy braz vakıt. Çocuk ep saklı gidiy bubasını dolaşmaa, doyurmaa. E, te ornıklar bildiriyle bir eni aber. Kimse sülemiş paadişaaya, ani denizin di-binden görüniy bir büyük altın korona, şafkı urıy su üstüne. Kim, girip, çıkara-racak o koronayı, ona verilecek yarım paadişaalık.

İşiden – gidiy, işiden – gidiy, ama çoyu, dalıp suya, geeri çıkamıy, buulıy, kalıy denizin dibinde. Suda sa ep üle görüniy o büyük altın korona.

Bu çocuk, işitticään butürlü belalı, atalı işi, gidiy de annadıy bubasına ne olduunu. Bubası ona demiş:

**Falaka – bitkin fıkara. "Düzen falakaya düştü" – dokunan işin bitkisi.*

– Git, oolum, paadišaaya da annat ona üle: “Üsek paadišaam, o korona diil denizin dibinde, ama o bayır tepesinde. Oradan da o bakınıy suda, nece aynada. Aarayın onu bayır tepesinde”.

Çocuk gidiy paadišaaya, annadıy, nece üüretmiş bubası.

– Sen nereden bunu bildin? Buna senin aklın ermeciidi, – demiş paadišaa.

– Afet, aydın paadišaam, ben ihtär bubamı kıyamadım öldürmää, sakladım onu. Da te şindi buna o beni üüretti. Benim bu kabaatım. İstärsen, paadišaam, cellat et beni.

Paadišaa düşünmüş, annamış kendi kabaatını da demiş:

– Ben seni de, bubanı da prost ediyim. Git bul koronayı, al bubanı da sora gelin bana.

Paadišaa vermiş çocaa yarım paadišaalı kullansın. İhtarı da koymuş kendine sovetnik – baş yardımcı.

Ondan sora da yaşamak paadišaalıkta doorulmuş.

Annatılar Anka Hacı hem Susana Angelova. Masalı üürenmişlär dädularından hem manilerindän.

Yazıya alındı 2005 yılda.

TAA İİ YAP İKİ CANAVARCIK!

Şindi bir vakıt varmış, bir vakıt ta yokmuş. Bir adamın varmış üç oolu. Büük oolu işlärmiş çoban, kırdı-bayırda koyunnarı güdärmiş, islää kazanarmış. İkincisi, orta oolu, aucuymuş. O da islää kazanarmış. Üçüncüsü, küçük oolu, demiş:

– Baka, ben istiyim olmaa usta.

E, veriy onu bubası üürenmää, olsun fıçı ustası – fıçı. Elbet, bubası ödiy, nasıl geçirmiş ozamankı vakıta: veriy üürediciye üç çivit çarık, onbeş demirli de buoday.

Bir yıldan sora çocuk geliy eve.

– Adi, çocuum, – demiş bubası, – adi göster, ne beceriklii kaptın. Olacak mı senden bir anılmış fıçı osa boşuna mı vakıt geçti.

Aulun dibinde sınırda varmış bir büük üzyıllık ceviz aacı. Çocuk demiş:

– Baka, te bu aaçtan olacak bir käämil beşüz kılalık fıçı.

– Yap, çocuum, – kayıl etmiş bubası.

Kesiyle aacı, paklıylar dallarını, soyıyla kabını. Çocuk tutunıy işe.

Birkaç günden sora geliy bubası şunun işini görmää. Da ne görüy o?

Çocuk yonıy, erendeliy – doz-dolay yonga, bir büük tepe yonga. İş taa diil belli.

Birkaç vakıttan sora bubası gene geliy. Baksa: çocuk oturiy, yanındaki tepe büümüş, aaç sa çok küçülmüş.

- Kolay gele, oolum. Çıkaracan mı işi başa?
- Baka, beşüzkilalık fiçı çıkmaycak, ama iki varil olacak.
- Adi yap varil, demiş bakası.

Geçiy taa bir gün. Geliy bubası çocuun yanına, bakiy: tepe zaadelenmiş, ama taftalar iisilmiş, çocuun elinde iki çontuk*. Bubası annamış, ani oolundan usta olmayacak. Bu da, gördücäân bakasını, demiş:

- Baka, iki varil allele olmayacak, bana kalsa, aaç küçücüktü. Ama yapacam iki bakırlık**.

Bubası da bakmış ooluna, sallamış kafasını da demiş:

- E, çocuum, brak o bakırlıklı. Taa ii yap o bakırlın erine iki canavarcık.

Da biri isin seni, ani bir yılın içinde bir zanaat kapmadın. Öbürü de isin beni, ani güzelim üzyıllık aacı bozdurdum, saesleyip senin gibi dangalaa.

Annattı Koca Elena Afanasyevna. Masalı üürenmiş raametli kaynatasından Koca Panteley İvanoviçten (sokakça Demirka Pani).

AUCU

Bir vakit varmış, bir vakit yokmuş. Varmış dünnäda üle bir aucu. Yaşarmış o karısinnan daaya yakın bir küüde. Kaç vakit te sürtmüş, bilinmiy, ani o ep gidiy aulanmaa, ep te bişey uramıy, eve düzara*** boş geliy. Artık pek bıkmış, utanarmış eve boş gelmäâ.

E, te oturiy o bir aacin altında: em gölgelenärmiş, em düşünärmiş, neçin ona okadara kadar uymıy, allele, yok onun uuru. Bu vakıtta piida oliy uzak-tan bir kişi. Gele-gele belli oliy, ani bu kişi - karı kısmı. Te artık o uurlaşmış aucuylana. Karı veriy selâm da sorıy:

- Ne okadar küsülüysün, bre olan?

- Nası küsülü olmayım, nası kahırlanmayım? Evde anam-bubam em genç güzel karım ellerini kırıyla - iç yok ev içinde bir de katık. Ben se boşuna aul içinde adam, boşuna bu tûfää taşıyıym. Okadara kadar mı yok uurum: iç bir de au taa uramadım, bunca vakit geçti, nece büyük zorluklan edindim bu tûfää. Alayım, dedim, semyamı bakayım.

- Kahırlanma, - deyiş karı, - korkma. Ben sana yardım edecem. Angı auyu görecen, onu da uracan: kuş mu, tauşam mı, yaban domuzu mu, taa başka au mu - bil, ani o senin. Ama benim bu yardımımı süleme kimseye. Erlicäâm sülärseydin birine, - gene buluşacız bu aacin altında. O vakıtta da bitecek senin ömürün. Erbir aunun da tüüsünü topla.

*Çontuk - bir parça sopa.

**Bakırlık - bakırları, kazannarı asmaa deyni er.

***Düzära - hep, herkerä.

Bunnarı süleyip, karı kayıp olmuş.

Kalkıy aucu, gidiy aulanmaa. Urıy iki tauşam da geliy eve sevinerek, şu fasıl kariyı şükür ederek.

O günden beeri aucuya eer gün uyarmış: ne gözüne ilinirmiş, epsini ururmuş.

Geçmiş te ayli vakit. Zenginnemiş adam. Ama karısı merakçı karılardanmış. O giciik gibi adamı dayma brakmazmış raada:

– Sülesene, be, nasıl, ne yaptın da büle başladı sana uymaa? Sen nekadark vakit içicik uramazdın?! Da şimdi bir de gün ausuz iç gelmiysin. Ben buna pek şaşım. Osa sana kimse yardım mı ediy? Ben senin karın, neçin saklıysin ben-den? (Neçin demişler: karı – o bir şeytan, lâüzım erere soksun kendini.)

Karısı okadar bıktırmış adamı, ani adam başlamış düşünmää: “Bu şeytan şiret, yalpak ta, karım, yımışadıp beni, sülettirecek bana bu fendi işi. E ben buna azır olayım”.

Gidiy adam da kazıy kendine kuyu. Ölecek deyni. Geliy eve de annadıy epsini kariya da sora sorıy:

– Bütünnendi mi ürään? Ben de şimdi gidiym aaç altına, nerede bitecek ömürüm.

Karı sa üle şen-şen bakarmış adama – iç kahırı yok. Adam annayamıy, neye o okadar şen.

Karı ona demiş:

– İç korkma, paalı adamım, biz onu enseyciiz.

Alıy karı eski kaşaveykasını. Alıy o toplanan au tüülerinden erbir boyada tüü, yapıştırıy o tüüleri kaşaveykasına. Karısı üürediy adamı, netürlü lafet-sin, da gidiylar ikisi o aaç erine. Adam oturiy aaç altında, karısı da, pinip aaca, oturiy çömelik, sarılı o fasıl kaşaveykaylan. Bir de baksalar: geliy o karı, o Caazi karısı. Etiştii gibi, o Caazi karısı demiş adama:

– Ne, ba olan, kırdı-bayırdı ne gördün – urdun, tüfääne çorbacı oldun, ama bir kariya çorbacı olamadın, izana koyamadın”?! Şimdi onun da beteri-ne ömürünü bitiriyisin.

Adam da demiş:

– Çoktürlü au gördüm, urdum, ama te bu aaç tepesinde duran au nedir? Annayamıym, te ona da oturup düşüniyim.

Kaldırmış Caazi karısı kafasını, bakmış-bakmış, er taraftan siiretmış şu aaçta-dalda duranı, ama tanımamış, ne o. Bişeycää benzedemedään, tanı-madaan o dalda duran “auyu”, Caazi Karısı üfkeden çatlamış, patlamış – daran-peran olmuş.

*Fendi – saklı.

**İzana koymaa – seslettirmää, sıraya koymaa.

Ozaman karı iniy aaçtan da deyiy:

– Göriysin mi, adamım, açan fikir keskin em dooru işliy, erbir zor durumdan çıkmaa kolayı bulunıy.

Da gidiyle ikisi güle-güle eve. Annaşa-annaşa büün de yaşıyla.

Masal da bitti.

Annattı Elena Koca, Demirka Paninin gelini.

Yazıya alındı 2005 yılda.

FESLÄÄN

Bir vakıt varmış, bir vakıt yokmuş. Şindi varmış bir çocuk em bir kız. Artık çok vakıt olmuş, nece onnar isteniyle. Kız da güzellerin güzeliymiş, nası deyim sana, pek, kayat, çok güzelmış.

E, te geliy aber çocaa, ani gitsin slujbaya. Alıyla çocuu edi yılına askercilik etmää.

Gidecää zaman kız veriy çocaa bir feslään.

– Aşla onu orada başçene, – deyiy kız, – da auşam-sabaa yısla onu. Eer görärsen, ani feslään seni, bil, ki ben evleniy. Em de te veriy sana üzüm em basmamı.

Gidiy çocuk, ediniy orada bir de başçe, aşlıy o feslääni karın başına, yapıy, nece sumarladı kız: auşam-sabaa yıslıy o feslääni.

E, te geçmiş altı yıl, başlıy edinci. Edi yılın adı var! O diil azbuçuk vakıt e! Nası-nece olıy da tapıy kızın ardına bir başka çocuk, da kız kayıl ediy ona gitmää. Yaklaşiy düün pazarı. Bir sabaası askerci-yavklu gitse yıslamaa, bak-sa: çiçek senik. Annamış çocuk, ani yäri evleniy. Çekedi çocuk aalamaa. Geliy asker başı.

– Ne aalıysın, bre paalı askerciim? – sorıy çocaa zaabit adam.

– Benim var bir pek sevgili yärim, o şindi evleniy.

– Nerden sen bunu bildin? Kiyat mı kablettin, ne? – gene sorıy asker başı.

– Yok. Bu aberi bana verdi feslään. – Da annadıy çocuk çorbacısına bu oluşun aslısını.

– Sus, aalama, – deyiy çorbacı, – biz bu işi doorudacıız.

Asker başı veriy çocuun eline bir yazı, osoy bir dooruluk da deyiy:

– Gidecen te bu dooruluklan eve küüyüne. Nerede bulacan kızı – yolda mı, klisede mi, döşäände mi – oradan da alacan onu.

Taa da veriy çocaa bir ürük at em kolveriy onu eve emmettene.

– Nerede de bulunsa gelin, bu dooruluklan onu alacan. Git saalıcaklan, korkma, kahırlanma, epsi islää olacak.

Giiniy, sıkınıy-baalanıy çocuk. Şükür ediy çorbacısına, saalıcaklaşiy. Piniy çocuk ürük ata da “de” edip, uçıy-varıy küüsüne.

Küü kenarında bir bayırcık tepesinde anası yapaa işliy. Kahırdan o iç bilmäzmiş te, ani büün pazar.

– Kolay gele, be koca ane! – deyiy çocuk. – Ne o pazar günü de işliysin?

– E, çocuum, kahırdan işliym, kahırdan da günneri şaşırıym. Benim de vardı senin gibi bir oolum. Büünkü gün askercilikte bulunıy, iç bilmıyz te ne alimde kaldı. Yavklusu sa başkasına gidıy, başkasına evleniy.

– Git eve, bre koca ane, epsi islää olacak. Bekle oolunu.

Gıdıy çocuk taa ötee, artık küüye girmää. Küü kenar bayırcında bubası ot bıçıy.

– Kolay gele, bre koca buba! – seläm veriy çocuk. – Zamana ayır olsun!

– Allarazolsun, bre genç askerci.

– Ne o, be koca buba, büün işliysin? Büün pazardır.

– E, çocuum, kahırdan işliym. Benim de vardı senin gibi bir genç cıvan oolum. Büünkü gün askercilikte bulunıy, yavkulusu sa başkasına evleniy, büün düünüydür.

Diil saade anası, ama bubası da tanımamış oolunu. Bolay! Edi yılın adı var! Çocuk diişilmiş te.

– Pin atıma, ba koca buba, atıvereyim seni eve.

– Saa ol, bre cömert cıvan. Gıdeyim seninnen, zerem diil şaade bacaklarım, belim, ama sansı emmetten güüdem de tutuldu em ne aar bastı beni, yayan ben zorca eve etişecem.

– Adi-adi, kahırlanma, epsi islää olur. Gelir sizin de oolunuz.

Em gıdıyle, em adam annadıy:

– Oolumuzun sa kemeñçesi duvarda asılı kaldı, kariylan da biz iç bilmıyz, ne alimde o kendi kaldı. Edi yıl tamannanmaa az kaldı, ama yärisi beklemaa başa çıkaramadı, aldanıp-döndü, başkasına kaçtı. Oolumuza etişticään büle aberle, elbet, kayat aar ürääne de gelär.

Etişiy, indiriy çocuk adamı. E, te karı da etişiy.

E, ba koca buba, – sorıy çocuk, – durıy mı oolunuzun kemaanesi? Vermezsiniz mi onu bana birkaç saada? – Çocuk ep tanıttırmamış kendini anasına-bubasına.

– Gir de çıkar, mari karı, ver, sevindir bu güzelim çocuu.

Karı gıdıy içeri, çıkariy kemeñçeyi. Em veriy, em aalıy, türkü çalıy:

– Ben bu kemaaneyi göz yaşımnan yıkıym, oolum, saçımnan siliym, can sikledinnen de kurudıym, oolum. Oolum, oolum, nerelerde kaldın, oolum?

Alıy çocuk kemeñçeyi da gıdıy atlı. Te etişiy kliseye. Orada ona süliyeler, ani yavklusu stevnoz oldu. Sora gıdıy çocuk güväänin evine, düün evine. İniy, atını baalıy aul boyundakı aaca da kemeñçe çalarak doorulıy içeri. Taa çocuk girmedään içeri, kız, açan iştmiş tanınma – salt bir ona

tanınma! – avayı, canı başlamış sık-sık düülmää. Biz var nasıl annayalım kızın duygularını!

Çocuk selâm verip, danışiy kumpaniyaya:

– Cümnesi düüncüle em gelinnen güvää, var mı nece ben de bir türkü çalayım sizin düününüzde?

– Var nece, – cuvap ediyle epsi.

Çalıy çocuk türküsünü:

– Kırdım nemazımı*

Çayır-çimende,

Buldum nemazımı

Çayır-çimende.

Çaldım kemaanemde

Yärimin evinde.

Kalkıy düüncüler epsi, baarınıy:

– Nası ursuz şey bu, ba?! Kimin oldu o? Nereden geldi bu asker, ba? Ya kırladın şunu ele! Ne, düünü mü geldi bozmaa, ne?!

Çocuk çıkarıy koynu cebinden te o dooruluu, müürlü kiyadı, koyıy masa üstüne.

Sora taa onun yanına koyıy üzüü em basmayı.

Alıy dever o kiyadı, okıy onu ilkin kendi-kendine, sora da seslen: “Gidecen bu dooruluklan eve küüyüne. Nerede bulacan yärini, oradan da onu alacan: yolda bulacan – yoldan alacan, klisede bulacan – kliseden alacan, döşäände bulacan – döşäänden alacan. Asker başı Arslan bey”.

Çocuk sormuş kıza:

– Tanıysın mı bu üzüü em bu basmayı?

– Nası tanımayım, açan onnar benim, ben verdim onnara sana nışan, ani bekleycem deyni. Prost et beni, Yärim, aldandım.

Alıy çocuk kıızı da geliyler eve.

Ne çoktörlü oluşlar var bu dünnä üzünde! – şaşmışla düüncüle da daalışmışla evlerine.

Annattı Kati Macar (Sarandi).

Yazıya alındı 2003 yılda.

*Kırdım nemazımı – olmalı, kıldım nemazımı (namazımı).

PAKİTA BULÜ

Bir vakit varmış, bir vakit yokmuş. Varmış bir Pakița. Braz asılsızçaymış.

Taa doorusu sülemää, diil braz asılsızça, ama alizinden asılsız em dardaan’.

Kocası ona dayma därmış:

– Aman, mari Pakița, sen gene nese şaşırдын, senin işlerin sıkça neçinse başaşaа olıyла. Nezaman toplaycan kendini? Nezaman işlerin ucunu bulup, epsini erli-erine erleştircen?

Semyaları da kalabacaymış: edi uşakları varmış, epsi de çocuk! Em büü-yü irmi iki yaşında, en küçüü de on yaşında. Bezbelli, bu sebebe göre de insan dayma şaşırarmış.

Şindi bir kere – nası da çok kere – adam çocuklarlan gidıy kıra papşoyu toplamaa.

Karı sabaalen nası-nece, neylen-neylen bulup-buluşturıy: doyurıy semyasını. Yannarina kıra ne imää versin şindi e? Bişeycik yok azır.

Koşıyla arabayı, yollanıylar işe. Kocası sorıy:

– Yanımıza imää unutmadın mı koymaa?

– Unutmaa unutmadım, ama yok ne koyayım.

– E, dün bütün gün ne yaptın, mari yokçaaz*(*Yokçaaz – beceriksiz, zavallıcık)?

– İç kahırlanma, adam, üüleneden epsicii azır olacak. Ben götürecem kıra imeeyi kendim. Amuru ben üürettim, katacam brazıcık ta papşoy unu paka, nası sen beeniysin, bir de tauk kesecem, yapacam onu da bulamaç mancası, nası balbokalılar deyiylar, çullama (Pakița kendisi balbokalıymış).

– Bak, alatla, – demiş kocası. – Tutmayasın bizi bütün gün aaç, zerem sabaa ekmää de yufkacaydı – ne o laana turşusu malaylan, büük manca mı? Senincesine, büle imeklen çivçilik mi edilir? A, karı! Bulacan sen bir kere belanı!

– Korkma, adam, epsi islää olacak.

Geçiriy Pakița işçilerini, döniy şen-şen türkü çalarak, giriı, bakıy: küçük amur kabarmış. Şindi kendi-kendine süleniy Pakița, sıralıy, angı işi yapacak: “Urayım küçük amuru geeri, o ikincii kabarinca, ben eleyim unnarı, koyayım ateşe suyu”.

Adi, yapıy bu üç işi, geliy içeri, bakıy: amur ikincii de kabarmış. Yuurıy amuru, koyıy tekneyi amurlan sundurmaya güneşe karşı, tezçe kabarsın. Gi-diıy bakıy kotlona: su kaynıy. Koyıy taa bir odun – ateş süünmesin. Aklına geliy, ani domuzu taa doyurmamış: “Aman! Şu gırlıta da taa benim başımda,

**Dardaan – kendini toplayamayan.*

geberecää!” Alıy braz bulgur, gidiy basediy şunun emniine. Orden yızlanıy kaçarak taukların auluna tauk tutmaa, gene sülenerek: “Amur kabarinca, ke-seyim tauu, aşlayıp, yolayım, koyayım mancayı ateşe. Sora manca pişince, yazayım ekmekleri de kabarsınnar sinilerde”. Büle omurdanarak, Cumaa Babusu gibi, Pakița bulü kooliy tauu, tutmaa savaşıy da iç denemiy de köstekleniy kümes kapusunun yanında bulunan yalaa. Düşiy, fistanında etää ilişiy kapucuun enserine. Kalkıy Pakița: etään yarısı sarkıy, dizler kanıy. “Ah, aman, arta kalsın bu bitmez işler! Canım indi. Bu da mı yaşamak!” Nası-nece tutıy tauu, kesiy, aşlıy, yoliy, parçalayıp, koyıy ateşe. Pakița bu iş-leri birda kufnide bitirince, dışarda bilseniz, ne oliy, – şişeciiniz gülmää.

Pakița bulü bu alatlamaylana unudıy koçınanın kapusunu kapamaa. Atlıy domuz koçınadan – domuzçuk varmış üle bir altmış-etmiş kilalık. Gork-gork, gork-gork – kaçınıy domuz kapu önünde, kalaklıy erersini: aul boyundakı mayızlana çiteni aktar-dönder ediy. Sora piniy sundurmaya (sundurma alçarakmış), deviriy orada bulunan suyulan bakırı, taa soracım, duyup amur kokusunu, yaklaşıy tekneye de başlıy amuru “yuurmaa” – domuzçasına, dörtleme*(*Dörtleme – mekleyerär). İi, nekadar iyirse, kalaklıy, sora kayıy bir bacaa, da domuz tekneylen bile aktarıly sundurmadan ere. Tekne kapanıy onun sırtına. Domuz basediy kaçmaa, çirkin goiklayrak. Kaçırımış aulun dibine dooru...

İşidip bu keskin domuz sesini, Pakița bulü demiş: “Ya bu kudurası gene ne baariy acaba. Kennu, em de zaadece verdim. Ne taş istiy dert? Osa susadı mı? Kupayım, korkıym kesmää, çoktan ben onu mısımillaycıdım*. İyeci-dik sıcak kaurmayı...”

Açan Pakița çıksa-baksa – Allahçım-Panayacım! Baarak tutıy kafasını da takışıy etişsin domuzu. Pakițaların aulu çıkarmış yar boyuna. Domuz, etişticään o yar setine, aktarıly-kayıy dik aşaa çaan yar dibine. Yar dibinde de varmış bir akan su – bir derecik. Genişlii, deciiz, olsun-olsun bir iki-üç metralık, derinnii de yakın bir metralık. Sıyrıldıynan teknesinnen bile, domuz üziy aşaa, kayıy, nece bir kayıklan – aşaa göle. Aşaada dere taa genişlenärmış, neçinki varmış taa üç eklenme su enneri, çeşme suları.

Baarinmış Pakița bulü, baarmış-çırımış, ama kimseycik onu işitmemiş, neçin ani epsi Pakița kırdı bulunmuş.

Näpsın şimdi bizim insannar bulümüz? Döniy eve aalayrak. Aala-aalama – kira läázım gitmää – işçiler imää bekliy. Yızlı-yızlı yuuriy bir parça çörek amuru, pişiriy birkaç çörek. Dolduriy Pakița zembile mancaylan çörekleri de koşarak yollanıy kira. Üülen vakıdı artık devirilmiş, gün avşama yaklaşıy. İşçilerin ürekleri bayılmış.

Soluk solaa etiştiremiy, farımış Pakița, etişmiş kira. Yayıy boşçayı, kurıy sofrayı.

– Adi, adam, adi sorma – ne geldi başıma! İyın da sora annadacam, ne patimaya ben sataştım.

*Annattı Kemeñçeci Georgiy Zaharoviç (duuması 1932), tülüküülü.
Yazıya alındı 1997 yılda.*

– Annat, mamu, mamucuum, annat, ihtär anam, da yazayım. Pek şaşıym sana, ma, mamu, nasıl tutıysın okadar çok işle aklında. Şansora yaklaşıysın 80 yaşına, ma, nekadar da meraklı aanadıysın, ma, mamucuum.

Yaştan taa çok küçük insannara var soorduum maane tarafı, ama süliylar, ani çalmaya-çalmaya unutmuşlar. Sen se oldu yakın üz maane, aklına getirip bu kışın, çalıysın bana. Çok saa olaysın! Allaa sana versin taa uzun ömür, makar doksanı atlayasın, nasıl raametli Dona mani.

– Saa ol, kızım,. Ama istemiyim başka yaşamaa. Ben yaşadım yaşaycaamı. Gençlere Allaa versin ömür, saalık, saburluk, da yaşasınnar güzel. Ko etişinnär epsi bizim yaşımıza, salt göörgü gelmesin başlarına. Şindiki vakıt, kızım, yaşamak için epsi var. Saade aseetlik olmasın: işlesin insannar, kazan-sınnar da çiçek gibi yaşasınnar. Evel, kızım, siirek boyarda büle büyük ev vardı, bunnar şindi saray, diil ev.

– Ne o saray e, ma?

– Kayat büyük zengin yapılar, klise gibi. Varlıktan insannar şindi azıttılar, biri-birilärini çok görüylar. Bu diildir iiläa...

– Hele, ma-mamu, çekettir masalı. Annat bana te o masalını – ben unut-tum onun emmetten, – nerde bir genç çocuk gitmiş dermene mi nereyi? Näända büyük çörek pişirärmişler...

– A-a, köselerin masalını mı? Dur, şindi ilkin annadayım “Eni Yıl” masa-lını da sora annadacam onu.

DERNEK

Bir vakıt varmış, bir vakıt yokmuş. Varmış bir şiret tilki. Kış zamanı. Kaar, kürtün. Yaklaşarmış Eni Yıl. Acıkmış tilşki fenaca, em de istärmış Eni Yılı bir doyumnu, bir büyük sofrada geçirmää. Ama gitmää küüye korkarmış: kıstıracaklar – insannar şindi epsi evde, yortuya azırlanıylar. Düşüniy tilki şindi kolayınnan lokmayı bulmaa da demiş yabaniya:

– Adi çaaralım ayvannarı maana bayrama da kuralım orda bir dernek.

Şindi sesediylar onnar te filan erde, fişman vakıtta bir bayramın önünde olacak bir parça dernek. Başlıylar toplanmaa ayvannar. İlk gelmiş kokoş,

sora tavşam, üçüncüsü – kirpi, brazdana geliy tilki, ardında etişiy yabanı, bitkide de etişmiş eşek.

Şindi canavar (nasıl annaşmışlar tilkiylen) çekettiriy ilkin dernää:

– Adi, kafadarlar, ilkin annadalım birär masal. Kim ilk istiy annatmaa?

Öbürleri därmış:

– Tilki! Annatsın ilk tilki!

Tilki atıy tavşama. Tavşam da deiy:

– Ko ilk çeketsin kirpi.

Kirpi de gösteriy horozu:

– Ko annatsın ilk kokoş.

Bunnar büle lafederkene, kokoş gezinärmış kırışte, çatı elinde.

– Siz annadın, ben de sesleycem, bakacam, kim dooru annatmaycak, - onu da asacam, – demiş horoz. Epsi birden baarmış:

– A, tavşam, çeket annatmaa!

Tavşam o iki kıynaş gözü çevirdip, tombarladıy da deiy:

– Açın kapuyu, ben annadacam! Bana pek sıcak geldi.

Açıylar kapuyu. Tavşam basediy kaçmaa, kurşum gibi fırlıy, baarak:

– Pitim çüvene, pitim çüvebe!

Büleliklen tavşam kurtulıy. Sıra şindi kirpide. Kirpi demiş büle:

– Ben yok ne süleyim aalemin evinde. Buyurun, gelin bana eve da ben evimde annadacam, siz de sesleyin. Benim evim – bir büyük koray, onu epsi tanıyacak.

Kirpi de gidiy.

Geliy sıra tilkiye masal kurmaa. O da demiş butürlü:

– Brakın beni, ben taa islää gidecem da getirecem on tauk, da kuracam bir büyük masa masal erine.

– Adi git, – demiş canavar.

– A, canavar, şindi sen, – tutmuş ilersini eşek.

Canavar da demiş:

Ayın-oyun, i de doyun.

Ne läázım sana büle oyun?

Ne aarıysın avada,

Açan erde, tavada?

Canavar göz koymuş eşää imää. Onun şinden sora iç şüpesi de yokmuş, ani var nece kaçırısın eşää.

– A, eşek, şndi sen çal! – demiş o.

Tutturup sesini, eşek çekediy çalmaa:

– A-i, a-i! Tut bacamı da i!

Taa lafını bitirmedään, çemrecik döniy eşek canavara da hızlan, ne kuve-di varsa, açan yabanının annısına çekiy bir o nallı bacaannan, yabanı cingiliy! Dört bacak dikilmiş yukarı tüfek gibi.

Horoz ativeriy eşää çatıyı. Hızlıca geçiriverip canavarın boynusuna ilmää, dartıylar çatıyı.

Bitki türküyü çalıy horoz:

– Kuk-ku-ri-gu-u-u! Bülleliklen kurtuldu-u-uk!

Annattı kardaşım Kemençeci Aleksandr Zaharoviç (mamumuzun masallarından).

Yazıya alındı 2005 y.

TONTOROS

Bir vakit varmış, bir vakit yokmuş. Şindi varmış bir adamnan bir karı. Varmış onnarın bir de çocukları, adıymış onun Tontoros. O uşak biricik olmaylan pek nazlıymış. Adam pek zenginmiş.

Vakit geçiy yızlı, iç annaşılmıy, nece çocuk büümüş. Büük, ama ep üle nazlı. Anası-bubası düşüniyle, ne yapsınna, ne etsinne de çocu u islää olsun, doorulsun. Adamnan karı lafediyle:

– Acaba ne düşünelim? Adi alalım bir kayıcak, da ep gezinsin bütün gün göl üstünde. Biraz zoru görsün.

Mamusu azırlıy ona bir torba – koymuş oray biraz imää. Bubası götüriy onu göle, pindiriy çocuunu kayaa da süliy ona:

– Açan ben gelecem üülende, getirecem sana imää, çalacam türkü, oza-man çıkacan bana. Git gezin kayıklan. Türkü budur:

Benim oolum andadır,

Benim oolum birdadır.

Beeri gel, kayıcak,

Beeri gel.

E, te olıy üülen. Açan çocukcak işidiy bubasının sesini, çıkıy kenara. Alıp imäälää (imekleri), gene piniy kayaa da gidıy. Bubası ona takazalıy:

– Bak ta başkasına çıkma, - süliy bubası da döniy, geliy eve.

Çocukcak okadar güzelmış, taa zaade yok nece sülemää: tuuyanmış, pek kıvrakmış.

E, te varmış oralarda bir de Caazi babusu. O ep saklı gözledämiş onnarı.

Bubası taa geliy iki-üç kere ep sımarlayarak, ani kimseycää, bubasından kaarä, çıkmasın. Caazi babusu sa koymuş neetine, ne yapsın da, ne etsin de-kapsın o çocu u.

Şindi bir gün Caazi babusu gidıy göl boyuna da kalın seslen, uydurarak adamın sesine, çalıy:

Benim oolum bîrdadır.

Gel beeri, oolum, çık kenara.

Çocuk annamış, ani bu diil bubası: ses te diil o, türkü de diil o, türkü de diil dooru. Da çıkmamış kenara. "Benim bubamın sesi taa ince", – düşünmüş çocuk.

Açan gene geliy bubası da çalıy türküyü ince seslen, Tontoroşçuk çıkıy bubasına da süliy:

– Geldi bana kimse, çaldı kalın seslen türküyü de şaşırđı.

Bubası gene ona deiy:

– Sakın çıkmayasın, o seni kapacak.

Caazi babusu sa saklanmış da seslärmiş.

Açan bubası aylanıy uzaa, gidıy eve Caazi, karısı gene geliy. Bu keret o ince seslen em de dooru çalmış türküyü:

Benim oolum andadır,

Benim oolum bîrdadır.

Beeri gel, kayıcak,

Beeri gel.

Tontoroşçuk çıkıy kenara. Caazi babusu onu kapıy da evine götürıy. O kapamış Tontoroşçu bir kafese.

Ertesi günü bakası geliy, çalıy-çalıy türküyü – yok Tontoroşçuk, çıkmıy. Annamış bubası, ne olduunu. Geliy eve kahırlı. Düşüniyle karısınan, aalıyla.

– İstedik akıllandırmaa, zaplamaa, bak ne geldi başımıza, – aalıy mamusu.

– Adi, beki, Allaa onu kurtaracak, – deiy bubası. O şindensorası akıllandı. Ben gidecem aaramaa onu, sen de bekle evde.

Alıy adam tufääni da çıkıy yola.

Bu vakıtta sa Caazi babusunda ya ne işle olıy! Caaziyanın varmış bir yardımcısı – bir kalaycaa. Babu söliy kalaycaana:

– Bakacan onu bu kafeste kırk gün, ko islää beslensin, da sora biz onu iyeciiz.

Açan geçiy kırk gün, Caazi babusu demiş kalaycaa:

– Ben büün gidecem kliseye. Sen getir bir araba çalı. Yak fırını – çimçirik çaksın! Taşlar islää aarsın. Sora sür Tontoroşçu fırına. Ben gelince o pişsin.

Kalaycak getirmiş kırk araba çalı da yakmış fırını çatlayınca, er tarafa yalın çıkarmış. Alıy bu Tontoroşçu, getiriy fırın aazına da süliy:

– Pin kürää. Otur kürek üstünä tez! Çorbacıya üle sımarladı. Oyalama beni – fırını alifi geçiy.

Tontoroşçuk ta demiş:

*Kalaycak – sluga, kölä.

– Ben bilmiym, nece oturmaa. Ben taa iç görmedim büle iş, bilmiym. Üüretsene, ba bulü.

Kalaycak gene:

– Otur, – dedim e! Otur kürek üstüne fırına dooru. Adi oyalama, pin otur. Tontorosçuk bakınıy, omuzlarını kısıy, sayılıy, annamıy bişey:

– Nasıl oturayım, ba bulü? Bilmiym. Göstersene.

– Te büle te! – deiy kaylacak ta piniy kürää.

Bu oturduu gibi, Tontorosçuk yızlan, bütün kuvetlen sürüveriy şunu fırına bir kıpımda. Koyıy fırın kapaanı, dayıy onu bir büyük taşlan da kopuşıy kaçmaa. Kaçıy nekadar kaçtıysa, etişiy dere boyuna. Piniy bu bir üüsek kavak aacına – baksın dolaya. Çocuk görmüş, ani Caazyka etişmiş eve, te giriş içeri. Da düşünmüş çocuk: “O şimdi tutunacak beni aaramaa”,

Babu sesirgeniy – ses yok. Kokulanıy – kokıy nese, nese fırında cızırdıy.

– Näm-näm, Tontorosçuum, – deiy, – näm-näm! A, kalaycaam, imää.

Açıy fırının kapaanı – kalaycak orda! Yızlanıy öbür sobaya, baksa: kavaan tepesinde – Tontoros (aynada görüy çocu); yok o kafeste.

– A-a-a! Seni duşmanı! Kaçtın! Te ben seni şimdi erleştirecem!

Giriy, alıy nacao – nacao da keskin bilenmiş. Omurdanarak, sülenerek, etişiy bu aaca da adi ne kuvedi varsa urmaa aaca:

– A te ben seni düşüreyim de, bak, nece iyim ben seni. Sen benden şiret mi çıkmaa istiyisin?!

Tontorosçuk taman düşünürmüş, ne yapsın. Bir de işidiy turna sesi. Baksa: ona dooru uçıy-geliş bir sürü turna. Çocucak yalvarmış onnara:

– Canım turne, kuzum turne!

Alsanaz e beni kanadınıza.

Alsanız da götüresiniz beni aneme, aneme-bubama.

Turnele, süleyip “Yok nece oyalanalım”, geçiyle, gidiyle. Geeriden geliş taa bir sürü. Sen çal onnara. Onna beki alacakla.

E, te etişiy öbür sürü. Onnara da çalıy:

– Canım turne, kuzum turne!

Alsanaz e beni kanadınıza.

Alsanız da götüresiniz beni aneme, aneme-bubama.

Onnar da alatlarımışla, duraklanmamışla aacın uurunda, demişle:

– Te geliş geeriden bir kırık kanatlı turne – çal ona. O seni alacak. Afet pek alatlıyız.

Bu vakıta sa Caazi babusu te-te-te bitiriy aacı kesmää – taa birkaç nacak kalmış ursun. O turne de artık uurlaşımış aaçlan, Tontoroslan. Çocucak ona da çalıy:

– Canım turne, kuzum turne!

Alsanaz e beni kanatçına,
Götüresin anacıma, bubacıma.

Turne konıy Tontorosçuun yanına, pindiriy onu saalam kanadına. O götüriy Tontorosçuun anasına em bubasına.

– Nedemeye bu bela geldi senin başına? – sormuş turne çocaa.

– He, – demiş çocuk, – ben bir nazlıydım. Bu bana bir urok, bu bana akıl paası.

Eve etiştiricään, Tontorosçuk kolvermemiş turnecii birii emmetten düzeltmeyince onun kırık kanatçıını.

Ertesi yılın onnarın auldaki balaban dirään tepesinde yapınmış bir turne. Da büütmüş birda yavrularını.

Te busoy da bir masal varmış dünnäda.

Annattı Moldovan (Zabun) Varvara İvanovna. Masalı taa küçükkän üürenmiş komuşuların çıraandan Koyçu Yakudan.

Kemençeci Yaku Petroviç – benim Titi dädumun plemännii.

Yazıya alındı 2006 yılda.

KUZUCUK

Bir vakıt varmış, bir vakıt yokmuş. Yaşarmış bir kuzucuk. Sabaa oldu mu – o gidirmiş otlamaa. Çayırd-çimende her gün. Boynusunda da varmış bir çancaazı. Çancaaz eni güzeel. Kuzucuk korkarmış otlarkana olmaya kaybetmesin, düşürmesin onu balaban otlar içine. O çayırd da varmış bir çeşme, nerede susadicaan kuzucuk içirmiş duruk taaze sucaaz. O çeşme başında da büüyärmış bir körpe kavak fidancı.

E te büün, nece de ilerki günner, kuzucuk sabaalen, etiştii gibi çsyıra,çıkariy çancaazını da asıy fidancıun dalına. Otlıy kuzucuk, nekadar otladıysa, e te artık avşamnamaa başlıy. Vakıt eve gitmää. “Adi içiyim sucaaz, alayım çancaazımı da gideyim eve”, – düşüniy kuzucuk. Ačan o bakıy, – fidancık büümüş, islää uzamış yukarı. Kuzucuk etişmiy cıncää zı’ almaa:

– Fidancık, fidancık, iilsene, yalvarıym, da alayım çıncaazımı.

– E, te şimdi! Ben mi sana yalvardıydım asasin cınını benim dalıma! Ben ne islää dik büüdüm, şimdi bozacam boyumu. Em de bu cıncaaz ne yaraşıy bana!

– E, te ben gideyim nacak-kafadara da bak – gelsin de kessin seni.

– Korkmuşum ben senin nacak kafadarından!

Gidiy kuzucuk naca, yalvarıy ona:

– Nacak kafadar, nacak kafadar, yalvarıym, gelsene de yardım edesin... – anadıy ona zorunu, – fidancık istemiy vermää benim çıncaazımı.

*Çıncäz – küçücük çancaaz.

– A-a, gitmeyecem, hiç yalvarma. Beni ne islää şindi emen bilebile. Gitmem – istemiyim körlenmää.

– A, te ben gideyim süleyim seni taş-kafadara da ko gelsin de körletsin seni. Etişiy kuzucuk taş. Taş gömülmüş sıcak kum içine, yatıy güneşe karşı, yısıdıy yannarını..

– Taş-kafadar, taş-kafadar, – danışıy ona kuzucuk, – pel yalvarıym yardım etsene... – Da annadıy zorunu. Ama taş iç erinden de kıpırdamıy.

– Gitmeyecem, – demiş, – ben ne islää erleştim, yısıdıym ihtâr yannarımı. Git te bul kolayını kendin.

– A, te ben gideyim de süleyim seni manda-kafadara, da ko gelsin de çüinesin-ezsın seni, kırsın yannarını.

– Korkmuşum ben senin manda-kafadarından. Git te süle.

Yollanıy kuzucuk mandayı bulmaa.

– Manda-kafadar, manda-kafadar, gelsene korkudasın bu taş-kafadarı, ba. İstemiy körletmää nacaa, nacak ta istemiy kesmää kavak-fıdanı, fıdan da istemiy iilmää da alayım daldan çıncaazımı.

Manda da ona geeri çevirmiş:

– Bulmuşun vakıdını danışmaa bana. Ben taman buldum şıralı çimen-cii, otlıym. Brakıp ta gideyim? Olmaz. Git bak başkasını, kim isteyecek, kim aylak bulunacak.

– A, te ben gidip süleyim seni canavar-kafadara da nâbacan? – ko gelsin de isin seni.

Kuzucuk sanmış, ani manda korkacak ta kayıl olacak yardım etmää. Ama manda başka iç bişey ne seslemiş, ne de işitmiş: iiltmiş kafayı da otlıy.

Etişiy te kuzucuk canavara.

– Canavar-kafadar, ba, ya ne yalvaracam sana: yardım etsene bana..., – da sıralıy kuzucuk kime-kime olmuş danışıy, yardım aarayarak, ama biri kayıl olmyı ona yardım etmää.

Canavar da ona geer:

– Hele bak sen ama, ne şaşılacak bu dünnä: iç umut etmedim, ani kuzu kendi gelecek benim ayaama. Olaydım e aaç da şindi iyeyim seni. Bu sabaa-dan beeri ben nekadar buuştum saklı kapmaa, saklı kaçmaa da doyunmaa. Şindi emen idim iki körpe kuzucuk – tokum. Diil lăázım bana senin kart mandan. – Uzanıp, yatmış canavar dinnenmää.

– A te ben gideyim süleyim çobana da bak, ne gelecek senin başına, – sülemiş kuzucuk, ama canavar onu şansora işitmäzmiş: o o saatçık, yattı gibi, uyumuş.

Kuzucuk etişiy artık çobana. Annadıy ona zorunu, yalvarıy yardım etsin ona almaa çıncaazı. Çoban sorıy:

– Nerede o zulüm yabanı, ba? Ele göster, nerede dinneniy. E, te ben ona şindi gösterecem, nece kuzu çalınıy.

Aliy çoban uzun kırlıgısını da kopuşıy yabanıya. Yabanı duyduu-gördüü gibi çobanı, kopuşıy mandaya. Manda, gördüü gibi yabanıyı, kopuşıy taş. Taş ta yızlanıy nacao. Nacak, açan göriy, nece yızlı tekerlenerek geliy ona do-oru taş, tez alatlan etişiveriy çeşme yanına, fidana.

Kuzucuk ta enez etişmiş orayı. Fidan, açan göriy büle işi, annıy, ne gelecek başına da tezicik iildiy dalını. Kuzucuk alıy çincaazını, şükür ediy çobana da gidıy eve.

Masal da bitti.

Masalı annattı Moldovan (Zabun) Varvara İvanovna.

Yazıyı alındı, erleştirildi dekabride 2007 yılda.

TAMAA GAARGA

Nezamansa, çoktan-çoktan, olmuş mu, olmamış mı bu işlär – Allaa bil-sin, ama aazdan-aaza bizlere de etişmiş bu istoriya.

Yaşarmış bir gaarga. Ya bakınız ama, neylen bu dünnäda o anılmış. Şindi bir gün, aarayarak kendine nezetli imek, gezinärmış bu dik-dik bostannık içinde. Ayırıp-ayırıp em ii karpuzları, kaunnarı, bir-iki gaga urup, dadıp, gene kendini dikip, kurup, gidirmış başka emiş aaramaa.

E, te büle gezerek, zararlayarak bostanı, iç annamamış, deneyememiş, nece etişimiş, raslamış bir sık çökeleklik içine.

Batıy şunun ayaana bir iiri sivri beşbuynuzlu çökelek. Bu keskin acıdan gaarga, titsi baarak, cingiliy ere: oaatçık fodulluu, diklii, iisilmiş, aşaalamış. Buuşa-buuşa, nası-nece o çıkarmış bacaandan çökelä.

Şindi näpsın bu? Düşüniy: nasıl bu çökelekten de bir kârlık bulsun? Ta-maaluna göre de fikiri işliy. Kıstırıy gaarga gagasinnan şu çökelä da yollanıy bir küüye. Bilirmiş o bu küüde birkaç acızgan, cana yakın kişi. Giriş bir aul içine, konıy porta diräane da maamile-surat başlıy yalvarmaa:

– Bulü mari, korumazsın mı birkaç vakıt benim çökeläami? Ben yollanacam bir ere kadar – var birazıcık işim. Pek yalvarıym. Dönüşte ben alacam çökeläami.

– E, brak, - kayıl olmuş insan. Nerden bileciidi, ne varmdı şu zulumun kalbinde-neetinde?

Geçmiş te nekadarkı vakıt geçtiseydi – gaarga oyalanıy, gelmiy. Karı da bir gün te ekmek pişirecek olmuş. Yakıy fırını da etmemiş braz yakacaa. Atıy o çökelä ateşe. Çökelek yaalı paarlayıp, barıt gibi yanıy, taşlar biyazıyla.

“Gaarga unuttu o çalıy”, – düşünmüş insan. – Anı o çoktan geleciidi onu almaa. Averiya mı düzecek gaarga o çökelekten, ne?

O ekmekle okadar gercik pişmiş – karagöz kaplı! O burcu kokuları yayılmış maaleye. Karı koparmış bir parça sıcak ekmek,tuzlamış-biberlemiş, çökmüş eşiin üstüne da tatlı-tatlı iyärmış. Ap-ap ta gaarga etişiy. Konmuş gene porta dirääne da paysınıy baarmaa:

– Bulü mari, ver çökeläämi!

İnsan daptur geliy:

– Bak sen ama! Kim bildi, ani sen käär bu moment etişecen. Ben te ek-mecik pişirdim de etmediydi yakacaam, da yaktım çökelääni. Ben sandım, sen gelmeyecen, unuttum onu.

– Ver çökeläämi! – yızlandırıy kendini ursuz gaarga. – Ben bilmiym bişey. Bul da ver!

– İ-i-i! – tüülaniy insan. – Gelmiysin deyni, ben sandım, o sana diil lääzım. Prostet, gaargacım. Ama alizinden bakarak, nâbacıydın sen o çökelää?

– Diil senin işin, nâbacıdım ben onu. Sen kayıl oldun korumaa!

– Adi bekle braz. Ben gidecem kıra da getirecem sana diil bir çalı, ama nekadâr canın isteyecek; istärsen – bir sepet üklü getirecem.

Tamaalına göre gaarga şiretmiş te:

– Bana diil lääzım başka çökelek. Ver benim çökeläämi. Yoksa, ver ozaman onun erine somunu! – dilbas` gaarga taa yızlandırıy sesini. – Ya somunu, ya çökelää! Ya somunu, ya çökelää! – bozuk patifon gibi düzara baararmış gaarga.

Sokaktan geçenne, duraklanıp, bakarmışla, şaşarmışla bu kavgaya. İnsanın canına taketmiş bu ursuz gaarga. Veriy karı ona somunu da büleliklen kurtulmuş.

Gaarga sa buna diil kanaat. O, alıp somunu, götürüy komuşu küüsünde bir başka çömert insana. Yalvarıy korusun onun somununu

– Benim bir pek tecil işim var, dönüşte alacam onu, – demiş gaarga.

İnsan da yımışak ürekliymiş – kayıl olmuş:

– Brak, ayolum, – demiş, – ne aar mı edecek o bana?

Geçmiş gene ayli vakıt. Bu gelmiy almaa somununu.

E, te nası olıy da insan unutmuş – kufnide dolabın kapusunu burgaçla-mamış”, – nerey koymuştu şu somunu. Kufninin de kapusunu çengellememiş. Varmış bir danacı. Geliy o ayvan da, buynuzlarınan itirip, açmış kapuyu. Danacık imiş o ekmää, kalmış salt trofaları. Bir de – baksan – gaarga etişip-gelmiş, konmuş portalara da istiy somunu:

– Bulü mari, ver somunumu.

İnsan annadıy ona ne olduunu. Bu iç bişeycik istemiy işitmää de: “Ver somunumu mu” da “ver somunumu”!

**Dilbas – laf ustası, yalpak lafetmää becerän.*

***Burgaçlamaa – kapu açılmasın deyni, aykırı çevirmää süvedä kakılı bir taftacı.*

– Be, ayolum, dayan sabaayadan te üürediyim amuru, azırlaycam yakacakları; sabaa erken gel de verecem sana sıcak taaze bir somun ekmek.

– Ben istemiyim başka ekmek, ver käär benim somunumu! – baararmış tamaa hem inat gaarga. – Ya somunu – ya onu, kim idi somunumu! Bilmiyim bişey Aldatma beni Sen süledin, ani koruyacan somunumu. Ya somunu! Ya danayı! – bıktırınca insanı baarmış. Karı alıy da veriy danayı.

Alıy gaarga danayı da yollanıy öbür komuşu küüsüne. Küüyün em kenarkı evinde görüy bir däducuk.

– Dädu ba, ne yalvaracam sana: kayıl olsana bir-iki gün göz-kulak olasin te bu danacaa, taa dooru demää – buzaacaa. Küçük o taa, diil taa dana.

– Adi brak, – kayıl olmuş dädü.

Geçiy bunca vakit. Şiret gaarga oyalanıy çokça, düşüniy: “Ne başka işi var dädunun – baksın, büütsün buzaayı!”

Buzaa-dana büümüş, olmuş inek. E, te peydalanıy, geliy gaarga, konıy porta dirääne de yalla ötmää

– Ver, dädü, buzaayı!

Dädu ona geeri cuvap etmiş:

– Ne üle geç geldin, ba gaarga? Bir-iki güne gittiidin de yılları atlattın. Nası iş o?! Te çayırda otliy inek. O buzaalayıcı artık. Ben ona bunca vakit izmet ettim. Büle olamaz! Gel bir-iki aftadan sora, da ben sana veririm onun buzaasını.

– Ya buzaayı! Ya inää! – başlamış eniden ötmää gaarga. – Şindi ver!

– Diil dooru, – demiş dädü, o diilmiş o prostardan. – Sen çeketmeden deyeydin e: “Ver inää”, ben vereciidim. Neçin sen, okadar akıllıykana, esap etmedin, ani bukadar vakıta buzaadan inek oliy? Ay git evine de gel sora! – demiş dädüç

Yollanıy gaarga evine. Ama tamaalına göre gene oyalanıy, bekliy buzaa büüsün, tuuyannasın.

E, te vakit geçmiş, aşmış – buzaa da olmuş koca tosun. Artık var nece koşmaa.

Açan gaarga geliy, ikinci buzaayı, tosun olanı, kesmişle uşak vaatizliine. Annadicaan butürlü işi, gaarga başlamış baarmaa:

– Ya buzaayı! Ya uşaa!

Ya buzaayı! Ya uşaa!

– Üle mi? – demiş dädü. – Sen bişeycik şaşırmıysın mı?

– Şaşırmıym e. Ne audiysınız beni? – Ya buzaayı, ya uşaa! Vermeyince, ben bırdan gitmeycem. Ben bilmedim, ani sen bukadara kadar tamaasın. Taa ii ben başkasına brakaydım buzaacımı. Sen kayıl olmayadın e göz-kulak olmaa! Dädu, yap dooru!

– Dooru mu?! Yapacız dooru. Sen açan biz çökelään erine, aldadıp insanı, aldın somunu, makar ki insan sana vereciidi bir sepet çökelek, sen dooru mu

yaptın? E, sora başkasını aldadıp, somun erine buzaayı aldın. Dooru mu yaptın? O insannara nası geldi? Düşündün mü? Taa ötää dooru kimi neetleniysin aldat-maa? Te şindicik ben sana gösterecem, kim tamaa em de ne o dooruluk! Boşu-na dememişle: “Doyur gaargayı da sora o çıkarsın senin gözlerini”.

Dädu giriy içeri, alıy duvardan tüfää, çıkıy da keezleniy gaargayı ur-maa. Gaarga, gördüü gibi tüfää, geniş saurdup kanatlarını, baarak uç-muş uzak erlere.

O zamannardan beerisi gaarga insannarı gördükçe, - “Kaar-r-r!” baarıp, sakınıp uçıy uzaa. Ama o bet, zarar yapmak tabeetinden vazgeçmemiş.

Bu masalı var işittiim çoyundan. Türlü variantlar. Annadıcılar: Kemeñeci Georgiy Zaharoviç, Kemeñeci Mariya İoradnovna, Beşläga Nina, Pañçeva Varvara Födo-rovna, Zabun Mariya Ananyevna, Hacı Anna Pantelevna, Berber Nadejda Petrov-na. Hem taa başkaları.

Bu variantı annattı Malçeva Ekaterina İordanovna.

Yaziya aldım 2007 yılda, erleşirdim 2008 yılda yanvarda.

DERMEN

Zaman zamandaykan, saman armandaykan, dädum sallangaçtaykan, bubam delikannıykan, bu işler olmuş.

Bir büük bayır tepesinde varmış bir fena anılmış lüzgär dermeni. O der-men köselerinmiş. Köse – üle bir adam: ne kaş, ne kirpik, ne bıyık, ne sakal büüiy onun üzünde. Üle de kalmış onnarın laabı dünnäda – Kösä.

Dolay küüden gelen adam un üütmää büük kahırlan em pişmannıkan gidärmiş eve. Aldadarmış onnarı köseler. Dönärmiş eve adam: ne un, ne te-reke, ne taliga, ne de biigir ya öküz.

Bir küücääzde de yaşaarmışlar bir fukaara adamnan karı. Saade bir çift öküzleri varmış. Uşakları yokmuş. Dolay küülerde se saade bir dermen-miş, o köse dermeni. Bu fukaara adam işitmiş, ani o dermende büle bela işler olıy da gitmiy orayı. Bir çift öküzü var, onnarı da mı kaybetmää? Dü-ziy bir kaya da çekärmiş un kyada. Gel-git vakit geliy dünnaya onnarın bir çocuk evladı. Anasınnan bubası onun üstüne titirärmişle. Büüyärmiş o uşak diil aylan yada günnen, ama saatlan. Büüiy, olıy bir güzel, batal, ke-resteli çocuk. Akıladaan yaa da Allaa onu iç gücendirmemiş. Erbir işe de yapışarmış.

Şindi bir kere süliy oolu bubasına:

– Baka-va, biz taa çok mu buuşacıuz kayada çekmää un, bukadar çok ku-vet em vakit arcamaa, aar taşı çevirmää? Ele koş öküzleri, ben de ükledeyim çuallan azimkayı taligaya, götüreyim dermene.

– E, oolum, sen bilmiysin mi, ani o köselerin dermenine giden geeri boş geliy? Epsini o ırsız zulüm aldadiy. Brak taa ii gitme. Baş mı koşacakn` o duşmannan?

– İç kahırlanma, korkma, baka, eve ben dolu gelecemç Etär o Kösä in-sannarı aalattı, çok uşakları aaç braktı.

Koşıylar öküzleri, da çocuk yollanıy. Kalıylar tokat boyunda anasınnan bubası, göz yaşlarını silerek.

Etışiy çocuk dermene. Ava lüzgärlıymış. Dermen işläärmiş. Köselerin em büügü – çorbacı – gezinärmiş kapu önündä büyük-büük. Sırıdarak, o bu-yur ediy çocu aula. Dermen kalabacaymış: varmış bilmeyen de, nasıl dermen bu, ama daa çoo da gelmiş umutlan, aldadacak Köseyi.

Şindi geliy sıra bu genç çocaa. İndiriy, taşıy o çuallarını içyanna. Kösele-rin em büü demiş öbürlerine:

– Ele zeedeledin ateşi. Bu çocuun da bir çual unundan yapın bir çörek.

Karıştırdıynan amuru, koyıylar onu koora pişsin.

– A dizilin mangaya, deiy Köse, da adamnar oturuşıylar koorlların dolayanına.

– A, çocuk, çeket annatmaa masal, – demiş Köse.

Çocuk ta deiy:

– Ben taa gençim. Masal da taa pek bilmiym. Annadın ilkin siz. Sesle-yim, bakayım, bekim de bişey-bişey gelir aklıma.

Köse aklınca demiş: “Senin gibisini ben kaç aldattım, uşak”. Da düşüniy bir kısarak yalan, angılarından onun “cebinde” varmış diil bir-iki, ama çok.

– Ama, çocuk, bilesin, baas büle: biz seni aldadarsak, – taliga, öküzlä, un – bizim; eer sen bizi aldadarsan, – dermen senin. Em annadarkan yok susturmaa da demää: “Bu yalan”, yok lafı kestirmää.

Şindi çekediy Köse annatmaa:

– Nezamansa, bir vakıtta bubam benim pek zengin adammış. Varmış onun bir de ergelesi – kırk biigirlen. Ergeleciler – dört taane kişi – güdärmişler onnarı bubanın kendi meralarında. Şindi bir gün ne yaqıpylar, ne ediyler er-geliciler da kaybediyle sürüyü. Nekadar aaramışlar, nekadar gezmişlä, çı-raklar – bulamıylar biigirleri. Geliylar onnar eve büyük kahırlan. Bubamın da, – annadıy taa ötee dooru Köse, – varmış bir atı. O onu iç katmarmış er-geleye. Piniy bubam atına da yollanıy aaramaa ergeleyi. Geziy bütün mera-yı. Sooriy dolay küülere. Kimsey görmemiş. Üç ayın aadı var. Bubam gece-gündüz ne imiş, ne içmiş, ne de gözünü kıpmış – ep aaramış. Varmış onun bir tarlası kabak ekili. “Ele, – düşüniy bakam, – taa islääcä gezineyim ben onun içinde”. Dolanıy bubam taa birkaç kere o kabaklık içinde, sıklık ediy,

**Baş koşmaa – yarışmaa, uydurmaa kendini.*

kamçı patladıy. Bir de baksa: bir çukur içinde, bir kabaan ardında, kuytularnarmış bütün ergele.

– Nekadar kabakmış o e, ba? – şaşmış adamnarın çoo. Salt bizim çocuk demiş:

– Büle iş var nece olsun.

– A, çocuk, şindi sen annat.

Çocuk usulcuklan çekediy annatmaa:

– Benim bubam da, bubamın da bubası pek fukaaraymışlar. Dädumun varmış saade bir öküzü. Erbir işte onu aydarmış. Öküzçüü de artık kayat ihtärlamış. İlkyazın koşy dädum Bräzuyu, çekediy sürmää tarlacını. Yıkılıy, öliy öküzçüü. Kalıy tarla yarım. Näpsın şindi dädum? Düşüniy, düşüniy da tutıy iki eşek arısı. Koşy onnarı da çekediy sürmää. Ça-heys, ça-heys! – te azalıy sürmää. Ama zavallı o arıcıkların enseleri başlıy kanamaa, yara olmaa. Bezbelli, braz boyundruk diilmiş uygun yada arılar arın*. Sıcak ta sıcakmış. O yaralara tükürmesin sinekler deyin, dädum sürüştüriy o arıların enselerine braz katran. Sürmää vakit geldiyän, arıların enselerine konıy, yapışıy okadar toz, toprak, ani olıy koca bir tarla – iki-üç destina.

Tutıy, ayırıy benim dädum taa iki çift kaavice arı da süriy bu tarlayı da, ekiy azımka. Bakam da ozaman küçük uşakmış. Dädum onu alarmış kıra yardım etmää. Bir kere bakam imiş kırdı ceviz, bir-iki cevix de gömmüş er içine. E! – ne siz sanıysınız: çıkıy orda bir ceviz aacı. Büviy o aaç, o dallar yayılmışlar çaan** küü üstüneden. Bir yılda o aaç açıy çiçek, ceviz yapıy. Okadar da iiri cevizleriymiş!

Paysınmışlar küü uşakları cevize gitmää. Çekediylar ceviz silkmää. Taş-topaç, taş-topaç – olıy o aacın üstünde bir mera. Olıy şindi dädumun üç merası. Ayırıy dädum taa bir çift kaavice arı da süriy bu merayı da. Ekiy onu arpa. Geliy vakit arpayı biçmää. Alıy dädum oraa, gidiy arpayı biçmää. Biçärkene, çıkıy arpanın içinden bir tavşam. Salediy dädü onu tutmaa – tavşam kaçıy, dädü kaçıy – tavşam kaçıy... Kesilmiş dädü, düşmüş ere. Alıy oza-man dädum oraa, salıy onu tavşama. Saldınan, orak razgeliy tavşamın beline. Dädü darttınan oraa, iriliy tavşamın arkası. (Epsi seslärmış aazı açık). Fırly tavşamın içinden bir kıyat.

Köselerin en büü dayanamamış sussun da soormuş:

– Ne yazardı orda?

– Ne yazardı mı? – demiş çocuk. – Yazardı üle: “Dermen – çocuun, yallannar da – köselerin”.

*Harın – inat tabeetli.

**Çaan – çak.

Çocuk üle sülediynen, Kösenin sırtı urıy ere. Üfkeden em pişmannıktan Köse çatlamış.

Dermen oliy çocuun. Çocuk epsininin taligalarını, unnarını, biygirlerini, öküzlerini çevirmiş insannara geeri.

Büün de doorucu çocuk işlärmiş o dermende.

Annattı Kemeñceci Evdokiya Petrovna (Mamumun balbokalı gelini).

Üürenmiş kayınnasından.

Yazıya alındı 2005 y.

TEPEGÖZ

Bir vakıt varmış, bir vakıt ta yokmuş. Bir fıkara adamın varmış üç oolu. Ačan onnar başlamışlar işe yaramaa, bubası veriy onnarı bir boyara strungar, çobana yardımcı. Boyarın varmış bir sürüsü ikiüz koyunnan. Güdärmiş o sürüyü bir çoban. Ačan bu çocuklar yamanıyala onun yanına, braz geçmiy vakıt, bu adam brakıy işi bu boyarda, zere şu kıskanç pek az ödärmiş. Var nece demää, may boşuna işlärmiş o boyarda.

Kalıy çocuklar üçü. Boyar sımarylıy onnara, otlatsınna koyunnarı islää, tuıyannatsınna, beslettirsinne em islää koorusunna – kaybelmesin, olmaya, bir koyun. Eve ya perdeye gelmesinne birii çorbacı onnarı çaarmanınca.

Güdiyle bu üç uşak o ikiüz koyunu kırdı-bayırdı gece-gündüz. Gece serin-kene, yakırımıyla ateş. Nezaman bulunarmış kartolicik – pişirärmişle koorda.

Nezaman gelecek çorbacı, getirecek imää – doyuncakla, sora var gene beklemaa. Er gün doyuncak yokmuş imää.

Şindi bir kere islää karannıcak olmuş. Oturmuş bu yavrular ateş-korun dolayanında. Koyunnar yatışırılmışlar, sakız çiniirmişler. Bir de piydalanıy onnarın yanında bir titsi iş: benzärmiş adama, ama tülü, balaba-a-an, tepesinde de taa bir gözü, iki de aazı varmış – üçgözlü, ikiaazlı fenalık. Aadıymış onun Tepegöz.

Bu çocuklar sansı suumuşlar, donmuşla, çeneleri kitlenmiş. Zavallı uşaklar.

– Năbiysınız bırdı, çocuklar? – sormuş şı fenalık. Em büük çocuk, anğı-sı ondört yaşındaymış em taa ürekliymiş, demiş:

– Nasıl görıysiniz: otladıyız koyunnarı. Koyunna bir boyar-çorbacının.

– Adi ben de yısnayım sizin ateş-korunuzda.

Oturıy bu braz. Sora çıkarıy koynusundan bir tuzlu kemikli lokma – insan kolu. Braz çevirdiy onu koorda da deiy uşaklara:

– Korbastı* istiıysınız mı?

Kırmış o eli, başlamış kendisi iki aazlan imää. Uzadıy uşaklara, alsınna isinne. Onnar sa, zavallicıkla, titirirmişle korkudan – ne ölü, ne diri.

**Korbastı – koorda pişirilmä tuzlu lokma.*

Gene büücää demiş:

– Biz insan lokması imiyz.

– İyeciiniz, – demiş Tepegöz. – İyin, zere şindi iyecem topunuzu.

Zavalcılıklar yok ne yapsınнар, ürecikleri titirärmış, alıylar şu Tepegözün pişirdiini ellerine da iirenerek, başlıyla imää. Em iyärmişle, em göz yaşlarını silärmişle.

– İyin, iyin, – därmiş Tepegöz. – Sınaşın. Bende er gün türlüм-bürlüm işle iyeciiniz: yok buuz etmäâ. İdiniz mi? A şindi aydayın koyunnarı, gelin benim aardımdan. Benim de var ikiüz koyunum, güdeciiniz epsini.

Yok näpsın uşakla – gidiyla Tepegözün aardından.

A şuracık, a buracık – sabaa karşı etişile Tepegözün evine. Bir daa boyun-da razgeliyla bir büyük, balaban aullu ev – var üç metradan zaade üüseklii.

Katıştırıy fenalık bu sürüyü de kendi sürüsüne. Veriy bu çocukların eli-ne bir somun ekmek, bir but ta koyun lokması.

– İyin, - deiy, – da otladın koyunnarı te birda – daa boyunda.

E, te büle geçiy birkaç gün. Bu Tepegöz, insan iyicisi, (adam mı demää ona osa fenalık mı?) özlemiş gene insan lokmasını, insanın etini. Şindi bir sabaa o därmiş:

– Sen, çocuk, kal büün evde, – gösteriy em büünü, - yardım edecen bana büün evde var braz iş.

İki kardaş gidiyle koyunnarlan, büü de kalıy evde.

Tepegöz kitliy portaları, sora koyıy bir büyük çüven su (ani düünnärde man-ca, kaurma, paça kaynadıyla – te osoy büyük) kotlona da süliy çocaa:

– Bak şindi süünmesin, ateş, ep birär-ikişär odun ateşe koy, ben yatacam braz dinnenmäâ. Açan su ahtarılacak, seset bana, da keseciiz birkaç koyun.

E, te su ahtarıldınan, çocuk sesediy şu zuluma. Bu sa – nesoy koymuş needinä imää çocuу – üle de yapıy: ayırıp çocuun kafasını, pişiriy da iiy..

– Näända bati e? – sormuşla uşakla avşamnaan.

– Çok soracan, az bilecen! – kesmiş onnarın lafinı insan iyicisi.

Yok ne yapmaa – kalıy nesoyso dayanmaa, kaaretlenmäâ, umutlanmaa.

E, geçiy taa birkaç vakit, te nekadfar geçtiyse, bu korkuluk gene özlemiş insan etini.

• Nasıl neetlenmiş, üle de olmuş: imiş zulum ikinci çocuу da.

Küçük kardaş avşamneen etişticään eve sormuş:

– Nerde kaldı bati?

– Çok soracan, az bilecen! – cuvap etmiş gene Tepegöz.

Yok ne yapmaa – susmuş çocuk. O şüplenmiş, ani bu onnarı idi.

*Buuz etmäâ – inatlaşmaa, nazlanmaa.

Te geçiy nekadarsa taa vakıt. Bu Tepegözün gene canı istemiş insan lokması. Şindi bir sabaa demiş bu uşaa:

– Büün çocuk, gitmeycen bireri, var evde iş. Keselim birkaç koyun, yok neylen imää yapmaa. Te koydum suyu ateşe, açan su pirenemää başlayacak*, kaldır beni da keseciiz koyunnarı. Ben yatacam braz dinnenmää. Bak ateş süünmesin.

Tepegöz yatıy uyumaa, çocuk sa salt yalvarıy Allaha, ani uyutsun şunu kaavice em versin uşaa üle bir akıl em kuvet de o ensesin Tepegözü. Düşüne-düşüne uşak geliy bir karara...

Açan su başlıy islää kaynamaa, Tepegöz de dalıy islää derin uykuya – uyurmuş ama! – foruldarmış, sansı fasüle kaynadarmış, – ozaman çocuk alıy bir kırığa – azırlıy kendine siläh. Tepegözün parmaanda varmış bir yalabık yılmaz taşlı altın üzük. Uşaan tamaası geçmiş o üzää. Etiştiriy – çıkarıveriy o üzüü de onun, şu derdin, parmaandan, düşünüp-düşünüp, deyip: “Ne läüzim bu derde büle üzük!”

E, te uşak geçiy dışankı ayat kapunun yanına, kolay olsun çıkıp-kaçmaa, çemirecek etiştiriy kıtlığıy ilkin bir kazana aşlak suylan, ani uşak erleştirmiş Tepegözün başı ucuna, sora da, taa Tepegöz etiştirmedään kendine gelmää, ep o kıpımda, etiştiriy kırığıy öbür kazanın boyuna, ani asmış çocuk kirişe – pat uurunda, nerede yatarmış bu bela, – sular döküli, uşak dışarı fırlıy.

İki bakır aşlak su biri-biri aardı sora açan döküli bu cendem adamın üzüne, – o o saat köör kalıy, yanıy gözlerin üçü de; aazın biri çarpılıy, öbür aazı taa braz buyuraramış.

Aşlandınan, talaf, tutunarak, yoklayarak duvarları, nasıl-nece çıkıy dışarı, başlıy baarmaa (çumanın gözleri çıkmış, ama kuvedi çok: taşı sıksın – suyu çıkacak):

– Nerede sen, çocuk? Süle, korkma, bişeycik prost sana yapmayacam, çık bırayı.

– Üzüüm, sen nerede? Süle bana, nerde o çocuk? – sormuş yavaşıcık Tepegöz.

Üzük çocucaan parmaandan sesediy:

– Bırda, bırda. – o üzük büülüymüş.

Çocuk ilkin derip-toplayamıy kendini, nerden geliy ses: “Bırda, bırda”. Bu korkuda unutmuş üzüü. Sora, açan ikinciye geliy ses: “Bırda, bırda”, çocuk annıy, ani onun parmaandan bu üzük sesedarmış. Çıkariy çocuk çabucak o üzüü da fırladıy auldaki tırlanın dipteki köşesine.

– Näända sen, üzüm?

– Bırda, bırda.

– Näända sen, üzüm?

– Bırda, bırda.

Üle başlıy avşamnamaa. Nekadar Tepegöz üzüü aaramış, okadar uşak dinnenmiş, ama gözleri ep duşmanı siiretmiş, fikiri de ep esannadı: “Sanki, var mı nece birdan kurtulmaa? Aulla pek balaban, üstlerinde de tikenni tel geerili, portala kitli...”

E, Tepegöz çıkariy koynu cebinden anatarı, açıy portaları – düşünmüş o bir şiretlik: kolverecek birär-birär koyunnarı dışyanna da, yoklayarak, çocuun tutacak, açan o saledecek birdan çıkmaa.

Ama Tepegözün bu kere fiini daalmış, fikiri etiştirememiş işlemää da anamaa, ani genç akıl var nece şiret çıksın.

Uşak alıy bir em büyük koyun derilerinden. İslää onnan sarınıy, tumbası- nı sarıy, kollarını da, bacaklarını da, da sokulup meyleyen bobanaya, mek- leyrek dört bacak, giriy koyunnarın sayısına.

Nasıl da annadınız,büleliklen uşak kurtulmuş bu pek fena kara seremceden. Çıkıy uşak bu cendem aulundan da yollanıy küüsünü, evini aaramaa. Koyunnarın yarıdan çooyu dışyanındaymış. Koyunna kendileri takışıyla çocuun aardına, çıkan koyun, etişip sürüyü, otliy çocuun dolayanında.

Aaz mı vakit geçmiş, çok mu – biz bilmiyz, ama çocuk geliy, etişiy eve. Annadıy anasına-bubasına, ne seremcele geçirmiş başından em nasıl kur- tulmuş.

Aalıylar, kahırlanıyyla nekadar anası-bubası oolları için, ama ne yapsınna – yok nâpmaa. Şükür edeyim Allaha, ani makar oolcaazların biricii saa-sem, duva ediyle Dädu Bojiye, koorusun onu erbir atadan.

Geçiy taa birkaç yıl, çocuk taa büyümüş, zenginnessişse. Alıy çocuk bir käämil açıcı kız. Bir büyük güzel düün olıy.

Uygun annaşmakta, derinden sevmekte büün de yaşırılmışla. Ama kim istemeyciidi bilmää, nerde kaldı Tepegöz? Taa bir-iki laf var nece sülemää onun için. Te açan o kaçırıy çocu, koyun deyni, sora taa elli-etmiş koyun geçiriy elinden islää taraşlayarak, sıkarak, baardarak onnarı, kesilmiş şu ceb- dem korkuluu emmetten, em acıdan, em üfkeden. Kitliy portaları. Gidiy içeri, yoklayarak-yoklayarak, auldan duvardan tutunarak. Nasıl-nece bulmuş oloyu, yaalamış aşlak kafayı da yatmış. Sabaadan vaylamış, oflamış. Kinni Tepegöz kibirine idiremiy, ani tutamıy bir parça uşaa.

Sabaası gene açıy kilidei, aralıy tokatçı, çıksın koyunna otlamaa. Koyun- na baarışarmış aç: onna bir sutka oldu kapalı. E, te bitkiyeden epsini yok- liy, taraşlıy, baardıy onnarı – yok çocuk.

– Öldü mü, naşey! – baararmış Tepegöz. – O yoktu nece geçsin benim elimden! Üzü, üzü, nerde sen ba? Üzü, üzü, nerde sen ba duşman?!

Tepegöz başlamış aar işitmää. Üzü baararmış, ses edärmiş o turla dibin- den, ama Tepegöz işitmiy. Kafası olmuş demirli kadar, şişmiş, kulakları da

tıkanmış. Geziy taa braz Tepegöz tırla içinde baarak. E, te razgeliy uuriy üzüün üstüne de işidiy onun sesini. Alıy üzüü da sorıy ona:

– Üzüüm, süle, nerde kaldı bu şeytan uşak? Korkudan öldü mü, ne?

Üzük te cuvap tutıy:

– Çorbacım, o senden şiret çıktı. O taa dün senin auçlarından geçti, aulun dışyanına çıktı. O uzakta şansora onu kimsey etişmeyecek.

– Nasıl aldattı o beni e, ba?

– Koyun derisinnen sarındı, mekleyrek çıktı.

– Ah! – baarmış Tepegöz. – Beni şindiyadan kimsey aldadamadı! Da bak sen ama: bir parça sümüklü öldürdü beni!

Tutunmuş Tepegöz portalardan, acıdan em üfkeden sarsalamış onnarı – fırlatmış erinden demir portaları kazıklarınınna neyinne. Üç kere taa baarmış nese da, “güm” deyip, düşmüş ere: canı patlamış.

Masalın da bitkisi –

Manafların Kolisi...

O istemiş çok bilmää,

Tepegözü de görmää.

Pardıya pinip, gitmiş,

Dokuz su, bayır geçmiş,

Kirli sular çok içmiş...

Ozamnardan şişmiş,

Onu gören çok korkmuş:

Tepe gibi o olmuş.

Kime läázım bu sonsöz? –

Arta kalsın Tepegöz!

Annattı Kemeñceci M. İ.

Yazıya alındı 1987 yılda.

GENÇ AVCILAR*

Nezamansa, vakıdın birinde, bir Pazar günü sabaalen erken-erken avcı olacaa bir çocuk uyanmış da düşünürmiş: “Näbayım sanki büün? Şindi kış vakıdı, er kaplı derin kaarlan. Kanikullar da enez çeketti. Evde büün iş yok – büün Pazar. E varayım ben sesedeyim kafadarıma da, annaşıp, gidelim braz avlanmaa. Tatalım birkaç tavşam: mamuları sevindiririz em de kırdamerada geziniriz, pak ayırlan soluruz, saalumızı kaavileştiririz”.

Büle neetlenerekten gidıy bizim Vançimiz dostlarına, aber ediy, ani toplansınna(r) Vançilere eve da azırlanacakla(r) kıra tavşam tutmaa.

**Bu annatmayı çıkardı raametli kocam Koca Konstantin Semönoviç.*

Geçmemiş çok vakit – te dört dost toplanmışla(r) kıra tavşam tutmaa. Dışarda ava isläämiş: lüzgär “çit” demärmiş, aydın güneş, yukardan sırdarak, erä selâmını yollarmış (h)em incecik şu iplik-direciklerinnene kaarcaazı suvazlayıp, par-par şafk edärmiş.

– Kayıl mısınız, çocukla(r), avcılaa gitmää, tavşam tutmaa? – sormuş Vançi taa bir kere, açan epsi toplanmış.

– Kim büle işe kayıl olmaz?! – şaşmışlar dostlar üçü de.

– Ozaman iç yok neye oyalanmaa, zere vakit gidiy. Ha yızlıca azırlaylım ne läözüm, - demiş Vançi. Bu çocukların aralarında Vançi en büügüymüş. Bu yıl dokuzuncu klasi bitirärmiş. Kolçi – 8-ci klasi, Mişku – 7-ci, en küçüü de – Peticik, Vançinin prima yardımcısı, – 4-cü klasi başaracımış.

– Kolçi, töörda, bizim yakacaklun yanında, var islää dallar. Ayır birkaç dal, al nacao, testereyi em bıcaa da kes, yap 12 çivi tuzak kurmaa. Sen de, Mişku, na te bu incecik sert telleri de yap 12 tuzak, – paylaştırmış işleri bizim çocuumuz. – Bak, Mişku, baalayasin uygun da tavşamnar darttınan, çözülnesin tuzaklar. Peticik de bana yardım edecek tüfekleri azırlamaa. Bakkın unutmayın bir-iki de çual alalım.

– Çual da neçin e, Vançi bati? – sormuş Peticik

– Sen de ep läözüm bişey-bişey annamayasin – tavşamnarı ne içine koyacan e, ba, dangalacık? – demiş Mişku.

Çok vakit geçmiy – bunnar epsi azır olıylar.

– Adi duva edelim Allaha, versin bize yol açıklı em de yardım etsin avlanmakta da gelmeyelim boş, – demiş Vançi.

Epsi bojulerini yapmışlar.

– Bu faydalı lafların senin aazından Allahın kulaana etişsinner, - söylemiş Kolçi.

Vançu da demiş mamusuna:

– Mamu, avşam için var nece imää yapmayasin. Soy, azırla braz suvan hem sarmısak. Da biz geldiynen soyuvereciyz iki tavşam: birini yap suvanı, birini de düülmüş biberlen, sarmısaklan pişir dufovkada.

– İslää, çocuum. Geleyim kliseden de azırlayacam.

A te, büyük sevinmeklen çıkıylar yola bu genç avcula(r). Vançi yolda ep nasaat ediy, üürediy öbürlerini (bunnarın aralarında o en bilgiç):

– Ya sesleyin, çocukla(r): tavşamnarin var kendi yolları, onnar epsi geziylar o yoldan. Bu işi epsi avcular biliylar. Onuştan tuzakları läözüm kurmaa o tavşam patekacıklarına.

– E kim yapıy onnara o yolcaazları e? – sormuş en küçük avcu.

– En büyük tavşam gidiy kışın aaramaa imeelik. İlk izleri o yapıy kaarda. Sora onun ardından, onun izlerinden, gidiylar genç tavşamnar, da olıy bir tavşam patekacı, – nasaat ediy Vani.

Büle yızlı lafederek, gülerek gidärmış bunnar araba izlerinden. Te artık ayli aralanmışlar küüden.

– Ey, çocuklar, biz ep bu yolcak gidärsək, etişeciyz çak Balbokaya. A ka-pıyız te o şefteli meyvalın boyunu, – demiş avcunun biri.

Biyaz kaba kaar bu yızlı gitmekten fırlarmış dört tarafa.

– Koli, çekic unutmadın mı? – sorıy Vançi.

– Bırda, bırda! – cuvap ediy Kolçi, – iki taane.

– Vani bati! Vani bati! Bak, kaç patekacık var bırda! – baarmış Peticik

– Ha, çocuklar, takıyız çivileri, kırıyız tuzakları! Biz Petiylen kalıyız bırda, kuracız altı parça; siz de, Kolçi, Mişkuylan gidin taa öte dooru, kurun orda, bakın tuzaklar biri-birinden olsunnar aralık altı metra.

– A, kafadarlar, bunu yaptık. Şindi aralanalım bu erden, tuzaklara tavşamnar tutuluncak, braz tüfeklärlen avlanalım.

– Çocuklar, – demiş Mişku, – ben işittim, ki bizim te o daalcıklarda, ani kır koruntusu için dikilme, varmış çok tavşam yataa. A gideciiz, ürküdeciiz onnarı da uracıız.

E te kapıy bunna(r) daacaaz boyunu.

– Ya sesleyin, ne süleycem, – demiş büügü, – biz Kolçiylen tüfeklärlen gideciiz ortadan, siz de, Mişku em Peticik, – kenardan – iki taraftan, ürküde-rek gidin ileri.

– Te şimdi taman kışın islää tavşam tutmaa. Onnarın tüüleri yalabık, kıvrak em de iç silkinmiyle(r). Ben yaptıracam kendime em kardaşıma, – demiş Kolçi, – birär kalpak.

– Ben – eldiven, – eklemiş Mişku.

– Ben de verecem kakuya, yapsın abasına yakalık, – demiş Vançi.

Küçüü – Peticik – susurmuş. O kendi-kendine düşünmüş: “Dur, bakalum, iç tutulacak mı bir tavşam?”

– Huu! Huni-mêy! – Kalkmış ses dübüdüz meraya, ürküdüp tavşamnarı. Te bir tavşam fırlıy, te taa bir.

– Keezle, Vançi, keezle! – baarıy Mişku.

Vançi bir kere çekiy tetiy, iki kere – tüfek patlamıy. Ne iş bu!

– Koli, ne durıysın-va?! Ur!

Kolçi çekiy tetii – onun da tufää susıy.

– Tüü! Ne iş bu, ba?! Aseçka! Kaçırđık tavşamnarı!

Açan açıyla(r) bunna(r) tüfekleri, baksala(r): ikisinin de tüfeklerin ka-valları boş.

– Bak sen işi: urduk toyu sopasız! Şeytan dolaştırdı işlerimizi, – demiş Vançi. – Peti, e getir çual içinden torbacı patronnarlan.

Peti taraşlıy çualı:

– Yok birda hiç birtürlü torbacık!

– Nasıl yok, ba! Bak öbür çualda!

Peti taraşlıy öbürünü de.

– Yok bunda da. Birda salt iki çekiç em ipler çualın aazını baalamaa.

– Peti ba, ben, sansın, dediydim sana koyasın çual içine torbaçı patronnarlan e!

– Demişin, hıyar! Senin elindeydi torbacık. Sen döndün geeri kufniye su içmää, koydun onnarı pata. Olmalı unuttun patta.

– Hey! Bak sen işi ama! Bak ben, boş kafalı, ne yaptım.

– Aha, Vançi baticık, ep kendini akıllı em şiret sayısın. Vereydin e torbacı benim elime. Ben nerden bildim, ani sen var nece unudaysın?

– Sus, Peticik, zere ben nekadar kızdım, şimdi senden üfkemi alacam.

Taa braz tüülanmış, oflanmış genç avcular da yollanmışlar tuzakları dolaşmaa.

Şansora başlamış avşamnamaa da. Gün başladıcaan saklanmaa, ayaz da çekediy kaavileşmää. Te lüzgärcik başlamış esmää.

Açan etişiyıla(r) bunna(r) meyvalaa, çıbıklanmış gibi kalmışlar: iç bir tuzakta yok iç bir de köör tavşam.

– Bu! Ne iş bu, ba?! Te kısmetsiz biz! – şaşmış Vançi. – Angımızın uuru sanki büle prost? Kim ilk çekettirdi çiviye takmaa?

– Sän, kim! – demiş Peticik, – Ne bunu da mı unuttun?

Susmuş Vani, kitlemiş aazını da yızlı-yızlı tutunmuş toplamaa tuzakları çuala.

Başlamış karannıcak çökmää, – ayaz da taa kaavileşmää.

Yollanıyıla(r) bunna(r) eve – küsülü, dürük, yorgun, aaç. Laf, ses yok birinde...

– A şimdi ne yalvaracam ben size: ne oldu – oldu büün bu patronnarlan, bilmesin kimseycik, zerem gülecekle(r) bizi, diil salt küüde insannar, ama kırdı tavşamnar da. Nerde görünmüş avcular gitsin tüfeklen tavşam urmaa, ama patronnarı evde braksın! Ytanmalık.

Avlanmak bitti. Dört genç aucu çekediyler gitmää eve. Epsi küsülü, üfkeli, yorgun, aaç, üşümüşler, bir günde nekadar korku em kahır çekmişler, şimdi kafaları iiliek, utanarak-utanarak eve geliylär. “Ne süleycem evde ben mamuya? – sorry kendi-kendine Vançi. – Ani senin çocuun gitti tavşam urmaa, tüfää aldı, ama patronnarı evde braadı? Osaydı, ani bilmiyz götürmää kendimizi aulanmakta? Nası aucu biz? Aucu lääzım gitsin usulcuklan, sessiz, da tavşam ili tilki hiç duymasinnar, ani aucu geliy. A biz näptık? Biri sıklık çalıy, biri – türkü, kimisi lafediy yızlı, nekadar sesi alıy! Tavşamnar taa bizi görmedicään sesimizden kaçıylar. Sora aalem tuzak kurıy avşamdan, a bakıy

sabeelän, a biz kurdük sabeelän, auşamnan da baktık. Tavşamnar taa çok ge-
ziyer gece, ama gündüz saklanıp yatıylar.. Osaydı süleyin, nası onun çocu
korkudan korayı sandı yabanı da kafadarlarınnan gömülü kaar içinde saat-
lan mı yattı?. Ama yok bişey, biz kabaat yapmadık, o yannışlıklar, ne ani ol-
dular büün, onnar aucu yannışlı. Biz taa genç, ileri dooru savaşaciz onnar
olmasın. Biz onnarı evde de, başka erde de sülemeyiz. Evde deyciz: “Tuta-
madık bişey, uymadı. Boş geldik”.

Bu laflarlan Koli üreklendirärdi kendisini. Etişincesine eve islää karan-
nık olıy. Vaninin mamusu açıy kapuyu, karşılıy avcuları:

– Geldiniz mi, uşaklarım, may düşünmeye vardım: nerde kaldılar. A girin
içeri yısının, soba sıcak. Dışarda ne suuk çıktı. Kim ne üşüdünüz. Ben azırladım,
Vani, ne süledin sen: yaktım plitayı, dufovka kızgın, suvan duuradım, ekmek
kestim, çıkardım turşu. Şindi bekliym sizi. Yısının braz da soyuverin iki parça
tavşam, ben tezicik pişirecem ikisini birden. Yoldan geldiniz, geçiniz sıcacık ere.

– Dooru, gelin, – dădu deiyy, – ya pişir uşaklara aliz avcu mancası...

Bu annatmayı raametli kocam annadardı masal gibi. Kimär keret te taa
cümbüşlü-cümbüşlü eklärdi, nece Vançinin dădusu gençkene avlanmaa
gidärmış...

– Annatsana, ba dădu, biz de bilelim, – yalvarıy çocukla.

Dădusu sırdarak annadıy:

– Ben auşam üstü karannıcakta gidärdim. Alardım feneri, pinärdim aaca
da, oturup ilk dala, şıladardım aşaa dooru. Tavşamnar toplanardı o şılaa.
Öndeki bacaklarını kaldırıp, koyup aacın güüdesine, savaşardılar tırman-
maa aaca, annamaa, bilmää, naşeydir o kırmızı iş – inir mi?!... Ama ben, –
ilerlediy dădu annatmasını, – uzanıp öbür boş elimnen, tutup tavşamı ku-
laklarından, koyardım çuval içine... Çuval dolu tavşam! – gelärdim eve.

“Te bu avcı, da!” – şaşardılar evdekiler.

İNFORMATORLAR

1. **Kemençeci (Topal) Mariya İordanovna (Kurkan Mariya).**

1911-1997, tülüküülü, 1951-dän 1997 kadar yaşadı Balbokada, şkolası yoktu.

2. **Pañçeva (Bozacı) Mariya Avramovna (Dombulka Maşı).**

1907-1994, balbokalı, ev oldu Tülüküüne 1929 yılda, şkolası yoktu.

3. **Zabun (Ekonom) Mariya Ananyevna (Lopka Maşı).** Duuması 1932, tülüküülü, 3 klas.

4. **Pañçeva İrina İlyiniçna (Mantar İrina).** Duuması 1957, valkaneşli, evli Tülüküüyündä, 8 klas.

5. **Pañçev Zahar İvanoviç (İvan Zaa'ri).** 1920-2000, tülüküülü, 5 klas.

6. **Macar (Sarandi) Ekaterina İordanovna (Kati Sarandiyka).** Duuması 1941, tülüküülü, 7 klas.

7. **Hacı (Pançeva) Anna Panteleevna (Dombulka Anka).** Duuması 1941, tülüküülü, 7 klas.

8. **Grozdeva (Negara) Elizaveta Konstantinovna (Kokoş Savku).** 1935-2008, tülüküülü, 4 klas.

9. **Angelova (Zabun) Olga Konstantinova.** 1952-2007, tülüküülü, orta speşial şkolası.

10. **Similidi Elisaveta İosifovna (Lülü Savku).** Duuması 1955, üürendi hem işledi şoför.

11. **Topal (Kemençeci) Vera Efimovna (Grajdan/Dodi Vera).** 1929, tülüküülü, şkolası yok.

12. **Koca Panteley Nikolaevich (Demirka Pani).** 1918-1999, tülüküülü, şkolası yoktu.

13. **Kemençeci (Bıyıklı) Fedora Trifonovna (Turup Tudorka).** 1935-2003, 3 klas. Benim bulüm – büyük batimin karısı.

14. **Angelova (Topal) Vasilisa İlyiniçna (Vaski Dadyan).** Duuması 1938, 3 klas.

15. **Angelov Vasily Afanasyeviç (Anegelou Tanasın Vasili).** Duuması 1933, tülüküülü, 4 klas.

16. **Kemençeci (Berber) Mariya Petrovna.** Duuması 1950, valkaneşli, kultprosvetuçilişçe, kardaşımın karısı.

17. **Berber (Bongış) Nadejda Petrovna (Olban Nadi).** Duuması 1928, valkaneşli, 5 klas, suvatäm.

18. **Angelova (Berber) Susanna Vladimirovna.** Duuması 1944, tülüküülü, Tiraspol pedagogika institutu, işledi geograf, suratam, kolegam.

19. **Koca Konstantin Semönoviç (Koşan Kosti)**. 1937-2004, tülüküülü, üüsek üüretimi, vetvraç. Raametli kocam.

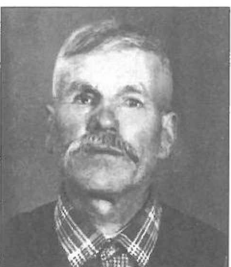
20. **Koca (Germek) Elena Afanasyevna (Burçî Elena)**. Duuması 1959, valkaneşli, evlendi Tülüküüne, kultprosvetuçilişçe.

21. **Dragneva (Pançeva) Pelageya Nikolaevna (Dragni Pena)**. Duuması 1934, tülüküülü, 3 klas.

22. **Karakaş (Negara) Ekaterina Nikolaevna (Negara Kati)**. Duuması 1940, tülüküülü, 6 klas.

23. **Moldovan İlya İvanoviç (Kopoy İlişka)**. Duuması 1923, tülüküülü, şkolası yok.

24. **Kemeñgeci Anna Nikitovna**. Duuması 1928, tülüküülü, 2 klas.

25. **Karakaş (Pañçeva)**
Vera Nikolaevna (Verku Kuşti).
Duuması 1936, tülüküülü, 3 klas.

26. **Zabun Konstantin Afanasyeviç**
(Sıçan Kosti). 1911-1996, tülüküülü,
4 klas.

27. **Haritova (Bıyıklı) Melanya**
Grigoryevna (Ligori Meneşka).
1923-2006, tülüküülü, şkolası yoktu.

28. **Beşlik Nina (Alexandrovna).**
Duuması 1938, tülüküülü, duuma
eri – Valkaneş.

29. **Kemeñceci Dmitriy Kiriloviç**
(Kirla Miti). Duuması 1926, tülüküülü,
3 klas.

30. **Hacı (Topal) Vasilisa Zaharovna.**
Duuması 1947, tülüküülü, 7 klas.

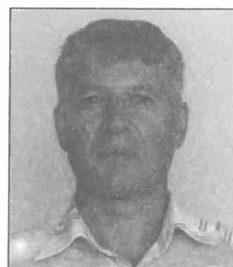
31. Haritova (Zabun) Fedora Födörövnä (Tudorki Kruška).
Duuması 1952, şkolası 8 klas.

32. Moldovan (Manzul) Sofiya Panteleevnä. Duuması 1954, tülüküülü, peduçilişçe, üürediciyka.

33. Ekonomov Mihail Stepanoviç.
Duuması 1932, tülüküülü, üüşek üüretim şkolası, üüredici.

34. Kemeñçeci Aleksandr Zaharoviç (Lala Saşa). Duuması 1955, balbokalı, üüşek üüretim şkolası, yurist.

35. Sokolov Dmitriy Konstantinoviç.
Duuması 1931, çeşmeküülü, asker uçilişçesi, mayor, pensiyada, yaşêêr Kışinövda.

36. Karanfil Elena (Langa Lena).
Duuması 1944, tülüküülü, duuma eri – Valkaneş, 8 klas.

37. **Pavlioglu Mariya Tihonovna.**
Duuması 1931, tülüküülü, 2 klas.

38. **Buyukli (Lefterova) Mariya Alekseevna (Turup Maşu).**
1933-2007, tülüküülü, şkolası yok.

39. **Kuyjuklu Zahar Lazareviç (Bıcı Zaari).** Duuması 1920, tülüküülü, 7 klas.

40. **Malçeva (Sarandi) Ekaterina İordanovna (Lala Katina).** 1928-2008, balbokalı, 7 klas.

41. **Kemençeci (Malçeva) Evdokiya Petrovna (Lala Dusä).** Duuması 1955, balbokalı, başardı Odesa selhozinstitutunu, işledi Kiliyada un maşinasında.

42. **Koca (Çeban) Marina Georgievna (Koçanka).** Duuması 1952, çok-maydannı, evli Tülüküüyündä. 7 klas.

43. **Topal (Kemençeci) Varvara Efimovna (Dodi Vari)**. Duuması 1925, tülüküülü, şkolası yok. 1941 y. evlendi Valkaneşä.
44. **Similidi (Topal) Fedora (Lülü Tudorka)**. 1911-1997, tülüküülü, şkolası yok.
45. **Similidi (Uzun) Elena Georgievna (Länku Çiçi)**. Duuması 1941, tülüküülü, 6 klas.
46. **Topal Vasilisa Leontyevna**. Duuması 1932, tülüküülü.
47. **Hacı Svetlana Panteleevna**. Duuması 1974, tülüküülü, tehnikum.
48. **Zabun İvan Afanasyeviç (Zabunca Vani)**. 1901-1992, tülüküülü, 2 klas.
49. **Poydulova Sofiya Hristoforovna**. Duuması 1924, balbokalı, şkolası yok. Tülüküüne evlendi 1943 yılda.
50. **Grozdeva (Kuyjuklu) Vera Lazarevna (BarakVerku)**. Duuması 1930, Tülüküülü, 3 klas.
51. **Koliş Pötr Konstantinoviç (Kostanda Petri)**. 1912-2007, tülüküülü, gagauz, çalgıcı hem daskal, 7 klas romın şkolası. 1941-1972 yıllarda yaşadı Romıniyada.
52. **Karanfil Sofiya (Tasma Soni)**. 1930-1992, gagauzka, tülüküülü.
53. **Karanfil (Boeva) Olga Vasilyevna (Malay Olä)**. Duuması 1938, tülüküülü, 5 klas.
54. **Pançeva (Topal) Aleksandra Nikolaevna (Kaykı Sanda)**. Duuması 1944, tülüküülü, 6 klas.
55. **Toporaş Elena Vasilyevna**. 1936-2009, valkaneşli, 7 klas.
56. **Dimova Fedora İgnatovna (Fitu Tudora)**. 1918-1989, balbokalı, şkolası yoktu.
57. **Dimov Dmitrii İvanoviç (Fitu Miti)**. 1921-1983, balbokalı, şkolası yok.
58. **Hacı (Zabun) Ekaterina Konstantinovna (Acı Katişka)**. Duuması 1937, tülüküülü, şkolası yok.
59. **Kreştu Kirekiya Konstantinovna**. 1930-2004, valkaneşli, şkolası yok.
60. **Karanfil (Boeva) Elena İvanovna (Nana Lença)**. 1941-2000, tülüküülü, 7 klas, suratam.
61. **Topal (Zabun) Anna Petrovna**. Duuması 1941, başardı Tiraspol pedagogika institunu, işledi üüredici. Küçüklüktän suratam.
62. **Perçemli (Bongiş) Fedora Födorovna (Bongiş Tudora)**. 1935-1990, tülüküülü, 6 klas.
63. **Pançeva Sofiya İvanovna (Petraki Soni)**. 1940-2003, tülüküülü, 7 klas.
64. **Pançeva (Poydulova) Varvara Födorovna (İvanka Varä)**. 1966-2010, tülüküülü, orta spe ial şkolası, satıcı.
65. **Kuyjuklu Dmitriy Alekseeviç (Kırımcı Dimitri)**. Duuması 1936, tülüküülü, 6 klas.
66. **Bıyıklı (Zabun) Valentina İvanovna (Mantar Valä)**. Duuması 1952, tülüküülü, orta spe ial şkolası, satıcı.

67. **Panka (Karakaş) Elizaveta İgnatovna (Panka Savati)**. Duuması 1950, tülüküülü, 7 klas.
68. **Manzul (Grozdeva) Nina Nikolaevna**. Duuması 1934, tülüküülü, şkolası yok.
69. **Grozdeva Pelageya Georgievna**. Duuması 1944, kazayaklı, 1981 evlendi Tülüküüne, orta speşial şkolası, buhgalter.
70. **Moldovan (Zabun) Varvara İvanovna (Prasa Varçi)**. Duuması 1935, tülüküülü, şkolası yok.
71. **Koca (Bıyıklı) Sofiya İordanovna (Koçan Sofi)**. 1924-2000, tülüküülü, şkolası yok.
72. **Pançeva (Uzun) Vasilisa İvanovna (Dombulka Vasilka)**. Duuması 1938, tülüküülü, 5 klas.
73. **Haritova (Moldovan) Elena İlyiniçna (Lena Kopoy)**. 1956-2008, tülüküülü, 7 klas.
74. **Haritova Svetlana İvanovna (Kruşka Sveta)**. Duuması 1978, orta speşial şkola. Çok iş üürenmiş dädularından: **Haritov Aleksandr Yakovleviç (Yaku Saşa)**, 1922-1999, hem **Zabun Födör Anastasoviç (Sıçan Todurka) 1923-2001**.
75. **Kemençeci Georgiy Zaharoviç (Titi Örgi)**. 1932-2003, tülüküülü, 4 klas, agam.
76. **Grozdeva (Pınarcı) Anna Afanasyevna (Anku Barak)**. Duuması 1928, balbokalı, evli Tülüküüyünde, 5 klas.
77. **Çakır (Moldovan) Anna Dmitrievna (Lülü Anku)**. 1935-2004, tülüküülü, 2 klas.
78. **Zabun (Topal) Domnika İvanovna (Kurkan Domna)**. 1951-1986, tülüküülü, şkolası yok.
79. **Mokan Nadejda İvanovna**. 1904-1992 yy. Balbokalı, şkolası yok.
80. **Karanfil Sofya Panteleevna**. 1930-1991, tülüküülü, şkolası yok.
81. **Similidi (Bıyıklı) Anastasiya Georgievna (Ligori Nasti)**. (1935 – 2004), tülüküülü, şkolası yok.

S. Z. Koca üörenicilerinnän. 1973 y.

S. Z. Kocanın anası Kemeñgeci Mariya İordanovna (31.08.1911 - 13.12.1997)
hem bobası Kemeñgeci Zahar Dmitrieviç (24.11.1912- 20.04.1945)

S. Z. Koca (oturêr saada), anası Mariya İordanovna hem uşakları: Yura, Roma, Alöna.

S. Z. Koca üörenicilerinnän

İzmail pedinstitutu. 1969 y.

Machetare computerizată și copertă: *Mihail Riga*

Imprimare la Tipografia „Elena-V.I.” SRL
Republica Moldova, Chișinău
str. Academiei, 3
tel.: + /373 22/ 72 50 26

SOFİYA ZAHAROVNA KOCA (kızlık laabı – Kemeñçeci) duudu mardin 10-da 1940 yılda Tülüküüyündä.

Taa 4 yaşındaykan koyêr neetinä olmaa üürediciyka. Başarıp 8 klas, girer Kaul pedagogika şkolasına da 4 yıldan sora döner duuma küüyünä, neredä 36 (!) yıl işleer küçük klaslarda. İştän ayırılmayarak (zaoçno) 1964 – 1969 yıllarda bitirer İzmail pedinstitutunun pedagogika hem psihologiya fakultetini. Sevgili işinä verer bütün

kuvedini, bütün canını. 1988 yıldan pensiyaya çıkınca üüreder gagauz dilini. Sekiz yıl entuziazmaylan götürer «Menefşa» folklor derneeni. Yazêr büyüklerä hem uşaklara deyni peet. Tipardan çıktı iki kiyadı: «Var neyâ yaşamaa» (2004) hem «Şen alfavit» (2006).

Tülüküüyün muzeyindän bir görünüş

Kapaan üzündä foto: Valkaneştä sidänka (dernek)